

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES

July 2019 • Volume 3 • Issue 1

ISSN 2602-3288

International Journal of Social and Humanities Sciences is an internationally refereed academic journal. Was published twice in 2017 and 2018. Since 2019, the number of publications has been increased to three.

INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES

International refereed academic journal was published twice in 2017 and 2018. Since 2019, the number of publications has been increased to three.

Uluslararası hakemli akademik dergi ve 2017, 2018 yıllarında iki kez yayınlanmış olup 2019 yılından itibaren yayın sayısı üçe çıkarılmıştır.

July 2019 ♦ Volume 3 ♦ Issue 1

Temmuz 2019 ♦ Cilt 3 ♦ Sayı 1

dergipark.gov.tr/ijshs

ijshs.iarsp.org

All right reserved © Her hakkı saklıdır

The rights of all the papers accepted for publication belong to the International journal of social and humanities sciences.

Yayımlanacak makalelerin tüm yayın hakları International journal of social and humanities sciences'e aittir.

The responsibility of the manuscripts belong to the authors. International journal of social and humanities sciences and the editors are not responsible for the manuscripts.

Dergide yayımlanan makalelerin tüm sorumluluğu yazarlara ait olup, bu konuda International journal of social and humanities sciences ve editörler sorumlu tutulamazlar.

The articles published in the journal can be cited by giving proper reference.

Dergide yayımlanan makalelerden kaynak gösterilerek aktarma ve alıntı yapılabilir.

KURUCU / FOUNDER

Tuncay AYDEMİR

BAŞ EDITÖR / EDITOR IN CHIEF

Asst. Prof. Dr. Leyla AYDEMİR / Karadeniz Technical University

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

(Listed by title and alphabetical order / Unvan ve alfabetik sıraya göre listelenmiştir)

- Prof. Dr. A. Mevhibe COŞAR / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Ahmet INAM / Middle East Technical University
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY / Uludağ University
Prof. Dr. Andreas HEINZ / Humboldt University Berlin
Prof. Dr. Antonia DARDER / Loyola Marymount University
Prof. Dr. Atilla AKBABA / İzmir Kâtip Çelebi University
Prof. Dr. Aylâ NEUSEL / University of Kassel
Prof. Dr. Boike REHBEIN / Humboldt University Berlin
Prof. Dr. Claudia BRUNS / Humboldt University Berlin
Prof. Dr. David ANG / Auburn University Montgomery
Prof. Dr. Diane SUNAR / Istanbul Bilgi University
Prof. Dr. Dinçay KÖKSAL / Çanakkale Onsekiz Mart University
Prof. Dr. Dolunay ŞENOL / Kırıkkale University
Prof. Dr. Ercan S. TÜRK / University of South Carolina
Prof. Dr. Erol YILDIZ / University Innsbruck
Prof. Dr. Fadıl HOCA / International Vision University
Prof. Dr. Gökce YURDAKUL / Humboldt University Berlin
Prof. Dr. Harun GÜMRÜKÇÜ / Akdeniz University
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. İsmail DOĞAN / Ankara University
Prof. Dr. Kamuran REÇBER / Uludağ University
Prof. Dr. Kerim EDİNSEL / 19 Mayıs University
Prof. Dr. Klaus SCHLICHTE / University of Bremen
Prof. Dr. Lokman ÇİLİNGİR / 19 Mayıs University
Prof. Dr. Mehmet Akif ERDOĞRU / Ege University
Prof. Dr. Meltem KULAÇATAN / University of Zürich
Prof. Dr. Mustafa GENCER / Abant İzzet Baysal University
Prof. Dr. Öner DEMİREL / Kırıkkale University
Prof. Dr. Özcan DEMİREL / Hacettepe University
Prof. Dr. Peter HEINE / Humboldt University Berlin
Prof. Dr. Sami KARADENİZ / Başkent University
Prof. Dr. Serpil SANCAR / Ankara University
Prof. Dr. Sevil ATASOY / Üsküdar University

Prof. Dr. Sibel KALAYCIOĞLU / Middle East Technical University
Prof. Dr. Tayyar ARI / Uludağ University
Prof. Dr. Temel ÖZTÜRK / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Ute PFLÜCKE / University of Applied Sciences Zittau/Görlitz
Prof. Dr. Ülkü ELİUZ / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Veysel BOZKURT / İstanbul University
Prof. Dr. Werner GRONAU / University of Applied Sciences Stralsund
Prof. Dr. Yasemin KARAKAŞOĞLU / University of Bremen
Prof. Dr. Yıldız ECEVİT / Middle East Technical University
Prof. Dr. Yusuf Ş. HAKYEMEZ / Karadeniz Technical University
Dr. Melitta WALIGORA / Humboldt University Berlin
Dr. Ulrike HAMANN / Humboldt University Berlin
Dr. Zafer AKINCI

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

(Listed by title and alphabetical order / Unvan ve alfabetik sıraya göre listelenmiştir)

Prof. Dr. Abdulkadir GÜL / Erzincan University
Prof. Dr. Abdullah ÇOLAK / Hitit University
Prof. Dr. Abdullah KORKMAZ / İnönü University
Prof. Dr. Adnan ÇELİK / Selçuk University
Prof. Dr. Ahmet Ali BAYHAN / Ordu University
Prof. Dr. Ali ÇELİK / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Ali Murat VURAL / İstanbul University
Prof. Dr. Arzdar KİRACI / Siirt University
Prof. Dr. Aylin GÖRGÜN BARAN / Hacettepe University
Prof. Dr. Aylin NAZLI / Ege University
Prof. Dr. Aysun ÖZKÖSE / Karabük University
Prof. Dr. Barış ÖZDAL / Uludağ University
Prof. Dr. Burçin HATİPOĞLU / Boğaziçi University
Prof. Dr. Çağlar ÖZEL / Cyprus International University
Prof. Dr. Gülay EKİCİ / Gazi University
Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE / Cumhuriyet University
Prof. Dr. Hakan ACAR / Kocaeli University
Prof. Dr. HAYATİ AKTAŞ / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Hikmet AŞUTAY / Trakya University
Prof. Dr. Hikmet YAZICI / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU / 19 Mayıs University
Prof. Dr. İdil SAYIMER / Kocaeli University
Prof. Dr. İlknur AYDIN AVCI / 19 Mayıs University
Prof. Dr. İsmail A. ÖZÇELİK / Avrasya University
Prof. Dr. Kaya Tuncer ÇAĞLAYAN / 19 Mayıs University
Prof. Dr. Lee G. STREETMAN / Delaware State University
Prof. Dr. M. Asif YOLDAŞ / Avrasya University
Prof. Dr. Mehmet OKUR / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Mehmet YAVUZ / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Murat YILDIZ / Cumhuriyet University

Prof. Dr. Mustafa Çağatay OKUTAN / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR / Kafkas University
Prof. Dr. Nadir SUĞUR / Anadolu University
Prof. Dr. Nazife GÜNGÖR / Üsküdar University
Prof. Dr. Nesrin KALYONCU / Abant İzzet Baysal University
Prof. Dr. Nezahat ALTUNTAŞ / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Nilgün ÇELEBİ / Muğla Sıtkı Koçman University
Prof. Dr. Niyazi USTA / 19 Mayıs University
Prof. Dr. Orhan ÇOBAN / Selçuk University
Prof. Dr. Ömer ÇAHA / Yıldız Technical University
Prof. Dr. Rolf-Dieter HEPP / Freie University Berlin
Prof. Dr. Sema ETİKAN / Ahi Evran University
Prof. Dr. Songül SALLAN GÜL / Süleyman Demirel University
Prof. Dr. Tahir AKGEMCİ / Selçuk University
Prof. Dr. Turgut Hacı ZEYREK / Karadeniz Technical University
Prof. Dr. Yıldız AKPOLAT / Atatürk University
Assoc. Prof. Dr. A. Didem DANIŞ ŞENYÜZ / Galatasaray University
Assoc. Prof. Dr. A.Mecit CANATAK / Yüzüncü Yıl University
Assoc. Prof. Dr. Abdullah Şevki DUYSMAZ / Süleyman Demirel University
Assoc. Prof. Dr. Abdurrahman KOLCU / Recep Tayyip Erdoğan University
Assoc. Prof. Dr. Abdülmecit NUREDİN / International Vision University
Assoc. Prof. Dr. Açalıya ALLMER / Dokuz Eylül University
Assoc. Prof. Dr. Ali ESGİN / İnönü University
Assoc. Prof. Dr. Ali Kürşat TURGUT / Akdeniz University
Assoc. Prof. Dr. Aliye Senem DEVİREN / Mustafa Kemal University
Assoc. Prof. Dr. Artun AVCI / Marmara University
Assoc. Prof. Dr. Arzuhan Burcu GÜLTEKİN / Ankara University
Assoc. Prof. Dr. Aycan ÇİÇEK SAĞLAM / Muğla Sıtkı Koçman University
Assoc. Prof. Dr. Ayşe Pelin ŞAHİN TEKİNALP / Hacettepe University
Assoc. Prof. Dr. Ayşe TAVUKÇUOĞLU / Middle East Technical University
Assoc. Prof. Dr. Aytekin ÇÖKELEZ / Istanbul Technical University
Assoc. Prof. Dr. Barış ERDEM / Kırgızistan Türkiye Manas University
Assoc. Prof. Dr. Bayram SEVİNÇ / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Berrin FİLİZÖZ / Cumhuriyet University
Assoc. Prof. Dr. Bülent KARA / Ömer Halisdemir University
Assoc. Prof. Dr. Bülent YILMAZ / İnönü University
Assoc. Prof. Dr. Bünyamin AKDEMİR / İnönü University
Assoc. Prof. Dr. Duygu KIZILDAĞ / Afyon Kocatepe University
Assoc. Prof. Dr. Ebru TAYSI / Süleyman Demirel University
Assoc. Prof. Dr. Erdal AKSOY / Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Erhan DURUKAN / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Erkan Turan DEMİREL / Fırat University
Assoc. Prof. Dr. Ersan BAŞAR / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Fariz AHMADOV / Azerbaijan State Economics University
Assoc. Prof. Dr. Figen Güner DİLEK / Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Hatice DEMİRBAŞ / Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Hatice KUMCAĞIZ / 19 Mayıs University
Assoc. Prof. Dr. Hülya ARSLAN EROL / Gaziantep University
Assoc. Prof. Dr. İbrahim ÇEŞMELİ / İstanbul University
Assoc. Prof. Dr. İlker İŞSEVER / İstanbul University

Assoc. Prof. Dr. İsmail Hakkı ERTEN / Hacettepe University
Assoc. Prof. Dr. Kezban ÇELİK / 19 Mayıs University
Assoc. Prof. Dr. Leyla ALPAGUT / Abant İzzet Baysal University
Assoc. Prof. Dr. Lilian Maria TONELLA TÜZÜN / Anadolu University
Assoc. Prof. Dr. M. Kevser BAŞ / Yıldırım Beyazıt University
Assoc. Prof. Dr. M. Yavuz ALPTEKİN / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Mehmet KOYUNCU / Ege University
Assoc. Prof. Dr. Mehmet Turgut BERBERCAN / Çankırı Karatekin University
Assoc. Prof. Dr. Mensur NUREDİN / International Vision University
Assoc. Prof. Dr. Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ / Yıldız Technical University
Assoc. Prof. Dr. Nalan KAZAZ / International Vision University
Assoc. Prof. Dr. Qadir BAYRAMLI / Azerbaijan State Economics University
Assoc. Prof. Dr. Sefa ÇETİN / Kastamonu University
Assoc. Prof. Dr. Selim EREN / 19 Mayıs University
Assoc. Prof. Dr. Semra PURKİS / Muğla Sıtkı Koçman University
Assoc. Prof. Dr. Semra TUNÇ / Selçuk University
Assoc. Prof. Dr. Serdar SAĞLAM / Gazi University
Assoc. Prof. Dr. Sibel KILIÇ / Marmara University
Assoc. Prof. Dr. Şerife GENİŞ / Adnan Menderes University
Assoc. Prof. Dr. Şirin DİLLİ / Giresun University
Assoc. Prof. Dr. Şükrü ASLAN / Mimar Sinan Fine Arts University
Assoc. Prof. Dr. Vehbi BAYHAN / İnönü University
Assoc. Prof. Dr. Volkan ALTINTAŞ / İzmir Kâtip Çelebi University
Assoc. Prof. Dr. Yelda Aydın TÜRK / Karadeniz Technical University
Assoc. Prof. Dr. Yüksel TOPALOĞLU / Trakya University
Asst. Prof. Dr. Kadir ÇAKIR / Çukurova University
Asst. Prof. Dr. Abdullah OĞRAK / Yüzüncü Yıl University
Asst. Prof. Dr. Abdurrahman ÇALIK / Yüzüncü Yıl University
Asst. Prof. Dr. Ali Barış KAPLAN / Istanbul Medipol University
Asst. Prof. Dr. Ali Haydar ALTUĞ / Artvin Çoruh University
Asst. Prof. Dr. Ali ÖZTÜRK / Bartın University
Asst. Prof. Dr. Alpay TIRIL / Sinop University
Asst. Prof. Dr. Aslı GÜNGÖR / Istanbul Arel University
Asst. Prof. Dr. Aslı ÖZTOPÇU / Maltepe University
Asst. Prof. Dr. Aslı Yılmaz UÇAR / Altınbaş University
Asst. Prof. Dr. Aybike SERTTAŞ ERTİKE / Istanbul Arel University
Asst. Prof. Dr. Aykut HALDAN / Trakya University
Asst. Prof. Dr. Aytuğ ARSLAN / İzmir Kâtip Çelebi University
Asst. Prof. Dr. Bekir ZENGİN / Cumhuriyet University
Asst. Prof. Dr. Birnaz ER / Dumlupınar University
Asst. Prof. Dr. Buket KORKUT RAPTİS / Muğla Sıtkı Koçman University
Asst. Prof. Dr. Burak DOĞU / İzmir University of Economics
Asst. Prof. Dr. Burak HERGÜNER / Avrasya University
Asst. Prof. Dr. Canan AKSOY / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Canser KARDAŞ / Muş Alparslan University
Asst. Prof. Dr. Cemal İNCE / Gaziosmanpaşa University
Asst. Prof. Dr. Ceren YEGEN / Muş Alparslan University
Asst. Prof. Dr. Çiğdem USTA / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Davut YİĞİTPAŞA / 19 Mayıs University

Asst. Prof. Dr. Demet TÜZÜNKAN / Woosong University
Asst. Prof. Dr. Derya DERİN PAŞAOĞLU / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Dilek ÇETİNDAS / Erzurum Technical University
Asst. Prof. Dr. Dilek SÜREKÇİ YAMAÇLI / Nuh Naci Yazgan University
Asst. Prof. Dr. Elif DEMİREL / Kırıkkale University
Asst. Prof. Dr. Emin Baki ADAŞ / Adnan Menderes University
Asst. Prof. Dr. Emine DAĞTEKİN EKİNCİ / Dicle University
Asst. Prof. Dr. Emine Funda SERİN / 19 Mayıs University
Asst. Prof. Dr. Erol KALKAN / Avrasya University
Asst. Prof. Dr. Ertan DÜZGÜNEŞ / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Esra IŞIK / Dumlupınar University
Asst. Prof. Dr. Eyüp ÖZTÜRK / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Fahrünnisa BİLECİK / Bartın University
Asst. Prof. Dr. Fatih KAHRAMAN / Karamanoğlu Mehmetbey University
Asst. Prof. Dr. Fatih TOPALOĞLU / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Fatma Fehime AYDIN / Yüzüncü Yıl University
Asst. Prof. Dr. Fatma Gaye GÖKALP YILMAZ / Mehmet Akif Ersoy University
Asst. Prof. Dr. Feyza Ceyhan ÇOŞTU / Hitit University
Asst. Prof. Dr. Feyza TOKAT / Pamukkale University
Asst. Prof. Dr. Füsün YILDIZBAŞ / İstanbul Arel University
Asst. Prof. Dr. Gökhan ABA / Bandırma Onyedi Eylül University
Asst. Prof. Dr. Gül Esra COŞKUN / Üsküdar University
Asst. Prof. Dr. Gülten GÜLTEPE / Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Asst. Prof. Dr. Hatice TOKSÖZ / Süleyman Demirel University
Asst. Prof. Dr. Hatice Zekavet KABASAKAL / Dokuz Eylül University
Asst. Prof. Dr. Hilal Tuğba ÖRMECİOĞLU / Akdeniz University
Asst. Prof. Dr. Hülya Çalışkan AKGÜL / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Hüsnü AYDENİZ / Erzincan University
Asst. Prof. Dr. İbrahim BOZKURT / Mersin University
Asst. Prof. Dr. İdris YÜCEL / Hacettepe University
Asst. Prof. Dr. Jülide ERDİNÇ / Haliç University
Asst. Prof. Dr. Levent KALYON / Avrasya University
Asst. Prof. Dr. Leyla AYDEMİR / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Mehmet Levent ERDAŞ / Akdeniz University
Asst. Prof. Dr. Mevlüde ZENGİN / Cumhuriyet University
Asst. Prof. Dr. Muhammed SAMANCI / Bozok University
Asst. Prof. Dr. Muharrem HAFIZ / İstanbul University
Asst. Prof. Dr. Mukaddes ÖRS / Akdeniz University
Asst. Prof. Dr. Murat ELMALI / İstanbul University
Asst. Prof. Dr. Mustafa METE / İstanbul Aydın University
Asst. Prof. Dr. Muzaffer UZUN / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Nehir VAROL / Ankara University
Asst. Prof. Dr. Niyazi GÜMÜŞ / Kastamonu University
Asst. Prof. Dr. Nurhodja AKBULAEV / Azerbaijan State Economics University
Asst. Prof. Dr. Nuri AVŞARLIGİL / Akdeniz University
Asst. Prof. Dr. Olga UNTİLA KAPLAN / İstanbul Medipol University
Asst. Prof. Dr. Osman SİRKECİ / Giresun University
Asst. Prof. Dr. Pınar KARAMAN / Sinop University
Asst. Prof. Dr. Pınar ŞAHİN / Doğu University
Asst. Prof. Dr. Salih BİRİNCİ / Atatürk University

Asst. Prof. Dr. Salih SALBACAK / Fatih Sultan Mehmet University
Asst. Prof. Dr. Savaş TAŞ / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Sema ÇETİN BAYCANLAR / Çukurova University
Asst. Prof. Dr. Semih Serkant AKTUĞ / Siirt University
Asst. Prof. Dr. Semin KAZAZOĞLU / Yıldız Technical University
Asst. Prof. Dr. Serdal FİDAN / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Serkan DEMİREL / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Seval Ünlü GÖK / Beykoz University
Asst. Prof. Dr. Sevim HACIOĞLU / Kırklareli University
Asst. Prof. Dr. Sibel YILDIZ KISACIK / Ömer Halisdemir University
Asst. Prof. Dr. Şerif BALDIRAN / Amasya University
Asst. Prof. Dr. Tahir BENLİ / Kastamonu University
Asst. Prof. Dr. Tolga BOZKURT / Ankara University
Asst. Prof. Dr. Tuncer YILMAZ / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Uğur ÖZCAN / Fatih Sultan Mehmet University
Asst. Prof. Dr. Yaprak ÖZEL / Istanbul Gelisim University
Asst. Prof. Dr. Yavuz BAYRAM / Karadeniz Technical University
Asst. Prof. Dr. Yeliz KINDAP TEPE / Cumhuriyet University
Asst. Prof. Dr. Yılmaz BÜKTEL / Trakya University
Asst. Prof. Dr. Zeliha TEKİN / Muş Alparslan University
Asst. Prof. Dr. Zerrin Funda ÜRÜK / Istanbul Gelisim University
Dr. Işıl Günseli KAÇAR / Middle East Technical University
Dr. Meryam SCHOULER-OCAK / Charite Berlin University
Dr. Neringa SLAVINSKAITE / Woosong University
Dr. Onur İNAL / University Hamburg
Dr. Selim KARYELİOĞLU / Karadeniz Technical University
Dr. Şahin EKBEROV / Azerbaijan State Economics University
Dr. Yasemin Tezgiden CAKCAK / Middle East Technical University

DİL EDİTÖRLERİ / LANGUAGE EDITORS

(Listed by alphabetical order / Alfabetik sıraya göre listelenmiştir)

Emrah NOYAN
Cenk İŞLER
Fred GERART
Meral BİRİNCİ
Seda ALTUNTAŞ
Tuba TEKİN

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

Olawale Lawal

Refugee Rights and the un Protocols on Human Trafficking and Smuggling 11-32
Refugee Rights and the un Protocols on Human Trafficking and Smuggling

Salih Salbacak

Mütareke Dönemi İstanbul'unda Beyoğlu'nun Çok Kültürlü Yapısı ve Frej Apartmanı 33 - 44
Beyoglu's Multi-Cultural Structure and Frej Apartment in the Istanbul of the Armistice Period

Chulewan Praneetham

Decision on Spa Service Selection of Foreign Tourists in Koh Samui 45 - 56
Decision on Spa Service Selection of Foreign Tourists in Koh Samui

Uğur Özcan, Zerrin Funda Ürük

Modern Mimarlıkta Le Corbusier Etkisi ve Villa Savoye Mutfağı 57 - 68
Le Corbusier Effect in Modern Architecture and Villa Savoye Cuisine

Özlem Akyol

Yere Aidiyetin Çevreyi Algılama ve Anlamlandırmaya Etkisi Üzerine Hasköy Bölgesinde Bir İnceleme 69 - 82
Impact of Social Belonging Upon the Perception and Interpretation of Environment: A Research in Haskoy

Charles Mazhazhate, T. Mudondo

Knowledge Management - Corporate Governance Nexus: Building Sustainable Competitive Practices in Organizations 83 - 94
Knowledge Management - Corporate Governance Nexus: Building Sustainable Competitive Practices in Organizations

Dipanita Deb, Anupam De

Relationship of Corporate Social Responsibility with the Corporate Performance of the Indian Firms 95 - 112
Relationship of Corporate Social Responsibility with the Corporate Performance of the Indian Firms

Zeliha Oçak

Rise of Sustainability Concept While Globalisation and Corporate Social Responsibility Concepts Are Devaluated 113 - 126
Rise of Sustainability Concept While Globalisation and Corporate Social Responsibility Concepts Are Devaluated

Ali Erdem Akgül

"Eğitimde Fırsat Eşitliği - Cinsiyet Ayrımı Faktörü" Üzerine Bir Araştırma 127 - 142
A Research on "Equality of Opportunity in Education – Gender Discrimination Factor"

Yaprak Özel

Türk Evinde Sokağa Uzanan İç Mekânlar: Çıkmalar
Interiors Extending to the Street in Turkish House: Colonage

143 - 160

Preethimali W D S

Demand for Vocational Education From Youth in Urban Low Income Families in Colombo District
Demand for Vocational Education From Youth in Urban Low Income Families in Colombo District

161 - 178

Ahu Karabal

Gıda Mevzuatı ve Gıda Güvenliği
Food Regulations and Food Safety

179 - 198

Leyla Aydemir

Kadın Tacizlerine Yönelik Bir Tutum Araştırması
An Attitude Research on Women's Harassment

199 - 216

Nicolae Râmbu

Nihilismus und Axioklasmus. Über einige Aspekte der Zerstörung der Werte
Nihilismus und Axioklasmus. Über einige Aspekte der Zerstörung der Werte

217 - 224

To cite this article: Lawal, O. (2019). Refugee Rights and the un Protocols on Human Trafficking and Smuggling. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 3(1), 11-32

Submitted: June 10, 2019

Accepted: July 10, 2019

REFUGEE RIGHTS AND THE UN PROTOCOLS ON HUMAN TRAFFICKING AND SMUGGLING

Olawale Lawal¹

ABSTRACT

The UN protocols on human trafficking and smuggling nitpick from the international protection which refugee conventions have offered to asylum-seekers. This, however, is anathema to the general appellate position of international law in matters of human rights violations. The Protocol's primary goal is to achieve border control rights for states and also promote, in some way, the human rights of migrants, but it has loopholes which are exploited by states outside the context of its intent. States often deny international protection to refugees using procedures that pronominally encourage the closure of the border to all levels of migrants. This work contends that in the process of assisting states migration policies, the protocols encroach on international protection regimes which often do not query the means to escape persecution. It brings to focus the municipal nature of migration policy and its peril elements when only the state has a subjective right of interpretation. The protocols, in the view of this work, appear to be obstacles to a fair assessment of migration claims. Of particular importance are the claims of asylum-seekers who often use the same modes of the entrance that the human trafficking and smuggling protocols have come to criminalise. This work maintains that states are to respect the peremptory framework of refugee admission and consider the fact that refugees, in their bid to flee persecution, also enlist the services of concern to the protocols. States are enjoined to imbue within their immigration system, experts who can detect push from pull factors. The UNHCR has to make a re-presentation to the UN to show how rabidly border closures to smugglers also are shutting out asylum-seekers. This work is a contextual analysis of the collateral damage which occurs in the protection of the state's right to border control and migration policy.

---

¹ Dept. of History and International Studies, Lagos State University Ojo Lagos, olawale_lawal@yahoo.com

Keywords: Protocols on Human Trafficking and Smuggling, Asylum system, Migrations, Border Control

INTRODUCTION

The current refugee and immigration crises in most European cities are compelling of some interventions. The Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) induced refugee crises and the influx of economically despondent migrants from the African States have raised a concern for an intrepid definition of the issues and concepts at the heart of population movement across European cities and capitals. The major goal of migrations and refugee experts is to clear conceptual debacles of interrelated concepts and often wrongly misused of terms and interchangeable applications of some of these concepts without paying attention to defined parameters. Here, the definition of terms like, human trafficking, smuggling and refugee are attempted to tease out the concern of this paper. The primary concern of the paper is to analyse the content of the March 2000 Convention against Transnational Organised Crime in Vienna which developed within it, two protocols to tackle and address the issues of human trafficking and smuggling. The Protocol's primary goal is to achieve border control rights for states and also promote, in some way, the human rights of migrants. This paper contends that in the process of assisting states' migration policies, the protocols have encroached on other conventions and particularly on international protection regimes. The objectives of these protocols are also set in a manner that states will identify more with the smuggling protocol than the trafficking protocol – between the two protocols, one survives at the expense of the other, because states are quick to leverage on the content of the human smuggling protocol which substantially nitpicks and quibbles the trafficking protocol to irrelevance.

One major challenge to migration laws and migrants destinations is how to identify and give contents to the person who is seeking admission beyond his national frontiers. International law governing migrants and refugee movement require that a state will need to identify first the status of persons seeking admission before deciding the legal content and the procedural details to consider in this respect. The officials in charge of status determination of every state need to be mindful of clearly defined legal delineation and the properties which a state needs for measurement of the claims in the process of status determination of all persons seeking admission.

This work describes the characteristics elements of three migration terms, namely: human trafficking, human smuggling and refugees. The definitions and descriptions employ here are restrictive to express the coordinates of all the variable points. This method will also accommodate sampling of variables to explain in a sufficient style, the differences and de-similarities of these terms. When stocks are taken, all these terms are not similar at all. In a single migration influx, a state is often confronted with human trafficking, human smuggling and indeed refugees, all seeking admission under the cover of the international protection system. Depending on the tools available at the disposal of receiving state, separating these categories is intensely difficult. Whether from Africa or troubled Islamic states or elsewhere, receiving states are confronted with immigrants who fall to either or all of the terms mentioned above.

States of origins of migrants are not often concerned about the movement of people out of their territories; this is because most of them are already failing. Citizens are driven out as a result of either murderous policy or unbridled fiscal recklessness. Emigrations from such states are therefore a tool of shedding of burden. Available statistics have shown that majority of states in the developing world are yet to enact laws to tackle illegal migrations, therefore leaving the states of destinations either at the mercy of illegal migrants or with the option of hard migration control.

The data 1 below shows this:

Human trafficking

17 countries not fully complying with minimum standards to eliminate human trafficking, according to a new report by the US State Department

Source: US Department of State Trafficking in Persons Report 2012

AFP

Ordinarily, it should not pose any conceptual threat to identify who is a refugee or humans that are trafficked and smuggled because they all appear to have definitudes and the precision as to what they are. However, so often, we have seen refugees who are smuggled and cases of human smuggling that shares the same details with human trafficking. The dilemma of most receiving states has been partly the determination of the status of the persons seeking admission and subsequently to know which of the international treaties apply to the case being treated.

Definitions

Each year, most states (especially in Europe) are confronted with population influx across international borders in such a staggering proportion which makes it appear that both legal and illegal trans-border movement is on an equal scale. While the embassies are busy with their consular functions relating to their solemn immigration checks, people still cross the frontiers of states illegally whether as trafficked persons or smuggled or as refugees. Refugees have enjoyed international protection since the emergence of the 1951 Geneva Conventions on the rights of refugees and the 1967 Protocol of Refugee Rights. Scholars like Goodwill and McAdam (2007), and Hathaway (2005) have written extensively in favour of the transition of the refugee conventions into customary international law. The implication is that refugee rights are carved away and distinct from human rights and even humanitarian rights, therein refers to as *ius specialis* (Lawal, 2016). The restrictive application of the refugee convention is to act as a shield against other international conventions which have very contiguous concerns as the refugee convention.

In the light of the above, the Convention Against Transnational Organised Crime in Vienna between 25 February – 3 March, 2000 and more specifically the protocol concerning migrant smuggling and trafficking in person appears to have given little attention to the fact that increasing numbers of asylum-seekers and those who are refugees are being conveyed by means covered by the 2000 protocol (Erica, 2016). Of fundamental interest is that the Protocol was designed with inputs from the United Nations High Commissioner for Human Rights (HCHR), International Organisation for Migration (IOM), United Nations High commissioner for Refugees (UNHCR) and the United Nations Children's Fund (UNICEF). Of course, the primary goal of these agencies is to ensure that these instruments do not conflict with or undermine existing international legal stand-

ards in relations to their individual specific calls. It is not clear how much influence they brought to bear on the convention which clearly transgressed on their primary goals individually. Notwithstanding the presence of these specialised agencies, in the drafting period, there are still areas of conflicts which the protocol did not address. For instance, there are indications that the protocols are capable of eroding the conventional interests of both the HCHR and the UNHCR (Goodey, 2000).

In November 2000, the UN General Assembly adopted two new international protocols on human smuggling and trafficking (Ad- Hoc Committee 2000). These protocols followed a growing concern for the humanitarian crisis, which followed the exposure of women and children to danger and other vices. At the heart of the debate which led to the drafting of the Protocol, was how to balance human right of illegal migrants and state's obligation towards the protection of its sovereignty (Massey et al, 2004: 373-388).

Human Trafficking

The protocol frames human trafficking around coercion and the belief that victims are to be protected rather than being punished. Consequently, the HCHR, IOM, UNICEF and UNHCR allowed the passage of definition of trafficking which broadly is the recruitment, transportation, transfer or harbouring or receipt of any person of any purpose or in any form, including the recruitment, transportation, transfer or harbouring, or receipt of any person by the deception, coercion or abuse of power for the purposes of slavery, forced labour, (including bonded labour or debt bondage) and servitude (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons). The definition also admits within its competence, trafficking to include contemporary forms of slavery such as forced prostitution. Given this definition, it may appear easy to identify a trafficked person, but the definition is more psychological when one considers the attribution of deception in the whole gamut. Any migrant is susceptible to deception including a smuggled person and a refugee.

The purpose of the trafficking protocol is to prevent and combat trafficking in persons, especially women and children. The protocol fundamentally established the extension of support and protection to victims of trafficking especially when it is assumed that human trafficking has no consent of the victims. Also, Laczko, (2005: 6-16) has explained that the issue of consent by victims of human trafficking is totally nonexistent because more often than not if consent is obtained,

it is under a very deceptive framework. He concludes that, since human trafficking is essentially coercive, deceptive and fundamentally abusive, it suggests that, by human nature, there no consent. However, it is not clear why deception is at the core of this definition because the major tool in migration is distrust, to the extent that even a refugee is not sure of his destination until he arrives there. A refugee is abused and deceived more often than trafficked persons and he is also more desperate. So deception is likely in any migration transaction and is not peculiar to human tracking alone.

Trafficking In Children

HCHR, IOM, UNHCR and UNICEF support a separate definition of trafficking in children. This definition should include reference to the recruitment, transportation, transfer or harbouring or receipt of any child or the giving of any payment or benefits to achieve the consent of a person having control over a child for the purposes specified in the previous paragraph as well as for the purpose of using, procuring or offering a child for sexual exploitation including the production of pornography or for pornographic services. In addition, in the context of the Protocol and in accordance with the Convention on the Rights of the Child, 'child' should refer to any person under the age of 18 years. In relation to the terms 'child prostitution' and 'pornography' reference could usefully be made to the definitions contained in ILO Convention 182 (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons).

There are sociological classifications that are necessary at this point. There is a gender dimension to the concept of human trafficking; the assumption is that females are usually victims of trafficking and in most cases are deceived into it, while males are smuggled and generally with their consent. Again, the role of law is very essential to the identification and declaration of a trafficking status on an individual. An individual, who claims to be a victim of human trafficking only at the point of arrest and application of penal sanctions, may have exploited the strength of the protocol to escape comprehensive legal action to be taken against him/her. In the course of this research, it was discovered¹ that the innocence of some of the victims of trafficking is actually results of failed transnational human migration transactions. There is evidence that some victims of trafficking had actually agreed to be smuggled but when faced with the law, they claim to have been trafficked without their consent.

The part that may not be contested is the trafficking of children. In a recent interview,² it was discovered that some children are actually trafficked in the Akwa Ibom State of Nigeria to some capital cities in Nigeria and outside the country. The network involves payment of money to achieve the consent of a person having control over a child for the purpose specified under the concern of the protocol relating to trafficking. This incidence triggered a socio-cultural organization known as Mhoho mkpara Ibibio (Group of Ibibio Youths) in the Akwa Ibom state of Nigeria, to take very drastic action to stem the tide of the situation.

The protocol which defines human trafficking places emphasis on cooperation between countries. At the centre of this cooperation is the belief that a trafficked person is a victim of a circumstance beyond his/her control. Therefore, certain measures are required by states to further assist the victims of trafficking. The protocol requires states parties to:

- Criminalise trafficking and related conduct as well as improve appropriate penalties.

-----

1. This much was gathered during interaction with deportees at the Muritala International Airport Lagos at the office of OC Deportation. Most of the deportees claimed that they were deceived into embarking on the failed journey and they claimed that the journey was without their consent. Although further inquiry showed that this was far from the truth.

2. Mrs Brooks gave this account in an interview with her on the issue of child trafficking in Akwa Ibom (her state of origin) state of Nigeria.

- Facilitate and accept the return of their trafficked nationals and permanent residents with due regard for their safety.

- Provide or strengthen training for law enforcement, immigration and other relevant personnel aimed at preventing trafficking as well as prosecuting traffickers and protecting the rights of victims.

- Strengthen border controls is necessary to detect and prevent trafficking.

- Take legislative or other appropriate measures to prevent commercial transport being used in the trafficking process and to penalize such involvement.

- Take steps to ensure the integrity of travel documents issued on their behalf and to prevent their fraudulent use (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons).

The Smuggling of Protocol

What is the smuggling of migrants? International law has assisted, to a large extent, in taking concepts out of subjective analysis and interpretation. The protocol against the smuggling of migrants by land, sea and air, supplementing the UN Convention against Transnational Organised Crimes, Article 3(a) has declared smuggling to be:

The procurement, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or another material benefit, of the illegal entry of a person into a state party of which the person is not a national or a permanent resident.

The basic attributes of the smuggling protocol are to ensure that the act is criminalised and it is taken away from the purview of the humanitarian act. That appears to be the reason why the issue of financial gain, gains the centre of the definition of smuggling under international law. The payment for the service nullifies any humanitarian presumptions. However, centralizing economic gains or goal as the adroit of smuggling is congenially deficient because even refugees in desperate need to leave a troubled state, often pay for such service. Of greatest concern is the strength which the protocol gives to state parties to intercept vessels, at sea, suspected of carrying smuggled migrants (Gallagher 2001).

Scholars (Gallagher 2001 and Laczko 2005) have identified three basic conditions for smuggling to take place. These are:

- There are persons interested in (or lured into) international migrations, be it for economic or other reasons.
- There are no legal ways of migrating, hence, migrants contact or are contacted by.
- One or more persons who organise the movement of those migrants for profit.

The scourge of human smuggling is universal especially when one considers both its commercial and economic benefits on states and individuals. Economic migrants flood the territories of more prosperous nations because of the belief that life could be better there, more often migrants from developing countries seek greener pastures in more economically stable states. The commercial or economic basis of migration is at the centre of human smuggling and this begins when fees are charged (to smugglers) on the basis of economic desires of individual who embarks on such trip. According to a report by the United Nations, an estimated \$6.6 Million was made in 2010 by human smugglers bringing in

illegal migrants to the United States. The revenue was generated by migrants paying anywhere between \$150 to \$100,000. The fees charged by the smugglers were dependent on the immigrants' country of origin. Charges covered everything needed for the journey, such as hotel stays, bribes and taxes to be paid to the drug cartels. The United States Border Control apprehended 57,000 unaccompanied minors trying to illegally enter the United States between October 2013 and June 2014 and it was discovered that huge sums of money were invested in what has the termed migration industry (Associated Press, July 21, 2014).

Human smuggling in Europe is even more perilous. Fishing boats have been used to transport humans from North Africa to Italy. The migrants first must pay between \$1,000 to \$2,500 to reserve a spot on the boat. That fee is simply to have a spot on the boat. The migrant must then pay for all charges and expenses while on the boat. According to the trafficker, a life jacket costs \$200. Bottles of water and cans of tuna cost up to \$100. The "first class" section of the boat, which is located on the top deck, unlike the ship's hull, costs \$200 to \$300. Blankets and raincoats cost \$200. Pregnant women must pay \$150 for catheters because many consider the urine of pregnant women to be poisonous. Use of the satellite phone for a few minutes costs \$300. And children who are making the journey without parents are charged \$1,500. Between January and June 2014, security forces in Italy estimated that over 43,000 people have reached the Italian shores, an increase of 835 per cent from the same period in 2017. In a single weekend at the end of May, a total of 3,162 migrants from Syria and North Africa were seized on 11 fishing boats off the coast of Sicily (Nadeau, 2018).

Even before the political crisis in Iraq and Syria, states in the European Union had complained about the influx of smuggled persons. By 1993, a total of 50,000 of smuggled persons were recorded and by 1999, this had jumped to about 400,000. The present estimates can only be imagined if the huge contributing factors of the crises in Iraq and Syria are to be added to the present scourge. The European Union had reported a total of two million and one hundred and ten (2,110,000) as smuggled persons recorded as at the middle of 2018 (Cowell and Bilefsky, 2017).

Smuggling, although, illegal is a major means of getting migrants to their destinations. Little wonder why it draws the attention of international law and necessitated its own protocol. Smuggling thrives in the face of stringent immigration control at the borders of states (Report of the Regional Ministerial Conference

2002). The more measures there are to prevent illegal entry, the more the arrangements of illegal entry become organised and more smuggling institutions emerged with diversity and, creating more elaborate and intricate designs to achieve their goals. Cases of smuggling are global and become steeper with incidences of economic despondency and rampaging political crisis. In Africa, slightly more prosperous states have witnessed the smuggling of persons from more less economically stable states. However, the various porous border control system of most African states makes smuggling unnecessary. The emergence of cases of insurgents (e.g. Boko Haram, Al Shabab, Tuaregs in Nigeria, Somalia and Mali respectively) which ravaged some states, have made border control in these regions a matter of security priority. Strictly speaking, however, human smuggling is not as prevalent in African border areas as human trafficking, this is because of the incapacity of the government to identify their borderlines and control movements at their frontiers. There are more unrecognised borders in African states than the ones officially identified.

Who is a Refugee?

The convention of 1951 was established in the Diaspora period following World War II; it was marked out to take care mainly of European refugees and to deal with the event, which originated prior to 1951. It defines a refugee as any person who (UN Refugee Convention 1951):

As a result of event occurring before 1, January 1951 and owing to well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality and is unable or owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country, or who, not having a nationality and being outside the country of his former habitual residence as a result of such event, is unable or, owing to such fear, is unwilling to return to it

In the course of 1960, however, legal efforts were made to abolish the restriction on time in the application of the 1951 definition, and in 1967, a protocol amending the provision of the convention was adopted. Thereafter, the term "refugee" as defined in 1951 also became applicable to refugee situations occurring after 1951.

The Substantive Analysis

The establishment of a protocol specific for human trafficking and smuggling should be a major achievement in international law and a relief in refugee and migration jurisprudence. The protocol, more than anything else, provides a common understanding of the terms and clearly resolves the definitional debates often encountered in the discourse relating to human trafficking and smuggling. At least, states now have a substantial legal framework with which to address, cooperate and collaborate amongst each other in relation to the subject. The protocols' wish is that law should regulate the issues of human trafficking and smuggling rather than the resort to a subjective framework often associated with status determination procedure.

However, the protocol appears to have lost decisiveness. It is torn between protection of states right to territorial control and the essentials of international protection law. The protocol, in an attempt to balance states interest and human right, has achieved little for neither. Little or nothing is done to assist the propensity of law enforcement of states, which happens to be its primary objective. And its concern for international protection law is generally ambivalent. This limbo ultimately gives those involved in the practice, an ample opportunity to work without hindrance. The protocol's failures to identify the parameters and differences that exist between trafficked persons, smuggled migrants and refugees have left a legal lacuna that is susceptible to both institutional and individual abuses. According to the Canadian Refugee Council (20 February 2000):

If authorities have no means of determining among the intercepted or arrested who is being trafficked, how do they propose to grant them the measures of protection they are committing themselves to?

The protocol appears to have created more problems for state parties, than resolving them and thereby diminishing the relevance of its enlistment in the discourse. The sympathy which the protocol has for trafficked persons has increased substantially, states' responsibilities to give protection to a trafficked person. This, of course, is accompanied by both financial and administrative burdens. The first concern here is that state naturally would seek to limit the number of persons it has protection obligation over. The same state is already combusting in the face of international protection law which proffers protection of refugees and which forbids the sending back of asylum-seekers. The protocol

represents in the view of the state, a cumulative addition to protection treaties that international law expects compliance.

In addition to this, is the irrecoverable damage the protocol has done to one of the regimes of the protocol at the expense of the other. It appears the protocol has made human trafficking a discount of the protocol on human smuggling, thus allowing states to discount their obligations towards human trafficking. To assume that a trafficked person deserves protection and a smuggled migrant requires punishment is to create a compulsory confluence for parallel vestiges for states parties since their authorities are responsible for the process of identifying and differentiating between the two (trafficked and smuggled). The protocol provides leverage to identify all irregular migrants as having being smuggled rather than trafficked. This, for states, is the most convenient method to avoid the protection responsibility that comes with the declaration of trafficked persons (Andreas, 2000).

Andreas, (2000) has shown that states normally resent any treaty that acts as a limitation to their ability to repatriate or turn back migrants. To such states, what the protocol appears to have given with the right hand, it is taking back with the left. This view is often a product of the collision between states and UN High Commission for Human Rights. The High Commissioner has mentioned that (UN Doc. A/AC.254/16, para. 20):

Safe and, as far as possible, voluntary reform must be at the care of any credible protection strategy of trafficked persons. A failure to proceed to safe voluntary return would amount to little more than an endorsement of the forced deportation and repatriation of trafficked persons. When trafficking occurs in the context of organized crime, such an endorsement presents an unacceptable safety risk to victims.

International law, through the promotion of the protocol, appears in the view of most states, as tampering with states right to border control. Where the protocol does not serve the interest of state parties is when it raises concern for the protection of human rights. Such concern actually is a limitation of states' measures to control their borders. While state parties are not to be presumed as revealing in the face of human right abuses, the guarantees which the protocol grant migrants, especially as it regards to trafficked person, is both a substantial strain on national finance and administration and creating legal barriers to immigration controls (UN Doc. A/AC.254/16, para. 20).

Border Control, Human Rights and State Sovereignty

The rise of far-right political ideology and the political doctrine, that supports conservative rights and powers of the common people, represent institutional suffocation of international law. Most politics are using the local electorate to undermine the influence of international law. However, the far-right ideologues need not push for the demise of international law with such fervency whenever immigration issues become elaborate political value allocations. This is because international law seems to have resolved immigration issues in favour of the state's sovereignty (Pécoud, and Guchteneire, 2014). In fact, international law has done little to defend the notion that the movement of people across state borders is part of human rights. In other words, there is no human right to move freely across international borders and there is no law which prohibits measures to contain human movement across frontiers of states (Pécoud, and Guchteneire, 2014).

The general assumption of the right to human mobility is contained in the Universal Declaration of Human Rights (Article 13-2) which grants that: "Everyone has the right to leave any country including his own and to return to his country". This right is generic consequent upon its roots and historical basis. The proclamation was originally an attempt to pave way for victims of totalitarian regimes in Europe during and after WWII to escape and move further away from their persecution. The right is, therefore, a right of emigration, and it does not in a strict sense, cover immigration freedom (Pécoud, and Guchteneire, 2014). The right-based mobility approach to immigration studies, therefore, is conceptually problematic since international law has not expressly granted the right but instead grants the right of restriction of mobility to states as a mark of sovereignty (Pécoud, and Guchteneire, 2014).

While, from the sums above, mobility to another state is not a human right, migrants of all shades have human rights that international law has an obligation to protect. The measures which a state chooses to adopt to check irregular migration may contain flagrant abuses of human rights. The major and very critical abuse of human right in migrations occurs when officials are ill-equipped to handle status determination effectively. The cost of error of improper status determination process is only equivalent to the consequences of having an ill-trained pilot to handle an airplane.

The protocol on human trafficking and smuggling has been substantially helpful in making a differentiation between the two concepts. However, the application of tight border control by states has hardly assisted the effort of the protocol. Strict border control triggers, so often, the acts of human trafficking and smuggling. The natural reaction of states to the influx of illegal migrants is to call for more control and application of stricter measures (Thomas, and Lowri, 2005). This leads to a self-perpetuating process that simultaneously fuels human rights violations. In most cases, these measures lead to a tragic end when migrants lose their lives.

Since the protocol came into force, there has been a consistent collision between it and human rights, that it attempts to protect. Very often, the issue of migration contends with the security of a nation and states are fundamentally committed to securing their territories. In the process, the issues of the right consistently push into abeyance. Also since the beginning of the Iraqi and Syrian crises, issue of human rights has played a little role when states are confronted with migrants who may be carrying with them the bitterness of war into a state that is totally not an actor in their state of despondency (Lawal, 2017).

The protocol on human trafficking and smuggling has made concrete contributions to migration discourse: it enjoins states to criminalise the acts; it tries to promote human rights of migrants and finally promotes states' right to border control. States are however more concerned about criminalising the act of smuggling and the protection of their border from illegal migrants than the protection of human rights which applies only to the trafficked person. The implication of this is the state of limbo that human rights are subjected to. Two, migration scholars, Meneses (2003) and Koser (2001), have both wondered about the relationship between border controls, migration policies and human rights and they query who actually is guilty of human right abuses: the human smugglers or states' migration policies? Koser (2001) had argued that except a state deliberately pursues policies targeted at abuses of migrant, then, a state cannot be said to abuse the human rights of migrants. This argument locates the cynical and inhuman methods of trafficking and smuggling as the basis of that conclusion. It further maintains that both smugglers and the smuggled are aware of the human rights abuses inherent in the process before embarking on it. Meneses (2003) too, is very critical of the assumption which underlies the right to human mobility; his argument is basically that the right to leave does not contain a right to be admitted. Therefore, it is often very complex to establish that states are ac-

tually guilty of human rights violations in the process of migration control because the state has the right to forbid migrants from entering its territory even though there is an established human right which permits people to leave a country.

The Protocols and the Refugee Rights

This paper recognises the strong connections between a refugee, human trafficking and human smuggling, and it is doubtful if the protocols intend these concepts to be treated in a single file. The interconnectedness of the trends and the unifying factors among them is that they are all migrants. What the protocols query is the mode of movement but not the freedom of mobility, but no particular mode of movement of a migrant is exclusive to any branch of migration. This makes the application of the protocols very subjective and making its flexibility, breeding grounds for legal escape when a state is faced with litigations whether on human right abuses during border control or arbitrary status determination process. Refugees are often being transported across borders by smugglers and by traffickers especially when the state of origin is involved in internal political turmoil. This is especially so because central authorities in refugee-producing states are usually in denials that they have lost political control. The upsurge of refugee is clear evidence that the state in question is in crisis and thus lacks the ability to provide protection to her citizens. To cover up, central authorities block legitimate routes of escape for citizens and this produces the engagement of the services of smugglers who understand alternatives and illegal routes (Van-Selm, 2005).

There have been instances where political asylum-seekers engaged the services of human traffickers and smugglers to escape persecution in their home country. This was the case in Nigeria when the military maximum ruler Gen. Sani Abacha descended on the members of National Democratic Coalition (NADECO) because the organisation engaged the dictator on the struggle to actualize the mandate of Chief M.K.O Abiola as President of Nigeria. Current similar political crises have seen an increasing number of refugees being transported across borders by smugglers and even by professional traffickers. However, the UNHCR has firmly ostracized asylum seekers who engage the services of smugglers, from her protection obligation. It maintains that (UN. Doc. E/CN.4/Sub.2/2001/26, July 2001):

An asylum seeker who resorts to a human smuggler seriously compromises his or her claims in the eyes of many states... leading to imputation of double criminality, not only do refugees flout national boundaries but they also consort with criminal trafficking gangs to do so.

The UNHCR's position is intentional neglect of the various channels open to a refugee in a matter of movement across state borders. Refugees have had to resort to the services of smugglers not as a matter of choice because naturally, a refugee has no such moral attribute to reject the services of smugglers when he is desperate to get out, and even when faced with certain death. Thus, criminalising their attempt to escape persecution amounts to limiting their chances of mitigating their imperilment. Again, the UNHCR may have contradicted its statute, since the 1951 Refugee Convention has not in any case, questioned the means through which a refugee gains access to state frontiers. And in addition to this, is the peremptory nature of the principle of non-refoulement which enjoins states not to send refugee back as long as they have entered into a state and this should be done immediately (Lawal, 2016).

However, the UNHCR's position is originally to protect the asylum system from smugglers who might want to explore the shield of international protection of refugees. Its major concern at the drafting of the human trafficking protocol is the protection of refugees by discouraging the pursuit of desperate measures which might jeopardise their asylum application before the legal system of a state. This, in the main, raises the concern of the UNHCR about the illegality of entrance. At the centre of the protocol is the fear that states might use this provision as an alibi to deny basic human and humanitarian rights already granted by international law. It is not clear, however, how the UNHCR has assisted the protocol in identifying the very lean demarcation between a refugee and a smuggled person, and this serves well the protocols as lethal in undermining the already precarious refugee protection regime.

The protocols' fundamental flaw is the insensitiveness to the desperate state of migration when there is a conflict or war in a state. Evidence has shown that key migrants routes and centres for human smuggling are often areas ravaged by wars. For instance, migrants used the Lampedusa, Tripoli, Zlitan, Misrata and Benghazi routes to escape from the political conflicts in Tunisia, Libya and Iraq to places in Malta, Italy and other European countries. Criminalising human smuggling in these areas is, in plain text, one; a derogation of the peremptory

nature of the principle of non-refoulement and two, it is a query of a mode of the mobility of refugee whose life is in danger.

In contrast, there are clear cases of human smuggling which enjoy no modifying caveat or value to the asylum system. In this case, the protocols cannot be said to have prejudiced international protection law because any human mobility done through smuggling and which has no persecutory cogency to compel flight, is indeed human smuggling. For instance, the migrants' routes from China and Vietnam to the United States and Europe are most dedicated to human smuggling. Again, the type of fee being charged in these routes cannot be easily paid by a refugee who is already in a state of economic despondency. This explanation is necessary to prevent the misinterpretation of the thesis of this work.

Where the protocol proves to be gravely damaging to the interest of refugees lies in the fact that international law has not recognised any right whatsoever attached to immigration, and as such all states are seen to be acting legitimately when taking actions to control immigration. This is the reason why most applicants (especially asylum-seekers) lose their appeals in courts. Even for an established asylum case, enforcement of right is often put in abeyance when the state is able to trigger its border control right. States have constantly disagreed with the refugee convention which gives legality to the protection of refugees. When it is established that refugees have come with legal burden, states have cleverly and often refused to accept asylum applications on refugee grounds. It is indeed sharp migration practice that all asylum-seekers are classified migrants to avoid the legal debacles associated with the asylum system. The protocols appear to merely give legitimacy to state measures to control her border and fail to push for the protection of human rights (Van-Selm, 2005).

Dowty (1987) had argued that whereas international law grants the right of emigration as a fundamental exit option, this does not imply that other states must unlimitedly welcome foreigners. However, Dummet (1992) is of the view that the right of emigration is already violated if such right is not complemented by the right to be admitted. These diverging views on international mobility take place in a context where migration is commonly understood, in security terms, as a "problem" and many countries feel the need to protect against this "problem." In recent years, terrorism-related concerns have further fuelled this trend and put border control in the spotlight. In this context, irregular migration is perceived as a central phenomenon reflecting the porosity of borders and calling for greater surveillance. Controlling immigration has consequently become an im-

portant field of policy in which several evolutions have taken place in recent years. Regardless of the position of international law on immigration, the current challenges justify the restriction of movement across state borders.

CONCLUSION

The human trafficking and smuggling protocols are a defence of states' right to border control but this has laid the foundation for contemporary practices where states appear to query whether there is a human right to mobility. As it is often the case, migration policies have implications on migrants and for institutions in charge of border control. The municipal nature of migration policy is already a death-knell for migrants and large international law has served in appellate position by promoting international protection regimes, especially when conflict occurs with a municipal policy on migration. Now the protocols appear to put international law as accomplice and obstacles to a fair assessment of migration claims. Of particular importance are the claims of asylum-seekers who have often used the same modes of the entrance that the human trafficking and smuggling protocols have come to criminalise. These protocols have made no solid contribution to international protection law because of the obvious neglect to make clearer and firm pronouncement on the right of asylum. The protocols although produce very fair delineation between human trafficking and human smuggling, its restraint design and victim approach to trafficking have limited the acceptance of its use in migration trends of a state. For states, a trafficked person has come with some legal burden and a call to the obligation under the draft of the protocol. When these facts are compared to what treatment the protocol required to be served to smuggle person, states are quick to come to the determination that they have admitted smuggled rather than trafficked persons. This is essentially so because there is more emphasis on punishment than protection for the smuggled persons. This convenience, and by the act of the protocols, nullifies any benefit accruals to trafficked person as states constantly deny such declaration.

The major failure of the protocol is that it is not providential to the already lethargic state of international law by promoting states' readiness to demur from their international protection obligations. Again, states often ensconced themselves within the protection offered by the protocols to set up machinery and measure to deny refugees the chance of escaping from persecution, especially when they can (often they do) trigger the clause of means of entrance. Refugees

are returned so quickly when receiving states are able to claim that they are smuggled, such claim will nullify the application of the principle of non-refoulement which prevents refugees from being returned to the persecutory state.

RECOMMENDATION

States are to respect the peremptory framework of refugee admission into their territories and consider the fact that refugees, in their bid to flee persecution, also enlist the services of concern to the protocols. States are enjoined to imbue within their immigration system, experts who can detect push from pull factors. The UNHCR will have to make a re-presentation to show how rabidly border closures to smugglers also are shutting out asylum seekers.

REFERENCES

Ad- Hoc Committee on the Elaboration of a Convention Against Transnational Organised Crime, (21 February B 3 March 2000). Eighth Session, Vienna.

Alan C. and Bilefsky D. (May 30, 2017) *European Agency Reports Surge in Illegal Migration, Fueling a Debate*. New York Times.

Andreas, P. (2000). *Border Games. Policing the U.S.-Mexico Divide*. Ithaca: Cornell University Press.

Anne Gallagher (2001). *Human Rights and the new UN Protocols on Trafficking and Migrant Smuggling: a Preliminary Analysis*, Human Rights Quarterly, Vol 23.

Associated Press. (July 21, 2014) *Migration Spotlights Mexican 'Coyote' Smugglers*, ABC News.

Barbie Latza Nadeau. (June 5, 2018) "Confessions of a Human Trafficker Who Smuggled Desperate Migrants Into Europe," Daily Beast.

Canadian Council for Refugees (20 February 2000). '*Migrant Smuggling and Trafficking in Persons*', available from <http://www.web.net/~ccr/traffick.htm> (accessed April 2017).

Dowty, A. (1987). *Closed Borders. The Contemporary Assault on Freedom of Movement*. New Haven: Yale University Press.

Dummett, A. (1992). *The Transnational Migration of People Seen from within a Natural Law Tradition. In Free Movement. Ethical Issues in the*

Transnational Migration of People and of Money, eds. Brian Barry and Robert E. Goodin, 169-180. New York: Harvester Wheatsheaf.

Erica F. (2016). *The Convention at 50: the Way Ahead for Refugee Protection*, Forced Migration Review, issue 10, 6-7.

Goodey, Jo (2000). *Keeping 'Undesirables' at Bay: The EU's Response to Organised Crime and Its Victims*. Paper presented at the American Society of Criminology meeting, San Francisco, 15-18 November 2000.

Goodwin-Gill G., McAdam J.(2007). *The refugee in international law*. Oxford: Oxford University Press.

Hathaway: J.G (2005) *The rights of refugees under international law*. London: CU's Cambridge.

Koser, K. (2001). *The Smuggling of Asylum Seekers into Western Europe: Contradictions, Conundrums, and Dilemmas*. In *Global Human Smuggling. Comparative Perspectives*, eds.David Kyle and Rey Koslowski, 58-73. Baltimore: The John Hopkins University Press.

Laczko, F. 2005. *Data and Research on Human Trafficking*. International Migration 43 (1-2): 6-16.

Lawal O. (2016). *The principle of non-refoulement and the challenges of refugee laws in South Africa and Nigeria*. PhD Dissertation submitted at the Department of Political Science, University of Ibadan.

Lawal O. (2017) *When Refugee Breaks Domestic Law under the Cover of International Protection Laws*. IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR- JHSS) Volume 22, Issue 7, Ver. 3 (July. 2017) ISSN: 2279-0837, p- ISSN: 2279- 0845. www.iosrjournals.org DOI: 10.9790/0837-22007035563 www.iosrjournals.org 48 (Australia/India) P55-63

Massey, S. and Edward-Taylor J. (2004). *Back to the Future: Immigration research, Immigration Policy, and Globalisation in the Twenty-first Century*. In *International Migration. Prospects and Policies in a Global Market*, eds. Douglas S. Massey and J. Edward Taylor, 373-388. Oxford: Oxford University Press.

Meneses, G. A. (2003) *Human Rights and Undocumented Migration along the Mexican-U.S. Border*. UCLA Law Review 51: 267-281.

Pécoud, A, and Guchteneire, P. (2014). *Migration, Human Rights and the United Nations: An Investigation into the Low Ratification Record of the UN Migrant Workers Convention*. Geneva: Global Commission on International Migration, Global Perspectives no. 3.

Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the UN Convention against Transnational Organized Crime, Article 3(a).

Report of the Regional Ministerial Conference on People Smuggling, Trafficking in Persons and Related Transnational Crime. (26-28 February 2002) Bali, Indonesia,

Thomas R. and Lowri A. (2005). *Biometrics, International Migrants and Human Rights*. Geneva: Global Commission on International Migration, Global Perspectives no. 17.

UN Doc. A/AC.254/16, para. 20.

UN. Doc. E/CN.4/Sub.2/2001/26, July 2001, para 25.

Van-Selm, J. (2005). *European Refugee Policy: Is There Such a Thing? New Issues in Refugee Research*. Working Paper No. 115, UNHCR, Geneva, Switzerland.

To cite this article: Salbacak, S. (2019). Mütareke Dönemi İstanbul’unda Beyoğlu’nun Çok Kültürlü Yapısı ve Frej Apartmanı. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(1), 33-44

Submitted: June 10, 2019

Accepted: July 13, 2019

MÜTAREKE DÖNEMİ İSTANBUL’UNDA BEYOĞLU’NUN ÇOK KÜLTÜRLÜ YAPISI VE FREJ APARTMANI

Salih Salbacak¹

ÖZET

I. Dünya Savaşı; (1914-1918) devletlerarası kutuplaşma, Fransız ihtilalinin etkilediği milliyetçi hareketler, ham madde ve pazar arayışları neticesinde başlamış, Osmanlı imparatorluğunun da dâhil olmasıyla savaş uzun bir zamana ve geniş bir coğrafyaya yayılmıştı. Osmanlının da aralarında bulunduğu ittifak devletlerinin mağlubiyeti ile sonuçlanan savaş, siyasi alanda olduğu kadar sosyal alanda da yıkıcı sonuçlar doğurmuş, Osmanlı toplumu özellikle de Payitaht İstanbul bu süreçte derinden etkilenmiştir. İstanbul, kaybedilen topraklardan gelen göç dalgası, Batı Anadolu’nun Yunanlılar tarafından işgali ile oluşan göç ve Rusya’daki çarlık rejiminin yıkılışı ile başlayan Bolşevik devriminden kaçan Rus nüfusu için çekim merkezi ve yerleşim alanı haline gelmiştir.

Bu göç dalgasından İstanbul bütünü ile etkilense de dönemin yoğunlaşma ve cazibe merkezi çok kültürlü ve çok dilli yapısı ile Pera olarak adlandırılan Beyoğlu bölgesiydi. Bu süreçte, artan nüfusun doğurduğu asayiş ve sağlık sorunları, pahalılık, gıda, konut sıkıntısı belirgin hale gelmiş, bu olumsuzlukların yanı sıra semtin kültür sanat hayatına etki eden gelişmeler de sinema, tiyatro gibi sosyal alanlarda da artışlar görülmüştür.

Beyoğlu’nun çok kültürlü yapısı mimariyi de etkilemiş. 19. yy batılılaşma etkisindeki Osmanlı mimarisinde ilk örnekleri görülen ve birden fazla aileyi aynı temel üzerinde bir araya getiren konu tipi olan apartmanlar, artan nüfusun ve değişen yaşam biçimleri sebebiyle İstanbul için yeni bir barınma modelini oluşturarak Beyoğlu ve Galata bölgesinde apartmanlaşma sürecini başlatır. Frej Apartmanı da bu dönemi yansıtan ve günümüze gelebilmiş yapılardan birisidir. Frej Apartmanı, Şişhane Meydan’ında yer alır ve Selim Hahna Frej tarafından yaptırılmıştır. Art nouveau ve barok sitillerinde tasarlanan yapının mimarı, belgelerde Kyrikiadis olarak geçmektedir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, İstanbul, ssalbacak@fsm.edu.tr

Bu çalışmada mütareke dönemi İstanbul’unda Beyoğlu’nun çok kültürlü yapısı ve dönemin barınma modeli olan apartmanlaşma olgusu irdelenerek, Frej Apartmanının geçirmiş olduğu süreçler, görkemli cephesi içerisindeki iç mekânında yaşanan ve belgelere yansıyan dönemin ile mekânın insan öyküleri belgelenecek Frej Apartmanı üzerinden dönem okuması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: I. Dünya Savaşı, Beyoğlu, Pera, Apartman, Frej Apartmanı.

BEYOGLU' S MULTI-CULTURAL STRUCTURE AND FREJ APARTMENT IN THE ISTANBUL OF THE ARMISTICE PERIOD

ABSTRACT

The World War I; (1914-1918) international polarization, nationalist movements influenced by the French revolution, and the search for raw materials and markets began, with the inclusion of the Ottoman Empire, the war spread over a long period of time and over a wide geography. The war, which resulted in the defeat of alliance states, including the Ottoman Empire, had devastating consequences in the social as well as the political field, Ottoman society, especially capital city Istanbul, was deeply affected during this process. Istanbul, the wave of migration from the lost lands, members of the army returning to Istanbul during the armistice, it became the center of attraction and settlement for the Russian population who escaped from The October Revolution that started with the migration of the greeks in western anatolia and the fall of the tsarist regime in Russia. Although Istanbul was affected by this migration wave in its entirety, the center of concentration and attraction of the period was the Beyoglu region called Pera with its multicultural and multilingual structure. In this process; public order and health problems caused by the increasing population, era of scarcity, food and housing shortages have become evident, in addition to these negativities, developments that affect the cultural and artistic life of the district also increase in social areas such as cinema and theatre. Beyoglu' s multicultural structure also affects architecture. The first examples of Ottoman architecture under the influence of the westernization of the 19th century and the form of buildings that bring together more than one family on the same foundations of a block of flats, due to the increasing population and changing lifestyles, the apartment building process starts in Beyoglu and Galata region by creating a new housing model for Istanbul. Frej Apartment is one of the buildings that re-

flect this period and survived to the present day. Frej Apartment; it is located in Sishane Square and was built by Selim Hahna Frej. Designed in Art Nouveau and Baroque styles, the architect of the four-story apartment house is referred to as Kyrikiadis in documents. In this study, the multicultural structure of Beyoglu in Istanbul during the armistice period and the concept of apartment building which is the housing model of the period were examined and the processes of Frej Apartment, it is aimed to realize the period reading through the Frej Apartment by documenting the human stories of the period and the place that is experienced in the interior and its reflections in the documents.

Keywords: The World War I, Beyoglu, Pera, Apartment, Frej Apartment

GİRİŞ

I. Dünya Savaşı 1914’de Avrupa’da başlayarak dünyaya yayılan küresel ilk savaştır. Balkan Savaşından yeni çıkan ve büyük bir paylaşımın ortasında kalan Osmanlı, Almanya’nın başını çektiği grupta savaşa girmiş ve yer aldığı bloğun savaşı kaybetmesi sonucunda 30 Ekim 1918 de imzalanan Mondros Mütarekesi ile savaştan çekilmiştir. Mütareke, savaşı sonlandırmıştı ancak siyasi bir belirsizlik içerisinde bulunan toplumda, etkinliğini yitirmekte olan saltanat ve Osmanlı’nın geleceği, işgal kuvvetleri ve işbirlikçileri, milli mücadele yanlılarının faaliyetleri tartışılmaktaydı.

Bu siyasi gelişmelerin yanı sıra savaşın toplumsal yaşam üzerindeki etkileri hissedilmeye başlamış, ordudan terhis olan subaylar, İstanbul’un işgali ile birlikte artan subay ve asker nüfusu ile Rusya’daki Bolşevik devriminden kaçan Rus mültecilerin oluşturduğu göç dalgası şehirde yoğun bir nüfus hareketliliğine sebep olmaktadır. Bu dönemde, konut, gıda ve asayişte ciddi sıkıntılar baş göstermekte, yaşanan sosyal karmaşa ve problemler İstanbul’u bütünü ile etkilese de göç dalgasının yoğunlaşma merkezi çok kültürlü ve çok dilli yapısı sebebiyle Pera olarak adlandırılan Beyoğlu bölgesiydi. Bizans döneminden mütareke dönemine değin ticaretin sürdürüldüğü Galata, günümüzdeki İstiklal Caddesi, Şişhane, Taksim ve Tophaneyi kapsayan, Beyoğlu (Pera) gayrimüslim tüccar ve elçilerin yerleştiği 20. Yy başında da Avrupalı yaşam modeli ile sanatçı, yazar ve levantenlerin yerleşim alanıydı.

Mütareke dönemi nüfus hareketliliği İstanbul’un sosyal yapısını dönüştürürken işgal güçlerinin üst düzey subayları ikametgâh olarak alışkanlıklarını sürdürebilecekleri Beyoğlu’ndaki ünlü otelleri tercih etmekteydiler. Bir diğer hareketlilik de İstanbul’a mülteci olarak gelen Beyaz Ruslar idi. 1919 yılı ilkbaharında ilk

dalga olarak gelen ve esasen Rusların zenginlerinden oluşan bu mülteciler birkaç hafta içinde İstanbul eğlence ve gece hayatında yerlerini aldılar (Bakar, 2015: 197). On binlerce kadınlı erkekli Rus İstanbul'a yerleşti. Beyoğlu'nda, lokanta, konser, bar, kabare ve kumarhane işi kısa sürede Rusların eline geçti. İstanbul'un kürk ve mücevher piyasası hareketlendi. İstanbul ahalisi Rus kadınların saç biçimini moda belledi, birçok Rus göçmenin, parasız pulsuz İstanbul'a sığınması, alkol, kumar, fuhuş gibi toplumsal sorunları körükledi (Toprak, 1994: 5). Yaşanan bu süreçte Müslüman Türk nüfusu da olan biteni dışardan izlemekteydi. Çünkü Pera Müslümanlarca makbul bir semt sayılmıyordu ve aynı zamanda çok pahalıydı. Ancak Senegalli askerlerin sokaklarda kadınları taciz etmeleri Türklere tedirginlik yaratıyordu (Criss, 2008: 118).

Bu süreçte pahalılık, gıda sıkıntısı; belirgin hale gelmiş, yiyecek ve giyecek stokları tükenmiş, ithal yolları kapanmış, gayet kötü şartlar altında idrak edilen mahsul, harpten önceki miktarının yarısına düşmüştü (Baran, 2006: 122). Bir diğer sorun konut yetersizliğine baktığımızda da maddî imkânı olan mülteciler bir odaya yüz-yüzeli lira vermekten çekinmedikleri için ev kiralari üzerinde hesapsız ve kontrol edilemeyen bir buhran meydana gelmişti (Bakar, 2015: 198). Ne var ki, sıradan Ruslar için sığınmacı hayatı farklıydı. Amerikan Yakın Doğu Yardım Örgütü'nün dergisi *The Acorn*, "yetkililerin onayı ile İstanbul'daki camilerin Rus mültecileri tarafından yatakhane olarak kullanıldıklarını" yazmıştı (Criss, 2008: 50). İstanbul'da yoksulluğa ve toplumsal ayrışmaya katkıda bulunan bir diğer olumsuzluk, yangınların yol açtığı tahribattı. Evlerin çoğu ahşaptı ve bir yangın patlak verdiğinde bitişikteki mahallenin kaderi rüzgârın merhame-tine kalıyordu (Topuzlu, 1982: 124-128).

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın yöntemi 19. yy' ın sonu ve 20. yy' ın başında Beyoğlu'nun çok kültürlü yapısı ve batılılaşmanın semtteki sivil mimari gelişimine etkileri belgeler üzerinden okumaktır. Osmanlıda 18. yy da başlayan batılılaşma, şehircilik ve mimaride etkisini göstererek İstanbul un gelişimi hızlanarak nüfusu artmıştı. 19. yy sonunda İstanbul'u Avrupa'ya bağlayan Sirkeci Gar'ının açılması ile ticaret gelişmekte, Avrupa'nın ilk metrolarından Tünelin hizmete girmesi ile de Bankalar Caddesi, Galata ve Beyoğlu'nda hareketlilik yaşanmaktaydı. Sakaoğlu dönemin Beyoğlu'nu, Avrupa başkentlerinin küçük bir örneği olarak tanımlamakta İtalyan ve Fransız tiyatrolarını, Avrupa havalı kahve ve pastaneleri burada bulmak mümkündür. En zarif en zengin İngiliz ve Fransız mobilya çeşitleri Beyoğ-

lu'ndadır. Yabancı basımevleri ve gazete idarehaneleri; doktor muayenehaneleri, eczaneler ve dönemin önemli meslek sahipleri yine burada kümelenmiştir (Sakaoğlu, 1994: 212).

Çehresi hızla değişen ve nüfusu artan Beyoğlu'nda yabancı mimarların etkisiyle yeni konut tiplerinden olan apartmanlar inşa edilmeye başlamıştır. Osmanlı'daki modern topluma geçiş sürecinin anayasal zeminini oluşturan Tanzimat Fermanı; din, ırk ayrımı yapmaksızın tüm Osmanlı tebaasının mülkiyet hakkının devlet garantisine alınması ve kent alanlarında yasal ve örgütsel düzenlemeler getirilmesi Beyoğlu'nun mimari anlamda gelişimini hızlandırır. Bu bağlamda; Galata ve Beyoğlu'nda modern belediye hizmetlerinin görülmesi amacıyla Altıncı Daire-i Belediye'yi Paris örneğini izleyerek kurulur (Ortaylı, 1979: 297). Osmanlıların ilk imar yasası olarak kabul edilen ve sadece İstanbul için geçerli olan Birinci Ebniye Nizamnamesi yürürlüğe girer (Yerasimos, 1992: 2-4). Ebniye Kanunları, apartmanlaşma ortamını hazırlayan önemli bir etken olmuştur. Osmanlı'ya özgü biçimde ortaya çıkan bitişik nizam aile apartmanları, çekirdek aile ile geleneksel aileyi bir araya getirmiştir (Bilgin, 1996: 475). Apartman teriminin sözlük anlamı; "Birkaç katlı ve her katında bir veya birkaç daire bulunan yapı" şeklindedir ve apartman tipi konutlar konforlu yaşam şartları sunması sebebiyle de başlangıçta kalabalık ve varlıklı aileler tarafından tercih edilmiştir.

Beyoğlu halkı, Batı tarzı kâgir apartmanlar içinde yemek masası ve koltukların kullanıldığı, batı tarzı dekore edilmiş dairelerde yaşamaya başladılar. Ailelerin giyimi kuşamı, sofrası kültürü ve eğitimi değişirken birçok eve piyano girdi (Akıncı, 2018: 14). Bu dönemde, İstanbul'da özellikle Galata, Pera, Taksim ve Şişli çevresinde çok sayıda apartman yapılmıştır. Çoğunlukla Rum, Ermeni ve Levanten mimarların yaptıkları bu apartmanlar, Neoklasik' ten Art Nouveau' ya uzanan üsluplarıyla dönemin karakteristik üslup eklektisizmini ve zenginliğini sergilemişlerdir (Bozdoğan, 2008: 251).

Müslüman ve Hristiyan tüccar, esnaf ve sanatkârlarla bürokratları hedefleyen bu konutlar, eski İstanbul ev tipinden çok farklıdır. Başta Balyan Ailesi, Hovsep Aznavuryan ve Mimar Kemaleddin olmak üzere Osmanlı mimarlarının yanı sıra Mongeri, D' Aronco, Nafilyan, Alexandre Vallury gibi yabancı mimarların çalışmaları sonucu batı tarzı yaşama uygun konut tipleri ortaya çıkmıştır. Dolmabahçe Sarayı çalışanları için yapılmış Akaret konutları, Harbiye Surp Agop Kilisesi sosyal konutları, Gedikpaşa konutları, Laleli Harikzadegan apartmanları, Galata- Pera bölgesindeki apartmanlar gibi konutlar Avrupa'da ortaya çıkan sosyal konut düzeninin Osmanlı'nın Başşehrinde de görüldüğü ilk örnekler ol-

muşlardır (Sakaoğlu,1994: 281) (Şekil. 1).

20. yüzyılda, Beyoğlu'nda Galatasaray ile Taksim önem kazanır. Bu alanda, bahçeli konakların bulunması ve bunların apartmanlara dönüşmesi olanağı, buranın gelişmesini sağlar (Dökmeci ve Çıracı, 1990: 32-58). Bu yüzyıl başında topluma nüfus eden modernleşme eğilimi konutlara da yansiyarak apartman tipi konutlar yeni imar kanunları ile yangınlara karşı daha korunaklı kâgir yapımlar sistemi sebebiyle de tercih edilir olmuştur.

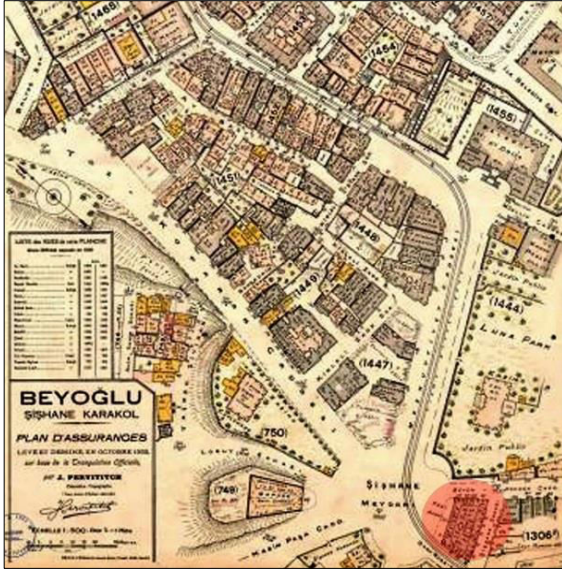
Şekil 1. 19. yy başında Beyoğlu'nda apartmanlaşma.
(<https://primo.getty.edu>)

BULGULAR VE TARTIŞMA

Osmanlıda batılılaşmanın merkezi olarak mütareke yıllarını yaşayan Beyoğlu, artan nüfusu ile çok kültürlü yapısı sonucunda dönemin mimari eğilimi olan apartman tipi konut mimarisinin geliştiği semtlerdendir. Frej Apartmanı da bu konut tipinin ilk örneklerindedir. Bu sebeple çalışmada; döneminin mimariye yüklediği anlam, yapının mimari özellikleri ve iç mekânında yaşanan kullanıcı öyküleri bulgular üzerinden tartışılmaktadır.

Beyoğlu İlçe' si sınırlarında yer alan Frej Apartmanı, Okçu Musa Caddesi ve Büyük Hendek Sokağın kesiştiği Şişhane Meydanında yer alır (Şekil 2,3). 1905-1906 yıllarında yapımına başlandığı ileri sürülen apartmanın mimarı da Kyriakidis dir.

Şekil 2. Pervititch haritasından Frej Apartmanının 1932 görünümü.
(<http:bellek.beyoglu.bel.tr>)

Şekil 3. Şişhane meydanından Frej Apartmanı günümüz görünümü.
(<https://www.google.com>)

Apartmanın sahibi, Frej ailesi ve apartmanın yapım süreci ile ilgili detaylı bilgiyi Çelik Gülersoy'un konuk yazar olarak yer aldığı 7 Ağustos 1989'da yayımlanan Cumhuriyet Gazetesindeki "Frej Apartmanı" başlıklı köşe yazısından öğrenmekteyiz. Gülersoy yazısında, Apartmanın sahibi tam adıyla "Selim Hahna Frej". Lübnanlı, Beyrutlu Hristiyan bir aile sanırım, Marûnî cemaatinden bir Beyoğlu Levanten'i hayli servet sahibi (Gülersoy, 1989: 7). Yine aynı yazısında yapının inşa sürecinin 4 yıl sürdüğünü ve mimarı Kyriakidis'i dönemin modasına uymak ye Beyoğlulu bir burjuva ailenin bütün beklentilerine ve beğenilerine cevap vermek ihtiyacı ile işine epeyce özenmiş ve cepheye de hayli yüklenmiş olmasından (Gülersoy, 1989: 7) söz eder. Gülersoy'un da dikkat çektiği gibi apartmanın Şişhane Meydan'ına bakan cepheleri oldukça süslüdür, dükkân kottundan sonra duvar yüzeyinden dışa taşma yapan geniş cephede art nouveau üsluptaki bitkisel süsleme öğeler, barok öğeler ve erkek çocuk heykelleri yer almaktadır (Şekil 4,5).

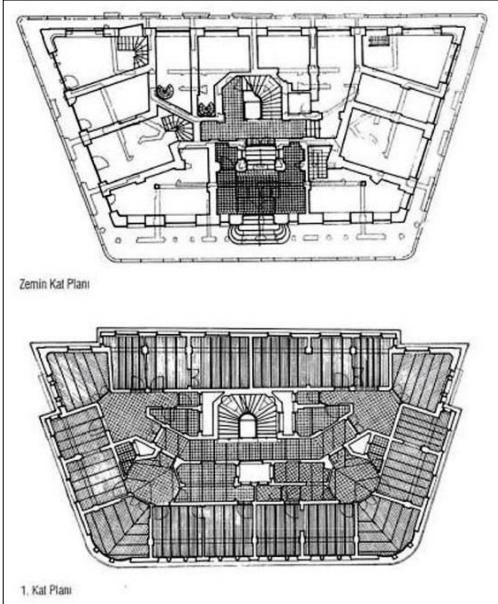
Apartmanın plan özelliklerini incelediğimizde, yapı, düzgün yamuk biçimli bir zemine oturmaktadır. Yaklaşık olarak 600 m²' lik bir taban alanına sahip, iki bodrum ve zemin üstünde altı katı olan büyük bir yapıdır. Simetrik bir plan şemasına sahip yapı zaman içinde kullanım ve işlev değişikliği geçirmiş olduğundan kesin olmamakla birlikte zemin katın işyeri, üst katlarında ikişer dairesel geniş ve zengin konutları olarak düzenlenmiş olduğu bellidir (Batur, 1994: 338) (Şekil 6,7).

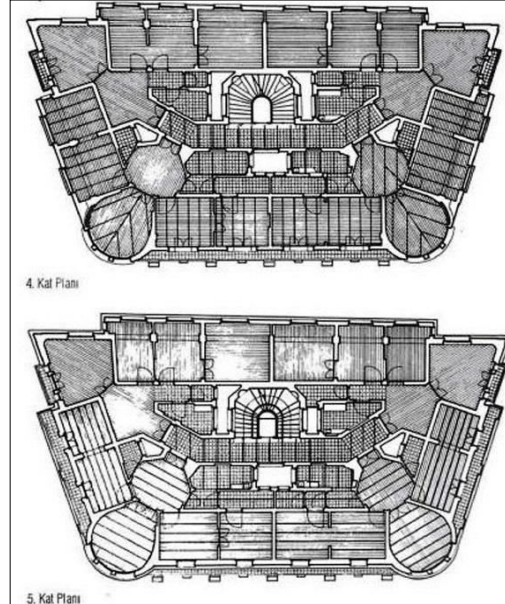
Şekil 4. Frej Apartmanının cephesi.

Şekil 5. Frej Apartmanının cephesi.

Şekil 6. Zemin ve 1. Kat planı.
(Onat, 1996: 25)

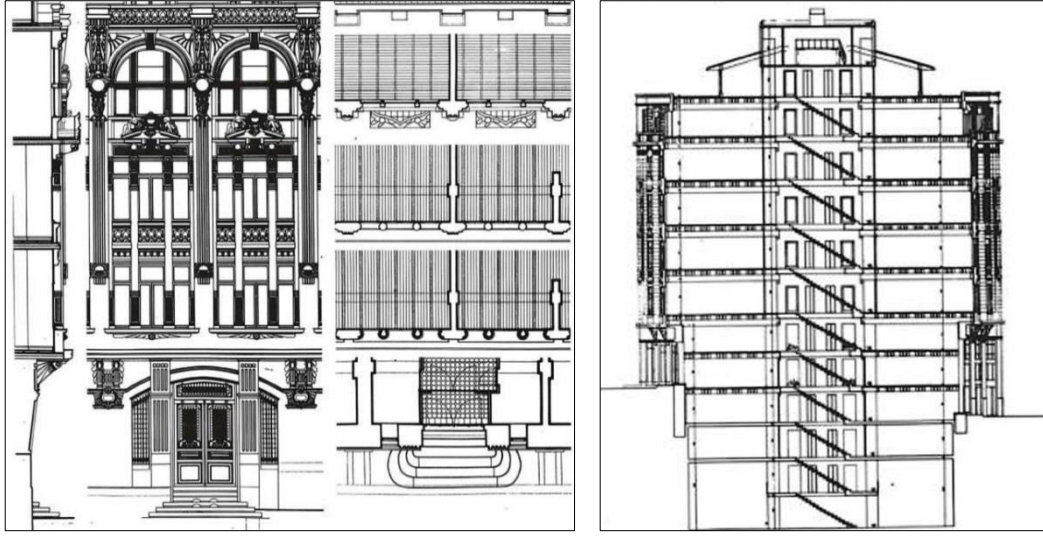

Şekil 7. 4. ve 5. Kat planı.
(Onat, 1996: 25)

Yapının iç mekân kurgusunda da, meydana bakan kuzeydoğu cephesinin ekseninde yer alan giriş kapısı, geniş bir antreye ve sonra beş basamakla ulaşılan merdiven holüne açılmaktadır. U biçimindeki merdivenin ortasına asansör yerleştirilmiş, kapıda ve merdiven korkuluğunda dökme veya sıcak demirden döneme özgü dekoratif parçalar bulunmaktadır. Normal kat planlarında, köşelerdeki çok geri alanlar dışında cephelere yerleştirilen dikdörtgen veya kare planlı salon veya odalardan oluşan bir çevre dizisi vardır. Ortada kalan hacimler ise küçük aydınlık veya bacalar etrafında örgütlenen servis veya sirkülasyon alanla-

rıdır (Batur, 1994: 338) (Şekil 8,9).

Şekil 8. Cephe iç mekân ilişkisi. Şekil 9. Apartmanın kesiti.
(Onat, 1996: 29) (Onat, 1996: 26)

Frej Apartmanı, kâgir malzeme ile inşa edilmiş, volta döşemeli bir yapıdır. Yapıda kullanılan malzemeler, dış yüzü Malta'dan getirilen taş ile merdiven mermerleri de İtalya'dan ithal edilmiş olup bina bittiğinde dönemin büyük konforu olan havagazı donatımı kurulmuştur. Yapı, Prof. Muammer Onat tarafından 1991' de başlayan kapsamlı bir yenileme geçirmiştir. 1993 yılında Batur'un Onat ile yaptığı söyleşide Onat, yapının bir takım değişiklikler geçirdiğini ve bazı duvarların kaldırıldığını, volta döşeme kurgusunun her katta aynı olmadığını ve dairesel köşe odaların döşeme kurgusunun farklı olduğunu belirtmekle birlikte İstanbul'un yakından tanıdığı bu yapının planlama, konstrüksiyon ve teknik açıdan bir kalfanın elinden çıktığını belirtmekte binanın taşıyıcı sisteminde yığma bina tekniğinin bile olmadığını “Binayı Allah taşıyor herhâlde” sözleri ile ifade etmektedir (Onat, 1996: 25).

Frej Apartmanı ihtişamlı cephesinin perdelediği iç mekânındaki servet ve abartılı yaşamlar ile daha sonra apartman sakinlerinin trajediye dönüşen yaşam öyküleri dikkat çekmektedir.

Gülersoy Frej ailesi hakkında, apartmanda ikinci katı seçmiş. Selim Hahna, burada ancak 2 yıl oturabilmiş. İki oğlu, bir kızı var. Selim Bey'in de babası Arap, annesi Amerikalı. Hanımı Polin, Beyoğlu'nun ünlü ve zengin Glavani ailesinden. Glavaniler, kısaca söylersem, Tepebaşı Meydanı'nın sahipleri (Gülersoy, 1989: 7). Galvani' ler Pera' da yaşamış ve adını Kallavi Sokağına vermiş olan

ünlü bir levanten ailedir (Üsdiken, 1994: 412). Selim Hahna Frej' in eşi böyle bir aileden gelme. Bu evlilikten, Jan, Alfred ve Anjel adlı ikisi erkek, bir kız üç çocuk olmuştur. Anjel de diğer kardeşleri gibi İstanbul'un bu görkemli binasında büyümüş ve İstiklal Savaşı' nın başarılı kurmaylarından Feridun Dirimtekin ile evlenerek Aysel adını almıştır (Gülersoy, 1989). Feridun Bey, Dukaginzâde Mehmed Cemal Bey'in oğludur. Harbiye'den 1912'de mezun olur, Balkan, Çanakkale, Kafkas cephesi savaşlarına katılır. 1921'de Anadolu'ya geçerek Sakarya Savaşı'nda birinci grup erkân-ı harbiyyesinde görev alır; askerlerin yabancılarla evlenmesini yasaklayan kanunun çıkması üzerine eşi yabancı olduğundan 22 Eylül 1927'de askerlikten ayrılır (Eyice, 1984: 372).

Dirimtekinler, resmi ve diplomatik her davetin, görülen ve aranan simaları idiler. Feridun Bey, boyundan asma yabancı nişanları ile fraklı, Aysel Hanım ise zarif şapkaları ile her kokteylde, herkesi göz ucuyla kendisine baktıran nitelikteydi. Bu kentteki yaşamları bu minval üzere giderken Feridun Bey emekli olmuştur. Ne olduysa da bundan sonra olur. Görkemli Frej apartmanı 1948'de 150 bin liraya elden çıkarılır. Feridun Bey ve Aysel Hanım Nişantaşı'nda bir apartman dairesine taşınırlar. Feridun Bey bir kaza sonucu çukura düşerek bacağını kırar ve kısa bir süre sonra da yaşama veda eder (Gülersoy, 1990). Aysel Hanım artık yaşama yalnız başına direnmek zorundadır. Miras kavgaları başlar. Mirasçılar Aysel Hanımı suçlayarak akıl hastanesine yatırılırlar. Bir süre Frej'lerin bu tek kızı akıl hastanesinde kalır. Sonra huzurevine gönderilir. Aysel Hanıma kalan antikalar çalınarak yoksulluk ağırlığını ve acısını daha da yükseltir. O da eşi gibi bir çukura düşerek bacağını kırar ve sonra da tüm acılara elveda der (Gülersoy, 1990). Belgelerde Selim Hahna ve Polin Frej' in, Jan ve Alfred isimli çocukları ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tanzimat Fermanı'nın 1839 tarihinde ilan edilmesiyle Osmanlının ilk belediyesi 1858 yılında Beyoğlu'nda kurulur. Gelişmenin yaşandığı Beyoğlu, dışardan gelen göç dalgasının çalışma ve barınma amaçlı tercih ettiği bir semttir. 20. yy başında belediye kanunları ile özendirilen ve yangınlara karşı kâgir yapım tekniği ile apartman tipi konutlar yaygınlaşmıştır. Apartman tipi konut, Avrupa'da endüstri devriminin hızlandırdığı kentlerde tek temel üzerinde çok kat barındırması sebebiyle çalışan sınıfın barınma gereksinmesini karşılayan bir konut tipidir. Avrupa'da orta sınıfın yerleşim tipi olan apartmanlar, Osmanlıda 19. yy sonu ve 20 yy başında özellikle de Beyoğlu ve çevresinde toplumda üst tabaka olarak

adlandırılan zengin sınıfın aileleri ile yerleştikleri konut tipi olarak karşılık bulmuştur. İç mekânı dönemin konfor koşulları ve mobilyaları ile donatılan bu yapılar İstanbul’ da modernliğin sembollerinden biri haline dönüşmüştür. Frej Apartmanı da Levanten bir ailenin, maddi imkânlarını İstanbul’ da mimari üzerinden okunduğu bir yapıdır.

Beyoğlu’nun çok kültürlü yapısı içerisinde yerini alan Frej Apartmanı, mütareke dönemi İstanbul’ unun karmaşık günlerine, Cumhuriyet’e uzanan süreçte evin tek kızı Angel’ in İstanbul kültür hayatında etkin bir sima olan Feridun Bey ile evlenmesine ve oldukça renkli davetleri ile dönemine tanıklık eder. Çiftin İstanbul sosyal hayatı üzerindeki etkileri ve Frej Apartmanının ağırladığı misafirlerini Çelik Gülersoy “Renkli Avusturya operetine benzeyen yaşamlar” olarak tasvir etmektedir.

Frej Apartmanı 1983 yılında Sarkuysan Şirketine satılır. Bu el değiştirmeden sonra şirketin genel müdürlük binası işlevini görerek apartman Sarkuysan Binası ismi ile haritalanır ve anılır. Gayrimenkul sektöründen haberler veren emlakkulisi.com adlı internet sitesinin 30 ağustos 2011 tarihli haberinde de; Park Elektrik; Sarkuysan Elektrolitik Bakır Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi’nin İstanbul Beyoğlu Şişhane meydanında yer alan 2. Derece tarihi eser statüsündeki iş merkezi binasını 30 milyon 500 bin dolara satın aldığı belirtilmektedir. Günümüzde boş durumda bulunan ve nasıl bir işlev yükleneceği henüz bilinmeyen Şişhane Meydanının, bu görkemli yapısı mimarisi, öyküsü ile kent imgesi bir yapıdır.

KAYNAKLAR

- Akıncı, T. (2018). Beyoğlu, (3. bs.). Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Bakar, B. (2015). Esir Şehrin Misafirleri: Beyaz Ruslar, Tarihçi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Baran, A. T. (2006). Mütareke Döneminde İstanbul’daki Rus Mültecilerin yaşamı, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, XXII (64),122.
- Batur, A. (1994). Frej Apartmanı, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, (c. 2, ss. 338-229). Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.
- Bilgin, İ. (1996). Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Bozdoğan, S. (2008). Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye’si’ nde Mimari Kültür, Metis Yayınları, İstanbul.
- Criss, B. (2008). İşgal Altında İstanbul, (7. bs.). İletişim Yayınları, İstanbul.

Dökmeci, V., Çıracı, H., (1990). Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul.

Eyice, S. (1984). Dirimtekin Feridun, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, (c.3, ss. 372). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Gülersoy, Ç. (1989). Frej Apartmanı, 7 ağustos 1989 da yayınlanan Cumhuriyet Gazetesi

Gülersoy, Ç. (1990). Beyoğlu'nda Gezerken, (1. bs.). Çelik Gülersoy Vakfı İstanbul Kütüphanesi Yayınları, İstanbul.

Onat, M. (1996). Frej Apartmanı Öyküsü, Ege Mimarlık Dergisi, (19) 21-37.

Ortaylı, İ. (1979). Türkiye İdare Tarihi, TODAİE Yayını, Doğan Basımevi, Ankara.

Sakaoğlu, N. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, (c. 1, ss. 281). Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.

Sakaoğlu, N. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, (c. 2, ss. 212). Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.

Sakaoğlu, N. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, (c. 5, ss. 203). Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.

Toprak, Z. (1994). Mütareke Döneminde İstanbul, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, (c. 6, ss. 19-23). Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.

Topuzlu, C. (1982). 80 Yıllık Hatıralarım, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınlan, İstanbul.

Üsdiken, B. (1994). Galvani'ler, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, (c. 2, ss. 412). Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Ortak Yayını, İstanbul.

Yerasimos, S. (1992). Tanzimatın Kent Reformları Üzerine, Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri, editörler Paul Dumont ve François Georgeon; çeviren Ali Berktaş, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

<http://bellek.beyoglu.bel.tr>

<https://www.google.com>

<https://primo.getty.edu>

To cite this article: Praneetham, C. (2019). Decision on Spa Service Selection of Foreign Tourists in Koh Samui. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 3(1), 45-56

Submitted: June 10, 2019

Accepted: July 10, 2019

DECISION ON SPA SERVICE SELECTION OF FOREIGN TOURISTS IN KOH SAMUI

Chuleewan Praneetham¹

ABSTRACT

The purposes of this study were 1) to investigate the decision of foreign tourists in selecting spa service, and 2) to study marketing mix factors (7Ps) affecting on spa service selection of foreign tourists in Koh Samui. The research population for this research was 381,818 foreign tourists who traveled to Koh Samui, Surat Thani province. The samples were 400 foreign tourists selected by the accidental sampling technique. The data collection tool was the questionnaires. The reliability test of the whole questionnaire was 0.955. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, and standard deviation. The study indicated that most respondents were females aging 30 – 39. They made their own decision of using spa services for relaxing and anxiety reduction, without a plan in advance. The study revealed that, in term of spa selection, the tourists mostly made a decision based on physical evidence, followed by the staffing, price, process, marketing promotion, location or distribution channel, and product respectively. Cleanliness was the highest point to influence them. The spa room should have an aroma scents. Service with integrity, special fare, available for advance booking, various levels of fare and services were also the important points for selecting spa service.

Keywords: Decision, Koh Samui, Spa Tourist

INTRODUCTION

Nowadays, people start to take care of their health and beauty. Spas businesses are viewed at the most important position of health and wellness movement and essential service part for tourists. It is recognized for treatments providing relaxation to wellness therapies and beauty treatments (Chieochankitkan and Sukpatch, 2014). People use spa service for body relaxation, stress relief, and health management. The spa service may include massages, body scrubs, anti-aging skin care

---

¹ Suratthani Rajabhat University, Thailand, chuleewansru@gmail.com

treatments, and steam baths. Hirankitti et al. (2009) stated that at first, spas were only to be found in 5-star hotels, but they have now mushroomed everywhere. Spas can be found at all the major tourist destinations in Thailand such as Bangkok, Pattaya, Chiang Mai, Phuket, and Koh Samui.

The spa and Thai massage businesses in Thailand have expanded enormously. In 2011, the revenue and number of spa establishments have consistently increased. Currently, 1,436 spa establishments legally registered throughout the whole nation and they are certified by the Ministry of Public Health (Chieochankitkan, 2013). Presently, the spa service in Thailand is an important element for hospitality businesses. The spa market in Thailand has a great deal of potential for growth. It helps to expand the opportunities for career, service, and business to many Thai people. Therefore, the quality of goods and services must be standardized to impress tourists. The spas operators have improved the standards of their service quality. They have also developed their own products, equipment, and techniques for holistic health care treatments such as a spa with various oils, spa massage at various points such as ears, hair, scalp, and feet (Klaysung, 2016).

The success of the businesses is crucially relying on the quality of services to meet the satisfaction of the customers. Service excellence can maximize customer satisfaction. However, customers have different perspectives and needs of various products and services from providers (Kandampully, 2002). The service quality needs responding to meet or exceed the customers' expectation. Reaching customer satisfaction is the primary goal for most companies. Customer satisfaction relies on a measure of how the product offered meets or exceeds customer expectations (Chieochankitkan and Sukpatch, 2014). Achieving customer satisfaction is the key aim of most spa service providers. Consequently, the competition is more serious. Some spa service providers are successful in the spa business and others are not. Therefore, in this study, the researcher studied the decision of foreign tourists on selecting spa service in Koh Samui, Surat Thani province, Thailand. The information from the study can be guidelines for spa service providers for strategies development for giving satisfying services to tourists.

The Purpose of the Research

The objectives of this research were:

- 1) To investigate the decision of foreign tourists on selecting spa service.
- 2) To study marketing mix factors (7Ps) affecting on spa service selection of foreign tourists in Koh Samui.

METHODOLOGY

The research design was implemented in steps by step as follows:

1. The research population for this research was 381,818 foreign tourists who traveled to Koh Samui, Surat Thani province, Thailand. The samples of the study were 400 foreign tourists. They were selected by the accidental sampling technique.
2. The 5-point-rating-scale questionnaire with a 0.955 reliability index was used for data collection. The quantitative research was done by using questionnaire as tool for data collection.
3. The frequency, percentage, mean ($\bar{x}$), and standard deviation (SD) were used to analyze the data.

RESULTS

The result showed that the respondents of this study were 400 foreign tourists. There were 280 females with 70.0% and 120 males with 30.0%. The ages were between 30 – 39 years old with 44.8%, as shown in table 1.

Table 1: Demographic characteristics of respondents

Variables	Frequency	Percentage (%)
Gender		
Male	120	30.0
Female	280	70.0
Age		
20-29	95	23.8
30-39	179	44.8
40-49	64	16.0
50-59	54	13.5
more than 59	8	2.0

Table 2: Decision in selecting spa services

Variables	Frequency	Percentage (%)
Main reasons of using spa services		
For relaxing and anxiety reduction	247	61.8
For nourishing and maintaining beauty	106	26.5
For healing the disease	45	11.3
Decision of using spa services		
Self	234	58.5
Family member	71	17.8
Colleagues	63	15.8
Public relations media from spa shop	32	8.0
Time of using spa		
At convenient time, without a plan	233	58.3
After shopping	76	19.0
After completing the tour	59	14.8
First day after arrival	32	8.0

Table 2 shows that most of the respondents had the aim of using spa services for relaxing and anxiety reduction. They made their own decision of using spa services. The study revealed that the tourists used spa services at a convenient time, without a plan.

Table 3: Marketing mix factors (7Ps)

Variables	$(\bar{x})$	SD
Physical evidence	4.48	0.82
Service staff	4.34	0.77
Price	4.31	0.75
Service process	4.26	0.80

Variables	$(\bar{x})$	SD
Marketing promotion	4.20	0.89
Place / location or distribution channel	4.19	0.82
Product	4.10	0.86
total	4.27	0.82

Table 3 indicates that the overall opinion of the respondents toward the marketing mix factors (7Ps: product, price, place, promotion, service staff, service process, and physical evidence) in selecting spa service was at a high level (mean = 4.27, SD = 0.82). The seven high rated factors of the selection for spa service were physical evidence (mean = 4.48, SD = 0.82), service staff (mean = 4.34, SD = 0.77), price (mean = 4.31, SD = 0.75), service process (mean = 4.26, SD = 0.80), marketing promotion (mean = 4.20, SD = 0.89), place / location or distribution channel (mean = 4.19, SD = 0.82), and product (mean = 4.10, SD = 0.86) respectively.

Table 4: Opinion of the respondents toward the product factor

Variables	$(\bar{x})$	SD
1. Variety of services.	3.95	0.98
2. Provision of services.	3.83	0.90
3. Famous and popular spa massage.	3.80	0.87
4. Smell of massage oil and suitable for the skin.	3.85	0.93
5. Products used for massage.	3.93	0.90
total	4.10	0.86

Table 4 shows that the overall opinion level toward the product factor of customers was at a high level (mean = 4.10, SD = 0.86). It was found that a variety of services had the highest mean score (mean = 3.95, SD = 0.98).

Table 5: Opinion of the respondents toward the price factor

Variables	$(\bar{x})$	SD
1. Reasonable Price.	4.03	0.80
2. Clearly mark price for spa service.	4.25	0.80
3. Several spa rates.	4.06	0.84
4. Discount for regular customers.	4.01	0.94
5. Price is right for the product used.	3.88	0.94
total	4.31	0.75

Table 5 indicates that the overall opinion of the respondents toward the price factor was at a high level (mean = 4.31, SD = 0.75). ‘Clearly mark price for spa service’ was the highest point that influenced tourists’ decision on spa service selection (mean = 4.25, SD = 0.80). While ‘price is right for the product used.’ had the lowest mean score (mean = 3.88, SD = 0.94).

Table 6: Opinion of the respondents toward the place / location or distribution channel factor

Variables	$(\bar{x})$	SD
1. Online information is well interactive i.e., webpage, facebook.	3.99	1.11
2. Options of payment methods (cash, credit card, internet banking).	3.90	0.85
3. Advance reservation can be made.	4.20	0.89
4. Location of the spa can be reached easily.	3.86	0.84
5. Parking place is available.	3.87	1.02
total	4.19	0.82

As exhibited in Table 6, the opinion level toward the place/location or distribution channel factor of customers found that all the factors were considered high (mean = 4.19, SD = 0.82). ‘Advance reservation can be made.’ gave the highest mean

score (mean = 4.20, SD = 0.89). While ‘location of the spa can be reached easily.’ gave the lowest mean score (mean = 3.86, SD = 0.84).

Table 7: Opinion of the respondents toward the marketing promotion factor

Variables	($\bar{x}$)	SD
1. Promotion is advertised in newspaper, journal, radio, television, etc.	3.90	0.86
2. Discount for members.	4.25	0.90
3. Spa service is included in the travel package.	4.18	1.02
4. The promotion after the sales.	3.70	0.82
5. There are launch products.	3.99	0.97
total	4.20	0.89

Table 7 shows that the overall opinion level toward the marketing promotion factor of customers was at a high level (mean = 4.20, SD = 0.89). The opinion level toward the marketing promotion factor found that ‘discount for members’ was the highest point that influenced tourists’ decision on spa service selection (mean = 4.25, SD = 0.90). While ‘the promotion after the sales’ gave the lowest mean score (mean = 3.70, SD = 0.82).

Table 8: Opinion of the respondents toward the service staff factor

Variables	($\bar{x}$)	SD
1. Spa staff provide sufficient knowledge of product.	4.11	0.82
2. Spa staff clearly give consults on health and products before treatment.	4.13	0.88
3. Spa staff dress up smartly and clean.	4.06	0.90
4. Spa staff can speak many languages.	3.89	0.86
5. Spa staff offer high standard treatment while treated.	4.12	0.92
total	4.34	0.77

As illustrated in Table 8, the overall opinion level toward the service staff of customers was at a high level (mean = 4.34, SD = 0.77). The opinion level toward the service staff factor found that ‘spa staff clearly give consults on health and products before treatment.’ produced the highest mean score (mean = 4.13, SD = 0.88). This implies that staff members had knowledge and expertise. However, the finding found that ‘spa staff can speak many languages.’ gave the lowest mean score (mean = 3.89, SD = 0.86).

Table 9: Opinion of the respondents toward the service process factor

Variables	($\bar{x}$)	SD
1. Providing service with integrity.	4.21	0.88
2. An evaluation of using service.	4.00	0.93
3. Providing fast and smooth service.	4.07	0.95
4. Paying attention to customers’ needs.	4.09	0.91
5. Understanding the specific needs of customers.	3.62	0.97
total	4.26	0.80

As exhibited in Table 9, the opinion level toward the service process factor of customers found that all the factors were considered at a high level (mean = 4.26, SD = 0.80). It was found that ‘providing service with integrity’ had the highest mean score (mean = 4.21, SD = 0.88). While ‘understanding the specific needs of customers’ had the lowest mean score (mean = 3.26, SD = 0.97).

Table 10: Opinion of the respondents toward the physical evidence factor

Variables	($\bar{x}$)	SD
1. Spa room has aroma scents.	4.25	0.91
2. Spa room is clean.	4.30	0.85
3. Spa room is beautiful.	4.18	0.89
4. Spa room is divided for private massage.	4.11	0.92
5. Unique beverage and services are offered.	4.15	0.85
total	4.48	0.82

Table 10 shows that the overall opinion of the respondents toward the physical evidence factor was at a high level (mean = 4.48, SD = 0.83). Cleanliness was the highest point that influenced tourists' decision on spa service selection. Aroma scents Spa room, nice design, offering unique beverage and services, and separate room were also considered for spa service selection.

Discussion and Conclusions

The results found that the foreign tourists' decision on spa service selection in Koh Samui, Thailand was at a high level. The study revealed that most of the respondents were females. Ages were between 30 – 39 years old. The reason for using spa services is for relaxing and anxiety reduction. The tourists made their own decision of using the spa services and they used spa services at a convenient time, without a plan. This is consistent with the research of Klaysung (2016) claimed that most of the spa consumers were aged 31 years to 40 years. This result is also aligned with Jantaro et al. (2016) that most respondents went to the spa once or twice a month and they made their own decision to have the spa for relaxing and anxiety reduction.

For this recent study, respondents rated that the spa room should have an aroma scents. Moreover, service with integrity, special fare, available for advance booking, various levels of fare and services were the important points for selecting spa service. This finding is aligned with Chieochankitkan and Sukpatch 's (2014) research. They confirmed that customers placed importance upon the service meeting their needs, as well as the following: spa services being value for money, the effort is taken to search for the establishment, location convenience, social elements, confidence, special-treatment benefits, and waiting time. Spa customers compared what they give and what they obtained and evaluated the two. According to Hirankitti et al. (2009) customers often judged the quality of the service they received largely on their assessment of the people providing the service.

Additionally, this study noted that 'spa staff should clearly give consults on health and products before treatment and offer high standard treatment while treated' were factors influencing the tourists' decision on spa service selection. Klaysung (2016) also agreed that a massage spa is influenced by customers' expectations of a massage from skillful employees. Spa staff should provide advice on services that fit the needs of the clients, including polite service and understanding customer needs. Thaithong et al. (2018) stated that staff can be considered as the heart of service delivery. Their knowledge and skills, good appearances, responsiveness, trustworthiness, and empathies can impress customers.

The results from this study indicated that marketing mix factors on physical evidence had the most effect on spa service selection of foreign tourists in Koh Samui, followed by service staff, price, service process, marketing promotion, place/location or distribution channel, and product, respectively. As Hirankitti et al. (2009) emphasized service process, service staff, physical evidence, place, product, price, and promotion were the important factors for spa operators in

terms of implementation of service marketing strategies and operational performance. This study found that the tourists considered on cleanliness, clearly mark price for spa service and reasonable price as the highest point that influenced the selection for spa service. As Warichwattana and Mongkol (2013) asserted that hygiene and clearly mark the price were factors of the product. Klaysung (2016) also mentioned that property's cleanliness, courteous service, no traffic issues, convenient location/parking, satisfying and affordable spa services, and customer care effected on the decision on spa service selection of customers.

Recommendations

The research found the problems of spa staff's English proficiency, standards, products, and prices. The study recommends that the sector urgently needs to develop personnel and service standards. the spa staff should be trained to improve their language skills. Proper education should be provided to enhance the spa staff's knowledge and skills to meet the standards of service and the needs of various customers. Spas should develop new, exciting and effective treatments for visitors and focus on providing more tailored treatments for different conditions and demographics. Spa service providers should set a clear pricing approach to create the same standard.

Acknowledgement

The author would like to acknowledge financial support from Suratthani Rajabhat University.

REFERENCES

- Chieochankitkan, A. (2013). *Developing Service Quality for Spa Establishments in the Active Beach Tourism Cluster, Thailand*. Dissertation of the Degree of Doctor of Philosophy in Integrated Tourism Management. National Institute of Development Administration.
- Chieochankitkan, A. & Sukpatch, K. (2014). The Customers' Perception of Service Quality for Spa Establishments in the Active Beach Tourism Cluster, Thailand. *Silpakorn University Journal of Social Sciences, Humanities, and Arts*, 14 (3), 53-75.
- Hirankitti, P., Mechinda, P. & Manjing, S. (2009). Marketing Strategies of Thai Spa Operators in Bangkok Metropolitan. *Proceeding of the International Conference on Applied Business Research ICABR*.
- Jantaro, O., Longprasert, S. & Changkid, N. (2016). Spa Guests' Behavior towards Spa Service Selection in Surat Thani Province. *Suratthani Rajabhat Journal*, 3 (1), 185-205.
- Kandampully, J. (2002). Innovation as the Core Competency of a Service Organization: the Role of Technology, Knowledge and Networks. *European Journal of Innovation Management*, 5(1), 18-26.

Klaysung, C. (2016). Behaviors and Factors Affecting the Selection of Spa Services among Consumers in Amphawa, Samut Songkhram, Thailand. *International Journal of Social and Business Sciences, International Scholarly and Scientific Research & Innovation*, 10 (12), 3897-3901.

Thaithong, N., Praneetham, C., Noades, M. & Sithijirapat, P. (2018). Competency Development of the Hotel Staff in Koh Samui, Surat Thani Province. *Chopayom Journal*, 29 (3), 41-53.

Warichwattana, W. & Mongkol, K. (2013). Factors Affecting Bangkok Tourists' Behavior on Accommodation Selection in Hua Hin, Prachuap Khiri Khan Province. *MBA-KKU journal*, 6 (2), 108-118.

To cite this article: Özcan, U.; Ürük, F. Z. (2019). Modern Mimarlıkta Le Corbusier Etkisi ve Villa Savoye Mutfağı. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(1), 57-68

Submitted: February 10, 2019

Accepted: July 3, 2019

MODERN MİMARLIKTA LE CORBUSIER ETKİSİ VE VİLLA SAVOYE MUTFAĞI

Uğur Özcan¹

Zerrin Funda Ürük²

ÖZET

Villa Savoye modern mimarlık kültürünün özgün eserlerinden biri olarak kabul edilmekte ve Le Corbusier'nin Modernizm Manifestosu adı ile ilan ettiği ilkelere göre inşa edilmiş bir yapıdır. Villa Savoye, klasik mimarlık kültürünün değerleri ile makine çağının bir paradigması olarak karşımıza çıkmaktadır. Le Corbusier'in, Modernizm Manifestosu ilkelerinden biri olan "Pilotis" sistemine göre; tasarlanmış bir yapı, doğaya saygılı, çevreye zarar vermeyen ve topoğrafyaya entegre olabilme düşüncesine bir örnek teşkil eder. Bu çalışmada araştırılacak konu, tasarımda kullanılan Pilotis sisteminin, Modern mimarlık kültürü ve iç mekân organizasyonlarının, dış mekân algısı ile ilişkisi ve bu bağlamda oluşan özgün mutfak anlayışıdır. Teknolojinin gelişmesi, sosyal ve kültürel yaşamın değişmesi sonucu mutfak ihtiyaçları ve mutfağın evdeki konumlandırılması da değişmiştir. Mutfak daha önceleri ayrı ve diğer mekânlar ile ilişkisi olmayan bir mahal iken, son 50 yıldır, mutfak ve yaşam alanları ile birleştirilmiş ve aynı anda pişirme, yemek yeme, sosyalleşme ve dinlenme mekânı olarak kullanılmaktadır. Le Corbusier, modern mimarlıkta malzemelerin özelliğini ve teknolojik gelişmeleri kullanarak mekânsal bir soyutlamaya gidilmesini, bunun bir gereklilik olduğunu, dahası bütüncül bir bakış açısı ile iç mekân ve dış mekânın birlikte tasarlanması gerektiğini savunmaktadır. Villa Savoye bu anlayış ile tasarlanmıştır. Bu çalışmada; Pilotis mutfağının modernizm kültürü arasındaki değişimi irdeleyenmiş ve sonuçlar paylaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mimari Tasarım, İnsan-Mekân İlişkisi, Kültür, Villa Savoye

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İstanbul, uozcan@fsm.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü, İstanbul, zfuruk@gelisim.edu.tr

LE CORBUSIER EFFECT IN MODERN ARCHITECTURE AND VILLA SAVOYE CUISINE

ABSTRACT

Villa Savoye is considered to be one of the original works of modern architectural culture and is a building built according to the principles declared by Le Corbusier as the Manifesto of Modernism. Villa Savoye is a paradigm of the age of the machine and the values of classical architectural culture.

According to Le Corbusier's Pilotis 'system, which is one of the principles of the Manifesto of Modernism; a designed structure, respecting the nature, does not harm the environment and is an example of the idea of being integrated into the topography. The subject to be investigated in this study is the relationship between the pilotis system used in the design, the modern architectural culture, the perception of interior and exterior spaces and the unique kitchen concept in this context. The development of technology, social and cultural life as a result of changes in kitchen needs and kitchen positioning in the house has also changed. While the kitchen was a separate place that was previously unrelated to other places, it has been combined with kitchen and living areas for the last 50 years and is used as a cooking, eating, socializing and resting place at the same time. Le Corbusier argues that a spatial abstraction is necessary by using the properties of materials and technological developments in modern architecture, and that this is a necessity, and that interior and exterior spaces should be designed together with a holistic perspective. Villa Savoye has designed with this understanding. In this study; The change between pilotis cuisine and modernism culture is discussed and the results are shared.

Keywords: Architectural design, Human-Space Relationship, Culture, Villa Savoye

GİRİŞ

Villa Savoye modern mimarlığın ilklerinden sayılmakta ve mimarı olan Le Corbusier'nin Modernizm Manifestosu adı altında beyan ettiği ilkeleri sağlayacak şekilde inşa ettiği bir yapıdır. 1929 yılında Paris'in 33 km dışında Poissy adlı bir kasabada yapımına başlanmış, 1931 yılında tamamlanmıştır. Şekil 1'de Le Corbusier'in kendi el çizimi görülen, bu yapı için Corbusier; "Bu villa müşterileri için önyargı, antik veya modern algılardan tamamen uzak, son derece sade ve yalın tasarlandı." şeklinde ifade kullanmıştır. (Corbusier, Jeanneret & Boesiger, 1929-1934: 24) Bu zamansız tasarım anlayışı, Le Corbusier'nin Villa Savo-

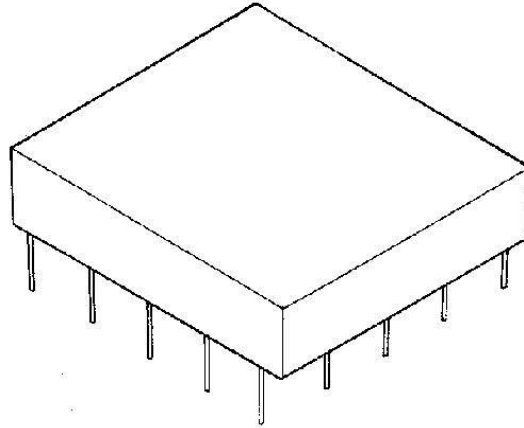

ye'unun en büyük karakteristik özelliklerinden biriydir. Villa Savoye, klasik mimarlığın gerekli olan değerleri ile beraber makine çağının bir paradigması şeklinde 'Mimarlığın Beş İlkesi' (Five Points of a New Architecture) olarak ortaya çıkmıştır. (Baltanas, 2005: 55)

Şekil 1: Villa Savoye, Le Corbusier'in kendi el çizimi

Şekil 2'de gözüktüğü üzere Mimarlığın beş ilkesinden biri olan 'Pilotis' sistemi (Baker, 1989: 211) Corbusier'e göre doğanın gereğine saygı duyarak, zarar vermeden bir yapıyı topografyaya entegre etme sistemidir.

Şekil 2: Villa Savoye, Pilotis Sistemi

Le Corbusier kendi sözlerinde toprağın ve yeşilliğin doğanın en güzel parçalarından olduğu ve tasarladığı yapının da buraya en az şekilde temas ederek zemine hiçbir zarar ve rahatsızlık vermeden konumlanacağını ifade etmektedir. (Baltanas, 2005: 55) Mimarlığın Beş İlkesinin diğer dört ilke sırasıyla, teras çatı, yatay bant pencere, serbest plan ve cephedir. Corbusier, bu ilkelerle sıradan ve alışılmış mimarlığın dışına çıkmış, 1930'lu yıllarda Modernizm akımına ait kültür birikimine katkıda bulunmuştur. Bu çalışmada, yapıda kullanılan Pilotis sisteminin modern mimarlıkta malzemelerin özelliğini ve teknolojik gelişmeleri kullanarak, bütüncül bir bakış açısı ile iç mekân ve dış mekânın birlikte tasarlanması gerektiğini fikrini açıklamaktadır.

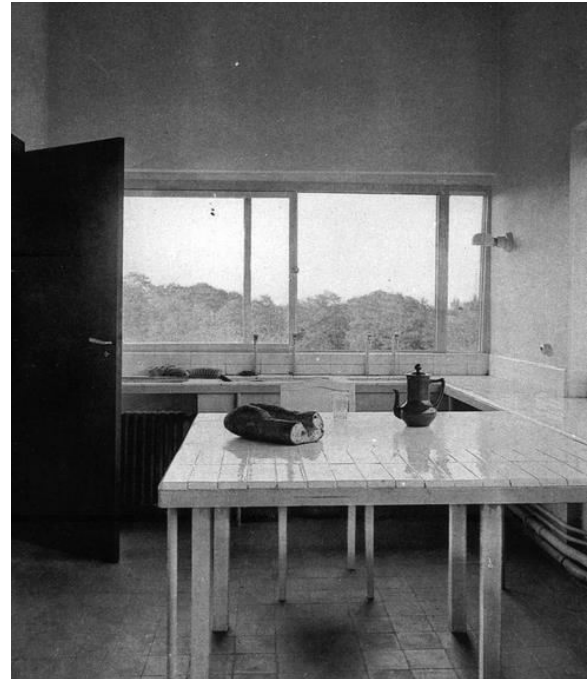
MATERYAL VE YÖNTEM

Le Corbusier, Villa Savoye’u tarif ederken havada asılı duran yatay pencereler ile delinmiş bir kutu ifadelerini kullanmaktadır, bu havada asılı durmak ifadesi ve yerle temassızlık fikrini iç mekâna da taşımıştır. Villa Savoye’u bütüncül bir bakış açısı ile tasarlarırken; mutfak yaşam alanları ile birleştirilmiş ve dış mekân ile desteklemiştir ve 1931’de ki mutfak algısını, günümüzde henüz anlaşılabilircek yeni bir anlayış ile yorumlamıştır.

Villa Savoye’un iç mekanla olan bu ilişkisi, Şekil 3 ve 4’de göreceğimiz gibi Le Corbusier’in mutfak mekanlarındaki tezgâh altını da aynı dış mekân gibi boşaltması mutfak fikrine yeni bir anlayış getirmiştir.

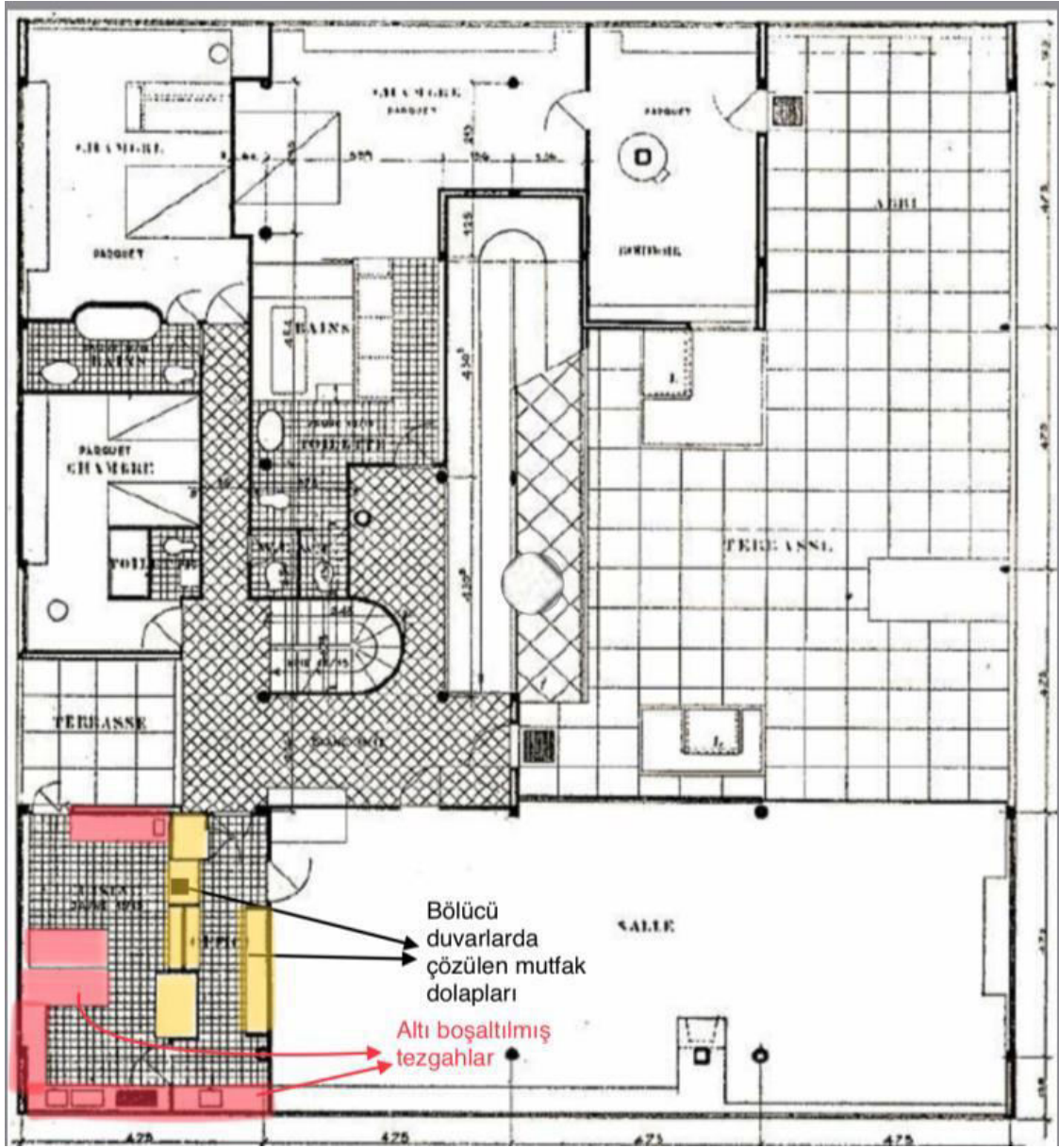
Şekil 3: Villa Savoye, Pilotis Sistemi

Şekil 4: Villa Savoye, iç mekâna Pilotis sistemi taşınması

Tezgâh altının dolaplar ile doldurulması, yer ile temasın süpürgelikle kapatılması fikri ve uygulanması Pilotis mutfakında tamamı ile zıt bir tavidir. Le Corbusier, mutfak dolabı ihtiyacını Şekil 5’ deki çizimde de göreceğimiz gibi bölücü duvar şeklinde kullanarak çözümlenmiş ve kalan kısımları tamamen boşaltmıştır (Baker, 1989). Bu yaklaşım Corbusier’in dış mekânı içeriye taşınması amacının yanı sıra, daha önce bahsedildiği gibi iç mekân anlayışının yeni bir bakış açısını 1931’li yıllarda getirmesidir. 1900’lü yıllarda bu yaklaşıma yeterince ilgi gösterilmemiş olsa da mobilya üreticileri özellikle 2000’li yıllardan sonra tasarımda yeni arayışlar içine girmiş, teknoloji, modernlik ve sürdürülebilirlik daha

fazla ön plana çıkmıştır (Rawsthorn, 2010). Bu nedenle daha hafifletilmiş pratik mobilya arayışı ile ünlü tasarımcıların yeni dizaynları kullanıcılara sunulmuştur.

Şekil 5: Villa Savoye, 1. kat planı, mutfak

BULGULAR

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte sosyal ve kültürel yaşamın değişmesi sonucu mutfak ihtiyaçları ve hatta mutfağın evde konumlanmasını da değiştirmiştir. Mutfak daha önceden ayrı ve diğer odalar ile ilişkisi olmayan bir mekân iken son 50 yıldır mutfak yaşam alanları ile birleştirilmiş ve aynı anda yemek yeme, pişirme ve dinlenme mekânı olarak kullanılmaktadır (Johnston, 2013). Bu alışkanlıkların değişmesinden dolayı ise; mutfak hantal ve kütleli bir formdan çıkıp, daha çok yaşam alanına dahil olma isteği ile tasarlanmıştır. Le Corbusier aslında

1931 yılında tasarladığı Villa Savoye mutfağı ile bu özellikleri bir arada barındıran, yaşam alanına dahil olmaya çalışan, mutfağı hijyenik veya deneysel bir alan olmaktan, klasik mutfak anlayışından tamamen çıkaran bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlamıştır. Lüks olarak adlandırılabilen nispeten daha büyük konutlarda, “working kitchen” adı verilen, profesyonel mutfak yaşam alanı ile birleştirilmiş, servis ve daha küçük kapsamlı işlerin yapıldığı mekânlar olarak ikiye ayrılmıştır.

Boffi ve Bulthaup, firmaları sırasıyla 1934 ve 1949 yıllarında kurulmuş, hemen hemen ‘Mimarlığın Beş İlkesi’ ile aynı zaman dilimlerinde ortaya çıkmışlardır. Ancak kendilerinin tasarımsal süreçlerini ve gelişimlerini incelediğimizde, her iki firmanın da ve Villa Savoye’nin de taşıdığı Bauhaus akımlarından etkilenmesine rağmen, ancak 2000’li yıllarda tasarım fikirleri kabul görmüştür. 1990’lı yıllardan önce daha kütleli ve “klasik mutfak” bakış açısı ile tasarımlar üreten bu firmalar, yavaş yavaş “zamansız tasarım” fikrine entegre olup yeni formlar üretmeye başlamışlardır.

Boffi, 1934 yılında Pierro Boffi tarafından kurulmuş olup 2018 yılına kadar kendi tarihinin en iyi tasarımcılarıyla çalışmıştır. 1954 yılında ilk renkli mutfak çalışmaları yapılmış, 1964 yılında Gian Case tarafından ‘T12’ adı verilen ahşap ve lamine malzemelerinin ilk defa kullanıldığı mutfak tasarlanmıştır ve Luigi Massoni gibi ünlü isimlerle devam etmiştir. 1963’te Joe Colombo, tarafından “mini-kitchen” denilen hareketli mutfak tezgâhı üretilmiş ve MoMA’da sergilenmiştir. Boffi firmasının 1960’lı yıllardan itibaren Villa Savoye’ye fikir olarak yaklaşmaya başlanmıştır. 1980 yıllarında banyo sektörüne de girmiş ve İtalya’da çok ünlü bir mobilya tasarımcısı olan Antonio Citterio ile çalışmaya başlanmıştır. 1997’de Milan, San Paolo Conserve Kilisesi’nde yapılan sergide ilk defa WK6 (World Kitchen 6) adı verilen mutfak sergilenmiştir. Bu mutfak tasarımı Villa Savoye ile çok benzer bir mantıkta kısmi olarak altı boşaltılmış tezgâhlar ve bölücü duvar olarak tasarlanmıştır (Boffi Corporation, 2018). Ancak, bu tasarımlar sergi boyutunda kalıp, kullanım boyutuna geçilememiştir. 2000’li yıllardan sonra daha önce de bahsedildiği gibi, Şekil 6’da da görüldüğü üzere, toplumda başlayan yeni tasarım arayışları ve ihtiyaçları nedeniyle Boffi, yine Villa Savoye ile bağdaştırabileceğimiz Şekil 7’ de ki gibi bölücü duvar olarak kullanılan mutfak dolapları ile altı boşaltılmış tezgâhları 2006 senesinde piyasaya sürmüştür. Boffi, 2014 yılından itibaren Şekil 8 ve 9’ da ki gibi yerden kopartılmış ve yaşam alanına dâhil olan Villa Savoye konseptinde mutfak dolapları tasarlayıp üretmektedir.

Şekil 6. Boffi, Table system Kitchen, Pierro Lissoni tarafından tasarlanmıştır.

2007 Chicago Atheneum Good Design Award. Sağ ve solda bölücü duvar olarak kullanılan mutfak dolapları, ortada altı boşaltılmış tezgâh.

Şekil 7. Villa Savoye, 1931 Mutfak. Solda bölücü duvar olarak kullanılan dolaplar, sağda altı boşaltılmış tezgâh.

Şekil 8. Boffi, 2015 mutfak tasarımı

Şekil 9.: Boffi mutfak

Le Corbusier, 1925 yılında modern mimarlıkta şehir planlamalarının ilkelerini anlatırken aslında Arts and Crafts, Art Nouveau veya Neoklassizm gibi sanat akımlarının iç mekanları gösterişli ve süslemeli bir yöne ittiğine dair eleştiri

yapmaktadır. Corbusier, modern mimarlıkta malzemenin özelliğini ve teknoloji kullanılarak bir soyutlamaya gidilmesi gerektiği ve bütüncül bir yaklaşım ile iç mekânında dış mekân ile birlikte çalışması gerektiğini savunmaktadır. İşte Villa Savoye’u da bu şekilde tasarlamasının en büyük nedeni de budur.

Bauhaus’da bu modern anlayışın ortaya çıkardığı akımlardan birisidir. Sanat ve teknolojiyi bir araya getirerek sanatkâr ve zanaatkârın beraber çalışması gerektiğini savunur (Gropius, 1970). Bulthaup ve Boffi de bu akımlardan etkilenmiş ve dolayısıyla tasarımları teknoloji, sanat, estetik ve ihtiyaçlara hitap eden bir yöne doğru gitmeye başlamıştır.

Bulthaup, Martin Bulthaup tarafından 1949 yılında, mobilya sektörü altında piyasaya katılmıştır. 1980’li yıllarda bahsedildiği gibi Bauhaus hareketinden etkilenmiş, 1990’lı yıllarda Boffi’de gördüğümüz ‘zamansız tasarım’ fikri üzerine çalışmaya başlamıştır. Oti Aichner gibi ünlü tasarımcılarla çalışan bu firma 2000’li yıllardan itibaren piyasaya Villa Savoye mantığı ile mutfak tasarımları sunmuşlardır.

Bulthaup’un piyasaya sunduğu Şekil 10’ da da görülen “b3” adını verdiği mutfak tasarımı yeni bir mekân arayışını karşılama düşüncesiyle ortaya çıkmıştır. Klasik mutfak algısı yerine neredeyse tamamen kullanıma göre hareket ettirebilen, ‘built-in’ mantığına karşı çıkan, ağır görüntünün aksine hafifletilmiş bir tasarım oluşmuştur. Villa Savoye’da gördüğümüz altı boşaltılmış tezgâhların yanında, bir başka yenilik ile Şekil 11’de de görüldüğü gibi mutfak dolaplarının da bölücü duvar olmasına ya da duvara sabitlenmesine karşı çıkan, hareket ettirebilen dolaplar tasarlamıştır. Bu sayede ‘b3’ ile oluşturulmuş bir mekâna bakıldığında, yerleşik klasik mutfak algısı sebebi ile başta şaşkın duygusu yaşanabilmekte fakat sonraları yeni mutfak anlayışına alışabilmekte ve kabul görmektedir. Yeni mutfak anlayışı olan Şekil 12’de ki ‘b3’ sadece bir mutfak olmaktan çıkarak bir yaşam alanına dönüşüyor.

Şekil 10: Bulthaup b3 tezgâh (working table) ve mutfak dolapları

Şekil 11: Bulthaup b3, working table

Şekil 12: Bulthaup b3, tezgâh ve mutfak dolapları

SONUÇ

Klasik mutfak düzeninde, mutfağın yaşam alanına tamamı ile dâhil olmasına izin verilmez. Yemek pişirilmesi nedeniyle oluşan koku ve hijyen endişeleri mutfak ortamını bir laboratuvara dönüştürür. Bir taraftan da insanın yemek yapma, yeme veya atıştırma ihtiyaçları nedeniyle mutfakta fazla vakit geçirmesi, onu sosyal bir mekâna dönüştürme isteğini oluşturmuştur. Böylece mutfağın daha hafifletilmesi, sadeleştirilmesi, ağır ve kütleli görünümünden kurtulması, iç mekâna ait yaşam alanının bir parçası olmasını sağlamaktadır.

Le Corbusier'in 1931 yılında dış mekânı iç mekâna taşıma amacıyla getirdiği yeni iç mekân anlayışı günümüzde maalesef henüz kavranmış ve kullanılmaya başlanmıştır. Le Corbusier'in bu tasarım fikrinden etkilenen Louis Kahn'ın da iç mekân ile ilgili sözleri şu şekildedir; ““Mutfak, oturma odası olmak ister. Yatak odası da biraz evin kendisi olmak ister” (Latour, 1991: 60) Günümüzdeki konut tipolojilerinde, çoğunlukla mutfak ve yaşama alanları birlikte ele alındığında, mutfağa ait tasarım düşüncesi ve toplumsal sosyokültürel yapı örtüşmekte olduğundan, yaşam alanının ve mutfağın birlikteliği alışılmış ve kanıtlanmış bir kültür haline gelmiştir.

KAYNAKÇA

Kitap

Baker, G. H. (1989). *Le Corbusier An Analysis Of Form*. London: Van Nostrand Reinhold Co. Ltd.

Baltanas, J. (2005). *Walking Through Le Corbusier*, .211 London: Thames and Hudson Ltd.

Corbusier, L. (1925). *Programs and Manifestoes of 20th Century Architecture*. (U. Conrads, Dü.) Massachusetts: The MIT Press.

Corbusier, L., Jeanneret, P., & Boesiger, W. (1964). *The Complete Architectural Works, vol. 2, 1929-1934*, 24 London: Thames&Hudson.

Frampton, K. (winter/spring 1979: 15/16). Le Corbusier 1905-1933. *Oppositions*, 1-204.

Gropius, W. (1970). *Programs and Manifestoes of 20th Century Architecture*. (U. Conrads, Dü.) Massachusetts: The MIT Press.

Latour, A. (1991). *Louis I. Kahn Writings, Lectures, Interviews*. New York: Rizzoli International Publications Inc.

Papadaki, S. (1948). *Le Corbusier*. New York: The Macmillan Company.

Makale

Kayacan, B., Özel, Y., & Irmak, Y. (2016). “Geçmişten Günümüze Montajlı Kullanıcı Tarafından Yapılan Mobilyaların Sektördeki Yeri”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 15(30), 153-166.

Rawsthorn, A. (2010, April 11). Furniture Designers Are Shifting Focus. *New York Times*, 3-7.

Web Sayfası

Aralık 2018 tarihinde https://www.flickr.com/photos/guen_k/5301274-114/in/photostream adresinden erişildi.

Aralık 2018 tarihinde http://rubens.anu.edu.au/raid2/no_dgb/pics/4/large-/002132922905_82.jpg adresinden erişildi.

Ocak 2019 tarihinde <https://www.boffi.com/en-ww/> adresinden erişildi.

Ocak 2019 tarihinde <http://www.midcenturyhome.com/le-corbusiers-villa-savoie/> adresinden erişildi.

Ocak 2019 tarihinde Johnston, L. (2013, Mayıs 15). *Driving Innovations Behind Today's Modern Kitchen*, <http://www.telegraph.co.uk/finance/property/-luxury-homes/10017543/Driving-innovations-behind-todays-modern-kitchen.html> adresinden erişildi.

To cite this article: Akyol, Ö. (2019). Yere Aidiyetin Çevreyi Algılama ve Anlamlandırmaya Etkisi Üzerine Hasköy Bölgesinde Bir İnceleme. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(1), 69-82

Submitted: April 16, 2019

Accepted: July 07, 2019

YERE AİDİYETİN ÇEVREYİ ALGILAMA VE ANLAMLANDIRMAYA ETKİSİ ÜZERİNE HASKÖY BÖLGESİNDE BİR İNCELEME

Özlem Akyol¹

ÖZET

Aidiyet duygusu çevresel algıyı etkileyen kişisel faktörlerden biridir. Kişinin çevre ile geçmişte kurduğu sembolik bağlar, içinde bulunduğu veya deneyimlediği yeni bir çevreyi algılamasında ve anlamlandırmasında zihinsel bir rota oluşturur. Çalışmada aidiyet duygusunun çevreyi algılama ve anlamlandırma üzerindeki etkisini incelemek adına farklı gruplar ile çevresel değerlendirme çalışması yapılmıştır. Değerlendirmenin analizlerine bakıldığında yere karşı aidiyet duygusu taşıyan katılımcıların çevresel değerlendirmede en olumlu ifadeleri, çevreyle arasında aidiyet bağı olmayan yere yabancı katılımcıların ise çevre hakkında en olumsuz ifadeleri tercih ettikleri görülmektedir. Çalışmanın sonucunda farklı kişisel deneyimlerin mekâna karşı bir aidiyet duygusu oluşturduğu, bu duygunun çevreyi algılama ve anlamlandırma üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler yarattığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Algı, Aidiyet, Mekân Algısı, Hasköy

IMPACT OF SOCIAL BELONGING UPON THE PERCEPTION AND INTERPRETATION OF ENVIRONMENT: A RESEARCH IN HASKOY

ABSTRACT

Sense of belonging, the primary requirement, is one of the personal factors that affects environmental perception. Sense of belonging involves symbolic bonds which a person establishes with the environment in the past. These symbolic bonds form a cognitive route for perceiving and interpreting a new environment person lives or experiences. In this study, an environmental assessment is carried out with the groups in which there are different participants, for in-

¹ Araştırma Görevlisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 34445, İstanbul, Türkiye, ozlemakyolmmr@gmail.com.

vestigating the impact of social of belonging upon the perception and interpretation of environment. Once the analyzes are checked, it is seen that the participants who have a sense of belonging to the environment have the most positive statements about environment. It is seen that people create a sense of belonging to the place based on their different personal experiences and this sense has positive or negative impact upon teh perception and interpretation of the environment.

Keywords: Environmental Perception, Belonging, Sensation Of Space, Hasköy

GİRİŞ

Kimlik ve aidiyet duygusu, bir topluluğun parçası olarak çevre ile ilişkili oluşur. Oluşan kimlik ve aidiyet duygusu kişinin o topluluğa ve çevreye karşı algısının, yüklediği anlamların biçimlenişini doğrudan etkiler. Bu bağlamda aidiyet duygusunun, çevreyi algılama ve anlamlandırmada kişisel filtrelerden biri olduğu söylenebilir. Çalışmada “aidiyet” kavramının çevreyi algılama ve anlamlandırma üzerindeki etkisi incelenecektir. İnceleme için üç farklı grup oluşturulmuş, çalışma alanı olarak seçilen çevreyi özetler nitelikte farklı sokak fotoğrafları sunulmuş, bu fotoğraflar üzerinden katılımcıların çevreyi değerlendirmeleri istenmiştir. Yapılacak çevresel değerlendirmede amaçlanan, uzun zamandır bölgede yaşayan ve bölgeye karşı aidiyet duygusu taşıdığı düşünülen katılımcılar ile diğer katılımcıların yabancıları oldukları çevre hakkındaki düşünceleri arasında ne gibi farklılıklar ve benzerlikler olduğunu belirlemek, farklılık ve benzerlikleri oluşturan nedenleri tartışmaktır.

Çevresel Algı ve Aidiyet Kavramları Arasındaki İlişki

Algılamak eylemi Türk Dil Kurumunca; bir şeye dikkati yönelterek o şeyin bilincine varma, idrak etme olarak anlamlandırılmıştır (URL-1). Algılamak; bir olayı veya bir nesnenin varlığını duyu organlarıyla kavramak, idrak etmek eylemidir. Algılama eylemi çevreden bilgi alınan veya edinilen aktif bir süreçtir. Bu aktif süreçte duyu organları yoluyla beyne iletilen uyarımlar, duyular haline dönüşür, çeşitli bakımlardan örgütlenir ve anlam kazanır. Gerçek dünya ile algılanan dünya arasında fark vardır ve bu değişkenlik kültürel imge ve kişisel imge filtrelerinden kaynaklanmaktadır (Polatoğlu, 2012). Kişisel imge filtreleri, kullanıcının sosyo- psikolojik özellikleri ile doğrudan ilişkili olup algısal farklılıkların kaynağını oluşturmaktadır. Çevresel algıdaki farklılaşma ise kişinin bağlı olduğu sosyal sınıfın kişi için

belirlediği sınırlara, çevrenin kişiye sağladığı işleve, belleğindeki imgelere göre değişkenlik gösterir.

Çevre bir dizi zihinsel imgeler halinde öğrenilir, içselleştirilir ve bütünleştirilir. Bu imgeler, saptama, varsayım yapma ve değerlendirme sonucu zihinde oluşan üç boyutlu kurgulardır (Öymen Gür, 1996). İmgeye dönüştürülen çevrenin öğelerinin algılanmasında fiziksel kalite önemli değildir, metruk bir bina da yeni ve dikkat çekici bir bina kadar algılanan öğe olarak önemlidir ve algısal süreçte işlenir (Urry, 1999). Çevresel algı, insanların katılımcısı olduğu bir çevredeki örüntüleri, yapıları, peyzajı tüm nesnelere, çevrenin deneyimlenmesi sırasında yaşanan değerli veya sıradananları, geçmişle ilişkili bağlantıları referans alarak anlamlandırıp, zihinsel temsillere dönüştürmesi ile oluşur. Bireyler, mahallesinin, kentinin, alıştığı yolların kısaca tüm çevresinin seçici temsillerini geliştirirler. Zihin, algılanan çevreyi yapılandırır, çevreye simgesel bir değer verir ve bir kodlama sistemi oluşturur. Bu bilişsel sistem, insanların günlük çevreyi kullanma ve hissediş biçimini etkiler (Göregenli, 2010). Bu bağlamda çevresel algıda tepki ilk uyarana verilse de uyarıya karşı verilen tepkinin önceden bilinen bir imgeye gönderme yapılarak gerçekleştiği göz ardı edilmemelidir (Öymen Gür, 1996).

İnsan zihnindeki bilişsel sistem içerisinde aidiyet kavramı ve kişilerin taşıdığı aidiyet duygusu, çevreyi algılama ve anlamlandırma üzerinde etkili faktörlerdir. Aynı çevre ile ilgili farklı kişilerin kendi kültürel ve kişisel özelliklerinden kaynaklı farklı algısal ve anlamsal sonuçlar ortaya çıkarmasının nedeni aidiyet kavramı ile ilişkilidir. İnsan davranışları zorunlu olandan seçkin olana kadar uzanan belli gereksinimler ile şekillenir. Ait olma ve bağlanma bu gereksinimler içerisinde birincil olanlar arasındadır (Öymen Gür, 1996). Aidiyet, insanın çevresi ile kurduğu ilişkileri çözümlenmeye yardımcı olan bir kavramdır. Kelime anlamı “ilişkinlik”, “mensubiyet”, “ait olma hali” olan aidiyet, ilişkilendirmeler ile anlaşılabilir bir kavramdır. Bu çift yönlü ilişkilendirmeler insan ile herhangi bir insan, nesne, topluluk, etnik grup ya da sosyal bir kategori, mekân veya çevre arasında olabilir (Yıldız, 2016). Kişilerin yer ile kurduğu aidiyet ilişkisini ifade eden “yere aidiyet” kavramı, söz konusu olan yerin tüm kullanıcıları tarafından içselleştirilmesi anlamına gelmektedir. Kullanıcının çevresi ile olan ilişkisi özgür bir bireyle toplum arasındaki bir sözleşme değil, kullanıcı ile çevre arasındaki bir bağımlılık gibi düşünülmelidir (Bilgin, 2003). Yere aidiyet, öz kimlik ve sosyal kimlik arasında bir iletişim aracıdır, kullanıcı kendisini ancak yere ait

gördüğünde yer ile arasında tanımlanabilir bir ilişki oluşur. Bireyler, farklı yaşam alanlarında farklı örüntüler içerisinde farklı aidiyet biçimleri oluşturmaktadır. Yere aidiyetin oluşumu ve gelişimi biyolojik, çevresel, psikolojik ve sosyo kültürel faktörlere bağlıdır. Kullanıcının yaşadığı psikolojik süreçlerde, özellikle çocukluk döneminde yer ile ilgili deneyimler, yere aidiyetin oluşumuna etki etmektedir. Bunlara ek olarak kültürel, politik, tarihi ve sosyal kaynaklar da yere aidiyetin oluşumuna etki eden faktörler arasındadır (Altman, 1975).

Bireylerin, toplumsal ve maddi çevrelerini benimsemeleri, onlara “anlam” atfetmeleriyle gerçekleşir. Böylece toplumsal etkileşimlerinin bir parçasını oluşturur. Anlam, bireysel veya kolektif nitelik taşıyabilir; diğer bir ifadeyle, insan hayatındaki belirli deneyimlere veya tarihteki yerel olaylara gönderme yapabilir. Bireyin sosyal kimliğiyle örtüşen anlamlı bir çevre, günlük ilişki ağı içinde bir süreklilik arz eder (Mai, 2005). Aynı zamanda çevre, bir bağlılık yaratarak bireyin temel ihtiyaçlarından biri olan aidiyet duygusunu tatmin eder (Aydemir, 2011). Birey ve çevre arasında ait olma duygusunun harekete geçiren bir etkileşim söz konusudur. Bireyin kendini çevreye ait hissetmesi, fiziksel aktivitelerden ziyade ait olunan çevrenin kültürel dokusuyla ve kimlik referanslarıyla ilişkilidir. Birey, çoğunlukla sahip olduğu aidiyet bağlarını güçlendiren çevreleri seçerek, kimliğinin toplumsal görünümünü ele vermektedir (Yıldız, 2016).

İnsanın çevreyi algılama ve anlamlandırması, çevre ile arasında kavramsal bağlar oluşturması, geçmişle ilişkili bir süreci içeren zihinsel bir reflekstir. Çevre ile kullanıcı arasında kurulan bağ ve çevresel algı üzerinde birincil bir gereksinme olan aidiyet duygusu önemli bir etkidir. Kişilerdeki aidiyet duygusunun düzeyindeki, zaman ve mekân kapsamındaki farklılıklar çevresel algıyı değiştiren temel faktörlerdir. Bu bağlamda çevresel algı ve aidiyet kavramları arasındaki ilişkinin dinamik bir süreç olduğu, yeni bir çevrenin deneyimi sonrası çevrenin anlamlandırılıp yeni zihinsel semboller üretildiği söylenebilir.

ALAN ÇALIŞMASI

1. Çalışma Alanı: Hasköy

Çalışma alanı olarak İstanbul’un Beyoğlu ilçesine bağlı tarihi bir semt olan Hasköy seçilmiştir. Hasköy, kuzeyde Söğütözü ve Halıcıoğlu semtleri, batıda ve güneyde Haliç kıyıları, doğuda ise Kasımpaşa semtleri ile çevrelenmiştir. 5.

yy' da Bizans asilzadelerinin yazın ikamet etmek için Hasköy'ü seçmiş olması bölgenin önemini arttırmış, bölgede manastır ve saray gibi önemli yapılar inşa edilmiştir. Hasköy, İstanbul'un Türkler tarafından fethinden sonra da bir Musevi mahallesi olarak gelişmeye devam etmiştir (Güncüoğlu, 2013). Osmanlı devleti zamanında üç farklı dine mensup insanların bir arada yaşadığı bir semt olan Hasköy bu özelliğini 20.yy'da sürdürebilmiştir. 19. yy'ın ortalarından sonra başlayan salgın hastalıklar ve yangınlar ile semt fakirleşmiş ve yozlaşmıştır (Güncüoğlu, 2005). 1940'lara kadar büyük bir yahudi nüfusunun yaşadığı bölgede, İsrail devletinin kurulması ve bölgenin giderek cazibesini kaybetmesi üzerine büyük bir göç başlamış ve günümüzde yahudi nüfusu yok denecek kadar azalmıştır (Güncüoğlu, 2013). 1960'lardan sonra sanayileşme ile büyük bir tahribata maruz kalan Hasköy'de geçmişi hatırlatacak izler kaybolmuş, Haliç'le beraber tarihe karışmıştır (Güncüoğlu, 2005). 1974'de Haliç köprüsünün inşasıyla beraber Hasköy'ün sınırları değişmiş, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden göç almış, gelen nüfus ile yeni bir hüviyet kazanmıştır. 1988 yılından itibaren Hasköy sahilinde düzenlemeler ve bölgedeki endüstri mirasının değerlendirilmesi üzerine çalışmalar başlamıştır (Güncüoğlu, 2013).

Günümüzde Hasköy, bölgede üniversite sayısının artması, şehir merkezinde ulaşım ağına yakın olması gibi nedenlerle farklı sosyal gruplardan kullanıcıların tercih ettiği, halen göç almaya devam eden bir semttir. Semt mimari olarak, tescillenmiş tarihi yapılardan, niteliksiz oldukça eski yapılardan ve dönüşüm kapsamında inşa edilen yeni yapılardan oluşan düzensiz bir yapıli bir çevreye sahiptir.

2. Yöntem ve Katılımcılar

Yere aidiyetin çevreyi algılama ve anlamlandırmaya etkisini katılımcılar üzerinde ölçebilmek için tepkili bir yöntem tercih edilmiştir. Öncelikle her bir grupta 10 kişi olacak şekilde 3 farklı katılımcı grubu oluşturulmuştur. 1. grup; 10 yıldan fazla bir süredir Hasköy'de yaşayan katılımcılardan, 2. grup; 2 yıldan az bir süredir Hasköy'de yaşayan katılımcılardan, 3. grup ise Hasköy'de hiç yaşamamış katılımcılardan oluşmaktadır. 3 farklı gruptan oluşan tüm katılımcılara 3 farklı sokak fotoğrafı sunulmuştur. 1. fotoğraf tamamı eski yapılardan oluşan bir sokak fotoğrafı, 2. fotoğraf tamamı yeni apartmanlardan oluşan bir sokak fotoğrafı, 3. fotoğraf ise eski ve yeni yapıların bir arada görüldüğü bir sokak fotoğrafıdır. Farklı yaş ve meslek gru-

plarından seçilen kadın ve erkek katılımcılardan fotoğraflardaki sokakların fiziksel niteliklerini ve kendilerinde uyandırdığı izlenimleri değerlendirmeleri istenmiştir.

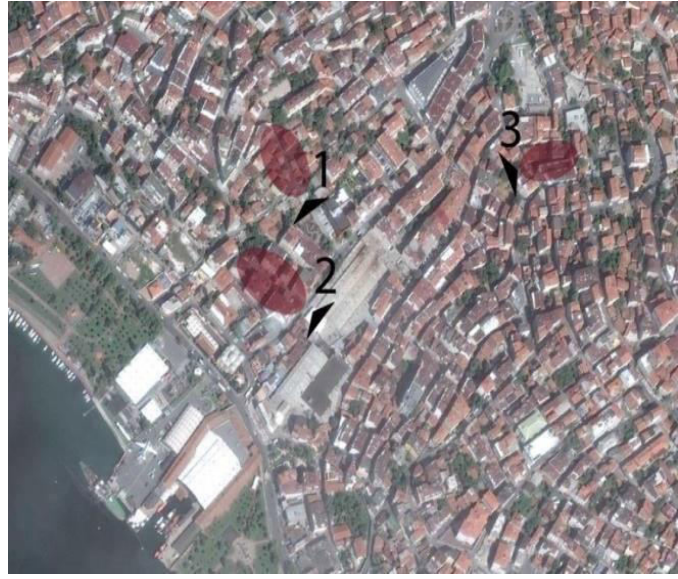
Şekil 2.1: 1. Fotoğraf *Keten Sokak*

Şekil 2.2: 2. Fotoğraf *Yeni Yol Çıkması*

Şekil 2.3: 3. Fotoğraf *Akgeyik Sokak*

Şekil 2.4.: *Hasköy*'de seçilen sokakların konumu

Olumsuz	Olumlu
Düzensizlik	Düzen
Güvensizlik	Güven
Huzursuz	Huzurlu
Eski	Yeni
Niteliksiz	Nitelikli
Yabancı	Tanıdık
Çirkin	Güzel
Düşmanlık	Dostluk
Güçsüz	Güçlü
Yaşamak	Yaşamak isterim

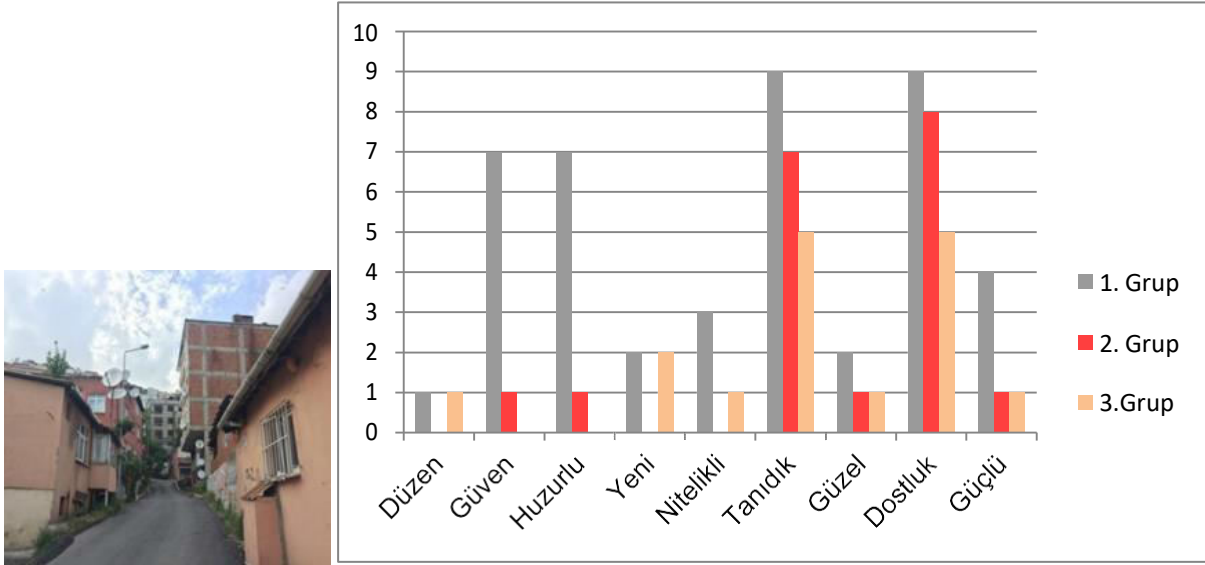
Şekil 2.5: Sokak fotoğrafları hakkında katılımcılara sunulan ve olumsuz ifadeler

3. Alan Çalışmasının Analizi

Fiziksel nitelikleri (düzensizlik, düzen, eski, yeni, nitelikli, niteliksiz, güzel, çirkin) ve katılımcılarda uyandırdığı izlenimler (güven, güvensizlik, huzurlu, huzursuz, tanıdık, yabancı, dostluk, düşmanlık, güçlü, güçsüz) açısından değerlendirilen sokaklar içerisinde en fazla olumlu ifade sırasıyla 2., sonra 3., son olarak da 1. sokağa ait fotoğraf için kullanılmıştır. En fazla olumlu ifadeyi sırasıyla 1., 2. ve 3. gruptan katılımcılar, en fazla olumsuz ifadeyi ise sırasıyla 3., 2. ve 1. gruptaki katılımcılar tercih etmiştir. Çevrenin fiziksel nitelikleri için yapılan olumsuz tercihler, olumlu tercihlerden fazladır. Çevrenin katılımcılarda uyandırdığı izlenimlerin genel değerlendirmesinde ise olumlu cevaplar olumsuz cevaplardan fazladır. Çevrenin fiziksel niteliklerinin olumsuz bulunmasına rağmen, çevrenin kişilerde bir yaşama alanı olarak olumlu bir izlenim uyandırdığı görülmektedir. Çalışma alanı için *güvenli, huzurlu, tanıdık ve dostça* ifadeleri tercih edilmiş olmasına rağmen bölgenin imajı hiç bir sokak için “güç” ile bağdaştırılmamıştır. Üç farklı gruptaki katılımcıların çoğunluğunun fiziksel çevrenin “düzensiz ve niteliksiz” olduğunu düşünmesine rağmen bu sokakların kendilerinde “tanıdık ve dostluk” izlenimi uyandırdığı konusunda hem fikirdirler.

1. Grupta yer alan 10 yıldan fazla bir süredir Hasköy’de yaşayan katılımcıların değerlendirmeleri analiz edildiğinde çevrenin fiziksel nitelikleri hakkında olumsuz düşüncelere sahip olmalarına rağmen, yaşadıkları bölge hakkında izlenimlerinin olumlu olduğu, çevrenin imajı hakkında güven, huzur, dostluk ve tanıdık ifadelerini tercih ettikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra 40 yaş üstü katılımcıların genç katılımcılara göre daha olumlu bir bakış açısına sahip oldukları, katılımcılar içerisinde en olumlu görüşlerin de

doğumundan itibaren Hasköy’de yaşayan katılımcılara ait olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu grupta yer alan katılımcıların yaşadıkları yer ile ilgili olarak olumlu yorumları; *samimi, huzurlu, komşuluğu iyi olan, eski bir kasaba, güvenli, yaşanılabilir, merkezi, hareketli, huzurlu, güzel bir yer, çok mutlu* şeklindedir. Katılımcıların olumsuz yorumları çevrenin fiziksel nitelikleri ile ilgilidir, çevre hakkında *düzensiz, çarpık, güvensiz, eskiden samimi şimdi ise keşmekeş* yorumları yapılmıştır.

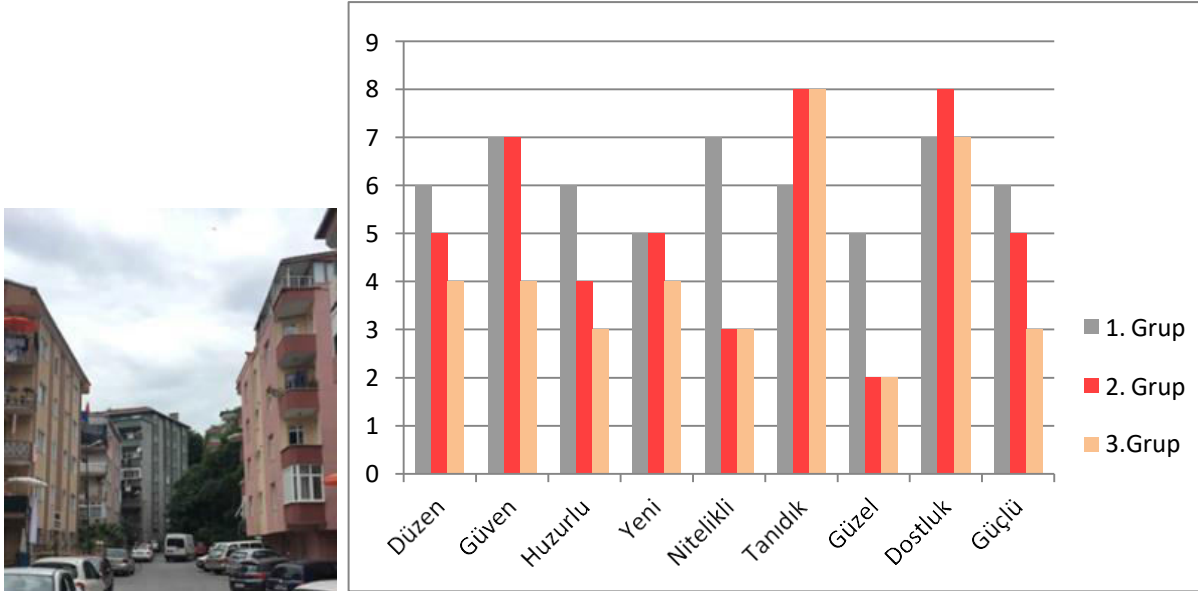

Şekil 3.1: Keten Sokak için tercih edilen ifadelerin gruplara göre dağılımı

1. Grupta yer alan 2 yıldan az bir süredir Hasköy’de yaşayan katılımcıların anket sonuçlarına bakıldığında çevrenin fiziksel nitelikleri hakkında olumsuz tercihlerin 1. Gruba göre daha çok olduğu görülmektedir. Bu farklılığa rağmen 2. Grupta yer alan katılımcıların yaşadıkları bölge hakkında olumlu izlenimleri, 1. Grupta yer alan katılımcıların oranına çok yakındır. İki grubun katılımcıları arasında daha önce Hasköy’ün kentsel dokusuna benzeyen, eski ve yeni yapılardan oluşan bir bölgede yaşamış olan katılımcıların bölge hakkında izlenimlerinin, daha önce benzer bölgelerde yaşamamış olan katılımcılara göre daha olumlu olduğu görülmektedir. Hasköy’e kıyasla daha iyi bir fiziksel çevrede yaşamış olanların değerlendirmelerinin daha olumsuz olduğu görülmektedir. Bu grubun katılımcılarının yaşadıkları yer hakkında yaptıkları yorumlar ise; *mahalle kelimesini hala yaşatan bir semt, bazı zamanlar korkutucu bazı zamanlarsa güvenilir, komşuluk ilişkilerinin henüz ölmediği küçük bir yer, ulaşımı rahat, çok güzel, sakin ve sürprizli* şeklindedir. Çevrenin fiziksel nitelikleri çok eleştirilmemiş, yalnızca bir

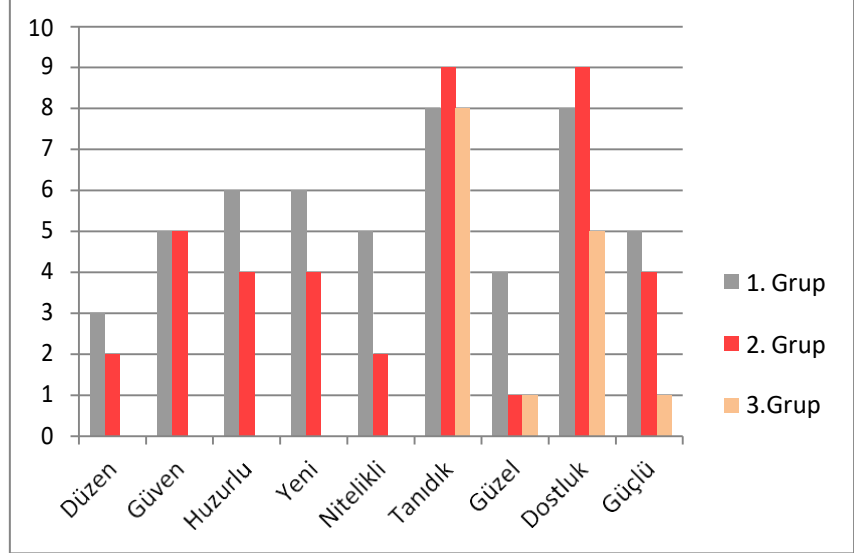

katılımcı *tamamlanmamış* ifadesi kullanılmıştır. Cevaplar içerisinde dikkate değer bir nokta ise katılımcıların Hasköy’de mahalle kavramının hala yaşatılıyor olmasını özellikle vurgulamış olmalarıdır.

Şekil 3.2: *Yeni Yol Çıkmazı* için tercih edilen ifadelerin gruplara göre dağılımı

1. Grup, Hasköy’de hiç yaşamamış, İstanbul’un çeşitli bölgelerinde, korunaklı sitelerden, müstakil evlerden, apartmanlardan oluşan veya eski ve yeni yapıların bir arada olduğu bir bölgede yaşayan katılımcılardan oluşmaktadır. Bu gruptaki katılımcıların çevrenin fiziksel nitelikleri ve oluşturduğu izlenim hakkındaki görüşleri diğer iki gruptan çok daha olumsuzdur. Bu gruptaki katılımcıların, daha önce yaşadıkları bölgenin sokaklarına benzeyen örüntülere sahip sokak fotoğrafları hakkında olumlu görüşler belirttikleri görülmektedir. Örneğin eski ve yeni yapılardan veya apartmanlardan oluşan bir bölgede yaşamış olan katılımcılar bu özellikleri taşıyan sokak fotoğrafları hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir. Daha önce eski yapıların bulunduğu bir bölgede yaşamamış olan katılımcılar eski yapıları içeren sokak fotoğrafları için “yabancı” ifadesini tercih etmişlerdir.

Şekil 3.3.3: Akgeyik Sokak için tercih edilen ifadelerin gruplara göre dağılımı

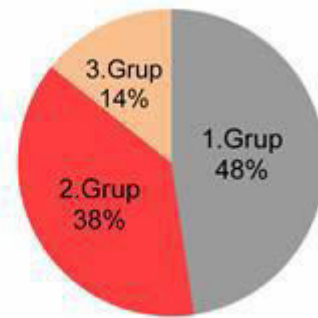
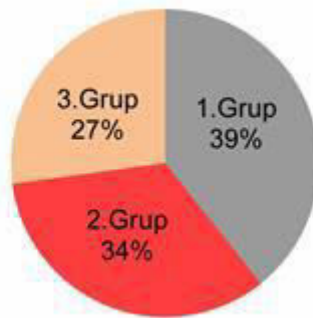
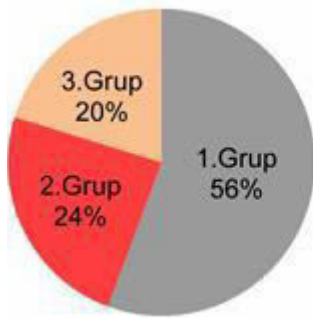
1. Fotoğraf

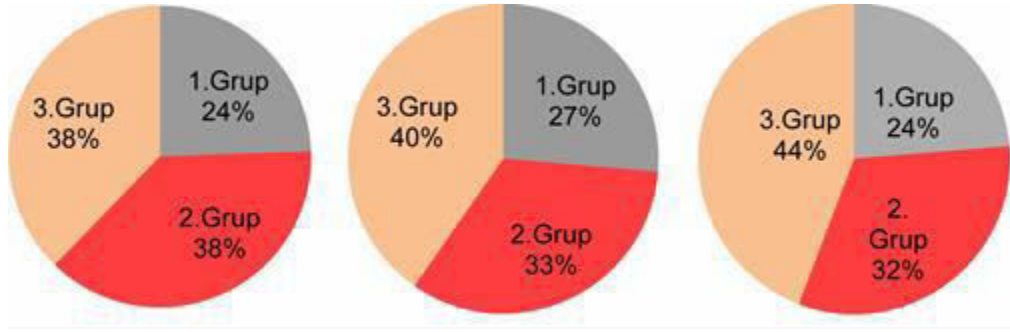
2. Fotoğraf

3. Fotoğraf

Şekil 3.4: Değerlendirmede tercih edilen olumlu yanıtların gruplara göre dağılımı

Şekil 3.5: Değerlendirmede tercih edilen olumsuz yanıtların gruplara göre dağılımı

Yere aidiyetin çevresel algı üzerindeki etkisini incelemek için yapılan alan çalışmasında belli nesnel sonuçlar elde edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında katılımcılar arasında cinsiyet ve yaşın çevresel değerlendirme üzerinde dikkate değer bir etkisi olduğu görülmemiştir. Hasköy’de 10 yıldan fazla bir süredir yaşayan katılımcılar çevresel değerlendirmede en olumlu ifadeleri tercih etmişlerdir. Bunun nedeni bu grubun katılımcılarının sahip oldukları aidiyet duygusu ve bu aidiyet duygusu ile inşa ettikleri toplumsal görünürlüklerine yükledikleri olumlu anlamlardır.

1. Grup içerisinde doğduğu andan itibaren yalnızca Hasköy’de yaşamış olan katılımcıların genç katılımcılara kıyasla bölge hakkında daha olumlu düşüncelere sahip oldukları dikkat çekmektedir. Bölgede doğmuş ve büyümüş olanlar için Hasköy’ün aynı zamanda “ev” kavramının karşılığı olduğu söylenebilir. Ev fiziksel bir nesneden çok ayırt edici biçimsel özellikleri ile unutulmaz, zamanı anlamlandırır ve anılar mekânsal olarak köklenir (Urry, 1999). Bu bağlamda yaşlıların gençlere kıyasla Hasköy hakkında daha olumlu düşüncelere sahip olmalarının sebebi yaşın çevresel değerlendirme üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu ifade etmekten çok, çevreyi evi olarak benimseyen kimselerin aidiyet duygusunun daha güçlü olduğunu göstermektedir. Aidiyet duygusunun zamanla doğru orantılı olarak artmış ve güçlenmiş olması çevresel değerlendirme üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır.

Çalışmada en fazla olumsuz cevabı veren Hasköy’de yaşamamış katılımcıların düşünceleri, çevresel algının ve aidiyet kavramının geçmişle olan ilişkisini değerlendirebilmek adına önemli veriler sunmuştur. Geçmişte değerli anların yaşandığı yerler belli örüntülerle zihinde temsil edilir ve bu örüntülere sahip yerler kişiler tarafından anlamlı ve ayırt edilebilir yerlere dönüşür. Hasköy’de yaşamamış katılımcıların değerlendirmeleri incelendiğinde daha

önce yaşadıkları bölgeyi anımsatan sokak fotoğrafları hakkında olumlu düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Bu olumlu yaklaşımın sebebi sokak fotoğraflarındaki örüntülerin geçmişte kendileri için anlamlı ve değerli olan yerleri anımsatmasıdır. Bu grubun katılımcıları arasında daha önce benzer bir bölgede yaşamamış olanların en olumsuz cevapları vermesinin nedeni yalnızca yerin kendileri için anlamlı bir temsile sahip olmaması değildir. Bir yere karşı aidiyet duygusunun oluşabilmesi çevrenin sembolik kalitesi ile doğrudan ilişkilidir (Yıldız, 2016). Bu bağlamda olumsuz yaklaşımlar tekrar değerlendirildiğinde katılımcıların çevrenin imajı ile kendi toplumsal görünürlükleri arasında bir bağ kuramadıkları ve aidiyet duygusu oluşturamadıkları ortaya çıkmaktadır.

Yapılan inceleme sonucu aidiyetin çevresel algı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir. Söz konusu aidiyet duygusu uzun bir sürenin sonunda kişinin toplumsal görünürlüğünün olduğu çevreye karşı duyulan bir aidiyet duygusu veya geçmişte yaşanan değerli anların mekânına ilişkin oluşan bir aidiyet duygusu da olabilmektedir. İncelemenin sonuçlarında bakıldığında aidiyet duygusunun etkisinin yanı sıra kişinin deneyimlerine göre anlamlandırılmış ve geçmişle ilişkili olan tanıdık yapıların, yolların, örüntülerin ve imgelerin çevresel algı üzerinde olumlu veya olumsuz bir etki oluşturduğu görülmüştür. İnsanlar, daha önce olumlu deneyimler ve değerli anlar yaşadıkları çevre ile benzer özelliklere sahip yeni bir çevre ile karşılaştıklarında olumlu bir yaklaşım sergilemektedirler.

KAYNAKLAR

Altman, I. (1975). *The Environment and Social Behavior: Privacy, Personal Space, Territory and Crowding*, Brooks/Cole, Montenery.

Aydemir, M. A. (2011). *Sosyal Sermaye / Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Araştırması*, Çizgi Kitabevi, Konya.

Bilgin, N. (2003). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar, Bağlam* Yayıncılık, İstanbul.

Göregenli, M. (2010). *Çevre Psikolojisi İnsan Mekân İlişkileri*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Güncüoğlu, F. S. (2005). *Tarihte Hasköy, Sinpaş Yapı Endüstrisi ve Tic. A.Ş. Kültür Yayınları*, İstanbul.

Güncüoğlu, F. S. (2013). “Hasköy”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansi-*

klopedisi, cilt: 16, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 388-390.

Mai, U. (2005), “Doğu Alman Kentlerinde Kültür Şoku ve Kimlik Bunalımı”, Mekân, Kültür, İktidar Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler. Çev. Leyla Şimşek ve Nilgün Uygun. İletişim Yayınları, İstanbul.

Öymen Gür, Ş. (1996). Mekân Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon.

Özcan, U., Erol, İ., (2018), "Sürdürülebilir Yerel Planlamada Coğrafi Bilgi Sistemi", International Journal Of Social And Humanities Sciences (ISSN: 2602- 3288), Sayı: 2, s:85.

Polatoğlu, Ç. (2012), Mimarlıkta Görsel Etki Değerlendirme ve Yöntem Teknikleri, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.

Urry, J. (1999), Mekânları Tüketmek. Çev. Rahmi G. Ögdül, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Yıldız, N. B. (2016). Rezidanslarda Aidiyet Oluşumu: İstanbul/Şişli “Anthill Residence” Örneği. Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

İNTERNET KAYNAKLARI

Türk Dil Kurumu. Erişim tarihi: 20.06.2018 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=11616

To cite this article: Mazhazhate, C.; Mudondo, T. (2019). Knowledge Management - Corporate Governance Nexus: Building Sustainable Competitive Practices in Organizations. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(1), 83-94

Submitted: June 10, 2019

Accepted: July 07, 2019

KNOWLEDGE MANAGEMENT - CORPORATE GOVERNANCE NEXUS: BUILDING SUSTAINABLE COMPETITIVE PRACTICES IN ORGANIZATIONS¹

Charles Mazhazhate²

T. Mudondo³

ABSTRACT

This study seeks to promulgate the view that Corporate Governance remains an elusive concept in the minds of practitioners both in the public and private sectors of the economy without the creation of Knowledge Management bases. This is impacting negatively on the attainment of Sustainable Development Goals in the developing economies of the world. Knowledge management is instrumental in vision creation, culture change, organizational integration and strategy formulation. Knowledge Management helps to dislodge undesirable cultures that militate against corporate governance principles of accountability, responsibility, transparency, openness, truthfulness and communication. Decisions and policies will be made from an informed position. The process of enculturation can only be realized through knowledge management. A descriptive case study research design was adopted. Both quantitative and qualitative instrumentation were used. Systematic literature review was conducted for each research question employed. Systematic random and snowball sampling techniques were used. The study found out that the absence of knowledge-able practitioners, lack of information, misgovernance and human greedy are factors affecting the implementation of corporate governance principles in organizations. Individuals at the helm of organizations are reluctant to set up fireproof systems that are conducive for corporate governance practices in line with industry

---

¹ III International Social Sciences and Humanities Berlin Conference, 2-5 May 2019

² PhD Student, Bindura University of Science Education, Lecturer, Harare Poly-technic, cm.saberts@gmail.com, 0773 286986

³ Dr. Eng., Principal, Harare Polytechnic, t1mudondo@gmail.com, 0712870895

best practices. The study recommends investment in Knowledge Management systems in order to obtain information that inform policy and strategy so as to create the needed capacity for sustainable competitive practices in organizations.

Keywords: Knowledge Management, Corporate Governance, Sustainable Competitive. Policy

INTRODUCTION

This study seeks to promulgate the view that Corporate Governance remains an elusive concept (Gisselquist, 2012, Loughrey and Keay, 2014, Turmel, 2018) in the minds of practitioners both in the public and private sectors of the economy without the creation of Knowledge Management bases. Corporate Governance is circumstantial, contextualized in settings, cultures, institutionalized or no vocalization of the concept in other settings. This is impacting negatively on the attainment of Sustainable Development Goals in the developing economies of the world. Knowledge management is instrumental in vision creation, culture change, organizational integration and strategy formulation. Lack of corporate governance may lead to unethical business practices. Globally companies seek sustainable competitiveness through evolving strategies that sought to attain their specific goals. Strategy formulation is usually through a thorough analysis of the business environment through use of traditional tools such as PESTLE or SWOT. The business environment is changing fast, the market is changing. New generations of customers with discerning minds, value for money, some shrewd, cunning. Business circumstances change soon after strategy formulation. Strategies and action plans must remain fluid, need for safeguards/checks/controls to detect threats to organizational success, should be made to adapt to the changes taking place. Organizations are crumbling due lack of proper knowledge management systems based on knowledge which is a product of research. This implies that absence of knowledge management and corporate governance, there is no sustainable competitive advantage and attainment sustainable development goals.

LITERATURE REVIEW

Intense changes in the business environment has led to financial instability, desire for transparency across the globe, ethical business practices/ human rights issues,

e.g. abolition of child labour. Further to this, desire for proper resources utilization, the Fourth Industrial Revolution Era (4IR) and latest technological changes that imply organizations must re-think their strategies and avoid crumbling so as to attain the overall sustainable Development Goals. Re-thinking of any ammunition of knowledge to address pending risks and challenges is where investment in knowledge management systems is instrumental in vision creation, culture change, organizational integration and strategy formulation. Knowledge Management helps to dislodge undesirable cultures that militate against corporate governance principles of accountability, responsibility, transparency, openness, truthfulness and communication. Decisions and policies will be made from an informed position. The process of enculturation can only be realized through knowledge management. Knowledge management is essentially about “ getting the right knowledge to the right person at the right time....may also include new knowledge creation, or it may solely focus on knowledge sharing, storage, and refinement” (Hajric, 2018,p.5).The overall objective is to create value and leverage and refine the firm's knowledge assets to meet organizational goals. The role of knowledge as a core unit of wealth has depended on creative capabilities, expertise, and skills of individuals to generate new knowledge. The generated knowledge and its interaction with the human element (represented by human experience), values, beliefs, and skills is now one of the most effective, influential, and adopted elements in management process across the organization (Jyoti and Rani, 2017, cited in Alrowwad, et al 2018). Knowledge management is the key strategic reserve for organizational survival, stability, growth and improvement.

According to King IV Report, 2016, p.15), “Corporate Governance is defined as the exercise of ethical and effective leadership by the governing body towards the achievement of the following governance outcomes: ethical culture, good performance, effective control and legitimacy”. For organizations to improve on their performance, there is need for the application of these principles in the management process, which in most cases, rare in Zimbabwean organizations. According to OECD (2015.P. 15), “the corporate governance framework should promote transparent and fair markets, and the efficient allocation of resources. It should be consistent with the rule of law and support effective supervision and enforcement strategy formulation. The purpose of corporate governance is to help build an environment of

trust, transparency and accountability necessary for fostering long-term investment, financial stability and business integrity, thereby supporting stronger growth and more inclusive societies”. Knowledge management (KM) is a key tool that policy-makers or planners in organizations can employ to identify certain business performance gaps in the management process. Omotayo, (2015.p.4) precisely states that “KM is people. People are the sources of knowledge. The ability of humans to think creatively and uniquely, coupled with experiences and talents, make humans valuable sources of knowledge. People are the creators and consumers of knowledge because individuals consume knowledge from various sources on a daily basis, in addition to creating knowledge. In essence, KM begins, revolves around, and ends, with people. It is therefore pertinent to consider people in KM strategy and implementation. People face emergent knowledge needs as part of daily assignment or routine.” Knowledge management is instrumental in vision creation, culture change and organizational integration. It also helps to dislodge undesirable cultures that militate against corporate governance principles of accountability, responsibility, transparency, openness, truthfulness and communication. Decisions and policies will be made from an informed position. The process of enculturation can only be realized through knowledge management.

Organizational performance

Performance is referred to as being about doing the work, as well as being about the results achieved. It can be defined as the outcomes of work because they provide the strongest linkage to the strategic goals of an organization, customer satisfaction and economic contributions.

Adams (1994), Harrison and Freeman (1999) and Peterson, et al (2003) cited in Jenatabadi (2015) allude to the fact that organizational performance as a construct, depends on the employees’ performance quality which is a product of their exposure to new and up-to-date knowledge and skills that make them able to adapt to new changes in the market. An effective organization is one that keeps its stakeholders’ (shareholders, customers, and its own) demands satisfied. Thus organizational performance can be seen to be focusing more the organization’s ability to sustain its operations in a manner that it remains profitable and be able to meet most of its ob-

ligations. It is more than being effective and efficient as it must remain useful, relevant and ideally inclined to address the needs of its stakeholders. This is where use of knowledge management comes in so that through research, ethical practices are maintained during the changing business environment without compromising the outcomes. According to Morrin and Audebrand (2014, p.2), organizational performance “holds a central position in the management of private and public organizations as well as in the field of organizational research”. Collectively, if all organizations employ knowledge management and corporate governance, huge savings can be realized which are central to the supporting of sustainable development goals of a country through revenue generation by the government.

METHODOLOGY

The study was guided by three main research questions in case study of manufacturing companies based in Harare, Zimbabwe:

- a. What Knowledge management tools are in use in your organization?
- b. Is your organization aware of good corporate governance principles?
- c. How will your organization transform, into a high performance entity?

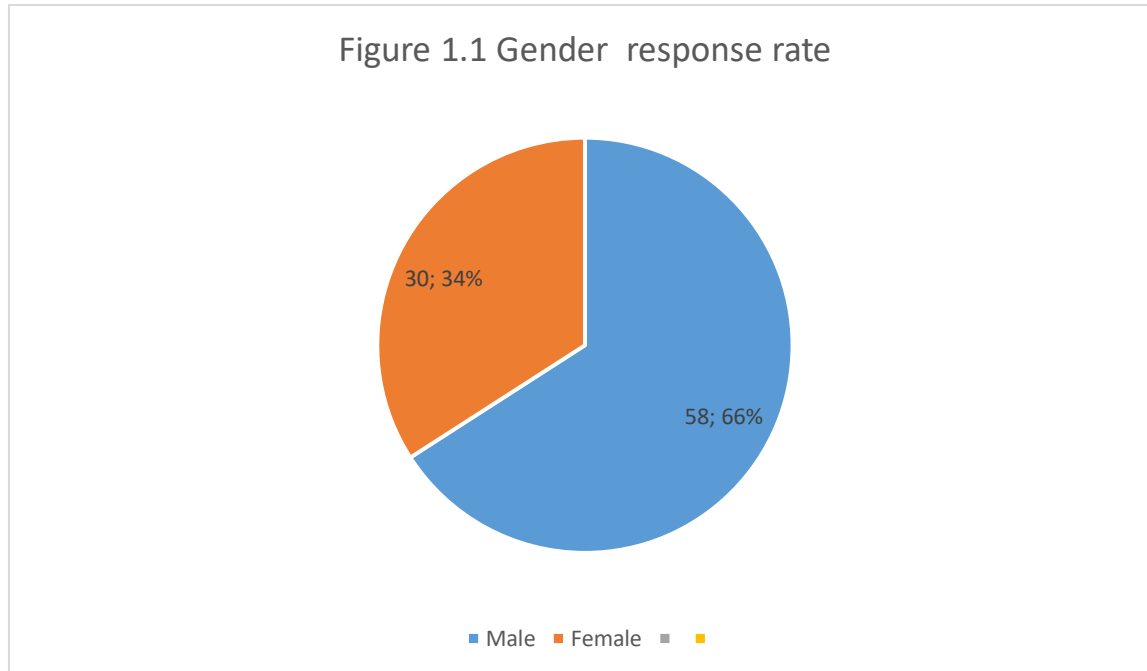
A descriptive case study research design was adopted for inner depth analysis of matter in hand (Yin, 2014, Saunders, et al, 2009). Both quantitative and qualitative instrumentation were used. Systematic literature review was conducted for each research question employed. The population size was 800 companies in the Harare Metropolitan City. Based on an Internet Sample Size Calculator, a sample of 80 was chosen with a Confidence interval of 10.4 and Confidence level of 95% for representativeness of the entire population in the case study. Systematic random and snowball sampling techniques were used. A descriptive case study research design was adopted. Eighty questionnaires were distributed to respondents using the systematic random sampling technique, seventy-three were retrieved giving a response rate of 91.25%. All fifteen scheduled interviews using the snowball sampling technique were conducted. Unit of analysis was the manufacturing companies based in Harare City Industrial sites. Unit of measurement was through determination of whether companies used both Knowledge Management and Corporate Governance in their management processes

1.1 Discussions and Findings

The sample size N= 88 (73 questionnaire respondents and 15 Interviewees) was used.

1.2 Gender Response rate

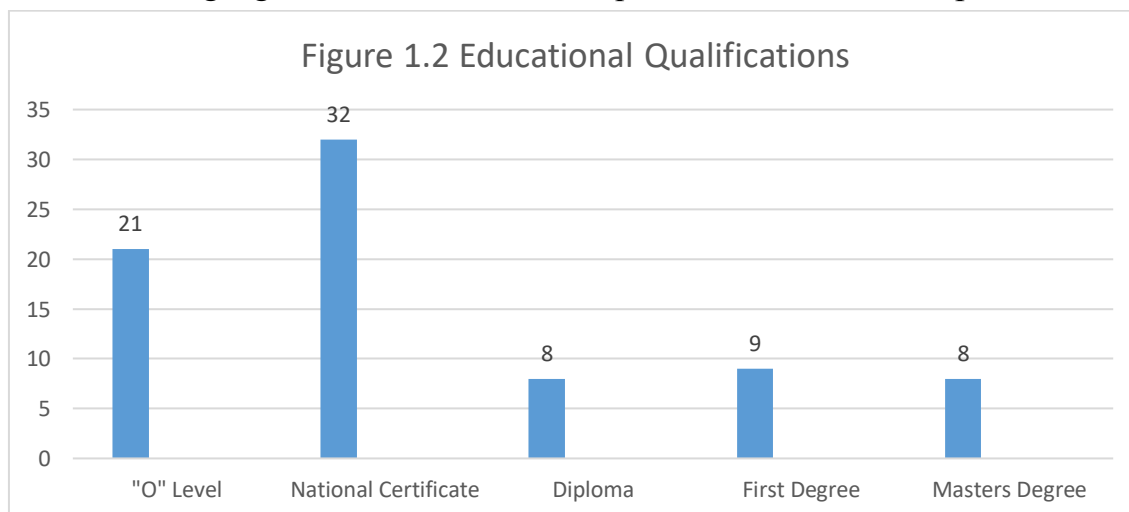
The following was the gender response rate for the study.

There were Fifty-eight (66%) male and thirty (34%) female and this shows that the research was gender balanced and findings from this study can be generalized in policy formulation for the good of the entire society.

1.3 Educational Qualifications

The following figure shows the various qualifications of the respondents.

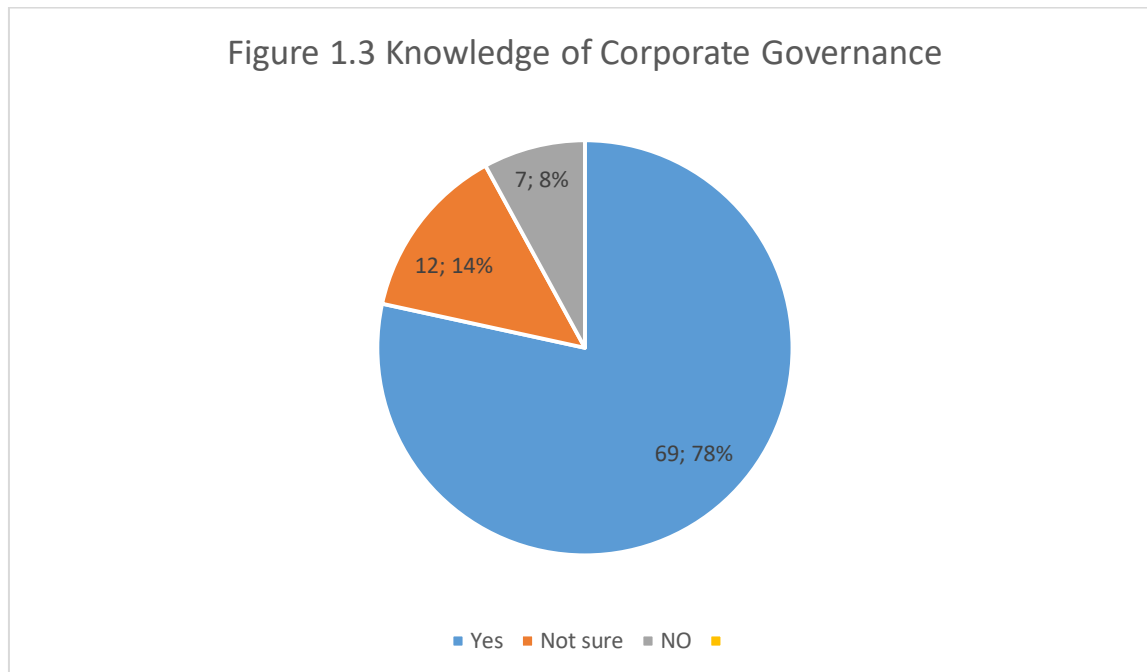

The above shows that twenty-one (23.86%) held “O” Level qualifications, thirty-two (36.36) had National certificates, eight (9%), Diploma, nine (10.22%) first degree and eight (9 %) Master’s degree and this shows the credibility and validity of the sources used.

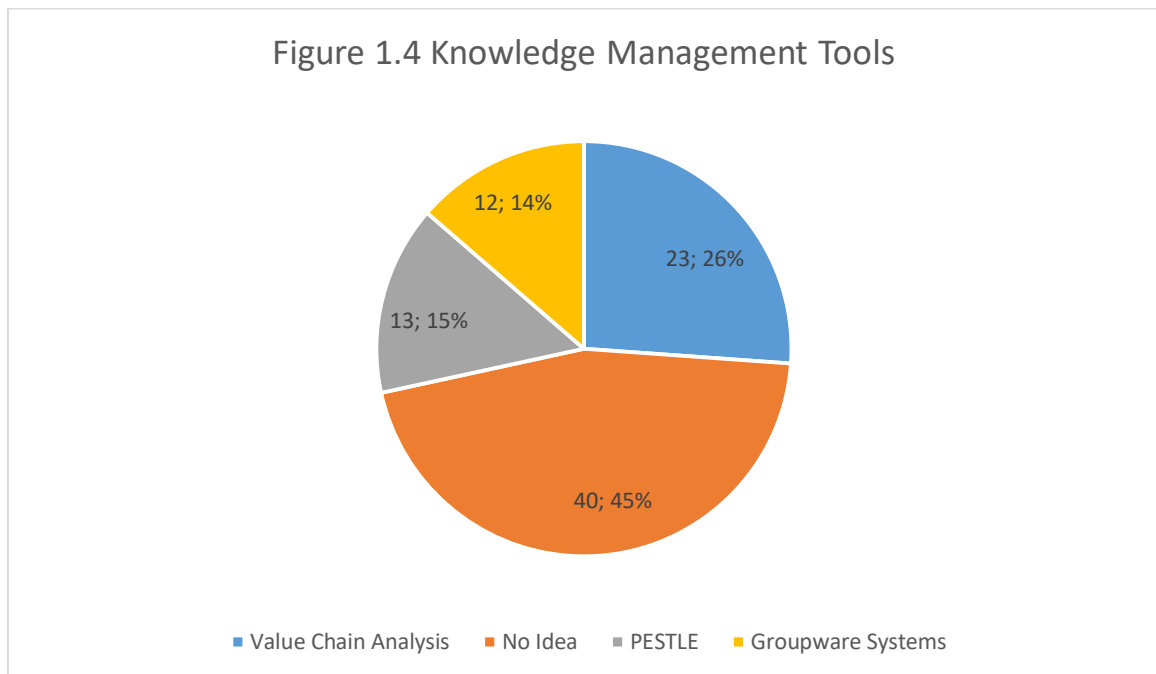
1.4 Is your organization aware of good corporate governance principles?

Figure 1.3 shows the various responses given for this question:

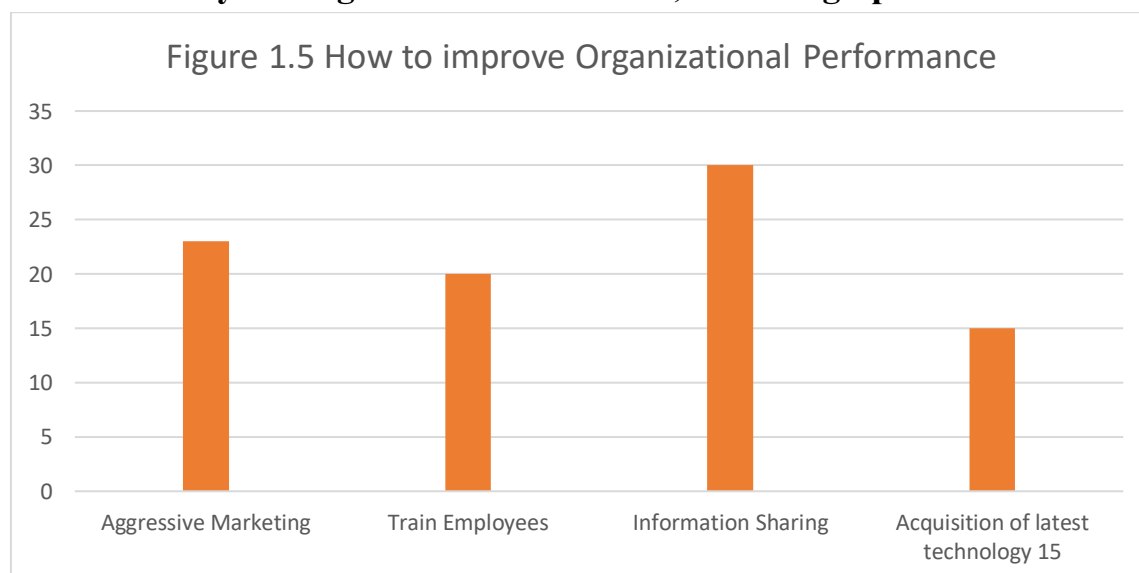
From both the questionnaires and interviews, it was noted that sixty-nine (78.4%) respondents confirmed that they were aware of corporate governance principles, twelve (13.63%) were not sure if the principles in place or were being applied in half measures. Seven (8%) pointed out that the corporate governance principles were not in existence citing that the type of governance in place was using any means to justify the end results as short cuts were being used to attain organizational goals.

1.5 What Knowledge management tools are in use in your organization?

Forty (45%) pointed out that they had no idea on knowledge generation, twenty-three (26%) mentioned value chain analysis, thirteen (15%) stated PESTLE, and twelve (14%) identified groupware systems as sources of knowledge management. What is of concern is that since forty indicate a “no idea” response, it shows that the concept of knowledge management is non-existing in the minds of many people. It shows a gap in how organizations are run and application of corporate governance principles can be somewhat difficult.

1.6 How will your organization transform, into a high performance entity?

Twenty –three (26.1%) mentioned aggressive marketing, twenty (22.7%) viewed training employees as the way to go, thirty (34.1%) identified information sharing as key to improved organizational performance, and fifteen (17.1%) thought acquisition of latest technology as the easiest way to improving organizational performance. None mentioned investment into knowledge management nor corporate governance.

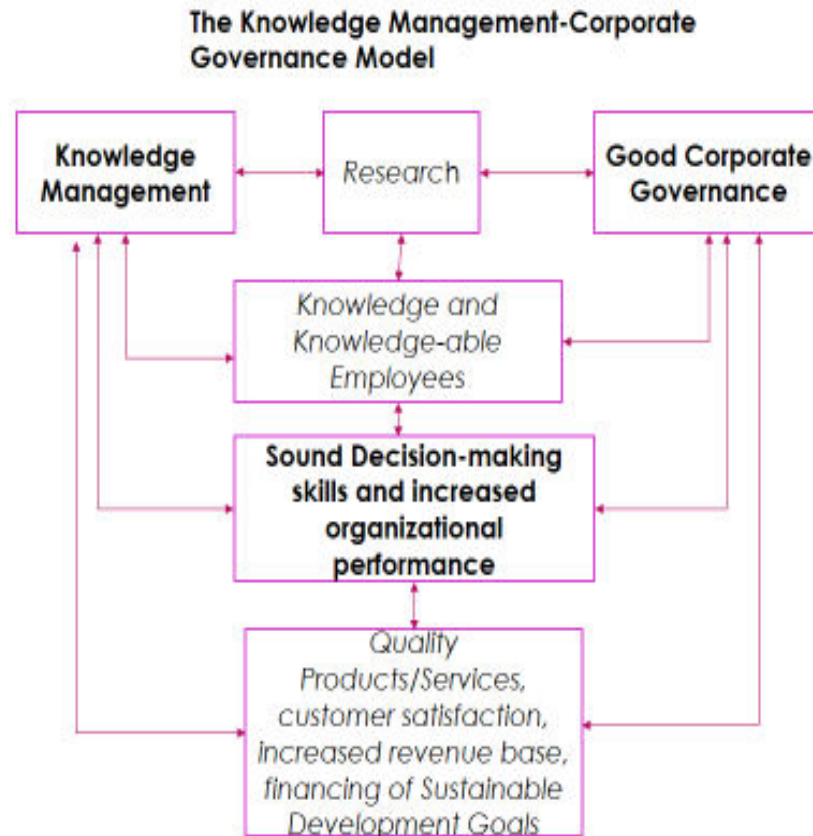
FINDINGS

The study found out that the absence of knowledge-able practitioners, lack of information, misgovernance and human greedy are factors affecting the implementation of corporate governance principles in organizations. Individuals at the helm of organizations are reluctant to set up fireproof systems that are conducive for corporate governance practices in line with industry best practices. Individuals at the helm of organizations are reluctant to set up fireproof systems that are conducive for corporate governance practices in line with industry best practices. This is indicative of poor decision making as working against the attainment of sustainable development goals, as low output leads to low Gross Domestic Product aggregation.

RECOMMENDATIONS

The study recommends investment in Knowledge Management systems in order to obtain information that inform policy and strategy so as to create the needed capacity for sustainable competitive practices in organizations. The study also recommends the use of the model below in order to improve organizational performance.

Research must be at the centre between Knowledge Management and Corporate Governance so as to promote sound decision making skills and increased organizational performance. There must be an interactive and iterative process with all other areas with research so as to attain the final output which quality products/ services leading to high demand and sales.

REFERENCES

Alrowwad, A. et al. (2018). The role of Knowledge Management process and intellectual capital as intermediary variables between knowledge management infrastructure and organization, *IJI*. Vol. 13. (1).pp 279-309.

Gisselquist, R.M. (2012). Good governance as a concept and why this matters for development policy. *UNU*.

Gonzalez, R.V.D. and Martins, M.F. (1017). Knowledge Management Process: A theoretical –conceptual research. <https://dx.doi.org/10>.

Hajric, E. (2018). *A Theoretical and Practical Guide for Knowledge Management in your Organization*, Kindle edition, ebook.

Jenatabadi, H.S. (2015). An overview of Organizational Performance Index: Definitions and measurements, *ResearchGate*

King IV Report. (2016). *Corporate Governance for South Africa*. IoDSA.

Loughrey, J. and Key, A. (2014). *The Framework for Board Accountability in Corporate Governance*. Vol.35. Issue 2. <https://online library. wiley.com>

Morrin, E.M. and Audeland, L.K. (2014). Organizational Performance and Meaning of Work: Correcting for restricted range, ResearchGate.

OECD, (2015). G20/OECD Principles of Corporate Governance, OCD Publishing, Paris, [http:// dx.doi.org/10.1787/9789264236882.on](http://dx.doi.org/10.1787/9789264236882.on).

Omotayo, F.O. (2015). Knowledge Management as an important tool in organizational management: A review of Literature, Library Philosophy and Practice (ejournal).dlibraries at university of Nebraska-Lincoln.

Saunders, M. et al. (2009). Research Methods for Business Studies. Pearson.

Yin, R.M. (2014). Case Study Research Design Methods. Thousand Oaks. CA: Sage

To cite this article: Deb, D.; De, A. (2019). Relationship of Corporate Social Responsibility with the Corporate Performance of the Indian Firms. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 3(1), 95-112

Submitted: April 28, 2019

Accepted: June 29, 2019

RELATIONSHIP OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY WITH THE CORPORATE PERFORMANCE OF THE INDIAN FIRMS

Dipanita Deb¹

Anupam De²

ABSTRACT

Purpose: Corporate Social Responsibility (CSR) has gained attention in recent years among the scholars globally. CSR plays a vital role in the sustainability of the corporates. For instance, CSR equips firms to build corporate image, gain legitimacy, adapt to opportunities, gain protection against external challenges and threats and maximize profits. The paper focuses on the contribution of the CSR activities made by the Indian Corporates and it also emphasizes the performance of the Indian corporates.

Design/Methodology/Approach: In the paper 30 companies has been selected from BSE30 Sensex. In the paper a comparative study was done on the CSR activities performed by the Indian Firms with the help of secondary data i.e. annual report and the data was also compared with moneycontrol.com. Further, the Corporate Social Responsibility Report or Business Responsibility Report or Business sustainability reports of the corporate were also collected, and the CSR spending was taken into consideration in a tabular format. It was further analyzed, and a comparative observation was made regarding the CSR contribution of the corporate for the last 4 financial years, i.e., 2014-2015, 2015-2016, 2016 – 2017 and 2017 -2018. Further, the Corporate Social Responsibility spending and advertisement was extracted from the Annual Reports and it was compared with the Financial Performance of the corporates' i.e., ROA (Return on Assets) and with the help of correlation and regression analysis, it was observed that CSR has positive impact on the financial Performance of the corporates as compared to the impact of advertisement.

---

¹ Research Scholar, National Institute of Technology, Durgapur-713209, West Bengal, India.

² Dr., Associate Professor, National Institute of Technology, Durgapur-713209, West Bengal, India. Email: phdnitdips25@gmail.com & nupam.de@dms.nitdgp.ac.in

Findings: It was observed from the study that the companies investing in CSR activities can improve their financial performance. The impact of CSR contribution has a better and positive impact on the Financial Performance of the corporates as compared to the contribution towards advertisement.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Corporate Performance, Indian Firms.

INTRODUCTION

As corporations are operating in the society using their resources so the responsibilities and accountability of the corporations are towards the society. Further the legitimacy of the corporates is inherent to society, as the existence of the corporates are legitimized by society and thus the corporates has certain accountability to societal communities as described by Joseph W. McGuire in his book titled “Business and Society (1963)” which is cited in Carroll (1999). In inclusion the responsibilities of a firm outstrip the maximization of shareholder’s worth (Hummels and Timmer, 2004).

Corporate Social Responsibility (CSR) is defined as “the commitment of corporates to contribute to sustainable development of the economy by engaging with the employees, the local community, the family members of the employees and the society at large to improve their quality of life”- The World Business Council for Sustainable Development (WBCSD). The concept of CSR is underpinned by the concept that corporates cannot work in an isolated economic entity functioning in aloofness from broader society, neither concentrate their value only on financial worth. CSR advocates a vision of business responsibility and accountability to the stakeholders of the society in large apart from the usual investors and shareholders. The major areas of involvement are the well-being of the employees, protecting the environment, the civil society and the community which depicts the strong relationship with the Sustainable Development dimensions which is known as the Triple Bottom Line (TBL) of CSR (Profit, people and The Planet). According to the theory of TBL, the Corporates should be working on the three bottom lines:

- Profit: The corporates should focus on the traditional measure of corporate profit i.e. Profit and Loss Account.
- People: The corporate should measure how socially a corporate operates throughout its operations.

- The Planet: It measures how responsible a firm is towards the environment. The Link between CSR and its impact on Indian corporates is considered as an area of study for various reasons. Sparse literature, CSR reporting, evolvement of Companies Act 2013, Government regulations, corporates reporting structure, society's expectations and demand, corporates responsibilities and accountability, effect of CSR in the corporate performance (Jimmy. M. Kapadia, 2017) are the key.

Against the above scenery, this study emphasizes to advocate the impact of CSR reporting in the performance of the corporates and the practices to CSR in the developing countries like India from the context of sustainability reporting theories. Furthermore, the definitive aim of the study is to delve into the CSR practices adopted by the Indian Corporates from the legitimacy theory outlook and the impact of CSR in the financial performance of the Indian Corporates. The study used content analysis method to extract the sample from the secondary sources i.e. Annual reports, Business Sustainability reports. The companies undertaken for the study has been extracted from BSE SENSEX 30 from moneycontrol.com. As the mandatory reporting of CSR has been implemented from the year 2014, so the data has been extracted for 4- financial years i.e. 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018. A model has been constructed for the purpose of analysis. The rest of the paper proceeds as follows: Section 2 reviews the existing literature on the impact of CSR in the financial performance of the corporates' in a systematic manner while Section 3 explores the pertinent theoretical aspects of CSR reporting and its impact on the corporate financial performance. Section 4 sketch out the research design adopted to depict the link between CSR and corporate financial performance followed by the CSR reporting of the Indian firms in Section 5. Furthermore, in Section 6 the findings and observation has been explained.

1. Review of Literature

As per Companies Act 2013, Section 135 mandates all the Indian corporates to contribute 2% of PAT earned in preceding three years towards Corporate Social Responsibility taking into consideration the size and profit earned by the firms from financial year 2014-2015. Extensive exploration has been undertaken to pursue significant research papers/articles and also various online database has been used to extract literatures such as Research gate, Google Scholar, SSRN, Shodhganga, Google book, EBSCO, J-Gate. The existing literature is branched on whether CSR contribution helps to improve firm's performance. The search

was undertaken on the key terms such as Corporate Social responsibility and Corporate Financial Performance, Relationship between Corporate Social Performance and Corporate Financial Performance etc. Based on the searched articles, a taxonomy was prepared which includes the author details, year of the research, sample size undertaken for the study, time duration undertaken for data collection, variables undertaken in the study and its measurement, methods adopted for study and the relationship between CSR and CFP.

1.1. Taxonomy on literature Review on CSR has a positive impact on the financial Performance:

Author (Year)	Duration of Study	Sample size	Variables used in the study			Method used for data analysis	Relationship of CSR and
			CSR Variables	Financial Performance Variables	Control Variables		
Jacob et al. (2019)	2011-17	50 Indian Manufacturing companies	EDU, EBE, ENV, COM, CUS, PDT, SRT	ROA, ROE, ROCE, LEV, PBT, PAT, MTB, TURN.	NOE, BS	Regression and correlation	Positive Relationship
Joseph (2019)	2011-13	56 firms	GOV, SOC, ENV, COBS.	ROA, TOBIN's Q	LEV, RD, SIZE, AGE.	Regression and Correlation,	
Najul et al. (2017)	2008-2014	28	HR, SO, PR	MBR	R&D, Firm's Size	Content Analysis and Regression Analysis.	
Priyanka Garg(2016)	2004-14	100	EMP, SOCL, and ENV. CSR = Explanatory Variable.	ROA, EPS, EV.	AGE, INDC N, OWN R.	Panel data regression, T-test, Wilcoxon signed rank test, Independent t Test,	

						One way ANOVA.	
Samuel Famiye h (2017)	-	22	Stakeholder, Environment, Society	Sales Volume, Net Profit, Market share		SEM	
Aliyu Baba Usman (2014)	2010-12	63	ENVDISC, COMINV, HRDISC, PRCDISC,	ROA, SP	FIRM SIZE	Content Analysis, Regression Analysis and	
Theofanis Karagiorgos (2010)	2007-09	39	Social Performance Indicators such as Labour practices and decent work, Human Rights, Society, Product Responsibility	SR	RISK, SIZE, COMPANY, INDUSTRY	Regression	

1.2. Taxonomy on literature Review on CSR has a negative impact on the financial Performance:

Author (Year)	Duration of Study	Sample size	Variables used in the study			Method used for data analysis	Relationship of CSR and CSP
			CSR Variables	Financial Performance Variables	Control Variables		
Vicente Lima Criso'stomo et al.(2011)	2001-06	296	CSR, ER, ESA, ENV	ROA, ROE	SIZE,LEV, SD		Negative Relationship
	1998-2002	451	Community,	beta, price-	returns on a constant, the	Correlation	

Brammer (2006)			Envi- ron- ment and Em- ployee Perfor- mance based on EIRIS data	to- book, market capital- ization, and the previ- ous year's return, stock return.	CAPM beta, firm size (CAP), price-to- book value (PTBV)	using Spear- man's Rank, Regres- sion Analy- sis	
-------------------	--	--	---	---	--	---	--

1.3. Taxonomy on literature Review on CSR has neutral impact on the fi- nancial Performance:

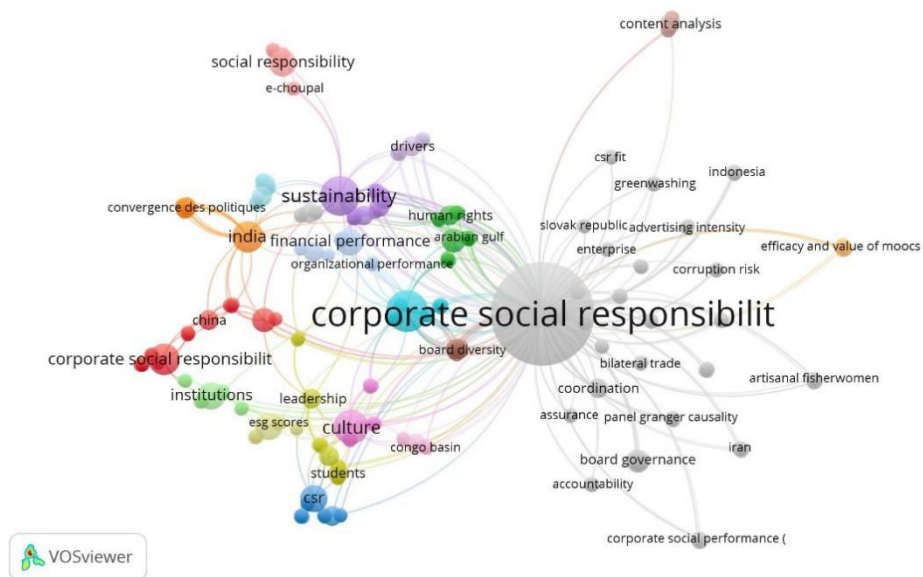
Author (Year)	Duration of Study	Sample size	Variables used in the study			Method used for data analysis	Relationship of CSR and CSP
			CSR Variables	Financial Performance Variables	Control Variables		
Igbal et.al.(2012)	2010- 11	156	Corporate social In- dex	ROA, ROE	-	Content Analysis and Re- gression	No Effect
Hasan Fauzi (2009)	2004- 06	120	7 items de- veloped ini- tially by Michael Jantzi Re- search As- sociate.	ROA, ROE	Size, Lever- age, Type of Indus- try	Multiple regression Analysis	

Aras et. al.(2009)	2005-07	40	Content analysis of social and environmental disclosures	ROA, ROE, ROS	Size, Risk. R&D	Regression Analysis
Maria-Gaia Soana (2011)	2005	21	Content Analysis	ROAE, ROAA, Cost to Income Ratio	-	Regression and Correlation, T-test, ANOVA and Event studies.
Fiori et. al. (2016)	2004-06	-	CSR parameters (employee, environment, community), debt/equity (D/E) ratio, ROE ratio, Beta levered (as a proxy of firms' risk)	Firm's stock price	-	Regression Analysis

RESEARCH GAP

Figure 3.1: Network visualization of CSR and its impact on the Corporate Financial Performance.

Source: VOSviewer.

VOSviewer is a software tool for constructing and visualizing bibliometric networks. These visualization networks include journals collected from Science Direct Website based on the research keywords Impact of CSR on Corporate Financial Performance.

India is the first country to implement CSR on mandate basis for the corporates. According to Companies Act 2013, Sec 135 mentions firms whose Net worth is above Rs. 5 Billion or turnover is above Rs. 10 billion or profit (PBT) is above Rs. 50 million should contribute 2% of its average net profit earned over the three preceding years towards CSR activities

There is extensive research in the area of CSR and its relation towards corporate financial performance but there exists very few research work in the area of CSR and its relation to the performance in Indian Corporate. In the above network diagram, it has been clearly observed that there exist a few literatures in Indian Corporates regarding CSR and its impact on the corporate performance as compared to other countries.

Objectives of the Study

1. To study the CSR activities performed by the Indian Corporates.
2. To study the impact of CSR and advertisement on the financial Performance on the Indian Corporates.

METHODOLOGY

The below mentioned methodology has been adopted to fulfill the objectives of the present study:

2.1. Scope of the Study

The scope of the study is confined to all the firms listed in BSE Sensex 30 Index of Bombay Stock Exchange for the financial period of four years i.e. 2014-2015, 2015-2016, 2016-2017 and 2017-18. The CSR Performance of the sample corporates' undertaken for the study would be analyzed for the period of 4 years.

2.2. Sample and Data

This data has been collected using secondary methods i.e. through Annual Reports of the companies, Business Sustainability Report, Corporate Social Responsibility Report of the corporates and money control official website to find out the CSR Activities performed by the companies and also the other variables used to determine the financial performance of the company such as ROA.

2.3. Measures of Financial Performance indicators

Empirical studies have identified and used different measures to estimate financial Performance and CSR of the companies (Table 2.1, 2.2 and 2.3). In line with the above literature, the present study adopted Return on Assets (ROA) to measure the financial Performance of the companies.

Return on Assets measures the returns that a company realize from its capital employed. It is generally used to measure the performance between business and to find out whether the business generates enough return to pay for its cost of capital. Consistent with prior research (Lopez et al.2007; Joseph 2019; Griffin and Mohan 1997; Hasan Fauzi 2009), ROA has been measured as:

Return on Assets (ROA) = (Profit Before Tax)/Total Assets) *100

2.4. Measures of CSR Disclosures

Corporate Social Responsibility (CSR) has been calculated on the basis of total spending company incurs on the CSR activities in the financial year.

2.5. Tools for Analysis

The following statistical tools has been adopted to analyze the data collected from the sample on the variables under the study:

- a. As the large companies incur more profit and contribute towards more CSR activities so to bring consistency in the analysis the Independent variables (CSR, Advertisement) has been divided by Total Net Income.
- b. Correlation has been used to see the association between two variables i.e. CSR and advertisement.
- c. Regression Analysis has been used to observed the impact between CSR, Advertisement on the financial performance (ROA) of the companies.
- d. One-way ANOVA to compare the CSR Performance of the companies. The data have been analyzed using SPSS 20.0 and Excel.

2.6. Empirical Model

The following model is framed to check the objectives of the study:

$$ROA = \alpha + \beta_1 CSR + \beta_2 ADV + \varepsilon$$

Where, ROA = Return on Assets

CSR = Corporate Social Responsibility incurred by the companies

Advertisement = Advertisement expenses incurred by the companies.

α = intercepted, β = coefficient, and ε = error term

Empirical Analysis and Findings

Table 1: Table showing the correlation between CSR and Advertisement

	<i>CSR_NI</i>	<i>ADV_NI</i>
<i>CSR_NI</i>	1	
<i>ADV_NI</i>	-0.09699	1

As we know that correlation is the measure of association between two variables and if two independent variables are correlated than it would be difficult to assess the relative importance in determining the dependent variable. So, prior to the analysis, there was a need to examine the correlation between two independent variables i.e. Corporate Social Responsibility (CSR) and advertisement. In the correlation table below (Table 1), it has been observed that the CSR is not correlated to advertisement.

Table 2: Table showing the Variables Entered/R

Model	Variables Entered	Variables Removed	Method
1	ADV_NI, CSR_NI ^b		Enter

a. Dependent Variable: ROA

b. All requested variables entered.

In the (Table 2), it has been observed that all the variables have been taken in a ratio manner. The Independent variables CSR and advertisement has been divided by Total Net Income that the company has earned during the particular financial year. As we know that larger companies would be earning high income and contributing to more CSR activities than smaller companies. So, to bring consistency in the analysis the independent variables has been divided by Total Net income.

Table 3: Table showing the Model Summary of the variables

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.838 ^a	.702	.695	9.67287

a. Predictors: (Constant), ADV_NI, CSR_NI

Table 4: Table showing the ANOVA^a of the variables

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	17848.139	2	8924.070	95.379	.000 ^b
	Residual	7578.712	81	93.564		
	Total	25426.852	83			

a. Dependent Variable: ROA

b. Predictors: (Constant), ADV_NI, CSR_NI

It has been observed (Table 4), "F value" is 95.379 which indicates that the linear model is more compatible with the data. It has also been observed (Table 3) that R value (0.838) and value of R² (0.702), As we know that the value of R should be between -1 to +1 and in the study it is showing a positive relation between the

independent and dependent variables. R^2 measures the proportion of variance for ROA that's' is explained by CSR and Advertisement.

Table 5: Table showing the Coefficients^a of the variables

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	3.956	1.372		2.884	.005
CSR_NI	13.609	1.173	.707	11.599	.000
ADV_NI	3.435	.400	.524	8.591	.000

a. Dependent Variable: ROA

It has been observed (Table 5) that the P values of CSR/Total Net Income (0.000) and Advertisement /Total Net Income (0.000) is significant i.e. it is less than 0.05. It has also been observed that the Beta value of CSR (13.609) is more than Advertisement (3.435) which indicated that CSR has more positive impacts in the financial performance of the Companies than advertisement. Thus we can say that companies should contribute more on CSR than advertisement as it helps to improve the performance of the companies in the long run and improves the performance of the corporates. Standardized Beta Coefficient compares the strength of the effect of CSR and advertisement and the standardized beta coefficient has high value for CSR (0.707) as compared to advertisement (0.524) on the financial Performance (ROA).

CONCLUSION

The study has analyzed the impact of Corporate Social Responsibility (CSR) on the financial Performance of the companies using correlation and regression analysis. At the very outset it has been checked that the two independent variables are not correlated with each other and it has been observed from (Table 1) that CSR and Advertisement are not correlated with each other. It has also been observed from (Table 2) that the regression between the independent variables and dependent variable is positive and the model has been fitted by the data taken under study. The "F" value (95.379) has also explained that the regression model is fitted with the data. Table 5 interprets that CSR performance of the company has more impact on the performance of the firms as compared to advertisement.

Although it can be said CSR performance impacts the financial performance of the firms in a positive manner but with low intensity but in the overall effect of the firm is impacted with greater intensity. Companies committed in CSR lead to have positive impact towards employee satisfaction, preserve talents, improve the reputation of the firm, improve environmental impact and plays a confident role in community. After the incorporation of the Companies Act 2013, it has been made mandatory that Companies should contribute 2% of PAT towards CSR activities and at present it has been observed that companies contributing towards CSR activities can positively improve its performance in the long run.

Implications, Limitation and Scope for Further Research

The results and findings expresses that a company improves quality, flexibility, and overall financial performance if it contributes towards the CSR activities. For the management, it pinpoints that they should emphasize to make investment in CSR Activities to enhance their operational competitive effectiveness in terms of overall performance such as ROA, PAT, Sales, ROE, market share, ROI. Such augment benefits would make the companies stronger and competitive.

Despite its valuable findings and implications, the study encloses some limitations. The study is confined to the companies that are enlisted in BSE Sensex 30 Index. Therefore, researchers circumspect while generalizing the findings of the study. The time period taken for the study is confined to 4 years only and the study would be better if the sample of the companies are more and the period would have been more. In the study more variables could be taken into account to observe the link between CSR and Financial Performance. The independent variables should also be included more to see the other impact and few control variables such as size of the company, type of industry, age of the company, risk level can be added to see the impact of CSR in the financial performance of the corporates. Also in the literature it has been observed that many accounting and market indicators has been taken into consideration such as ROE, ROA, ROS, Tobin Q, EPS, SR, P/E Ratio, PAT, Stock Price were used to measure the financial performance of the companies. Future studies can take into consideration various theories to examine the relationship between CSR and Firms' reputation.

REFERENCES

- ARAS, G., AYBARS, A. & KUTLU, O. 2010. Managing corporate performance. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 59, 229-254.
- CARROLL, A. B. 1999 Corporate Social Responsibility Evolution of a Definitional Construct. *Business & Society*, 38, 268-295.
- CHERIAN, J., UMAR, M., THU, P., NGUYEN-TRANG, T., SIAL, M. & KHUONG, N. 2019. Does Corporate Social Responsibility Affect the Financial Performance of the Manufacturing Sector? Evidence from an Emerging Economy. *Sustainability*, 11, 1182.
- FAMIYEH, S. 2017. Corporate social responsibility and firm's performance: empirical evidence. *Social Responsibility Journal*, 13, 390-406.
- FAUZI, H. Corporate Social and Financial Performance: Empirical Evidence from American Companies. *Globsyn Management Journal*, Forthcoming . Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1489494>.
- FIORI, G., DI DONATO, F. & IZZO, M. F. 2007. Corporate Social Responsibility and Firms Performance - An Analysis on Italian Listed Companies. *SSRN Electronic Journal*.
- FIORI, G. A. D. D., FRANCESCA AND IZZO, MARIA FEDERICA 2007. Corporate social responsibility and firms performance. An analysis on italian listed companies. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1032851> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1032851>.
- GARG, P. 2016. CSR and corporate performance: evidence from India. *Decision*, 43, 333-349.
- GRIFFIN, J. J. & MAHON, J. F. 2016. The Corporate Social Performance and Corporate Financial Performance Debate. *Business & Society*, 36, 5-31.
- HARRY HUMMELS, D. T. 2004. Investors in Need of Social, Ethical, and Environmental Information. *Journal of Business Ethics June*, 52, 73–84
- IQBAL, N., AHMAD, N., BASHEER, N. A. & NADEEM, M. 2012. Impact of Corporate Social Responsibility on Financial Performance of Corporations: Evidence from Pakistan. *International Journal of Learning and Development*, 2.
- ISLAM, M. T. & KOKUBU, K. 2018. Corporate social reporting and legitimacy in banking: a longitudinal study in the developing country. *Social Responsibility Journal*, 14, 159-179.

KAPADIA, J. M. 2017. International Journal of Business and Management Invention. 6, 10, 2319 – 8028.

KARAGIORGOS, T. 2010. Corporate Social Responsibility and Financial Performance: An Empirical Analysis on Greek Companies. *European Research Studies*, 13.

LASKAR, N. & MAJI, S. G. 2017. Disclosure of Corporate Social Responsibility and Firm Performance: Evidence from India. *Asia-Pacific Journal of Management Research and Innovation*, 12, 145-154.

LEONARDO BECCHETTI , S. D. G. D. P. 2008. Corporate Social Responsibility and corporate performance: evidence from a panel of US listed companies. *Applied Economics*, 40.

LIMA CRISÓSTOMO, V., DE SOUZA FREIRE, F. & CORTES DE VASCONCELLOS, F. 2011. Corporate social responsibility, firm value and financial performance in Brazil. *Social Responsibility Journal*, 7, 295-309.

LÓPEZ, M. V., GARCIA, A. & RODRIGUEZ, L. 2007. Sustainable Development and Corporate Performance: A Study Based on the Dow Jones Sustainability Index. *Journal of Business Ethics*, 75, 285-300.

MOURA-LEITE, R. C. & PADGETT, R. C. 2011. Historical background of corporate social responsibility. *Social Responsibility Journal*, 7, 528-539.

NYEADI, J. D., IBRAHIM, M. & SARE, Y. A. 2018. Corporate social responsibility and financial performance nexus. *Journal of Global Responsibility*, 9, 301-328.

PAVELIN, S. B. C. B. S. 2006. Corporate Social Performance and Stock Returns: UK Evidence from Disaggregate Measures. *Financial Management* 35, 97-116.

PENEDA SARAIVA, P. & SILVA SERRASQUEIRO, Z. M. 2007. Corporate Sustainability in the Portuguese Financial Institutions. *Social Responsibility Journal*, 3, 82-94.

PRAVEEN BHAGAWAN M, J. P. M. 2018. Does Mandatory Expenditure on CSR Affect Firm Value? Empirical Evidence from Indian Firms. <https://www.ideasforindia.in/topics/productivity-innovation/does-mandatory-csr-expenditure-affect-firm-value-evidence-from-indian-firms.html>.

SOAN, M.-G. 2011. The Relationship Between Corporate Social Performance and Corporate Financial Performance in the Banking Sector. *Journal of Business Ethics*, 104, 104-133.

SOANA, M.-G. 2011. The Relationship Between Corporate Social Performance and Corporate Financial Performance in the Banking Sector. *Journal of Business Ethics*, 104, 133-148.

USMAN, A. B. & AMRAN, N. A. B. 2015. Corporate social responsibility practice and corporate financial performance: evidence from Nigeria companies. *Social Responsibility Journal*, 11, 749-763.

Appendix 1

List of Surveyed Institutions: The institutes sample surveyed for the study has been taken from BSE 30 Sensex. Out of the 30 Companies only 21 has been considered for the study based on the availability of data.

Sl. No.	Company Name	Considered/Not Considered for study
1	ASIAN PAINTS	Considered for the study
2	AXIS BANK	
3	BAJAJ AUTO	
4	BAJAJ FINANCE	
5	BHARTI AIRTEL	
6	COAL INDIA	
7	HCL TECH	Not considered due to unavailability of data
8	HDFC	
9	HDFC BANK	Considered for the study
10	HERO MOTOCORP	
11	HUL	
12	ICICI BANK	
13	INDUSIND BANK	
14	INFOSYS	
15	ITC	
16	KOTAK MAHINDRA	Not considered due to unavailability of data.
17	LARSEN	
18	M&M	Considered for the study
19	MARUTI SUZUKI	
20	NTPC	
21	ONGC	Not considered due to unavailability of data.
22	POWER GRID CORP	Considered for the study
23	RELIANCE	Not considered due to unavailability of data.
24	SBI	Considered for the study
25	SUN PHARMA	Not considered due to unavailability of data.
26	TATA MOTORS	Considered for the study

27	TATA STEEL	Not considered due to unavailability of data.
28	TCS	
29	VEDANTA	
30	YES BANK	Considered for the study

Source: <https://www.moneycontrol.com/markets/indian-indices/>

Appendix 2: List of Abbreviation used in the study

Sl. No.	Abbreviation	Full Form
1	ROA	Return on Assets
2	ROE	Return on Equity
3	ROS	Return on Sales
4	EPS	Earnings Per Share
5	SSRN	Social Science Research Network
6	COM	Company
7	ROCE	Return on Capital employed
8	LEV	Leverage
9	PBT	Profit Before Tax
10	PAT	Profit after Tax
11	MTB	Market to Book Ratio
12	TURN	Turnover
13	R&D	Research and Development
14	INDCN	Industry
15	OWNR	Ownership
16	EMV	Excess market value
17	AMV	Average Market Value
18	SR	Stock Return
19	P/E	Price Earnings Ratio
20	ROAA	Return on Average Assets
21	ROAE	Return on Average equity
22	DPS	Dividend per share
23	ENV	Environment
24	COM	Community
25	D/E	Debt equity ratio
26	ROI	Return on Investment
27	EV	Enterprise Value
28	EMP	Employee welfare and training
29	SOCL	Social and Community Expenses
30	ENV	Environmental and pollution control related expenses
31	TBL	Triple Bottom line
32	GRI	Global Reporting Initiative

33	HR	Human Related
34	SR	Society Related
35	PR	Product Related
36	LnS	Log of sales revenue
37	GOV	Governance index
38	SOC	Social Index
39	ENV	Environmental Index
40	CV	Coefficient of Determination
41	TOB	Tobin Q
42	EDU	Education
43	EBE	Employee Benefit expenses
44	CUS	Customer
45	PDT	Products
46	SRT	Stock Return
47	TURN	Turnover
48	NOE	No. of Employees
49	BS	Board Size
50	CSR	Corporate Social Responsibility

To cite this article: Oçak, Z. (2019). Rise of Sustainability Concept While Globalisation and Corporate Social Responsibility Concepts Are Devaluated. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 3(1), 113-126

Submitted: October 24, 2018

Accepted: April 19, 2019

RISE OF SUSTAINABILITY CONCEPT WHILE GLOBALISATION AND CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY CONCEPTS ARE DEVALUATED

Zeliha Oçak¹

ABSTRACT

The emergence of new concepts is the inevitable consequence of the changing social relations. Social relations are in continuous change. Thus, new concepts are continuously generated to define the new social relations and guide the society. Continuous change demand of the society is addressed as the continuous crisis of the liberalism. As long the communication has been one of the fundamental instrument of this crisis management, the concepts by which the sovereign messages are let to societies are the interest of research area of the communication studies. Sustainability concept, which has been declared as the leading concept of the new millennium by Kofi Annan, attracts attentions in this term. With the rising popularity of sustainability concept, the globalisation and the corporate social responsibility (CSR) concepts, which were the tools of the defining the world of the previous century have started to be excluded. One of the most important reason of this consequence is the values of CRS and globalisation's conflicting with the represented values of the sustainability. In this study, historical evolvment process of these concepts will be examined in terms of their new emerging meanings and social relations. The facts of decrease of the CSR and the globalisations concepts in value while sustainability concept increase will be examined. In conclusion point of differences of the sustainability concept will be identified.

Keyword: sustainability; development history; crisis communication; corporate social responsibility

---

¹ Dr., Ph.D. Yeditepe University, Social Sciences Institute, Media Studies Department, Email: ocak.zeliha@gmail.com LinkedIn: <https://www.linkedin.com/in/zeliha-ocak-5378b52a/> ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6753-0055>

INTRODUCTION

Liberalism is the system of managing oppositions and conflicts. The conflict is the main dynamic of the system (Coser, 2007, p.14). The progress can be maintained through the harmonisation of the opposite forces (Cohen, 1994, p.19). So, the progress in liberal means is the progress of relations of relationships. The conflict solving concepts and their discourses continuously rebuild the relations and the progress of system is maintained.

In the time between the start of the industrial revolution (1800s) and the use of globalisation concept (1980s), societies struggled with shock waves of capital motion (Jong, 2011, p. 13). For a long time, the development notion was equivalent to the industrialisation and the capital accumulation. The idea of today's development is a view that converges disciplines and includes the economic, political and social transformation. Development is a concept that has always been in the stage of history as a notion, although it has recently been used as globalisation concept. The progress of the capital –development- have two main obstacles which are economic crisis and social disorders causing the legitimization problem of the liberal system. The worldwide globalisation crisis has always been the reason of questioning the theology the liberal economy. The future shock, disorder, unemployment, poverty and environmental problems have risen the fear instead of prosperity of societies (Bauman, 2013). In 2000, there has been a structural reform with the Millennium Development Goals (MDGs) which is defined as Sustainable Development Goals (SDGs) as well. It has been demonstrated as a social contract (Pin, 2004, p.35). The motivation of the strategy is to save the future for future generations by countering globalization's consequences (UN, 2000). The sustainability concept has been institutionalized with the MDGs. The concept became popular worldwide and so, surveys on sustainability in academia have about 30 percent more cites than other researches (Pin, 2004, p.35).

The scientist who are concerned with human behaviours are interested in the meanings of the events and the objects within the general framework. The meaning of the signs can be figured out by evaluating them within the general framework of the culture which come into existence by values and conventions (Culler, 1986, p. 16). Ferdinand de Saussure (2006), founder of a modern linguistics, defines the language as a system of signs. According to him “every sort of linguistic unit represents a relationship and a phenomenon too is a relationship”. This system is about relations of relationships. All the unites are created by thought. So,

the relational thinking is a process of differentiation. “It is all a matter of differences that brought into play in opposition to each other, and being in opposition confers value” (pp. xiii-xiv). Thus, the meanings are created. In this relational thinking process, human actions or inactions are generated. Actions or inactions are conscious or subconscious results of the thinking process (Freud, 2018, p.25). Human behaviours are generated by the meanings.

Concepts are holistic ideas which indicate collaboration of particulars. They are holistic disciplines or doctrines (dictionary.com, 2018). The concepts, which are the signs of multi-meanings, are in order. They are the tool of defining the meaning and reality of the world. Through the concepts, messages are delivered to society so, the social behaviours are directed or controlled in this context. Gramsci pays a special attention to culture in terms of establishment of the hegemony (Connell & Messerschmidt, 2005, p. 831). He approaches to culture and language, which is part of the culture, as a tool which leads the sovereign messages to society. By means of these tools a historical block against the ruling class is formatted. These sovereign messages meet with society through civil society (Connell, 1977, p. 207).

In this power conflict, the concepts, which will appeal the society, are used with an effective method, so the historical block is created. According to the interests of the possessor of the concept, the purpose of the concepts is determined. New concepts come up with the changing conditions of the society. The concepts and the discourses which will create the consent to the new emerging sovereign power type are generated. When the fact that the meanings which are loaded in the concept are determined according to the certain circumstances and the interests, the sustainability concept is opened to debate. The sustainability concept was first used in 1987, in the Brundtland report as ‘the ability to make development sustainable to ensure that it meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs’ (WCED, 1987, p. 20). Its popularity has been risen with the declaration of Millennium Development Goals in 2000.

As the sustainability concept excludes the globalisation concept in terms of its action and meaning, it excludes the previous meaning and sort of actions of the CSR as well. As institutions keep repeating the sustainability concept as a future saving discipline, most of researcher critique the discourses and actions of globalisations and CSR. As the concepts are the tools of defining the world’s reality

and controlling the behaviours of masses, the reason of devaluation of globalisation and CSR concepts are remarkable. These concepts have shaped the social, economic and the political life of decades. The reason which lies behind the emergence of the sustainability concept will be investigated in the devaluation process of the globalisation and CSR concepts. The meanings are created by differentiation as Sassure states. The meaning of the sustainability will be sought out in the devaluation process of the globalisation and CSR concepts. The findings will be compared with the emergence process of the sustainability concept and so, the differential values of the sustainability concept will be opened to debate.

Rise of Sustainability Concept as Globalisation Falls

United Nations Global Compact (UNGC), which is initiative of United Nations (UN), has declared Millennium Development Goals and emphasized on the importance of sustainability to save the future for future generations. Sustainability became a worldwide strategy which counters the negative consequences of globalisation with this declaration. It has been presented as the strategy which compensate the side effects of globalisation (UN, 2000). In this context, sustainability has found a meaning as reverse process of globalisation. However, sustainability is mostly perceived as acts of ecological and environmental conscious (dictionary.cambridge.org, 2017). Although this view is broadly accepted, sustainability concepts is a notion and strategy refers to conscious and balanced development.

The history of development is the history of new concepts as well. Today's notion of development has been defined as globalisation since 1980s. However, the notion and signs of development have been gradually improved and associated with the term. The wealth and the prosperity are the main facts which are pointed as the main indicators of development. These facts and their impact on the society can't be detached from the globalisation process. Wealth and prosperity must be evaluated within the general framework of globalisation. The globalisation progress has been maintained through the concepts which promise prosperity to societies. During the fail periods of the liberalism, the emergence of new concepts is clearly observed in the progress of globalisation. The sustainability concept is one of them which attracts attention due to its similarity to globalisation in terms of notion and discourses.

The 1800s, which passed with the classic economic policies and the process of colonization, the development was approached as industrialization and resource

management (Pieterse, 2010, p.7). Industrialization was the sign of the development. Since then, industrialization, which is the arbiter of wealth, was associated with the development. The nations, which are deprived of these development signs, found themselves in the category of underdeveloped and developing countries (Kumar, 2009, p.108). This relation between wealth and poverty has determined the new concepts. The concepts of developing, underdeveloped and developed countries emerged. The categorization process of countries has started with the industrial revolution. As the mass production of industry rises, globalisation has been risen, and the fall of nations has started. During the fall process of nations, the prosperity and the peace facts became significant in terms of legitimacy of sovereign acts.

The imperialism concept, which is the primitive globalisation approach, has started to be devaluated due to its significant harms towards societies. The raw material and the resource need of industrialization is pointed as the reason of the outbreak of the World War I (Hardach, 1981, p.58). It was the war of rival capitalists in context of colonization. The progress will of the capital which changed the borders of the nation states was defined as imperialism during that period. Imperialism is “a system in which a country rules other countries, sometimes having forces to get power over them” (dictionary.cambridge.org, 2018). So, it is a method of governing and exploiting the other countries, which is far from democracy and peace. Most of the researchers agree that globalisation concept is the modern definition of imperialism. They point the capitalist globalisation as the “imperialism without colonies” (Smith, 2016, p. 1). The fundamental need of differentiating the globalisation concept of imperialism is because that the imperialism concept has become disreputable due to its injustice consequences towards societies (Polat, 2012, p.13). Thus the purpose of changing the discourses in context of globalisation, which is associated with prosperity, freedom and democracy, was to legitimize the sovereign acts with a new concept. Therefore, imperialism is one of the concepts which has pushed out of game during the globalisation-development- process in alignment with the changing social relations.

The difference between imperialism and globalisation is the manipulation power in terms of discourses. During the wealth and poverty relations in 1800s, the imperialism was the concept which admits its own interests, and demonstrates its actions towards these interests. However, its sovereign actions were not manipulative enough and so its legitimacy was questioned. Balancing wealth and poverty relations, which will not demolish the system again as it did in World War I and

II, became the main issue of the liberalism. So, the development approach has continued its progress through balancing wealth and poverty relations which is the guarantee of the sustainability of the system. Therefore, the sustainability notion of the development has shaped decades as globalisation concept did. The globalisation concept was officially in charge to cover up the personal interests of the system by the declaration of MGGs in 2000. As globalisation concept became disreputable like imperialism, the emergence of the sustainability has started.

By the end of the 1950s, the development was equated with the economic growth. The World which has experienced the social disasters with the World War I and II have started to seek for a more balanced economy to sustain itself. It was known that the capital accumulation wish was the reason of the war. After World War II (1945), the concepts of the democracy and the peace have influenced the developmental approaches. In 1950's developmental approach was under the influence of the modernization theory. Development has started to be defined as growth, political and social modernization (Pieterse, 2010, p.7). The globalisation concept was first used in 4th of April, 1954, in one of the edition of *The Economist* (Aktel 2001, p.195). In 1950's, the poverty of underdeveloped and developing countries' has started to be defined as being less poor, than developed countries which is a relativist approach. In 1960's, during Keynesian economic policies, development was national and centric capital accumulation. In the 1970s, human factors began to articulate in the framework of the globalisation concept. The "prosperity" factor was incorporated into the theory of development seeking alternative development approaches that equated economic growth and prosperity (Pieterse, 2010, p.7).

The Globalisation concept became operative with Theodore Levitt's use of the term as 'Globalization of Markets' in 1983 (Levitt, 1983). In the 1980s, when neoliberal economy policies were introduced, the development discourses such as 'freedom' and 'expansion of options' were articulated in to the globalisation concept. In the 1980s, several reforms such as deregulation, privatization, and liberalization were equated with economic growth. In the 1990s, development policies were revised, and social injuries of globalization were taken in account due to high impact of social reactions. In the 1990s, the system was pushed into a new "authority engineering" in the face of capitalist disasters. The MDGs that the United Nations has been holding under the name of sustainability policies in the 2000s have been a structural reform of the system in the face of the experiences the process has brought about (Pieterse, 2010, p.7). In the framework of the sustainability strategy, gender equality, environmental problems, corruption, child

labour, poverty and any type of inequalities are defined as the human rights problems.

The development process of the globalisation is the development of the meanings at the same time. Indeed, the globalisation concept's its own is the outcome of the globalisation process. The globalisation can be defined as the progress of the capital on the global scale. Although the use of the globalisation concept has started in the short history, the traces of its notion has shaped the centuries. The meanings were articulated to the developmental approach in the process are designed to create consent to changing social conditions. Levent Yaylagül (2010, p.118) states that globalisation is a type of crisis management indeed. It is the management of conflicts in terms of political, social and economic. So, it can be said that the globalisation concept was the holistic management doctrine of the world for decades. However, the system was not humanized enough which was as an obstacle to correspond the needs and expectations of the society.

For a long time of period, the individualistic approach which was emphasizing on prioritization of own interest was pointed as a way went to the wealth and prosperity. Adam Smith (2007), who is the founder of the modern economy, was more concerned about the wealth of nations. His approach was individualistic. According to him, if everybody would struggle for the sake of his own interest, a common social good would be created. In liberal sense prosperity and wealth was pointed as personal interests. Even though the globalisation has tried to democratize this notion of capital, it was not humanized enough as the consequences of globalisation demonstrate.

The sustainability which is defined as a structural reform is a kind of new social contract which commits of new prosperity discourses. This discourse is generated by exclusion of globalisation concept. As it is seen at the historical development process, the globalisation couldn't obey its prosperity commitment and so has become disreputable. The globalisation is not a concept which places trust among society. It is a concept which has been pushed out of game as imperialism. The meaning of creation of sustainability has been generated by the conflicts. The wealth indicators' demolishing consequences over society have brought the human centric development approach for the legitimization of the liberalism. From 1800s to 2000s, the human rights approach has been articulated to development. With the MDGs, the globalisation has begun to be devaluated because its harmful actions towards society, and sustainability has started to be pointed to the counter side effects of globalisation. In 2000s, the development has started to be presented

more like a human centric approach within the sustainability framework. Most criticized action of the globalisation was its social consequences. Liberalism's confessing the indebtedness to the World with MDGs has given new kind of prosperity and wealth commitments with sustainability concept. In this context, the sustainability is the new strategy of worldwide conflict management which has been developed in the faces of fails of globalisation.

Devaluation of CSR Concept as A Sustainability Concepts Rises

Whereas the sustainability has been presented as a reverse process of globalisation, a convergence between CSR and the sustainability has happened. Some researchers define CSR as 'an umbrella term under which sustainability is one aspect, and others argue that CSR is one of the three-pronged 'p's' in people, planet and profit (Fauzi , Svensson , & Rahman , 2010, p. 1345). In addition, some approaches define CSR concept as an old-fashioned method by which companies lied to society for decades. These approaches find sustainability concept transparent and concerns the society and advocate it instead of CSR (Türkman, 2017). In context of achieving the sustainability goals, three main working areas, environment, social and governance (ESG) are determined by UNGC. CSR and social working area of the sustainability is getting close in this term. However, it is not possible to say that CSR is a given strategy. It is a strategy which has been re-defined and innovated under the sustainability umbrella. On the other hand, it is clear that previous meaning of the CSR has lost its value and, on its new definition among sustainability is paid attention by the institutions and the society. For instance, according to Norma Schönherr, Florian Findler and André Martinuzzi's (2017, p.34) work, 323 of the Fortune 500 companies have set the sustainability-related management targets on which they report regularly.

Although CSR is presented as a social concerned approach, the development process of the concept and actions towards it, leads the researches evaluate the concept sceptically. In 1970's a new type of capitalist group has started to get organized. They called themselves the new globalists (Blutstein, 2015, p.100). They called the UN in action to organize the transnational corporations (TNCs) to take responsibility towards society. They called their actions as the corporate social responsibility (Jacoby, 1973, p.100). Although it was a monolog contract, they have agreed that TNCs have responsibilities towards societies in principle. This was the first step of the globalisation by concerning the society.

With the internalisation of the business, TNCs' actions have been resulted with devastating results such as environmental damage, poor labour standards, discrimination and child labour (Voiculescu, 2011, p.11). In this context, the definition of CSR is a controversial in terms of society. CSR is mostly defined as the social conscious and the ethical actions of business. For a long time of period, it has been defined as a philanthropic approach. Since the rise of the globalisation's harm over society, the business has been struggling to articulate the human rights and ethical facts to development (Voiculescu & Yanacopulos, 2011, pp.2-3). The market is based on the basic principle of the supply and the demand. The social reactions, which increase in the face of malicious behaviour of companies, affect the profitability of companies. (Voiculescu & Yanacopulos, 2011, p.1)

Armand Mattelart (1994, pp.vii-viii) states that, at the end of the 19th century, the communication was consecrated as the agent of the civilisation due to its proven track record. A new type of international labour division was created by the networks covering the whole world. The crisis communication has become the new type of organization. While the technology provides modern type of organisation facilities to companies, societies have taken advantage of these facilities as well. The communication has brought with a new type of consumer which reacts against the harmful actions of companies. So, companies have started to develop dialog with society while giving up monolog communication. In this context CSR definition within sustainability framework is the companies' dialog with society which is a try of meeting their expectations.

From 1970s to 2000s, as the business has been internationalized, social problems such as environment and human rights have been internationalized as well. As well as the market becomes depended each other, TNCs has started to act like a stakeholder. According to this changed social relations, CSR can be basically defined as business ethics which strengthen the company's corporate profile in terms of its relations with investors and consumers (Williams, 2013, p.vii). Human rights approach has been gradually articulated to the development. However, with the fall of the globalisation, the CRS, which is associated as the social development agent of the globalisation, failed as well. During this time of period, the globalisation was imposed as prosperity, equality, freedom and democracy. By the 1990s the social concerns about the damage of the globalisation have peaked (Lloyd 2001, pp.9-10). All the discourses and concepts that advocate and legitimize the globalisation have become disreputable. So, it is possible to say that there is direct correlation between prosperity and liberal concepts. In case of social

welfare falls, the concepts, which are revealed that they do not represent the values that they promise, fall as well. Thus, new concepts that will cover the imbalance of prosperity and wealth are sought.

What was found out during the fall of globalisation is that the CRS concepts was not concerned about societies indeed. Zygmund Bauman (2013) was strongly criticising the social consequences of globalisation. Such that, even the liberal theorists were not able to avoid to admit the negative consequences of globalisation in time. With the progress of communication technologies social relations have changed and the CRS's monolog communication approach was pushed out of the game. The system got in need of a comprehensive social communication. So, the sustainability concept became the holistic approach of this need.

With the UNGC, which is a bridge between business, human rights, labour, environment and anti-corruption, has been tried to build a consensus (Voiculescu & Yanacopulos 2011, p.5). To achieve the Sustainable Development Goals (SDGs), 'international accountability standards and sustainability reporting has become a common practice, enhancing disclosure and transparency related to these activities'. (Schönherr, Findler, & Martinuzzi 2017, p.34). Since then, CSR has been started to be defined within the sustainability concept.

The new definition of CSR within the sustainability framework is advocating the dialog and focusing on human rights. The previous notion of CSR, which has fallen with globalisation concept, was more like Milton Friedman's approach. According to Friedman (2009, s.113), the business world has one and only one social responsibility: to use its resources and engage in activities designed to increase its profits as long as it stays within the rules of the game, which is to say, engages in an open and free competition without deception and fraud. Friedman (2009) takes social responsibility as a work that must be ultimately profitable. The UN's notion was alike to Friedman's for decades. In 1974, the UN has established a research centre that will investigate the potential interest conflicts of companies and host countries. This research's centre was found to figure out the problems which may occur due to the internalisation of the business which might be an obstacle to the progress of globalisation (Mattelart, 2016, p.81). Therefore, the aim of concerning society was to maintain the progress of the capital. In result, it is possible to say that new definition of the CSR within the sustainability is more about democratisation and humanisation of capitalism. New definition has differentiated itself in terms of conscious actions towards society.

CONCLUSION

For a long time of period, liberal theorist has preferred to equal the wealth to poverty. So, poverty has found its meaning through wealth. In this differentiation process by which the meaning of poverty is created, the wealth was the determining indicator of the poverty. The economic theology has been established on the view of defending personal interest by which prosperity goal would be achieved. However, consequence of the globalisation, which caused world disorder, demonstrated that the globalisation is not able to bring prosperity with. This has caused the demolition of entire liberal economy theology and questioning. The sustainability of the system became the main issue of the liberalism.

The sustainability is the name of the new concept which was created in response to fail of liberalism of managing the wealth and poverty relations. For a long time of period, this conflicting interest relation was managed with globalisation concept which has been devaluated with the imbalanced progress of the liberalism due to imbalanced capital motion. The sustainability is a pool of discourses which make society feel in safe in face of disturbing experiences of globalisation. The sustainability is the new generation prosperity and wealth commitment which is presented as the liberalism has given up personal interest which caused globalisation disasters. It is the strategy of the humanisation struggle of capitalism while the poverty and the wealth relation is kept in a bearable level. Sustainability is the new crisis management concept of the liberalism in the new millennium.

REFERENCES

- Aktef, M. (2001). Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları. Süleyman Demirel üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 2, 193-202.
- Bauman, Z. (2013). *Globalization: The Human Consequences*. Oxford: John Wiley & Sons.
- Bauman, Z. (2014). *Küreselleşme*. (A. Yılmaz, Trans.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Blutstein, H. (2015). *The Ascent of Globalisation*. Manchester: Manchester University Press.
- Culler, J. D. (1986). *Ferdinand de Saussure*. New York: Cornell University Press.
- Cohen, R. S. (1994). *The Natural Sciences and the Social Sciences*. Springer Science & Business Media.
- Connell, R. W. (1977). *Ruling Class, Ruling Culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Connell, R. W., & Messerschmidt, J. W. (2005). Hegemonic masculinity: Rethinking the concept. *Gender Society*, 19(829), 829-859.
- Coser, L. (2007). *Conflict and Critical Theories*. In K. Allan, *The Social Lens: An Invitation to Social and Sociological Theory* (pp. 221-241). USA: Pine Forge Press.
- dictionary.cambridge.org. (2017, 09 13). Sustainability. Retrieved 09 13, 2017, from dictionary.cambridge.org: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/sustainability?fallbackFrom=turkish>
- dictionary.cambridge.org. (2018, June 04). imperialism. Retrieved June 04, 2018, from dictionary.cambridge.org: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/imperialism>
- dictionary.com. (2018, June 03). concept. Retrieved June 03, 2018, from dictionary.com: <http://www.dictionary.com/browse/concept>
- Fauzi , H., Svensson , G., & Rahman , A. A. (2010). Triple Bottom Line” as “Sustainable Corporate Performance”: A Proposition for the Future. *Sustainability*, 1345-1360.
- Freud, S. (2018). *A General Introduction to Psychoanalysis*. Digital publication: PDFbooksworld.

Friedman, M. (1970). Corporate social responsibility and business ethics. Retrieved 10 30, 2017, from saylordotorg.github.io: https://saylordotorg.github.io/text_government-regulation-and-the-legal-environment-of-business/s05-corporate-social-responsibilit.html

Hardach, G. (1981). *The First World War, 1914-1918*. Berkley&Los Angeles: University of California Press.

Jacoby, N. H. (1973). *Corporate Power and Social Responsibility*. New York: Simon and Schuster.

Jong, J. (2011). *World History: A Brief Introduction*. (S. Jalagin, S. Tavera, & A. Dilley, Eds.) Lungarno Pacinotti: Pisa University Press.

Knowles, V. (2014, March 25). What's the difference between CSR and sustainability? Retrieved June 03, 2018, from 2degreesnetwork.com: <https://www.2degreesnetwork.com/groups/2degrees-community/resources/whats-difference-between-csr-and-sustainability/>

Kumar, K. (2009). *From Post-Industrial to Post-Modern Society: New Theories of the Contemporary World*. Oxford: John Wiley & Sons.

Levitt, T. (1983, May/June). The Globalisation of Markets. *Harvard Business Review*, 61(3), 92-102.

Lloyd, J. (2001). *The Protest Ethic: How the Anti-globalisation Movement Challenges Social Democracy*. London: Demos.

Mattelart, A. (1994). *Mapping World Communication: War, Progress, Culture*. (E. Susan, & C. A. Cohen, Trans.) London: University of Minnesota Press.

Mattelart, A. (2016). *İletişimin dünyasallaşması*. (H. Yücel, Trans.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Pieterse, J. N. (2010). *Development Theory*. London: SAGE Publications.

Pin, D. F. (2004). *How Tesla Integrates Shared Value Principles with Ecosystem Innovation to Build Sustainable Competitive Advantage*. (F. Zirpoli, Ed.) Venezia: Unşversita Ca'Foscari Venezia.

Polat , H. M. (2012). *Küreselleşen Kalkınma*. İstanbul: Açılım Kitap.

Saussure, F. (2006). *Writings in General Linguistics*. Oxford : Oxford University Press.

Schönherr, N., Findler, F., & Martinuzzi, A. (2017). Exploring the Interface of CSR and the Sustainable Development Goals. *Transnational Corporations*, 24(3), 33-47.

Smith, A. (2007). *Wealth of Nations*. 2016: Metalibri.

Smith, J. (2016). *Imperialism in the Twenty-First Century: Globalization, Super-Exploitation, and Capitalism's Final Crisis*. New York: NYU Press.

Türkman, A. K. (2017, 07 03). KSS yalanını bırakın, gerçeklerle yüzleşin: Geleceği Şirketler kurtacak. Retrieved 01 16, 2018, from thebrandage.com: <http://www.thebrandage.com/kss-yalanini-birakin-gerceklerle-yuzlesin-dunyayi-sirketler-kurtaracak>

UN. (2000). *United Nations Millennium Declaration*. United Nations. New York: United Nations General Assembly.

Voiculescu, A. (2011). Human Rights and the Normative Ordering of Global Capitalism. In A. Voiculescu, & H. Yanacopulos, *The business of human rights* (pp. 10-28). London: Zed Books.

Voiculescu, A., & Yanacopulos, H. (2011). Human Rights in Business context: An Overview. In A. Voiculescu, & H. Yanacopulos, *The Business of Human Rights* (pp. 1-9). London: Zed Books.

WCED. (1987). *Our common future*. Oslo: WCED.

Williams, O. F. (2013). *Corporate Social Responsibility: The Role of Business in Sustainable Development*. New York: Routledge.

Yaylagül, L. (2010). *Kitle İletişim Kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.

To cite this article: Akgül, E. A. (2019). "Eğitimde Fırsat Eşitliği - Cinsiyet Ayrımı Faktörü" Üzerine Bir Araştırma. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(1), 127-142

Submitted: June 10, 2019

Accepted: July 10, 2019

"EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ - CİNSİYET AYRIMI FAKTÖRÜ" ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ali Erdem Akgül¹

ÖZET

Eğitimsel kaynaklara ulaşabilme veya onlardan yararlanma eşitliğini ifade eden "eğitimde fırsat eşitliği" kavramı; insanı gerçek anlamda onurlu ve soylu bir varlık haline getirecek olan değerleri ona kazandıran, toplumun yaşam düzeyini yükselten eğitimden; herkesin eşit koşullar içinde, yetenek ve arzusuna göre faydalanabilmesidir. Aynı zamanda, eğitimde fırsat eşitliği, toplumsal hareketlilikle de ilgili olan temel bir kavramdır ve toplumsal hareketlilik ise modern toplumun önde gelen ayırt edici özelliklerinden birisidir.

Eğitimde fırsat eşitliği ile ilişkili olan pek çok toplumsal faktör bulunmaktadır. Cinsiyet ayrımı da eğitimde fırsat eşitliği ile ilişkili olan toplumsal faktörlerden biridir. Bu sebepten dolayı "eğitimde fırsat eşitliği ile cinsiyet ayrımı faktörü" üzerine sosyolojik araştırmaların yapılması elzemdir. Eğitimde fırsat eşitliği ile cinsiyet ayrımı arasında nasıl bir durum vardır; yurttaşların buna dönük yaklaşımları, görüşleri nedir? Cinsiyet ayrımı, eğitimsel kaynaklara ulaşmayı, onlardan yararlanmayı etkilemekte midir? Bu çerçevedeki sorulara, problemlere yönelik sosyolojik incelemelerin yapılması, verilerin elde edilmesi son derece önemlidir.

Mevcut literatür incelendiğinde görünen husus, "eğitimde fırsat eşitliği ile cinsiyet ayrımı faktörü'nün incelenmesine, analizine dönük olarak gerçekleştirilen saha araştırmalarının literatürde yeterince yer bulmadığıdır. Bu sebepten ötürü konunun sosyolojik olarak analiz edilmesi, değerlendirilmesi gereklidir. Bu araştırma ile mevcut literatürde eksikliği görülen "eğitimde fırsat eşitliği ile cinsiyet ayrımı faktörü" ilişkisinin; sosyolojik değerlendirme açığının kapatılmasına da yardımcı olunmaya çalışılacaktır.

Bir alan araştırmasına dayanan bu çalışmayla, "eğitimde fırsat eşitliği ile cinsiyet ayrımı faktörü" arasındaki durum, ilişki Aydın kent merkezi örneğinde sos-

¹ Arş. Gör. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü aeakgul@adu.edu.tr

yolojik olarak ele alınıp, değerlendirilmiştir. Çalışmada anket tekniğinden yararlanılmıştır ve anketler nicel araştırma bağlamında örnekleme alınan 412 yurttaş, karşılıklı görüşme biçimiyle uygulanmıştır. Bu bağlamda; nicel araştırma ile yurttaşların perspektifinden, "eğitimde fırsat eşitliği ile cinsiyet ayrımı faktörü" bağlamında veriler elde edilmeye, durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitimde Fırsat Eşitliği, Fırsat Eşitliği, Cinsiyet Ayrımı, Toplumsal Hareketlilik

A RESEARCH ON "EQUALITY OF OPPORTUNITY IN EDUCATION – GENDER DISCRIMINATION FACTOR"

ABSTRACT

The concept of the "equality of opportunity in education", which means the equality of accessing the educational resources and their equal utilization, refers to benefitting equally from education, which brings the values that make human a truly honourable and noble existence and increases the level of life, in equal conditions on the basis of talent and desire. The equality of opportunity in education is also a fundamental concept that is related to social mobility, which is one of the distinctive features of modern society.

There are many social factors associated with the equality of opportunity in education. Among them, gender discrimination is a prominent factor and it is essential to carry out sociological research on "the equal opportunities in education and gender based discrimination factor". What kind of situation is presented between the equal opportunities in education and gender discrimination factor? What are the opinions and approaches of citizens relative to this? Does gender discrimination affect access to educational resources and their utilization? It is very important to conduct sociological research and to obtain results towards the questions and problems within this context.

When the current literature is examined, it can be seen that field studies conducted for the analysis are not sufficiently included, which reveals the necessity of a sociological analysis and evaluation on this subject. Accordingly, this study aims at providing a sociological evaluation on the relationship between the equality of opportunity in education and gender discrimination factor, which is lacking in the current literature.

In this work, which is based on a field study, the situation between the "equality of opportunity in education and gender discrimination factor" has been exami-

ned and evaluated sociologically in the example of Aydın city centre. The method of questionnaire was used and the questionnaires were applied to 412 citizens within the context of quantitative research in the form of mutual interview. In this regard, it has been tried to obtained data and to determine the situation within the context of the equality of opportunity in education and gender discrimination factor from the perspective of citizens with quantitative research.

Keywords: Equality of Opportunity in Education, Equality of Opportunity, Gender Discrimination, Social Mobility

GİRİŞ

Eğitimde fırsat eşitliği ile ilişkili olan, onun uygulanmasına engel olan birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler literatürde çeşitli kategoriler altında ele alınmıştır. Bu faktörler genel olarak şu şekilde ele alınmışlardır: Ekonomik faktörler (ailenin gelir ve meslek durumu; devletin ekonomik gücü); coğrafi faktörler (yerleşim düzeni; yöresel farklılaşma); toplumsal faktörler (cinsiyet ayrımı, din ayrımı, dil etmeni, ırk ayrımı, nüfus etmeni, eğitimsel dengesizlikler); siyasal faktörler; parasız yatılılık, burs ve yardım programları faktörü ve bireysel farklılıklar faktörüdür. Tüm bu faktörlerin eğitimde fırsat eşitliğinin uygulanabilirliği bağlamında etkisi bulunmaktadır.

Temel bir insan hakkı olan "eğitimsel kaynaklara ulaşma" bağlamındaki engellerin, eşitsizliklerin, ayrımcılıkların ortadan mümkün olduğunca kaldırılabilmesi için ise gerekli çabaların gösterilmesi büyük önem taşımaktadır.

Cinsiyet ayrımı faktörü de eğitimde fırsat eşitliği ile ilişkili olan ve onun uygulanmasına engel olan toplumsal faktörlerden biridir. Bu sebepten dolayı "eğitimde fırsat eşitliği ile cinsiyet ayrımı faktörü" üzerine sosyolojik araştırmaların yapılması elzemdir. Eğitimde fırsat eşitliği ile cinsiyet ayrımı arasında nasıl bir durum vardır; yurttaşların buna dönük yaklaşımları, görüşleri nedir? Cinsiyet ayrımı, eğitimsel kaynaklara ulaşmayı, onlardan yararlanmayı etkilemekte midir? Bu çerçevedeki sorulara, problemlere dönük sosyolojik incelemelerin yapılarak, verilerin elde edilmesi de literatüre katkı sağlayacaktır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Genel olarak "fırsat eşitliği" kavramı, kaynaklara ulaşabilme veya onlardan yararlanma eşitliğidir. "Eğitimde fırsat eşitliği" kavramı ise eğitimsel kaynaklara ulaşabilme veya onlardan yararlanma eşitliğidir (Tezcan, 2016: 159). Doğan'a (2012: 296) göre de eğitimde fırsat eşitliği düşüncesi herkesin eğitim hakkı ve

olanaklarından eşit düzeylerde faydalanması anlamında genel bir tanım ve içerik taşımaktadır. Bu içerikte eğitimin bireylerin zeka ve yeteneklerini en üst düzeyde gerçekleştirmelerine imkan tanıma düşüncesi öne çıkmaktadır.

Eğitimsel kaynaklara ulaşabilme veya onlardan yararlanma eşitliğini ifade eden "eğitimde fırsat eşitliği" kavramı; insanı gerçek anlamda onurlu ve soylu bir varlık haline getirecek olan değerleri ona kazandıran, toplumun yaşam düzeyini yükselten eğitimden; herkesin eşit koşullar içinde, yetenek ve arzusuna göre faydalanabilmesidir.

Aynı zamanda, eğitimde fırsat eşitliği, toplumsal hareketlilikle de ilgili olan temel bir kavramdır ve toplumsal hareketlilik ise modern toplumun önde gelen ayırt edici özelliklerinden birisidir. Toplumun alt sınıf üyelerinin bireysel yetenek ve eğilimleri ölçüsünde üst sınıflara geçiş yapabilmeleri, üst sınıf üyelerinin konumlarının ise cinsiyete, soya, etnik ve dinsel kimliklere değil; yine bireysel yetenek ve eğilimlerine bağlı oluşu klasik ve çağdaş sosyoloji kuramları tarafından modern toplumun temel bir ölçütü olarak değerlendirilmektedir. Sınıf veya tabakalar arasında geçişlere imkan tanımayan toplumlar, medeni toplumlar olarak değerlendirilmemektedir (Topses, 2014: 101).

Toplumsal hareketlilik; bireylerin ve grupların tabakalar arasında ve belirli bir tabaka içinde bir konumdan ötekine hareketleri olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, toplumsal hareketlilik yönü bakımından da dikey ve yatay toplumsal hareketlilik olmak üzere ikiye ayrılır. Dikey toplumsal hareketlilik, bireylerin ve grupların bir toplumsal tabakadan ötekine geçmelerini anlatır. Dikey toplumsal hareketlilik, toplumsal tabakalaşma basamaklarını inme biçiminde olabileceği gibi; yukarıya yükselme biçiminde de olabilir. Öte yandan, yatay toplumsal hareketlilik ise bireylerin ve grupların toplumsal tabakalarını değiştirmeden bir konumdan başka bir konuma geçmeleridir (Kemerlioğlu, 1996: 144,145).

Toplumsal hareketliliğin ortaya çıkıp gelişmesini sağlayan çeşitli etmenler bulunmaktadır. Bu etmenlerden birisi de eğitim etmenidir. Doğan'a (2000: 266) göre de eğitim her zaman bir toplumsal hareketlilik etmeni olmuştur.

Bireylerin toplumda etkin bir rol alması, toplumla uyum içinde yaşayabilmesi; haklarını bilmesi ve kullanabilmesi ile yakından ilişkilidir. Bu haklardan biri olan eğitim, diğer haklarını bilmesi ve kullanması açısından son derece önemlidir. Eğitim hakkını toplumun diğer üyeleriyle eşit ve etkili kullanan birey toplumun gelişiminde de etkin rol oynar. Modern toplumun, üretken ve kaliteli bir hayatın ön koşulu olan eğitim, günümüz dünyasındaki hızlı değişim ve gelişim

sürecine uyum sağlama konusunda anahtar kavramdır. Bu nedenle günümüzde bir toplumun bireylerine vereceği eğitimin niteliği, toplumun tüm kesimlerini içine alması açısından büyük önem taşımaktadır. Eğitimin, bireyin hayatını sürdürme, kendini geliştirme, toplumun bir üyesi olma ve toplumla uyum içinde yaşama gereksinimlerini karşılama yönünde önemli bir payı vardır. Bu durum, her insanın eğitilme ihtiyacı ve hakkını gündeme getirmektedir (Özaydınlık, 2014: 95).

Cinsiyet ayrımcılığı ise pek çok alanda toplumsal davranışı etkileyen bir durumdur. Bireyin kadın veya erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikler "cinsiyet" sözcüğünün açıklaması olarak bilinmektedir. "Toplumsal cinsiyet" ise biyolojik farklılıklardan ayrı olarak toplum yaşamında kadının ve erkeğin algılanmalarını ve onlardan beklentileri içeren bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Alparslan ve diğerleri, 2015: 68).

Akın'a (2007: 1) göre de kadının ve erkeğin toplumsal olarak belirlenen rol ve sorumluluklarını ifade eden toplumsal cinsiyet kavramı, toplumlar arasında ve zaman içinde farklılık gösterir. Bireyin toplumsal cinsiyeti pek çok etken tarafından belirlenmekte, toplumsal cinsiyet de bireyleri yaşamının her döneminde farklı biçimlerde de olsa etkilemektedir. Fırsatları kullanmada, kaynakların ayrılmasında ve kaynakların kullanımında bireyin cinsiyeti nedeniyle ayrımcılık yapılabilmektedir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bir alan araştırmasına dayanan bu çalışmayla, "eğitimde fırsat eşitliği ile cinsiyet ayrımı faktörü" arasındaki ilişki Aydın kent merkezi örneğinde sosyolojik olarak ele alınıp, değerlendirilmiştir. Çalışmada anket tekniğinden yararlanılmıştır ve anketler nicel araştırma bağlamında örnekleme alınan 412 yurttaş, karşılıklı görüşme biçimiyle uygulanmıştır. Bu bağlamda; nicel araştırma ile yurttaşların perspektifinden, "eğitimde fırsat eşitliği ile cinsiyet ayrımı faktörü" bağlamında veriler elde edilmeye, durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma durum saptamasına yönelik betimsel bir araştırma niteliği göstermektedir. Alan araştırması, 06-28 Ekim 2018 tarihleri arasında, uygulanmıştır. Bu çalışmada uygulanan ankette kapalı, yarı-açık ve açık uçlu soru tiplerinden yararlanılmıştır. Her soru tipi araştırmaya farklı katkılarda bulunmuştur.

Örneklemin belirlenmesinde "basit rastlantısal örnekleme" alma tekniği esas alınmıştır. Bununla beraber, 100.000 ile 500.000 arası nüfusa sahip bir kentte yapılacak olan bir araştırmanın % 5'lik sapma miktarı kabul oranı ile birlikte

olan ortalama örneklem büyüklüğü 383 kişidir. Aydın ili kent merkezinin 2018 yılı nüfusu 289248'dir (www.nufusu.com, 2019: 3). Bu hedef kitle büyüklüğüne $\pm$ %5 örnekleme hatası ile örneklem oluşturulmak istendiğinde asgari 383 kişilik bir örneklem büyüklüğüne ihtiyaç duyulmaktadır (Baş, 2008: 41). Bu çalışmada ise "nicel araştırma bağlamında" örnekleme alınan 412 kişiye/yurttaşına anket karşılıklı görüşme biçimiyle uygulanmıştır.

Bu bağlamda; nicel araştırma ile yurttaşların perspektifinden, eğitimde fırsat eşitliği-cinsiyet ayrımı faktörü bağlamında veriler elde edilmeye, durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Katılımcılara yüz yüze uygulanan anketler sonucunda elde edilen veriler, SPSS istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir.

Ayrıca, anket sonucunda elde edilen veriler; yüzdelik dağılımların, frekansların yer aldığı "düz tablolar" şeklinde sunulmuştur, değerlendirilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

• Anket uygulamasına katılanların genel özelliklerine ilişkin veriler:

Nicel araştırma bağlamında oluşturulan örneklem kümesi 412 kişiden oluşmaktadır. Örneklem kümesinin cinsiyet dağılımı incelendiğinde ise erkek nüfus oranı % 49.8, kadın nüfus oranı da % 50.2'dir.

Araştırma kapsamında örnekleme dahil edilenlerin yaş dağılımına ilişkin veriler şu şekildedir: 15-17 yaş arası kesim % 2.2, 18-24 yaş arası % 24.3, 25-34 yaş arası % 28.4, 35-44 yaş arası % 21.1, 45-54 yaş arası %13.6, 55-64 yaş arası % 7 ve 65 yaş üzeri kesim ise % 3.4 oranındadır.

Araştırma kapsamında örnekleme dahil edilenlerin eğitim durumuna yönelik veriler ise şöyledir: Okuryazar değil % 0.2, Okuryazar %1.2, İlköğretim mezunu % 9.7, Lise ve dengi okul mezunu % 34.5, Üniversite veya yüksekokul mezunu % 46.1 ve Lisansüstü mezunu % 8.3.

Örneklemede yer alanların mesleklerine dönük bulgular da şu şekildedir: Memur % 22.6, Özel sektör çalışanı %15.8, Esnaf % 10.4, İşçi % 9.2, Serbest meslek % 9.2, Emekli % 5.8, Sanayici/Tüccar %3.9, Çiftçi % 2, İşsiz % 16.5 ve diğer % 4.6.

Örnekleme katılanların kendini hangi sosyo-ekonomik gelir grubunda gördüklerine ilişkin veriler şu şekildedir: Alt % 8.7, Orta-alt % 23.3, Orta % 50.8, Orta-üst % 13.3 ve Üst % 3.9.

- Anket uygulamasına katılanların “eğitimde fırsat eşitliği - cinsiyet ayrımı faktörü” bağlamındaki yaklaşımlarına, algılarına dönük veriler:

Çizelge 1. "Cinsiyet, ırk, dil, din, ekonomik gelir farkı gibi hiçbir farklılığa bakılmaksızın; herkesin eğitimsel kaynaklara ulaşma bağlamında eşit şansa sahip olma durumu"

Cinsiyet, ırk, dil, din, ekonomik gelir farkı gibi hiçbir farklılığa bakılmaksızın; herkes eğitimsel kaynaklara ulaşma bağlamında eşit şansa sahip olmalıdır	Frekans	(%) Oran
Kesinlikle Katılmıyorum	12	3.0
Katılmıyorum	6	1.5
Kararsızım	6	1.5
Katılıyorum	72	17.5
Kesinlikle Katılıyorum	316	76.5
TOPLAM	412	100

Araştırma bulgularına göre, “cinsiyet, ırk, dil, din, ekonomik gelir farkı gibi hiçbir farklılığa bakılmaksızın; herkes eğitimsel kaynaklara ulaşma bağlamında eşit şansa sahip olmalıdır” noktasında buna katılmayanların oranının çok düşük (% 4.5) olduğunu göstermektedir. Toplamda buna katılanların oranı % 94’tür. Kararsızların oranı ise % 1.5’tir.

Bu bulgulara göre genel olarak, cinsiyet, ırk, dil, din, ekonomik gelir farkı gibi hiçbir farklılığa bakılmaksızın; herkesin eğitimsel kaynaklara ulaşma bağlamında eşit şansa sahip olması gerektiği eğiliminin ortaya çıktığı söylenebilir.

Çizelge 2. "Ülkemizde, gelenekçi tutumların eğitim fırsatlarını yakalamada engel oluşturucu bir faktör olma durumu"

Ülkemizde, gelenekçi tutumların eğitim fırsatlarını yakalamada engel oluşturucu bir faktör olduğunu düşünüyorum	Frekans	(%) Oran
Kesinlikle Katılmıyorum	9	2.2
Katılmıyorum	29	7.0
Kararsızım	61	14.8
Katılıyorum	176	42.7
Kesinlikle Katılıyorum	137	33.3
TOPLAM	412	100

Bulgulara göre ülkemizde, gelenekçi tutumların eğitim fırsatlarını yakalamada engel oluşturuca bir faktör olduğunu düşünenlerin oranı toplamda % 76'dır. Buna ancak % 9.2'lik bir kesim katılmamaktadır. Kararsızların oranı ise % 14.8'dir.

Bu bulgulara göre gelenekçi tutumların eğitimde fırsat eşitliği bağlamında ciddi bir engelleyici faktör olarak açığa çıkmış olduğu ileri sürülebilir.

Çizelge 3. "Eğitim fırsatlarına ulaşmada ve onlardan yararlanmada kadınların dezavantajlı konumda olma durumu"

Eğitim fırsatlarına ulaşmada ve onlardan yararlanmada kadınların dezavantajlı konumda olduğunu düşünüyorum	Frekans	(%) Oran
Kesinlikle Katılmıyorum	19	4.6
Katılmıyorum	76	18.5
Kararsızım	52	12.6
Katılıyorum	174	42.2
Kesinlikle Katılıyorum	91	22.1
TOPLAM	412	100

Araştırma verilerine göre eğitim fırsatlarına ulaşmada ve onlardan yararlanmada kadınların dezavantajlı konumda olduğunu düşünenlerin oranı toplamda % 64.3'tür. Buna katılmayanların oranı toplamda % 23.1'dir. Kararsızların oranı ise %12.6'dır.

Bulgulara göre kadınların eğitim fırsatlarına ulaşma ve onlardan yararlanmada daha dezavantajlı durumda olduğu eğiliminin ortaya çıktığı ileri sürülebilir.

Çizelge 4. "Ülkemizde 'eğitimde fırsat eşitliğinin' olma durumu"

Ülkemizde "eğitimde fırsat eşitliğinin" olduğunu düşünüyorum	Frekans	(%) Oran
Kesinlikle Katılmıyorum	153	37.1
Katılmıyorum	136	33.0
Kararsızım	64	15.5
Katılıyorum	41	10.0
Kesinlikle Katılıyorum	18	4.4
TOPLAM	412	100

Araştırma bulgularına göre ülkemizde eğitimde fırsat eşitliğinin olduğunu düşünenlerin oranı toplamda ancak % 14.4 olarak açığa çıkmıştır. Buna katılmayanların oranı % 70.1'dir. Kararsızların oranı da %15.5 olarak ortaya çıkmıştır. Bu verilere göre ülkemizde eğitimde fırsat eşitliğinin olmadığı eğiliminin ağırlıklı olarak açığa çıktığı söylenebilir.

Çizelge 5. "Bireylerin, eğitim ile toplumsal ve ekonomik konumlarını/statülerini yükseltebilme olanağı bulma durumu"

Bireyler, eğitim ile toplumsal ve ekonomik konumlarını/statülerini yükseltebilme olanağı bulmuşlardır	Frekans	(%) Oran
Kesinlikle Katılmıyorum	26	6.3
Katılmıyorum	39	9.5
Kararsızım	87	21.1
Katılıyorum	192	46.6
Kesinlikle Katılıyorum	68	16.5
TOPLAM	412	100

Bulgulara göre bireylerin/yurттаşların; eğitim ile toplumsal ve ekonomik konumlarını/statülerini yükseltebileceklerini düşünenlerin oranı toplamda % 63.1'dir. Buna katılmayanların oranı ise toplamda % 15.8'dir. Kararsızların oranı da % 21.1'dir.

Araştırma verilerine göre eğitimin bireylerin toplumsal ve ekonomik konumlarını, statülerini yükseltmede önemli bir araç olarak nitelendirildiği ileri sürülebilir.

Çizelge 6. "Kadınların, 'eğitim' aracılığıyla toplumsal ve ekonomik konumunu yükseltebilme durumu"

Kadınlar, "eğitim" aracılığıyla toplumsal ve ekonomik konumunu yükseltebilmektedirler	Frekans	(%) Oran
Kesinlikle Katılmıyorum	12	2.9
Katılmıyorum	20	4.9
Kararsızım	45	10.9
Katılıyorum	193	46.8
Kesinlikle Katılıyorum	142	34.5
TOPLAM	412	100

Araştırma bulgularına göre kadınların, eğitim aracılığıyla toplumsal ve ekonomik konumlarını/statülerini yükseltebileceklerini düşünenlerin oranı toplamda % 81.3'tür. Buna katılmayanların oranı toplamda ancak % 7.8 oranındadır. Kararsızların oranı ise % 10.9'dur.

Bulgulara göre eğitimin yolu ile kadınların toplumsal ve ekonomik konumlarını, statülerini yükseltebilecekleri eğiliminin açığa çıktığı söylenebilir. Kadınların toplumsal ve ekonomik konumlarını değiştirmesinde, yükseltmesinde eğitim kurumunun oldukça önemli bir konumda olduğu iddia edilebilir.

Örnekleme katılanların, ankette yanıt verdiği aşağıdaki üç soru açık uçlu olarak sorulmuştur ve elde edilen veriler kategoriler biçiminde sunulmuştur.

Çizelge 7. "Eğitimde Fırsat Eşitliği Denilince, Akla İlk Gelen Husus"

"Eğitimde Fırsat Eşitliği" Denilince, Aklınıza İlk Gelen Husus Nedir ?	Frekans	(%) Oran
Hiçbir ayrım olmadan; herkesin eşit biçimde eğitim alması	154	37.4
Cinsiyet ayrımı (kadın ve erkeğin eğitimsel fırsatlara eşit biçimde ulaşabilmesi)	54	13.1
Her kesimin gelir/maddi durumuna bakılmaksızın; eğitimsel kaynaklara ulaşabilmesi	45	10.9
Türkiye'de olmayan bir durumdur: Eğitimde fırsat eşitliği	45	10.9
Din, dil ve ırk ayrımı olmadan; eğitimde fırsatlara ulaşabilme	30	7.3
Fırsatlardan yararlanabilme eşitliği	25	6.1
Yerleşim yerlerine uzaklık (yerleşim yerleri arasındaki büyüklük veya gelişmişlik farkı nedeniyle ortaya çıkan fırsat eşitsizliği)	24	5.8
"Özel Okul-Devlet Okulu" ayrımı	21	5.1
Bireysel yetenekler gözetilerek, ayrım yapılmaksızın eğitim kaynaklarına ulaşmadaki fırsat eşitliği	14	3.4
TOPLAM	412	100

Araştırma bulgularına göre "eğitimde fırsat eşitliği" bağlamında akla ilk gelen husus olarak; "hiçbir ayrım olmadan; herkesin eşit biçimde eğitim alması" (% 37.4) açığa çıkmıştır. İkinci olarak ise cinsiyet ayrımı (kadın ve erkeğin eğitimsel fırsatlara eşit biçimde ulaşabilmesi) (% 13.1) ortaya çıkmıştır.

Eğitimde fırsat eşitliği dendiğinde cinsiyet ayrımı faktörünün akla gelen ilk hususlardan biri olması dikkat çeken bir noktadır.

Diğer bir önemli nokta da açık uçlu olarak sorulan bu soruya verilen yanıtlar çerçevesinde eğitimde fırsat eşitliği denilince, aklınıza ilk gelen husus bağlamında; eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen faktörlerin sıralanmasıdır. Yani eğitimde fırsat eşitliği denilince akla ilk gelen hususlar arasına ağırlıklı olarak ona engel olan faktörler açığa çıkmaktadır.

Çizelge 8. "Eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin uygulanmasını engelleyen en önemli etken"

“Eğitimde fırsat eşitliği” ilkesinin uygulanmasını engelleyen en önemli etken nedir ?	Frekans	(%) Oran
Ailenin gelir/maddi durumu (yurttaşlar arasındaki gelir dağılımı eşitsizliği)	98	23.8
Ülkemizde istikrarlı bir eğitim politikasının olmaması (Sürekli değişen eğitim politikaları ve eğitim sistemleri)	69	16.7
Cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle açığa çıkan kadınlara dönük dezavantajlar	51	12.4
Devletin ekonomik gücünün düşük olması ve bunun neticesinde eğitime olan desteğin de eksik kalması	49	11.9
Ailelerin eğitime gereken önemi vermemeleri; eğitimin önemi bağlamındaki bilinç eksikliği (Gelenekçi tutumlar)	37	9.0
“Özel Okul - Devlet Okulu” ayrımı (Eğitimde özelleşme)	37	9.0
Büyük ve gelişmiş yerleşim yerlerine uzaklık	26	6.3
Adam kayırmacılık (nepotizm)	17	4.1
Din, dil ve ırk ayrımı	15	3.6
Kalabalık nüfus (Hızlı nüfus artışı)	13	3.2
TOPLAM	412	100

Araştırma verilerine göre “eğitimde fırsat eşitliği” ilkesinin önündeki en önemli engel olarak ailenin gelir/maddi durumu (yurttaşlar arasındaki gelir dağılımı eşitsizliği) (% 23.8) açığa çıkmıştır.

Bu maddeyi ülkemizde istikrarlı bir eğitim politikasının olmaması (sürekli değişen eğitim politikaları ve eğitim sistemleri) (% 16.7) izlemektedir. Üçüncü olarak da cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle açığa çıkan kadınlara dönük dezavantajlar (% 12.4) maddesi açığa çıkmıştır. Bu maddeleri, açık uçlu olarak sorulan bu

soruya verilen yanıtlar çerçevesinde açığa çıkan diğer maddeler takip etmektedir. Bu soru bağlamında eğitimde fırsat eşitliğini engelleyici faktör olarak toplam 10 madde, kategori ortaya çıkmıştır.

Literatürde de eğitimde fırsat eşitliğini engelleyici faktörler olarak ekonomik faktörler (ailenin gelir ve meslek durumu; devletin ekonomik gücü); coğrafi faktörler (yerleşim düzeni; yöresel farklılaşma); toplumsal faktörler (cinsiyet ayrımı, din ayrımı, dil etmeni, ırk ayrımı, nüfus etmeni, eğitimsel dengesizlikler); siyasal faktörler; parasız yatılılık, burs ve yardım programları faktörü ve bireysel farklılıklar faktörü yer almaktadır.

Bu çalışmanın bulgularına göre de eğitimde fırsat eşitliğini engelleyici faktörler arasında cinsiyet ayrımı faktörü açığa çıkan başlıca faktörlerden biridir.

Çizelge 9. "Eğitimde fırsat eşitliğini artırma bağlamındaki en gerekli tedbir"

Eğitimde fırsat eşitliğini artırma bağlamındaki en gerekli tedbir !	Frekans	(%) Oran
“Özel Okul-Devlet Okulu” ayrımı ortadan kaldırılmalı (Okullar arası eşitlik)	62	14.7
İstikrarlı ve sık sık değişmeyen bir eğitim sistemi, politikası oluşturulmalıdır	41	10.0
Yerleşim yerlerine uzaklık problemi ortadan kaldırılmalıdır	40	9.7
Devletin ekonomik gücü artırılmalı ve eğitime daha çok pay ayrılmalı	35	8.5
Cinsiyet ayrımının önüne geçilmesi çerçevesinde tedbirler alınmalıdır	34	8.3
Ülkemizdeki gelir dağılımı eşitsizliği, toplumsal sınıf farkları azaltılmalı	32	7.8
Parasız yatılılık, burs ve yardım programları artırılmalıdır	32	7.8
Ülkemizdeki temel hak ve özgürlüklerde genel olarak iyileşme sağlanmalı	25	6.1
Adam kayırmacılık (nepotizm) engellenmeli ve liyakata dayalı bir yapı geliştirilmeli	21	5.1
Eğitime verilmesi gereken önem bağlamında ailelerin bilinçlendirilmesi noktasında çalışmalar yapılmalı (gelenek-	20	4.9

gellerden biri de cinsiyetçi tutumlardır. Eğitim ise bir ülkenin gelişmesini sağlayan en önemli etmenlerden biridir (Yen-Ting, 2018: 399). Bu sebepten dolayı eğitimsel kaynaklara ulaşmadaki engellerin, ayrımcılıkların ortadan kaldırılabilmesi büyük önem taşımaktadır.

Araştırma verilerine göre eğitimde fırsat eşitliği çerçevesinde karşımıza genel olarak üç temel kategori çıkmaktadır. Bunlardan birincisi ailenin ve ülkenin ekonomik durumu yani ekonomik faktör. İkincisi istikrarlı ve sık sık değişmeyen istikrarlı bir eğitim sistemi, politikası vurgusu yani siyasal faktör. Üçüncü olarak da cinsiyet, ırk, dil ve din ayrımı noktasındaki vurgudur yani toplumsal faktördür. Bu üç temel kategorinin dışında diğer pek çok faktör (coğrafi faktör; bireysel farklılıklar faktörü; parasız yatılılık, burs ve yardım programları faktörü) de araştırma bağlamında açığa çıkmıştır.

Genel olarak çalışmanın pek çok aşamasında ve yerinde cinsiyet ayrımına dönük bulgularla, bildirimlerle karşılaşmıştır. Bilişim çağında eğitimsel kaynaklara ulaşmanın önemi ortadadır ve bu çerçevede eğitimsel fırsatlara, kaynaklara ulaşmaya dönük engeller arasında cinsiyet ayrımı da kendini göstermiştir.

Araştırmanın bulgularına göre eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasının önündeki en başta gelen engellerden biri olarak cinsiyet ayrımı faktörü açığa çıkmıştır.

Bu yüzden eğitimde fırsat eşitliğinin en etkin şekilde uygulanabilmesi için gerekli olan tüm çalışmaların yapılması zorunludur (Lazenby, 2016: 74). Bilginin öneminin her geçen gün arttığı çağımızda hiçbir ayrımcılık yapılmadan yalnızca yetenek ve liyakat ön plana alınarak eğitimsel kaynaklara ulaşmak temel ilke olmalıdır.

Ayrıca eğitim, toplumsal geçişlerin kolaylaşmasına, toplumsal hareketliliğin de artmasına vesile olan önemli bir araçtır. Bu araç bağlamında herkes fırsat eşitliğine sahip olmalıdır.

Ülkemizde de eğitimde fırsat eşitliğini engelleyen faktörlerden olan cinsiyet ayrımı faktörü üzerine de gerekli çalışma ve siyasalar yapılmalıdır. Her çeşit eğitimin basamak ve dalında, eşit eğitim imkanlarının sağlanması zorunludur. Eğitimden yararlanmadaki eşitlik, demokratik toplumun vazgeçilmez koşullarından biridir. Toplumların çağdaş olabilmesi için, eğitimde fırsat eşitliği ilkesinin mümkün olduğunca gerçekleştirilmesi gereklidir.

KAYNAKÇA

Akın, A. (2007). *Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayrımcılığı ve Sağlık*, Toplum Hekimliği Bülteni, 26 (2): 1-9.

Alparslan, A. M., Çetinkaya B. ve Özlem, Ö. A. (2015). *İşletmelerde Cinsiyet Ayrımcılığı ve Kadın Çalışanların Sorunları*, MAKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2 (3): 66-81.

Baş, T. (2008). *Anket* (5. bs.), Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Doğan, İ. (2000). *Sosyoloji (Kavramlar ve Sorunlar)* (3 bs.), Sistem Yayıncılık, İstanbul.

Doğan, İ. (2012). *Eğitim Sosyolojisi* (2. bs.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Kemerlioğlu, E. (1996). *Toplumsal Tabakalaşma ve Hareketlilik* (1. bs.), Saray Kitabevleri, İzmir.

Lazenby, H. (2016). *What is Equality of Opportunity in Education?*, Theory and Research in Education, 14 (I): 65-76.

Özaydınlık, K. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim*, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, (33): 93-112.

Tezcan, M. (2016). *Eğitim Sosyolojisi* (16. bs.), Anı Yayıncılık, Ankara.

Topses, M. D. (2014). *Eğitim Sosyolojisi* (2. bs.), Nobel Yayıncılık, Ankara.

Yen-Ting, L. (2018). *New Concepts of Equality of Educational Opportunity*, Universal Journal of Educational Research 6 (3): 399-403.

<https://www.nufusu.com/il/aydin-nufusu>. (2019). 10 Nisan 2019 tarihinde www.nufusu.com adresinden erişildi.

To cite this article: Özel, Y. (2019). Türk Evinde Sokağa Uzanan İç Mekânlar: Çıkmalar. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(1), 143-160

Submitted: February 04, 2019

Accepted: June 25, 2019

TÜRK EVİNDE SOKAĞA UZANAN İÇ MEKÂNLAR: ÇIKMALAR

Yaprak Özel¹

ÖZET

Türk kültürünün ilk yaşam biçimi göçebe hayattır. Göçebe hayatın getirisi olan ilk geçici mekânları ise çadırlardır. Türk evi kültürünün ilk temellerinin atıldığı bu geçici ilk ev mekânlarının plan şemaları incelendiğinde Türk evinin plan şeması ile benzerlikler görülmektedir. Göçebe hayat tarımın başlangıcı ve yerleşik hayat geçilmesi ile büyük oranda sona ermiştir. Dış çevre koşulları Asya'nın steplerinin zor topoğrafik yapısı nedeni ile kurulan çadır sistemlerinde merkeze dönük dışa kapalı içe dönük bir mekân kurulumu görülmektedir. Bu kurulum sistemi Türk evinin plan yerleşimini de etkilemiş yine odalar orta ana bir mekân çevresinde yerleşmiş genel yapı olarak da içe dönük bir yaşam sistemi oluşturulmuştur.

Geçici ilk mekândan sonra yerleşik hayatın ilk yapılaşmaları bir merkez veya meydana yönelik dağınık ve düzensiz bir biçimde oluşturulmuştur. Merkezdeki dini yapı veya meydana en hızlı şekilde ulaşılacak kısa çıkmaz sokak olarak adlandırılan yollar ile bağlantılar kurulmuştur. İç mekân kurulumu da aynı şekilde merkeze odaklı, ana bir orta mekân çevresinde oluşturulmuş odalardan oluşmaktadır. Kültür, gelenekler, inançlar ve değişen yaşam biçimleri gibi etkenler ile Türk evinde iç mekân kurguları gelişmiş ve değişmiştir. Bu değişim ile ortaya çıkan Türk evindeki çıkma kavramı içe dönük bir yerleşimi olmasına rağmen iç mekândaki alan yetersizliği ve ihtiyaçların artması, surlar veya duvarlar arasına sıkışma, daha sosyal bir yaşama geçiş, dış çevre ile iletişimin artması gibi nedenlerle Türk evinin gerek kısmi gerekse tamamen sokağa doğru uzanan çıkmalar olarak görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Geleneksel Türk evindeki çıkma tiplerinin plan şemaları ve malzeme tiplerine göre sınıflandırılması ve kültürel gelişimin mekân oluşumuna etkisinin ortaya konmasıdır.

Anahtar Kelimeler: İç Mimari, Kültür, Türk evi, Çıkma

¹Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul,yozel@gelisim.edu.tr

INTERIORS EXTENDING TO THE STREET IN TURKISH HOUSE: COLONAGE

ABSTRACT

The first way of life of Turkish culture is nomadic life. The first temporary places of nomadic life are tents. When the plan schemes of these temporary first house spaces, where the first foundations of the Turkish house culture were shows similarities with the plan scheme of the Turkish house. Nomadic life has largely ended with the beginning of agriculture and the transition to settled life. In the tent systems established due to the difficult topographic structure of Asia's steppes and the external environment conditions, a center-facing, closed and inward-facing space installation is seen. This installation system has also affected the layout of the Turkish house, and the rooms have been built as a general life-building system in the middle of a central space.

The first structures of the settled life are scattered and irregular. The center is connected to the short dead end streets, which can be reached in the fastest way to the religious structure or square. The interior installation also consists of rooms centered around the center. With the factors such as culture, traditions, beliefs and changing lifestyles, interiors have been developed and changed in Turkish house. The concept of alcove in the Turkish house, despite the inward-looking plan scheme, has emerged due to the lack of space in the interior and the increase in the needs, the tightening between the city walls or walls, the transition to a more social life, and the increase in communication with the external environment. In traditional Turkish houses, it can be seen as extending out to the street partially or completely. The aim of this study is to classify the traditional Turkish house types according to plan schemes and material types and to reveal the effect of cultural development on the formation of space.

Keywords: Interior Architecture, Culture, Turkish house, Alcove

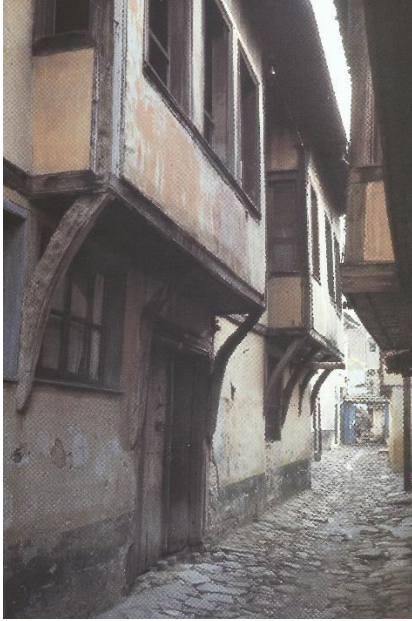
GİRİŞ

Türk kültürünün ilk yaşam biçimi göçebe hayattır. Göçebe hayatın getirisi olan ilk geçici mekânları ise çadırlardır. Türk evi kültürünün temellerinin atıldığı bu geçici ilk ev mekânlarının plan şemaları incelendiğinde Türk evinin plan şeması ile benzerlikler görülmektedir. Göçebe hayat tarımın başlangıcı ve yerleşik hayat geçilmesi ile büyük oranda sona ermiştir. Dış çevre ve iklim koşulları, Asya'nın steplerinin zor topoğrafik yapısı nedeni ile kurulan çadır sistemlerinde merkeze,

dönük dışa kapalı, içe dönük bir mekân kurulumu görülmektedir. Bu kurulum sistemi Türk evinin plan yerleşimini de etkilemiş yine odalar, orta ana bir mekân çevresinde yerleşmiştir. Bu alan zamanla çevrelenmiş üstü örtülmüş ve sofa veya hayat olarak adlandırılmıştır. Bu alan hayatın akışı ve günlük işlerin yapıldığı orta bölümdür.

Geçici ilk mekândan sonra yerleşik hayatın ilk yapılaşmaları da yine bir merkez veya meydana yönelik, dağınık ve düzensiz bir biçimde oluşturulmuştur. Merkezde konumlanmış dini yapı veya ana meydana en hızlı şekilde ulaşılacak, kısa çıkmaz sokak olarak adlandırılan yollar ile bağlantılar kurulmuştur. Türk evi karakteristik yapısına Osmanlı döneminde ulaşmıştır. 20. yy' a kadar geleneksel yapısını koruyan Türk evi ve plan düzeni, ihtiyaçlar ve değişen yaşam biçimleri sonucunda önemini yitirmiş tarihi geleneksel bir yapı tipine dönüşmüştür.

Geleneksel Türk evinin içi ile dışı tamamen birbirinden ayrı iki çevre olarak kabul edilmiştir. Dış kontrol edilemez çevredir. Kültür, gelenekler, toplumsal inançlar ve değişen yaşam biçimleri gibi etkenler ile Türk evinde iç mekân kurguları gelişmiş ve değişmiştir. İçe dönük bu biçimlenme de zamanla dış mekân ile ilişki kurulma ihtiyacı ile değişiklik göstermeye başlamıştır. Dış mekân ile kurulan ilk ilişki pencereler ile sağlanmıştır. Alt kat pençeleri güvenlik ve mahremiyet için mümkün olduğunca küçük tutulurken, üst kat pencereleri mümkün olduğunca büyük, çok sayıda; havalanmayı sağlayabilecek, gün ışığını içeri alabilecek, manzara veya sokak görüşünü arttıracak şekilde biçimlendirilmiştir. Güvenlik ve mahremiyetin korunması için bu pencereler ahşap kapaklar, ahşap ve metal kafesler ile birlikte kullanılmıştır. Alt kat pencerelerinden dışarı ile kurulan ilişki yeterli olmadığı durumlarda üst katlarda yapılan çıkmalar ile dış ilişki kontrollü şekilde sağlanmış ve pencere sayısı arttırılmıştır. Türk evinin geleneksel özelliklerinde biri olan çıkmalar, görünüşünün vazgeçilmez öğelerinden birini oluşturmaktadır. Tamamen içe dönük bir yapıya sahip Türk evinin bu dışa uzantıları, dış mekân ile ilişkisine göre farklı tedbirler ve kapatılma yöntemleri ile iç-dış ilişkisini biçimlendirmiştir. Kültür, toplumsal inançlar, gelenekler, yapı malzemeleri ve çevre koşulları korunma, kapanma şekillerine etken olsa da kısmen veya kontrollü şekilde iç ile dış mekân ilişkisi bu sayede sağlanmıştır.

Şekil 1: Bursa'da sokak (Sey, 1999)

Şekil 2: Payandalı çıkma (Bektaş, 1996)

Eczacıbaşı sanat ansiklopedisi tanımına göre; “cumba; “şahniş” de denir. Bir yapıda zemin katın üstündeki katlarda cepheden dışa çıkıntı yapan Oda bölümü. Kafesli pencereleri ile cumbalar, içe dönük bir yaşantının biçimlendirdiği eski Türk evlerinin tipik öğeleridir.” olarak tanımlanmaktadır. Eczacıbaşı sanat ansiklopedisi tanımına göre; “çıkma; Bir yapının üst katlarında dışa doğru taşan bölüm. Bütün bir cephenin ya da bir odanın alt kat duvarında dışa taşırılmasıyla oluşur.” olarak tanımlanmaktadır.

Doğan Hasol' un Mimarlık Terimleri sözlüğüne göre; cumba; eski Türk evlerinde çoğu kafesli çıkma. bkz. çıkma, şahniş (Hasol, 1900: 122), çıkma; bir binanın üst katlarından dışarıya doğru taşan kısım. bkz. cumba, şahniş (Hasol, 1900: 134). Gör 'ün tanımına göre ise; cumba; Türk evinin belirgin özelliklerinden sayılan, yapının ön veya yan yüzünde dışarıya doğru taşkın olarak yer alan, alt kısmından konsol veya eli böğründe desteklerle takviye edilen, kafesli pencereleri olan, iç kısmında oturma yeri bulunan çıkma. Önde ve yanda bulunan pencerelerden dışarıya daha rahat görüldüğü için evin oturmada tercih edilen kısımlarındandır.(Gör, 1997: 35).

Çıkma; Cumba, şahnişin, şahniş gibi pek çok kelime ile tarif edilen surlar veya duvarlar arasına sıkışma, iklim şartları, hane içi nüfus artışına bağlı büyüme gibi ihtiyaçlar nedeniyle eski Türk evlerinin ikinci kat hizasında yapılan, cephe sistemindeki simetrik yapıyı bozmayacak şekilde, başoda, odalar veya sofa ‘hayat’ bölümünün veya her birinin belirli kısıtlar içinde kalarak dışa uzantılarıdır. Zaman içinde çıkmalar kalabalıklaşan şehir hayatında bir arada yaşamının gereği olarak

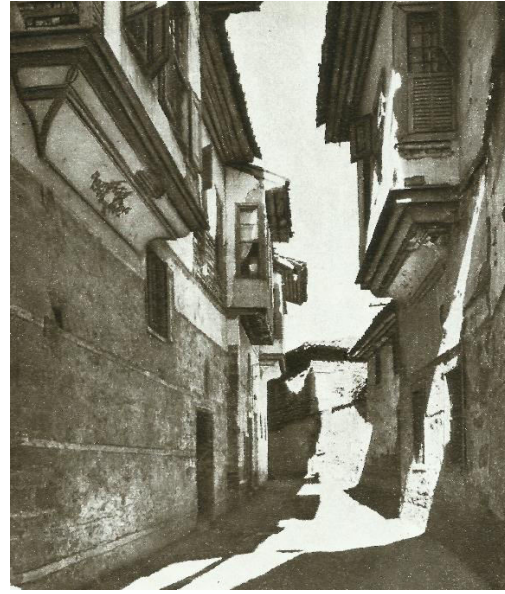

bir takım yasal kısıtlamalar ile biçimlendirilmiştir. Bu yasaların çıkartılma nedenleri arasında öncelikli olan yangın etmenidir. Büyük kayıplara sebep olan çıkmalardan birbirine atlayan yangınları önlemek için, çıkmaların yapımında kullanılacak malzemeler ve boyutlar sınırlandırılmıştır. Aynı şekilde balkon ve saçaklar da kimi zaman yasaklanmış kimi zaman kısıtlar altında izin verilmiştir. Sokağa doğru bu uzanma dar sokakların daha da daralmasına atla geçişi veya yük hayvanları ile taşınmaları zorlaştırmıştır. Bunların yanı sıra mahremiyet açısından da çıkmalar arasındaki mesafeler ve dışa uzanma ölçüleri kısıtlanarak yasalaştırılmıştır. Bölgesel olarak değişiklik gösterse de kısıtlamalar görülmektedir.

Şekil 3: Ankara- Antalya, çıkmaların sokak görünüşü.(Bektaş, 1996)

Çıkmalar geleneksel Türk evinin ve bir araya gelerek oluşturduğu dar ama samimi sokak görünüşünün tamamlayıcısı olmuştur. Birbirine yaklaşan sokağa doğru uzanan odalar ile sosyal ilişkiler gelişmiştir. Tüm gününü evin içinde geçiren kadının dışa açılımı olmuş, alışverişini yapmış, ev görünüşüyle dışarıya gözükmeden, önceden misafirlerini görmüş, habersiz baskınlara hazırlıklı olmuş ve hayat akışını tabip etmesini sağlamıştır. Evin giriş kapının üzerindeki bu uzantılar gerek güneşten gerekse yağmurdan koruyucu bir üst örtü oluşturarak sokakta yürüyen halkın korunmasına yardımcı olmuştur.

Şekil 4: Birgi, sokak görünüşü (Eldem) Şekil 5: Antalya, sokak görünüşü (Eldem)

MATERYAL VE YÖNTEM

Çıkmaların yapılma nedenlerini şu şekilde sıralamak mümkündür; alt katta yer alan günün büyük kısmının geçtiği veya misafirin ağırlandığı oturma alanlarının soğuk, rutubet, iklim koşulları (kar yağışı gibi), güvenlik, görünmeden veya kontrollü olarak dış çevre ile ilişki kurabilme gibi nedenler ile ikinci kata yerleşmesidir. Böylece, oda içindeki en etkili oturma ögesi olan sedir, tümüyle “dışarı taşmıştır”. (Küçükerman, 1973: 76)

Kalabalıklaşan şehir hayatı konutun yerleştiği arazinin boyutları sur veya duvarlar içine sıkışan konutun odalarının genişlemesi için çıkmalar yapılmıştır. Bu kalabalıklaşma Türk evinin içyapısında da değişikliklere sebep olmuş tüm zamanını evde geçiren kadının dinlenmek sosyalleşmek için kullandığı bahçe, geniş iç avlu gibi mekânların yok olmasına neden olmuştur. Çıkmalar sayesinde ev işleri ile ilgilenen kadının dışarı ile ilişki kurması, alışverişini yapması, dinlenmesi ve sosyalleşmesine imkân sağlayan bir alan oluşturmuştur.

Şekil 6: Çıkma iç mekân görünüş sofa (Küçükerman, 1985)

Şekil 7: sofadan görünüş (Küçükerman, 1985)

Çıkmalar pencerelerle çevrili çehresi ile evin en aydınlık ve en havadar alanı olmuştur. Tüm ev halkı işini çalışmasını orada oturarak yapar. 1, 2, 3 veya 4 tarafı birden görerek manzaraya yaklaşılr. Özellikle yalılarda denizin üzerine uzanan çıkmalar sayesinde sanki denizin üstünde yaşıyormuş hissi yaratmaktadır. Sıcak iklimlerde alt yüzeyin kaplamasına bağlı olarak rüzgârı birçok yönden alabilme imkânı sayesinde evin en serin yerlerinden birini oluşturmaktadır.

Genellikle Evin girişinin üstünde yer alan çıkmalar giriş kapısının daha belirgin olmasını sağlamaktadır. Dışarıya doğru bir uzantı yapılamayacak durumlar için saçak görevi görmektedir. Gelen gideni ve sokağı güneş, yağmur gibi etkenlerden korumaktadır. Türk evinin en canlı yaşam odasını işaretler. Sokak görünüşünde ve cephede oluşturduğu hareketle dinamik bir etki yaratmakta ve ışık gölge oyunları oluşturmaktadır.

Çıkmaları sınıflandırmak için pek çok farklı yaklaşım vardır. Malzemesine, yönelimine, evin hangi bölümünün bir uzantısı oluşuna, iklimsel farklılıklara göre gibi. Bu çalışmada plan şeması yerleşimi ve malzeme tiplerine göre sınıflandırılmaları ele alınmaktadır. Geleneksel Türk evinde çıkmalar cephenin simetrik yapısını bozmayacak şekilde bir veya birçok odasında, sofa diğer adı ile hayat bölümlerinde oluşturulmuştur. Eğer bir oda da çıkma var ise simetriyi yakalamak ve oda boyutlarını eşitlemek için diğer oda da çıkma yapılmıştır.

BULGULAR

Plan şemasındaki durumuna göre çıkmalar:

Plandaki konumuna göre:

- Odanın büyüklüğünce çıkma, iki yanda dar önde geniş bir yüzey oluşturulur.
- Oda büyüklüğünden daha küçük çıkmalardır, yoğun yapıların olduğu sokaklarda diğer çıkmalara imkân verilebilmesi ve yapılan çıkmanın yeterli olduğu durumlarda kullanılır.
- Antre veya altında korunaklı bir bölüm oluşturmak amacıyla yapılan ayaklar üzerine kurulan çıkma tipidir.
- Sokak veya arazinin düzgün olmadığı durumlar için veya özellikle bir manzara veya rüzgârı içeri almak için yapılan çıkmalardır. Gönnye çıkma olarak adlandırılır.

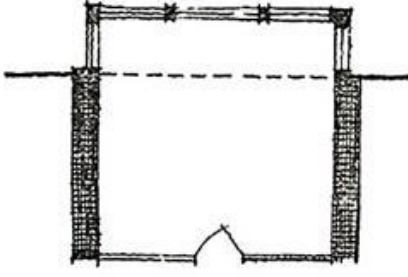
E. Evin alt katı ile hizalama yapmak amacıyla yapılan köşe olarak adlandırılan çıkma tipidir.

Plandaki yönelimine göre çıkma tipleri:

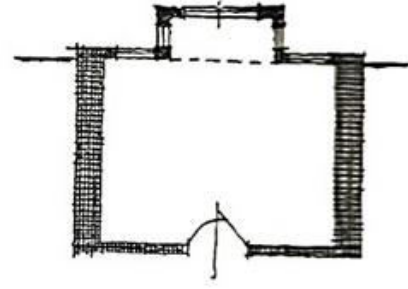
1 yönde, 2 yönde, 3 yönde ve 4 yönde olmak üzere 4 tip yönelime göre çıkmalar görülmektedir. Çıkma yapılan odalar Türk evinin en çok tercih edilen hava ve ışık alan odası olduğu için mümkün olan her yönde çıkma yapılmaya çalışılmıştır.

Plandaki biçimine göre çıkma tipleri:

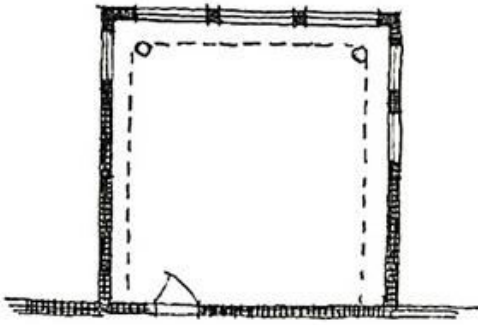
- a. Bu tipte odanın aynı dikdörtgen biçimi korunur.
- b. Bakış açısı, iklim ve yan binalarla olan ilişkiye bağlı olarak köşeler pahlanarak oluşturulur.
- c. Üç köşeli çıkma yine ihtiyaca bağlı olarak ve yapılabilecek çıkma uzunluğuna bağlı olarak oluşturulur.
- d. Beş köşeli çıkma
- e. Yuvarlak çıkma
- f. Haçvari çıkma. Bu çıkma tipi ile önceden bahsedildiği gibi mümkün olan en çok açıdan ışık hava ve manzara varsa uzanabilme imkânı elde edilmesi için oluşturulmuştur. Büyük ev ve saraylarda görülür. (Evren M., 1959),

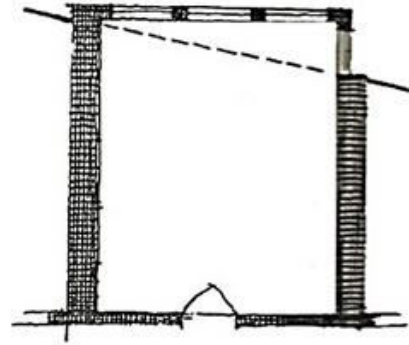
A. Oda büyüklüğünde çıkma

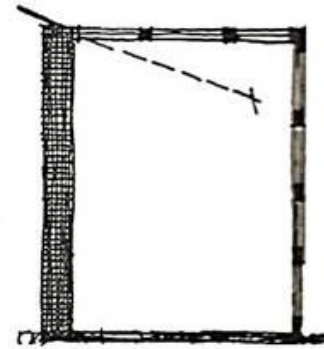
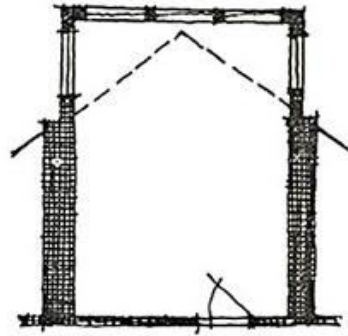
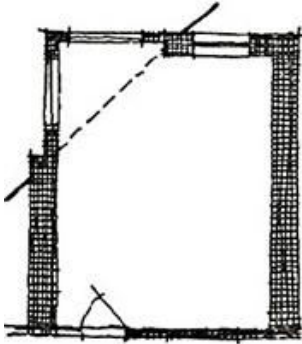
B. Oda büyüklüğünden daha küçük çıkmalar

C. Ayaklar üzerinde yapılan çıkmalar

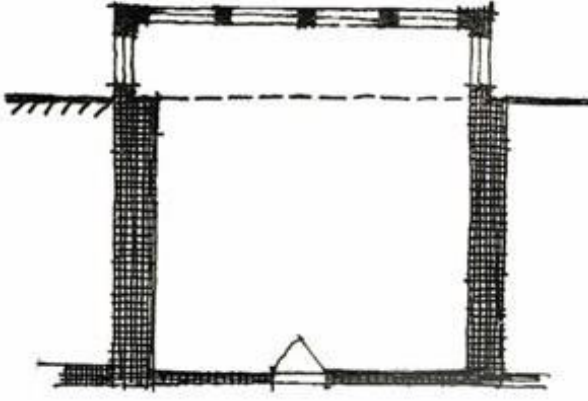

D. Gönye Çıkmlar

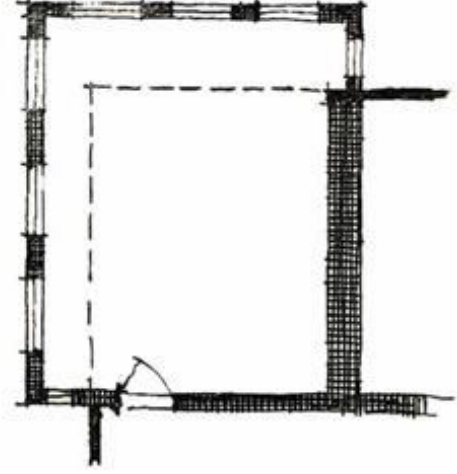

E. Farklı Köşe Çıkmlar

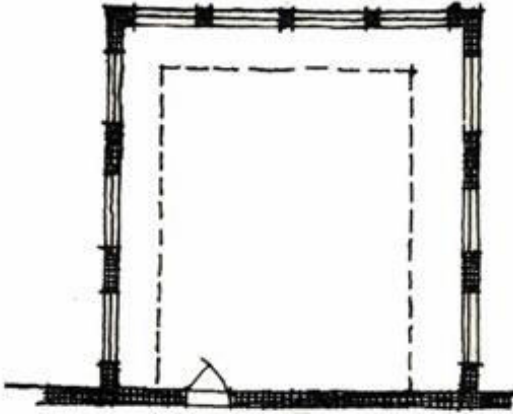
Şekil 8: Plandaki konumuna göre çıkmlar (Evren, 1959)

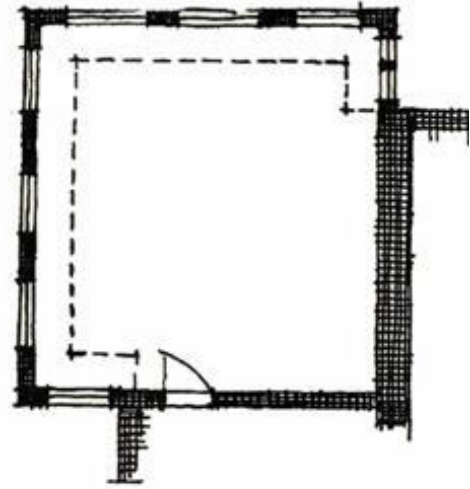
Bir yönde çıkma

İki yönde çıkma

Üç yönde çıkma

Dört yönde çıkma

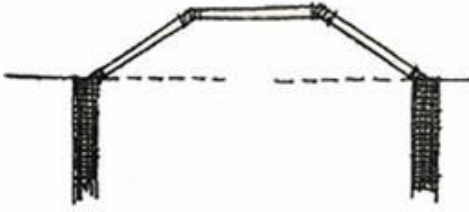
Şekil 9: Plandaki yönelimine göre çıkmlar (Evren, 1959)

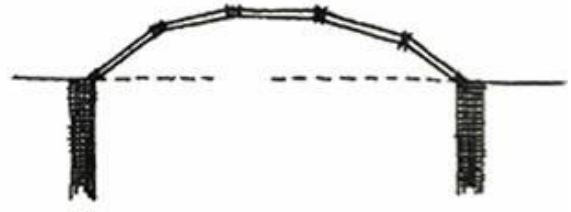
a. Oda ile aynı biçimde çıkmalar

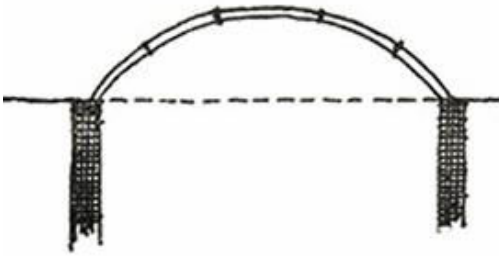
b. Köşeleri pahlanmış çıkmalar

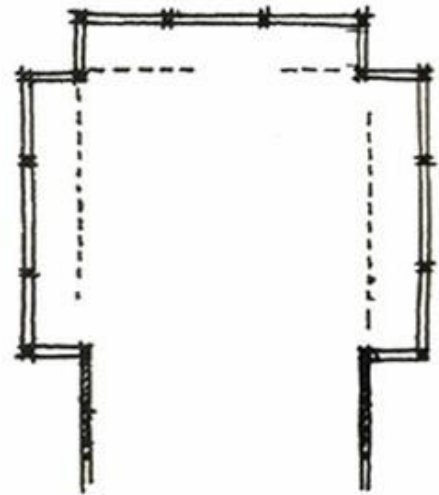
c. Üç köşeli çıkma

d. Beş köşeli çıkma

d. Yuvarlak çıkma

e. Haçvari çıkma

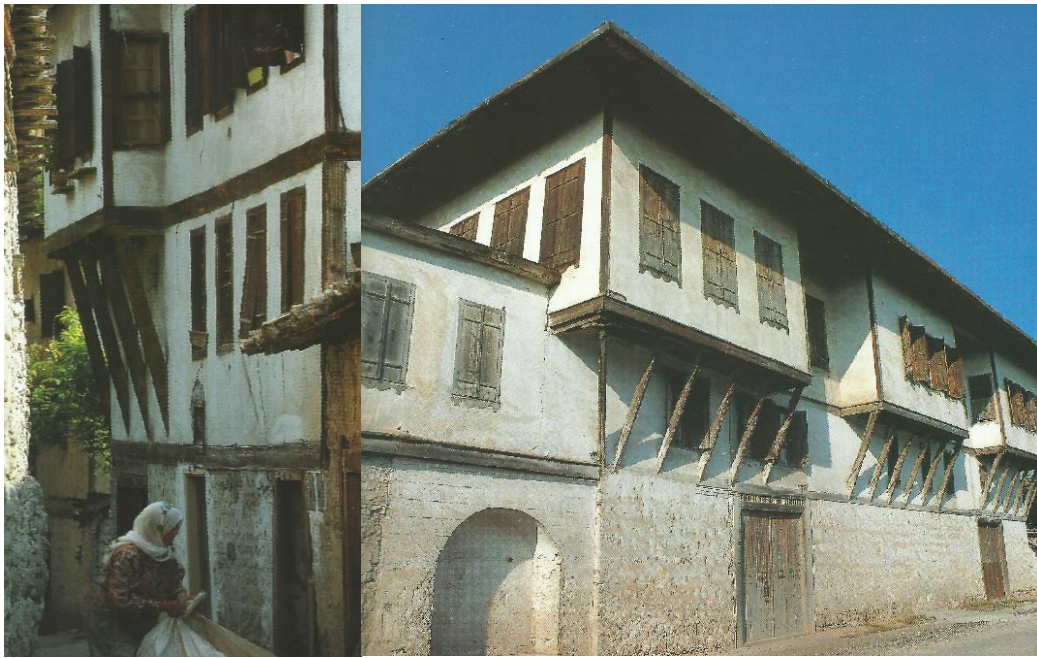
Şekil 10: Plandaki biçimine göre çıkmalar (Evren, 1959)

Malzemelerine Göre Çıkma Tipleri:

Ahşap Çıkmalar:

Geleneksel Türk evleri genel olarak ahşaptan yapılmıştır. Zemin katlar taş ve kerpiçten yapılırken üst katlar ahşap veya ahşap iskeletli oluşturulmuştur. Konstrüksiyonlarına göre ahşap çıkmalar 6 tiptir.

a. Payandalı çıkmalar: Çıkmayı taşıyan kirişlerin iki veya daha fazla payanda ile desteklenmesi, göğüslemesi ile oluşturulmuştur. Bu çıkmalar alttan desteklendiği için istenildiği kadar dışarı doğru uzatılabilmektedir. Payandalar Alt kat hatıllarına oturtulur. Kerpiç veya taş zemin kat duvarına güvenilmediğinde zeminden çıkan ahşap destekler ile yük zemine direk aktarılırken payandalarda bu dikmelere oturtulur. İki sistemin bir arada kullanıldığı örneklerde mevcuttur. Payandaların en büyük sorunu kafa kurtarma mesafesidir. Eğimli gelen payandalar dar sokaklar için sorun oluşturabilmektedir.

Şekil 11-12: Payandalı çıkma (Küçükerman, 1985)

b. Bindirmeli çıkmalar: İki istikamette konan, çelik ve sürme isimleri alan müteaddit kirişlerin birbirini üzerine kademeli olarak bindirilmesi sureti ile elde edilerek monümantal bir tesir arz ederler. Bu suretle 80-100cm çıkma imkânı elde edilen bu tiplerde, sokağa, ihtiyaca ve zenginliğe bağlı olarak 2,3,4 ve nihayet 5 defa bindirilen tiplere rastlanmaktadır. (Evren, 1959). Payandalı çıkmalar göre kafa kurtarma mesafesi sorunu olmadığı için daha çok tercih edilmiştir.

Şekil 13: Bindirmeli çıkma (Küçükerman, 1985)

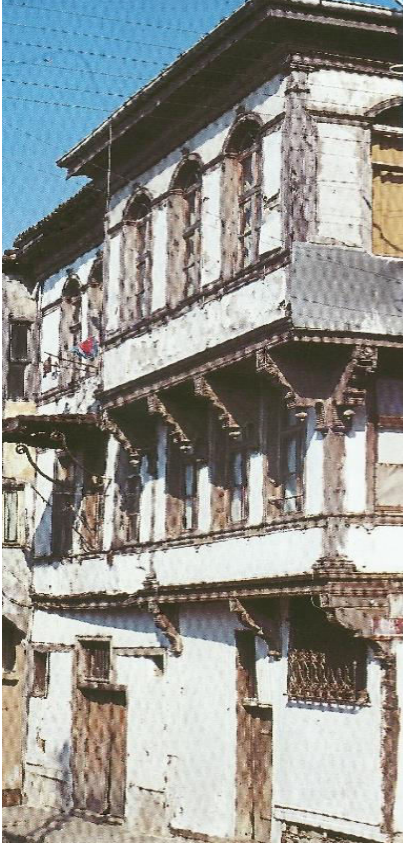
c. Konsol çıkmalar: Birinci kat zeminin basitçe uzatılmasından oluşturulan çıkmalardır. İklimle ilgili olarak zemin kirişlerinin ahşapla kapatıldığı veya açıkta bırakıldığı örnekler vardır.

d. Konsol kirişli çıkmalar: Zemin kat duvarlarının üzerine kirişlerin uzatılması ile oluşturulur, açıklık artıp yeterli uzunluk elde edilmediğinde ek konsollar ilave edilir.

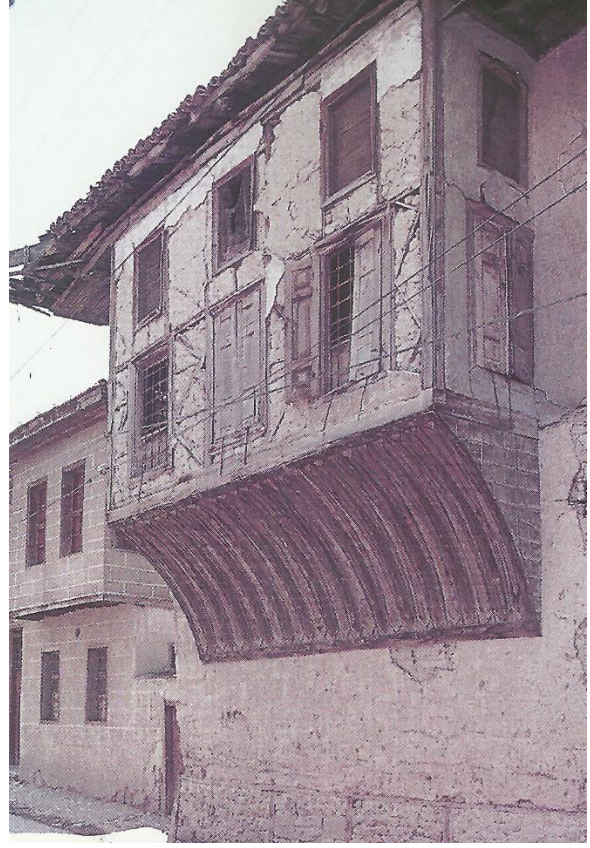
e. Tüm tiplerin bir arada kullanılması ile oluşturulan çıkmalar. Çıkma ihtiyacının artması, ana sisteme takviye yapma ve duvarların zayıf olduğu durumlarda yapılmıştır.

f. Altı kolonlu çıkmalar: Girişin üzerine yapılan girişi korumak için veya aşağıda kalan boş alanın serinletilmesi amacıyla yapılmış, asıl olarak altı boşaltılmış gibi gözükten çıkmalardır. Taşıyıcı ayaklar tam köşelere yerleştirildiği gibi köşeden içeri çekilmiş örneklerde vardır.

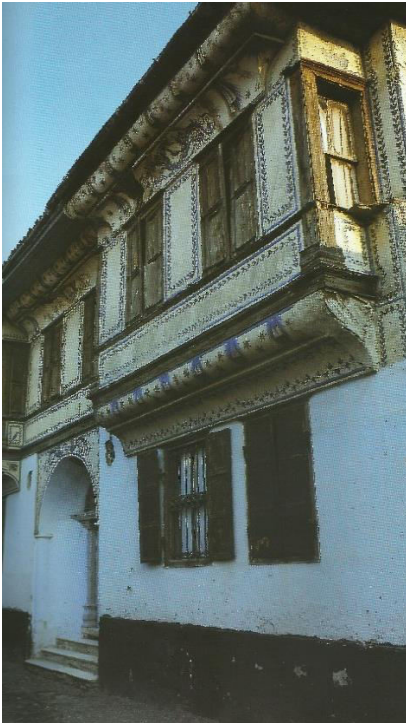
Çıkmalar, bazen gerek korunmak, gerek tesirlerini arttırmak gerekse nispetlerini tamamlamak üzere altları kapatılır. Bu kaplama ahşap olduğu gibi bağdadi üzerine sıva da olabilir. (Evren, 1959).

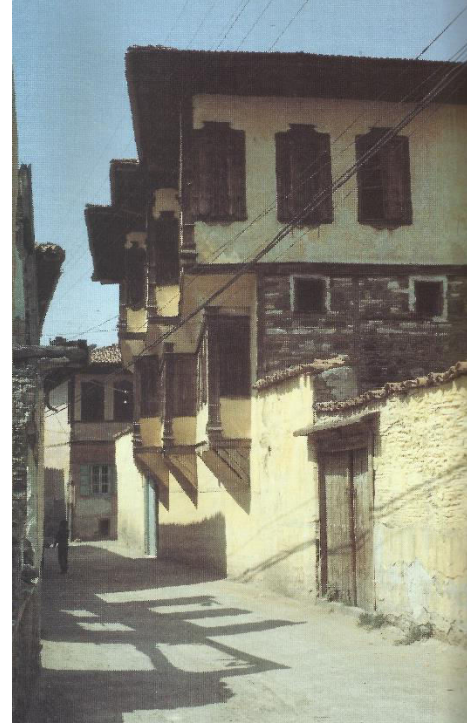
Şekil 14: Tirilye. (Bektaş, 1996)

Şekil 15: Burdur (Bektaş, 1996)

Şekil 16: Tirilye. (Bektaş, 1996)

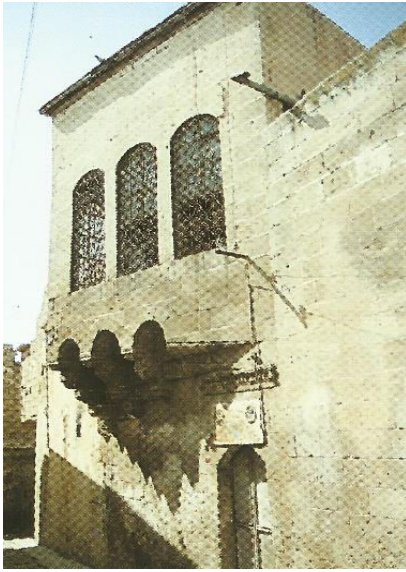

Şekil 17: Burdur (Sey, 1999)

Taş Çıkmalar:

Türk evi plan şeması aynı şekilde uygulansa da yapı malzemesi olarak yerleşilen bölgedeki doğal malzemeler kullanılmıştır. Ahşabın zor bulunduğu ve iklim şartları açısından taşın kullanıldığı binalarda konsol olarak çalışması zor olsa da taş malzeme kullanılarak oluşturulmuş çıkmalar görülmektedir. Taş çıkmalar tamamen taştan oluşturulduğu gibi ahşap ile birlikte kullanıldığında görülmüştür. Taş çıkmalardaki konsollar ya tamamen boydan boya olur veya konsol kirişler halinde gözüktür, her ikisinde de taşıma kabiliyeti fazla değildir. Bindirme şeklinde olanları dahi, taşın ağırlığı bakımından 50-60 cm'yi pek aşmamaktadır. (Evren, 1959).

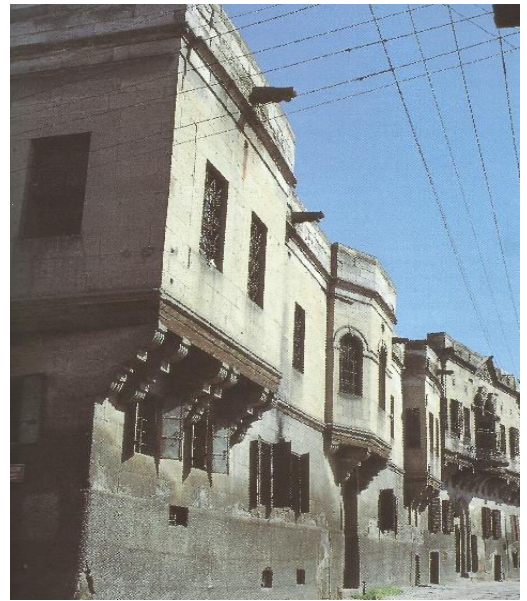
Şekil 18: Urfa, taş-gönye çıkma

Şekil 19: Akseki, taş çıkma

Şekil 20: Sürmene, taş çıkma. (Eldem)

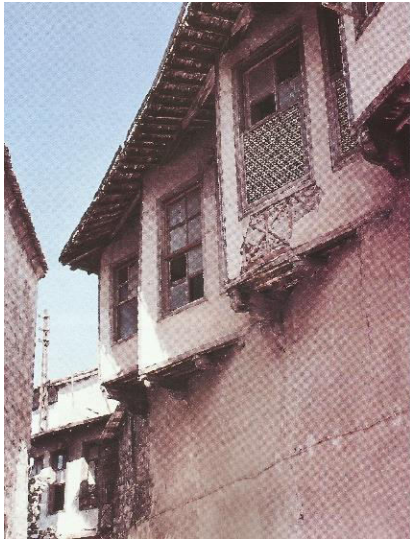
Şekil 21: Kayseri, taş çıkma (Sey, 1999)

Demir Konstrüksiyonlu Çıkmalar:

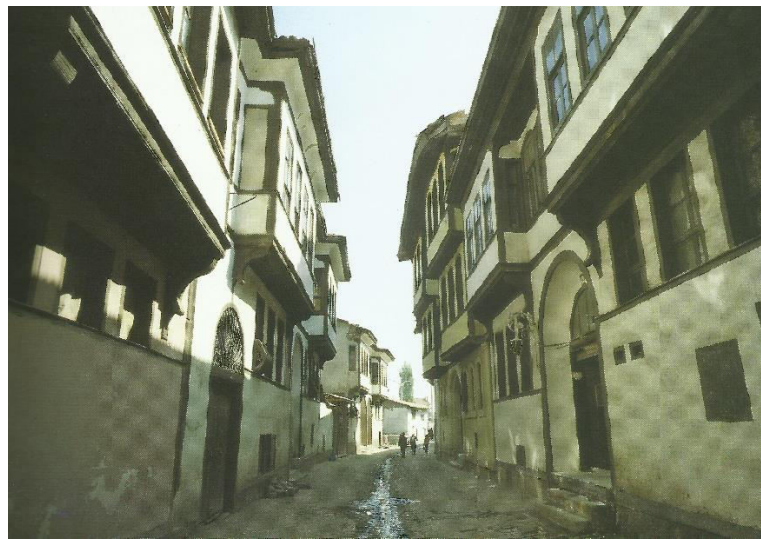
Konsol olarak uzatılan putreller veya dolu profil payandalar kullanılarak oluşturulmuştur. Ayrıca işlemeli dökme demir konsollarda görülmektedir. Ahşap ve taş çıkmalara göre daha az tercih edilmiştir.

SONUÇ

Geleneksel Türk evinin kültür, toplumsal inançlar, gelenekler gibi etkenler nedeniyle içe dönük korunaklı, avlularında, iç bahçelerinde ve sofalarında geçen hayatın zamanla sosyalleşmeyi gerektiren, dışarı ile ilişki kurma ihtiyacının karşılanması gerektirmiştir. Bu yeni yaşam tarzına uyum sağlamak için ikinci kattaki oda veya sofaların dışarıya doğru uzandığı, sokağın gölgeliğini ve cephenin hareketini sağlayan çıkmalar yapılmıştır. Tüm gününü ev işleri ile geçiren kadının şehirdeki daralan evinde kaybettiği bahçesi iç avlusu yerine geçen dinlenme eğlence alanı, çevrede olan bitenden dışarı görünmeden takip edildiği alışverişini yapabildiği, bazen denizin üzerine uzanan veya bir doğa manzarasını kucaklamaya uzanan ev hayatının en yoğun aktığı, rüzgârın ve gün ışığının içeri alındığı pek çok kitaba hikâyeye konu olan çıkmaların plan tipleri ve malzemelerine göre sınıflandırılması yapılmıştır. Türk evinin ve sokaklarının geleneksel görüntüsünü çıkmalar ile oluşturmuştur.

Şekil 22: Antakya, gönye çıkma

Şekil 23: Kütahya (Sey, 1999)

KAYNAKÇA

Kitap

- Bektaş, C.(Ağustos 1996), “*Türk Evi*”, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Cansever, T. (2002) , “*Türk Evinin Mimarisi*”, Ankara
- Çetin Y. “*Geleneksel Türk Evinde Cumba*” Sanat Tarihi Dergisi: 18-27
- Eldem, S.H. , (1984), “*Türk Evi*”, Cilt 1, İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası
- Eldem, S.H. , “*Türk Mimari Eserleri*”, Cilt 1, İstanbul: Tifdruk Matbaacılık
- Eldem, S.H. (1973), “*Köşkler, Kasırlar*”, Cilt 1, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Evren M. , (1959), “*Türk Evinde Çıkma*” İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Günay, R. (2002), “*Geleneksel Ahşap Yapılar sorunları ve çözüm yolları*”, Birsen Yayınevi, İstanbul, 127-133
- Küçükerman Ö. (1973) “*Anadolu’daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu Açısından Odalar*”. İstanbul: Apa Ofset Basımevi, 76
- Küçükerman Ö. (1985) “*Kendi mekânının arayışı içinde Türk evi*”. İstanbul: Apa Ofset Basımevi
- Küçükerman Ö. , Güner, Ş. (1995) “*Anadolu Mirasında Türk Evleri*”. İstanbul: Aksoy, Grafik Dizgi Matbaacılık
- Sey, Y. ,(Kasım 1999), “*Tarihten günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*”, İstanbul: Ofset yayımevi.

Ansiklopedi

- Gevgilili, A. , Hasol, D. ve Özer, B. (Ed.). (1993). Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. İstanbul: Yem Yayın, 364 - 398
- Gör I. (Aralık 1997), “İç Mimarlık kavram ve terimleri sözlüğü”. İstanbul: Fatih Mücellit Matbaacılık, 35
- Hasol D. (1990) “Doğan Hasol Mimarlık terimleri sözlüğü”, 122

Makale

- Özcan, U. , Erol, İ. ,(2018), " Bir Ulaşım Kültürü - Metro Müzesi", *Yapı Dergisi*, Sayı: 440, 58
- Şenyurt, O. , (2016), “İnşa Kuralları, Mimari Algı ve Mekân Kullanımı Bağlamında Osmanlı Toplumunda “Cumba”/ “Şahnişin”.” *Mimarlık ve Yaşam Dergisi Journal of Architecture and Life*, 1(1), 87-103

Ürük, Z. F (Temmuz 2016) “Medeniyetler İçinde Hamamın Gelişimi ve Kültürel Olarak Mekân Analizleri”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, sayı: 28, 185-209

Bildiri

Özcan, U. , Erol, İ. ,(2018), “Mimari Tasarımda Endüstriyel Ahşap Yapı Elemanları”, *II. International Symposium On Multidisciplinary Academic Studies*, İstanbul

To cite this article: W D S, P. (2019). Demand for Vocational Education From Youth in Urban Low Income Families in Colombo District. *International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS)*, 3(1), 161-178

Submitted: June 10, 2019

Accepted: July 10, 2019

DEMAND FOR VOCATIONAL EDUCATION FROM YOUTH IN URBAN LOW INCOME FAMILIES IN COLOMBO DISTRICT

Preethimali W D S¹

ABSTRACT

The subject of this study is the demand for vocational education from youth in urban low income families. The central focus of this study is to examine the relationship among student-specific factors such as gender, academic performance, career awareness and socio-economic factors and as well as identifying the reasons for lesser enrollment for vocational training and education by youth in urban low income communities.

The research was conducted using two-part survey instrument containing questions related to demographics and questions related to vocational education. This study was helpful in illuminating the contradictions in youth demand for vocational education. A hypothesis was tested relative to the relationship between student personal factors and demand for vocational education. Demographic factors were related to youth's image on vocational education, with socio-economic status most appreciable among the several predictors. Correlation analysis was used as a method of statistical evaluation on this study, to test the strength of the relationship between indicators of the theory of planned behavior and of the demand for vocational education from urban youth in low-income communities.

The study reflects that there is a less demand for enrollment in vocational education from urban youth. The finding dictate the root causes as, the lack of motivation from parents and family, less awareness regarding vocational educational training programs, high tendency in youth to engage in easy and fast money earning activities, the lack of awareness of how important skilled labour market is, the reluctance to spend a period of training and the reluctance to leave easy and fast earning jobs. There is a gap between the community and government officers who are responsible for providing relevant public service for them.

Keywords: Vocational education, Urban Youth, Low income Communities

---

¹ Assistant Community Development Officer Urban Settlement Development Authority Ministry of Housing & Construction Sri Lanka, 03.04.2019

INTRODUCTION

Vocational education has been a historical part of Sri Lankan public. Vocational Education Institutions have been on the forefront from the early part of the last century, primarily due to the availability of federal funding to support and maintain vocational education programs. Technical Education in Sri Lanka has a history of over 120 years, with the first Government Technical School established in 1893, in the terminal of the Ceylon Government Railway in Maradana. The beginning of federal influence in secondary vocational education programs began with the establishment of Tertiary and Vocational Education Policies. Vocational education prospered throughout most of the twentieth century. However, as recent as 2000, it was reported that there was a nationwide crisis in the decreasing of enrollment for vocational education programs in youth. There are appreciable numbers for dropout students from vocational education.

This dropout trend in youth enrollment in vocational education programs has continued through the last decade and there is problem with why these students have not earned a diploma or certificate. Dropout rate alone could have tremendous economic consequences for the country's economy. While dropout rates are not the topic of the present study, it is logical to speculate that increasing dropout rates may be linked to a unsatisfactory vocational education programs.

Youths represent the future and hope of every county. The high returns on resources invested in youth today have both immediate and long-term benefits. Where they exist and are functioning well, youth programs play an important role in building life skills of individual, youth, strengthening families and communities and working towards sustainable development as a major contributor to the overall progress of a country (Lynch, 2000).

In Sri Lanka for instance, training is given to youth at the secondary school level in both pre-vocational and academic aspects. According to the Tertiary and Vocational Educational Policy (TVEP) their aim is to make a person be productive to him and the society. They try to make citizens acquire the skills, knowledge and competence required of them in today's knowledge based economy. TEVT aims to ensure that the labor market is open to all those who wish to acquire vocational qualifications through lifelong learning, which provides access to 21st century employability skills.

In contrast to many developing economies and especially those of South Asia, Sri Lanka has experienced relatively low rate of urbanization. The urban sector in Sri Lanka has experienced a rapid growth of its wider suburban areas espe-

cially with Colombo district experiencing a population growth of 31% between 1981 and 2002 and urban population rising to over 60%. The urban sector has the lowest rate of poverty line (DCS 2002) As well as the economically active population is above 1348256 and the youth is 48% who are in 15-29 age categories.

For the purpose of the study, young population who live in urban low income communities represent the less interest and low demand for vocational education as well as less enrollment for vocational education. The researcher hopes to identify the reasons or factors for low demand and low enrollment for vocational education from low income urban communities.

The impending critical shortage of highly trained and skilled employees throughout many industries, coupled with a declining enrollment in vocational education course, does not bode well for the future of the economy. Nor does it bode well for those secondary school students who do not desire to further their education at the tertiary level and who plan to enter job market after high school. Most of students will enter the job market with few or no job skills.

Research Problem

The total youth population in the world today is estimated to be about 1,500 million and is projected to grow to 2 billion by year 2050 (Seider,1985). He also states the total number of youth will remain greater in rural areas over the next ten to fifteen years; all future growth in number of youth will be in the cities (Pihlaja, 2014).

Going by what is happening and considering the rate at which the youth in Sri Lanka are dropping out of vocational education programmes, unemployment rate in Sri Lanka increased to 4.6 percent in the second quarter of 2016 (Labor Force Survey Report, 2016). Common knowledge has shown that some of youth are unemployed, because the majority is unqualified for the current career demands. Therefore they become a liability to both, their parents and society. Some engage in vices that are detrimental to themselves and society. However efforts have been made by the government to address some of this problem by setting up training centers and vocational educational institutions.

However, these training opportunities are not very attractive among the youth from low income urban communities and there is low demand and low enrollment, higher numbers of drop outs, poor youth who come from low income communities. It is against this background this study make an effort to analyze

the reasons examines the reasons for low enrollment in Vocational Education by low income urban communities.

Sri Lankan government is committed to develop a sound and efficient technical and vocational and training sector in the country by providing clear direction and overall policy guidance, and the level of unemployment can be reduced by provides vocational training in different fields. Trained and skilled, semi-skilled youth can contribute to the productive sectors by engaging in as well as being employed in those sectors. However, those who have no vocational training used to employ in unskilled and daily paid casual income earning activities and low income earners in many instance become unemployed.

Research Question

From the above unemployment related research seeks providing answer to the following research questions.

- What are the determinants of demand for vocational education among the youth in urban low income communities?
- Does planned behavior of youth affects demand for vocational education in urban low income communities?

Research Objectives

The major objective of this research is to identify the determinants of demand for vocational education among the youth in urban low income communities.

In order to achieve the main objective, the following specific objectives are identified, to investigate how the planned behavior of youth impacts on demand for vocational education in urban low income communities

Literature Review

Marshall and Tucker (1993) reported that the national dropout rate exceeds 25%. The current trends in national, state, and local graduation rates suggest that it may even be higher. The high school dropout rate, along with the decline in enrollment for high school vocational programs and the growing number of technical opportunities for which preparation can occur in vocational schools, indicates that educational leaders would benefit from a better understanding on the perceptions held by students towards these programs. Hence, the researcher conducted an examination of literature related to this topic. The objective of this examination was to gain information and insight into what the reasons are and

what is known about the perceptions or mental models held by urban youth in low income communities about vocational education programs.

The social rate of return to education is high in Sri Lanka, especially at the compulsory basic and senior secondary education grade cycles. Among men, social rates of return to education are 20 percent at the senior secondary schooling level and at the compulsory basic education level. Among women, social rates of return to education are at the compulsory schooling level and 18 percent at the senior secondary schooling level.

A good education can often be a passport to moving to a new generation out of poverty, so the denial of such an asset can be considered a serious deprivation. It is also evident from statistics on health, nutrition and child abuse, that children with more educated parents are less likely to be vulnerable to problems in these areas.

Vocational Education is "any form of education whose primary purpose is to prepare persons for employment in recognized occupations" (Chambliss,1998). To further reinforce the definition given above, vocational education can be conceived as a comprehensive term referring to those aspects of educational process involving, in addition to general, the achievement of practical skills, attitudes, understanding and knowledge relating to occupations in various sectors of economic and social life (Chambliss ,1998).

A well-known social psychological model of behavior, Ajzen's (1991) Theory of Planned Behavior proposes that behavior is influenced by intention to carry out the behavior (Behavioral Intention). According to the theory, the criterion variable Behavior is related to Behavioral Intention. Behavioral Intention, according to Ajzen, is predicted by the following three predictors: ***Attitude, Subjective Norms, and Perceived Behavioral Control***.

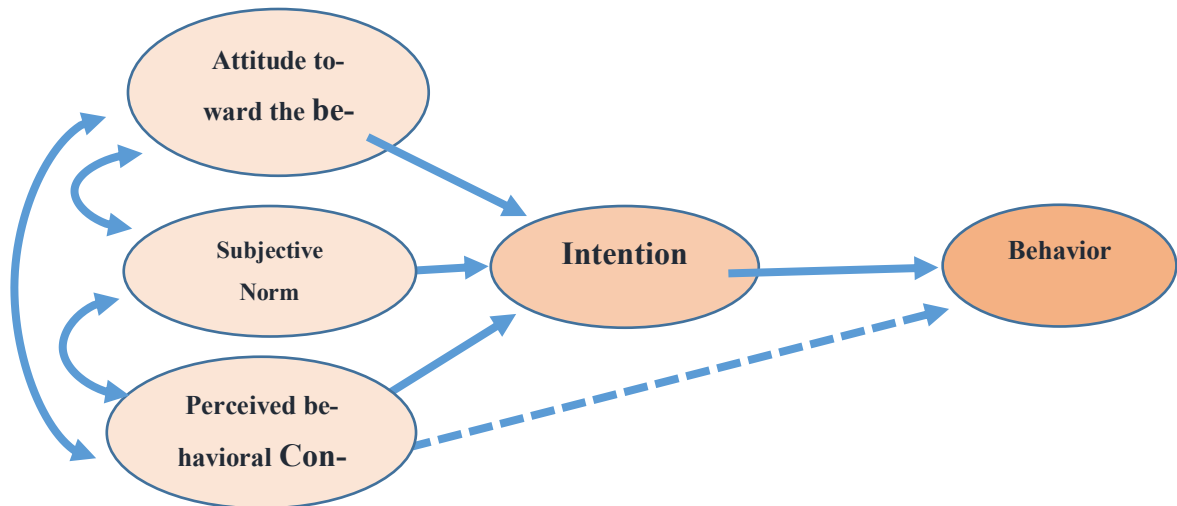
Using the Theory of Reasoned Action as a conceptual framework, Ajzen and Fishbein

(1988) surmised that attitudes toward behaviors stem from underlying beliefs concerning these behaviors. The Theory of Reasoned Action assumes attitudes result from a combination of beliefs about the characteristics of particular attitude objects and evaluations of these characteristics. Intent plays a critical role in this theory, and is identified as the greatest predictor of whether or not someone will complete a specific behavior (Ajzen, 1988).

The perceived opinions of these key people help determine whether a person will actually perform the behavior. The equation can be expressed as:

$$A_{Act} + SN + PBC = BI$$

Figure 1 Theory of Planned Behavior

Source: Ajzen, 2002, Theory of planned behavior

Research Methodology

The major element of the research is the collection of data about the demand of Vocational Education from youth in urban low income families including basic information on unemployment, education, income and family background.

Both primary and secondary data sources will be used to answer research questions. Primary data will mainly be obtained through administering a structured questionnaire while secondary sources like annual reports and journals are reviewed for information.

The study is a survey research. A survey research is a research that employs the study of large and small population by selecting and studying sample chosen from the population to discover the relative incidence, which by impact can easily serve as a forecaster and predictor.

In this study, the key factors that cause to low demand and low enrolment of youth for vocational education from low income urban communities will be examined and described.

The area of the study was Colombo District. Colombo district is the capital of Sri Lanka and Center of the Urbanization.

The population of the study comprises of all 16-29 years old out of vocational education youth from low income urban communities in Colombo district.

The questionnaire is consisting of 26 questions. It was concerning with the questions to assess the image of youth towards vocational education and the reasons behind the drop out of youth based on student-related characteristic, institutional related factors and family-socioeconomic status. The research instrument designed is based on the two sections, in section one, demographic information were gather through close-ended questions. Through section two focused scale survey with multiple choice.

All the questions are multiple-choice and close-ended questions. Because of being closed ended and multiple-choice in nature the result of the questions are easy to compare, tabulate and analyze. Closed questions offer efficiency to the researcher. They are certainly easier to analyze and are usually quicker to administer and ask. Thus, they are often used in large sample and in self-completion interviews. Closed questions help the researcher to make quick decisions to choose among the several alternatives before them.

In this study, Objective one measured the youth's image toward vocational education differ based on gender, career awareness, performance and socioeconomic status. These four indicators were measured using with question 01 to question number 11.

Data Analysis Methods

A quantitative research was carried out and this involves some quantitative analyses with the use of statistical tools (descriptive and inferential). Eview software package was used for the analysis of quantitative data since it is a user friendly package for this type of analysis.

To analysis the objective descriptive statistics mainly involving the mean, standard deviation, skewness and kurtosis are used in the data analysis. The mean simply put is the average of the sum of all values which is representative of a distribution seeks to measure the average amount of variability in a set of scores between values and measures. Skewness on its part is used to explain how asymmetrical a probability distribution is and the asymmetry may be to the right or to the left or it may just be asymmetrical about a valve. When a distribution has values that are heavily concentrated around the mean the distribution will have a high peak and when the valves are dispersed from the mean there will be a low peak of the graph and this is often referred to as kurtosis. Generally in a normal distribution the kurtosis is 3. In addition to the arithmetic mean score ($\bar{X}$ variable), Standard Deviation (SD) was calculated for each factor as per statisti-

cal criterion, larger the standard deviation value higher the variance (dispersion). Therefore relevant factors becomes insignificant. On the other hand smaller the Standard Deviation value, larger the influence, therefore factor becomes significant and also the given factor is treated as “Variable” which affects to change the dependent variable (Y variable). Accordingly all indicators have been tabulated in a raw-Column order.

Data will be present in research with the use of pie, chart and table so that the data analyzed can be clear and understandable to the reader.

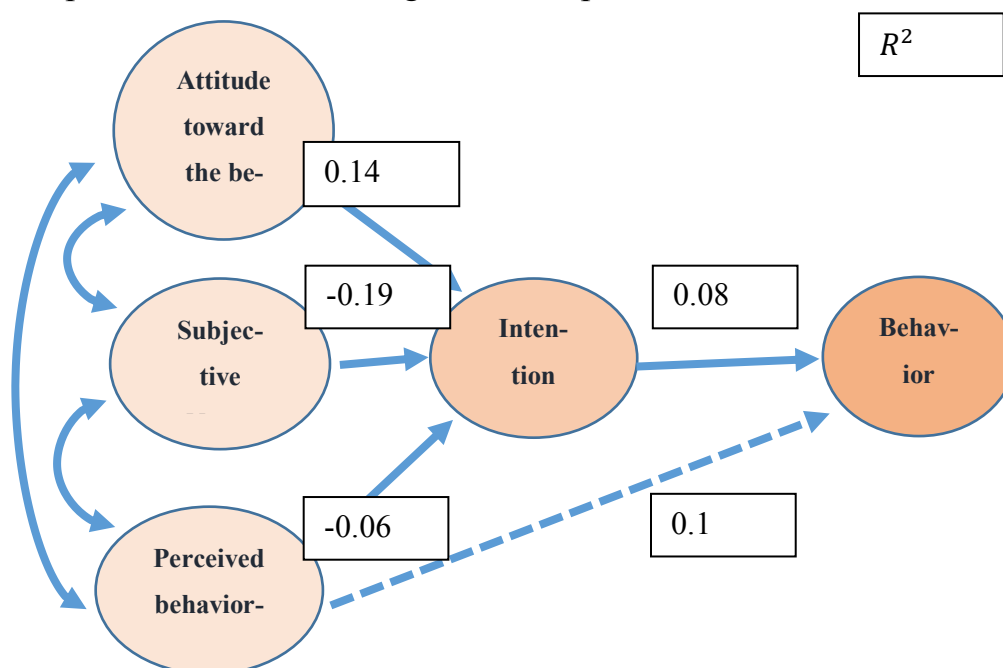
Correlation analysis is used a method of statistical evaluation used to study the strength of a relationship between indicators of theory of planed behavior and demand of vocational education from urban youth in low income communities.

Correlation Analysis

Correlation among variables can exists in the sample and that relation and measurements are important to understand the situations. Therefore variables such as with vocational training, without vocational training, PBT indicators can correlate. Pearson correlation test was used where a summary is given in the following figure.

Figure 2: Path analysis for the theory of planned behavior.

All path coefficients are significant at $p < .95$.

Source: field survey data 2017

Attitudes toward “Completing the vocational training course” were assessed by means of a series of five evaluative semantic differential scales.. High scores were assigned to the positive end of each scale. All items had high loadings on the attitude factor (0.003 to 0.084) and much lower loadings on the other factor (–0.61). Responses were averaged to provide a direct attitude measure. Scores were found to range from 2.7 to 5.2. The coefficient alpha for this measure in the stability coefficient was found to be 0.14 ($p < .95$)

Subjective norm, that three items were used to assess subjective norms with respect to completing the vocational training. Respondents were asked to indicate, on 5-point unlikely–likely scales, the extent to which they believe that most people who are important to them think they should complete the course, would be disappointed if they did not complete the course, and expect them to complete the course. These three items, they had low loadings on the remaining three factors (–0.35 to 0.32). The average response to the three items served as a direct measure of subjective norm, with a coefficient alpha of -4.3. The coefficient of stability from the VE, however, was only -0.19 ($p < .95$). Scores were found to cover the whole range from 1 to 5.

Perceived behavioral control, the following two items assessed perceived control over completing the VE: “I have complete control over completing the VE” (disagree–agree), “I can overcome any obstacles or problems that could prevent me from completing the present school year if I want to” (disagree–agree). These two items loaded highly on the perceived behavioral control factor (0.0336), with much lower loadings on the other factor (–0.053). Responses to the two items were averaged to yield a measure of perceived behavioral control which, in the VE, had a 3.19 alpha coefficient and r stability coefficient was -0.06 ($p < .95$). Scores were found to cover the whole range from 1 to 5.

Chart 01: Attitudes, Subjective Norms, Perceived Behavioral Control and Intention in Vocational Education: Means Standard Deviations

	Inten- tion	Atti- tudes	Behav- ior	Perceived behavior	be- havior	Subjective norms
Mean	2.58	2.25510 2	2.70408 2	2.505051		2.454545
Median	2	2	3	2		2
Maximum	5	5	5	5		5
Minimum	1	1	1	1		1
Std. Dev.	1.36463 3	1.27069 4	1.42300 1	1.327678		1.303627
Skewness	0.50216 2	0.69448 5	0.27298 8	0.488657		0.419395
Kurtosis	2.04463 1	2.38548	1.76516 8	2.036645		1.940191
Jarque-Bera	8.00581 1	9.41973 6	7.44351 4	7.768188		7.535394
Probability	0.01826 2	0.00900 6	0.02419 1	0.020566		0.023105
Sum	258	221	265	248		243
Sum Sq. Dev.	184.36	156.622 4	196.418 4	172.7475		166.5455
Observa- tions	100	98	98	99		99

Source: Field Survey Data – 2017

Chart 2: Attitudes, Subjective Norms, Perceived Behavioral Control and Intention in Vocational Education: Correlation

	CORRELATION		
	Attitudes	Subjective norms	Perceived behavior
Attitudes	1	0.026956	0.041707
Subjective norms	0.026956	1	0.103117
Perceived behavior	0.041707	0.103117	1

Source: Field Survey Data - 2017

Correlation is significant at 0.95 levels, according to nonparametric correlation vocational training and the individual attitudes positively correlate at the 0.02

confidence level correlation coefficient is 0.0269. Subjective Norms also positively correlates with perceived behavior where coefficient is 0.103 at the same level of confidence. These relationships can be further tested with the regression analyze method.

Results of the study

Sri Lankan vocational education system is committed to develop a sound and efficient technical and vocational and training sector in the country by providing clear direction and overall policy guidance, and the percentage unemployment level can be reduced by giving vocational training in different feeds.

There are problems that youth who are from low income urban underserved settlements face, leading to not engaging in vocational education.

The research questions find answers for the determinants of demand for vocational education by the youth in urban low income communities and whether planned behavior and youth have an impact on demand for vocational education.

The study was structured with major objective; the research is to identify the determinants of demand for vocational education by the youth in urban low income communities. The research model for describing the three of main determinants of Theory of Planned Behavior influence to make demand for VE in urban low income communities. "Attitude towards behavior" of youth on VE is make positive relationship with demand for VE. There are negative and less motivational factors in urban underserved settlements and if is negatively influence to less demand on VE. Subjective norms and perceived control behavior factors also show positive relationship on demand for VE. In urban settlements, those factors are less on youth. **Therefore there are fewer enrollments on VE because of positive relationship between planned behaviors of youth on demand for VE in urban low income communities.**

The nature of impact of gender, academic performance, and career objective and socio economic status of youth in urban low income communities in determining the demand for VE and planned behaviors of youth on demand for VE in urban low income communities are **determinant of demand for vocational education by the youth in urban low income communities.**

The subjects of this study were Demand on Vocational Education from Youth in Urban Low Income Families. The central focus of the present study was to examine the determinant of demand for Vocational Education by the youth in urban low income communities. The sub objectives carryout impact of student

personal factors including gender, academic performance. Career Awareness and Socio-economic factors & as well as the planned behavior of youth on demand for VE in urban low income communities was analysed.

Findings of the research lead thre researcher to conclude that factors of planned behavior dimensions towards youth demand on vocational education with special reference to urban low income settlements in Colombo district, depends on the three critical factors (Dimensions). They are Attitude towards behavior, Subjective norms and Perceived behavior control.

The study assessed levels of interest and self-image on youth demand on vocational education at low income communities in Colombo district. Generally, the responses to planned behavior dimensions used to measure the performance of the youth in urban low income communities. All items measuring the planned behavior dimensions gave average score more than 0.12. By comparing the average score to the scale of measurement, demand on vocational education is agreed by youth to be high. The demand on vocational education from youth depends on the behavior response confidence in youth and mostly the attitude towards behavior. Moving forward, the above supporting factors remove the negative influence on youth that reduce the demand for vocational education, and instill a sincere interest in youth towards the same.

This study was helpful in illuminating the contradictions in commonly held youth's demand towards vocational education. A hypothesis was tested relative to the relationship between student personal factors and demand on Vocational Education. A hypothesis sampled was statistically significant, and Chi-squared values indicate that an appreciable amount of variation in image can be accounted for by youth's background. Demographic factors are related to youth's image on vocational education, with socio-economic status most appreciable among the several predictors

It was observed that the expectations of the youth demand on vocational education differ from gender, career objective, performance and socio economic status related to student-related characteristics, institutional factors and Family Socio-economic status.

Applicability of theory into study findings

In Ajzen's (2002) Theory of Planned Behavior, Behavior Beliefs are a predictor of Attitude toward the Act. However, in this application of the theory, Subjective Norms are relating to both Behavioral Beliefs and Attitude toward the Act.

It is possible Subjective Norms are shaping the Behavioral Beliefs – in other words, public relations faculty may be looking at what they believe others think when they are forming their own beliefs. Similarly, it is possible what public relations faculty think others are thinking may also affect their own attitudes.

Based on these findings, the significant relationship between Subjective Norm and Behavioral Beliefs merits more exploratory study in future research

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand of vocational education determinate on Gender.

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand on vocational education determinate on academic performance consider on Father's Occupation, Mother's Occupation, Career Objective, and Career Choice. The trainees must make aware of the working environment that they have to work; they have to deal and also provide knowledge on how to attract the management when they are in a work environment, how to absorb to the experience they gain from their environment.

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand of vocational education determinate on career awareness consider on Parents occupation and respondents career objectives and career choice.

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand of vocational education determinate on socio-economic factors such as parents' educational levels and House hold income as well as nature of respondent's living arrangements.

This study also leads to conclude that youth's demand of vocational education depends on TPB: Attitudes towards the behavior.

It leads to conclude that youth's demand of vocational education depends on TPB: Subjective Norms.

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand of vocational education depends on TPB: Perceived Behavior Control.

Youth in Urban Low Income Families show that the Theory of Planned Behavior (TPB) model's predictors; attitude, Subjective Norms, and perceived behavioral control related to enroll in Vocational Education and then identified the reasons behind the less enrollment of Vocational education from youth in urban low income communities.

As found during the study it has a major problem in advocating training awareness and guidance. Especially urban youth in low income communities were not aware of training courses and training organizations. Therefore, many of them

do not have awareness or interest to involve in the vocational training courses. On the other hand, parents also are not well aware in this sector and their attitude is to encourage the children to find job after the school education. Their understanding on NVQ, economic value of the technical education and vocational training programme remain low.

The Government conducts TEVT programmes but does not have an attractive marketing strategy to make parents and children aware. However, private sector has better strategy in this regard. Good marketing strategy can change the mind-set of the school children and also the parents.

The other important factor recognized as to low linkage is peers' attitude. However, many of them do not have any opinion about TEVT programmes. Therefore they do not acquire the opportunity to select the right career path.

SUMMARY & CONCLUSION

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand of vocational education determinate on TPB: Subjective Norms. The findings of the present investigation suggest that the difference between youth who stay in VE and those who drop out can be understood in terms of cognitive, motivational, and situational factors that are reflected in beliefs about the likely consequences of staying in VE and about the difficulties involved in doing so.

There should be programmes to reduce the gap between government resources and public society. There are no bond and correct directions for youth for buildup link between resource institutions and needy groups.

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand of vocational education determinate on academic performance. This study has identified contractions in commonly held academic performance of youths and their interest in vocational education help clarify the perception of youths regarding VE. The vocational programs and courses while highlighting the need for the direction of ongoing effort to improve and strengthen vocational education with in urban low income communities.

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand of vocational education differ determinate career awareness. It is important to note that the youth participating in this study were not particularly aware of career options available to them after graduation. School systems must do a better job of instilling in them the importance of career and an awareness of the economic impact on the student's future.

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand of vocational education determinate on socio-economic factors. This study indicated that guidance direct the youth towards vocational programs and the environment surrounding of them can have a positive effect on the urban youth's demand on vocational education by working closely with vocational education their families to encourage all youngsters.

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand of vocational education determinate on TPB: Attitudes towards the behavior. The present study suggests that students in this some communities have only a moderate interest in vocational education. Administrators should encourage guidance authorized parties to participate in vocational education.

RECOMMENDATIONS

Based on the analysis and the findings, the following are recommended to help improve the demand and performance on vocational education according to the Theory of Planned Behavior dimensions measuring youth perception on the vocational education from youth in urban low income settlements in Colombo District. The following recommendation are forwarded under the relevant sub headings.

Findings of the research also lead to conclude that youth's demand of vocational education determinate on Gender.

It is important that administrators, counselors and teachers understand the nature of participation on vocational education clarified as gender male are more interested in VE than females. When designing the program more attention could be paid to garner and improve the interest in the program.

It is recommended for the authorities to conduct workshops once a year for the future benefits of the trainees and to get the youth's inputs to develop the courses up to their requirements

With these results it is better to conduct follow up studies with the pass out trainees and make institutional arrangements to update knowledge and skills for the betterment of their future advancement.

It is recommended to identify the modern equipment and introduce modern technical equipment which is used in industry to enhance vocational education for youth to increase the number in trained trade.

Finally the researcher recommended conducting continuing the study island wide as the researcher limited this study to Colombo district. The demands for

the vocational education are different in various part of the country. It depends on the availability of industries in the areas.

REFERENCES

- Ajzen I and Fishbein M. (1980). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs.
- Ajzen I. (1988). *Attitudes, personality and behavior*. Dorsey Press. Chicago
- Ajzen I. (1991). *The Theory of Planned Behavior. Organizational Behavior and Human Decision Process*. Dorsey Press. Chicago.
- Ajzen I. (2002). *perceived behavioral control, self-efficacy, locus of control, and the theory of planned behavior*. Journal of Applied Social Psychology. 32(4), 665-684.
- Armitage C and Conner M. (2004) *Efficacy of the theory of planned behavior: A meta- analytic review*. British journal of social psychology, 40(0). 471-499.
- Bello M and Danjuma I. (1990) *A survey of Vocational Training Needs of 15-25 years old out of school youth in Bauchi Metropolis*, Abubakar Tafawa Balewa University. Nigeria
- Center for Poverty Analysis. (2010). *Centre for Poverty Analysis Report*. Colombo
- Chafy R. (1997) *Exploring the intellectual of technology education: from Condorcet to Dewey*. Journal of Technology Education. 9(1), 6-19
- Chairez M. (2015) *Why do Youth Drop Out*, Fact sheet- 99-33. University of Nevada, USA
- Chambliss C. and Chiariello P. (1998) *Student Perceptions of Vocational Education*. Ursinus College. Collegeville. USA
- Chandrasiri S and Gunathilaka R. (2015) . *The Skills Gap in Four Industrial Sector in Sri Lanka*. International Labour Organization. Colombo
- Conroy C. (1998) *Influence of gender and program of enrollment on adolescents' and teens' occupational and educational aspirations*. Journal of Vocational and Technical Education. 14(2).
- Dewey J. (1942) *The school and society*. University of Chicago Press, Chicago.
- Fichten C and Heiman T. (2016) *Theory of Planned Behavior Predicts Graduation Intentions of Canadian and Israeli Postsecondary Students with and*

without Learning Disabilities/Attention Deficit Hyperactivity Disorder. International journal of Higher Education. Vol. 5, No. 1

HABITAT III (2016) National Report, Government of Sri Lanka

Hatzios M. (1996) *Effective models for measuring students' attitudes towards the marketing education program*. Journal of Vocational and Technical Education.13(1).

Heney R. (2002) *Secondary Student Perception of Vocational Education*, UNF Theses and Dissertation. Paper 181. University of North Florida. Jacksonville.

Jorgensen M. (2004) *A Study of the Influence Vocational Education Has on Students' ultimate Academic Success*. Doctoral Dissertation, University of Central Florida, Orlando.

Jorgensen S. (2016). *Academic performance of college students with and without disabilities*. Canadian Journal of Counselling. 39(2).

Lynch R. (2000) *High school career and technical education for the first decade of the 21st century*. Journal of Vocational Education Research.25(2).

Marshall R and Tucker M. (1993) Vocational Education: High-skill employees. Current. USA (351) . 17-22

Ministry of Education. (2007) Annual Report. Government of Sri Lanka

Pihlaja U. (2014) *.Benefits of the Vocational Education - Perceptions of the Young Female Students of a Vocational Training Center in Addis Ababa*. Department of Human Geography SGED10. University of Lunds. Sweden.

Reed P. (Ed). (2001).*The technology education graduate research database: 1892-2000*

Technical and Vocational Education & Training sector. (2015). Baseline survey Report. Government of Sri Lanka.

Todaro M and Smith S. (2000). *Economic Development*. Eighth Edition India

TVET. (2015). Annual Report. Vocational Training Authority. Colombo.

Urban Development Authority. (2014) *Annual Report*. Government of Sri Lanka

UNDP Sri Lanka. (1998) *National Human Development Council for Economic Development of Sri Lanka*. Colombo

UNDP. (2000). *Poverty Report*, Oxford University Press. New York.

UNDP.(2003). *Human Development Report*. Oxford University Press. New York.

UNICEF. (2013). *Out-of-School Children in Sri Lanka*. Country Study. Fulbright organization. Colombo

USDA. (2015) *Annual report*. Ministry of Housing & Construction. Colombo

Wells S and Bechard S (1989) *How to identify at risk students: A series of solutions and strategies*. National Dropout Prevention Center at Clemson University. Clemson

Wickramasinha E. (2011) *Principle of Management and Organizational Theory*. Araliya Printers. Colombo

Wickramasinha E. (2012). *Research Methods in Business Management Organizational Theory*. Araliya Printers. Colombo

Williams T and Sauders J. (2002) *The Decision of African American Students to Complete High School: An Application of the Theory of Planned Behavior*. Journal of Educational Psychology

World Development Report. (2000/ 2001) Central Bank of Sri Lanka. Colombo.

Youth & Development. (2014) *Annual Report*. Vocational Training Authority. Government of Sri Lanka. Colombo.

Youth & Development. (2015) *Annual Report*. Vocational Training Authority. Colombo.

Yuen K and Yeung C. (2008) *Reasons for student drop out at the OUHK*.

To cite this article: Karabal, A. (2019). Gıda Mevzuatı ve Gıda Güvenliği. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(1), 179-198

Submitted: December 14, 2018

Accepted: July 07, 2019

GIDA MEVZUATI VE GIDA GÜVENLİĞİ

Ahu Karabal¹

ÖZET

Gıda hukukunun temel prensibi, halkın sağlığını korumaktır. Zira hukukun temel gayesi, bireylerin güvenlik ihtiyaçlarının korunması ya da karşılanmasıdır. Bu çalışmada, “Geçmişten Günümüze Gıda Mevzuatı ve Gıda Güvenliğinden” bahsedilmiştir. Temel gereksinim olan beslenme ve gıda konularına paralel olarak, gıda güvenliği, hileli gıda ve benzeri hususlarda temel sorunlar incelenmiş olup, çözüm önerileri vurgulanmıştır.

İlk bölümlerde “Gıda Kavramı, Gıda Güvenliği, Gıda Hileleri ve Gıda Alerjileri, Gıda Hukukundaki Kaynaklar” sonraki bölümlerde ise “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunun’da Kamu Sağlığına Karşı Suçlar, Türkiye’deki Gıda Standardizasyonu, AB’de Gıda Mevzuatı ve Gıda Standardizasyonu, Türkiye ve AB Mevzuatlarının Karşılaştırılması ve Gıda Güvenliğinde Eğitim Standardizasyonu” konularına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gıda, mevzuat, gıda güvenliği, kamu sağlığı, kanun, yönetmelik

FOOD REGULATIONS AND FOOD SAFETY

ABSTRACT

The basic principle of food law is to protect the public health. The main aim of the law is to protect or meet the security need of individuals. In this study, food legislation and food security were mentioned from past to present. Besides the basic requirements of nutrition and food, the main problems in food and similar issues were examined and solutions were emphasized.

In the first part of the review “food concept, food safety, food adulterations and food allergies, sources in the food law are discussed whereas in the next section, “crimes against public health in the Turkish Penal code in accordance with the

¹ Ege Meslek Yüksekokulu, İşletme Yönetimi Programı, 35100, Bornova, İzmir, E-mail: ahukarabal@gmail.com, tel: 0232 311 51 07, fax: 02323887599

law no 5237, food standardization in Turkey, food legislation and food law in the European union, and comparison of European Union legislation and Turkey's legislation, and standardization of training in food safety.”

Keywords: food, legislation, food safety, public health, law, regulations

GİRİŞ

Hukukun bir çok tanımının mevcut olduğu ifade edilmektedir. Hukuk, arapça kökenli bir kavram olup “haklar” anlamına gelmektedir. Hukukun, kişilerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen, devlet eliyle müeyyidelendirilmiş uyulması zorunlu kurallar bütünü olması ile birlikte; ayrıca bir kültür kavramı olduğu ve buna bağlı olarak hukukun tanımının hukuk idesine yönelmesiyle gerçekleştiği ifade edilmektedir. (Brooks ve Begiey 2014: 89-95; Radbruch ve Aydın 2015:147-150; Aydın, 2014: 87-106; Sevim, 2015: 59-67). Hukukun işlevleri arasında toplumsal düzeni sağlama, adaleti sağlama ve toplum gereksinimlerini karşılama gibi düsturlar yer almaktadır. Bu bağlamda beslenmenin, fizyolojik bir ihtiyaç olup; toplum gereksinimleri arasında yer aldığı ve insanoğlunun hayat fonksiyonlarının sürdürülebilmesi açısından önem arz ettiği ifade edilmektedir. Besin ögesinin ise vitaminler ve mineraller şeklinde de (Bakkaloğlu ve Güneş 2018: 183-191) tanımlandığı belirtilmektedir.

Türk ekonomisinde kurulmuş en eski sektörlerden birinin, gıda sanayisi olduğu belirtilmektedir. Son dönemlerde sağlıklı gıda ürünleri üzerinde tartışmaların ciddi boyutlarda olduğu ifade edilmektedir (Öz vd., 2014: 89-95). Gıda sanayisinin veya gıda endüstrisinin, rekabet gücüne sahip bir sektör olduğu aşikardır. Ayrıca gıda sanayisinde, ürünün kalitesi ve aynı zamanda tasarımının, işletmecilerin başarılarında son derece önemli bir faktör olduğu anlaşılmaktadır (Doğan ve Küçüköner 2003: 195-199; Topçu, 2004: 27-41). Gıda hukukunun, insanlığa hizmet etmiş hukuk dalı ve eski bir tarihe sahip olduğu belirtilmektedir. Eski çağlardan beri şehirlerin, halkın gıda gereksiniminin sağlanması gıda maddelerinin kalitesinin üzerinde durulmasını ivedilikle göz önünde bulundurdıkları ifade edilmektedir.

Gıda güvencesinin ise, tüm aile bireylerinin fiziksel ve ekonomik olarak yeterli gıdaya ulaşmasının yanında güvenilir, kaliteli, sağlıklı beslenme alışkanlığını geliştirecek gıdaları satın alma ve tüketme hakkına sahip olmalarının (Özbek ve Fidan 2010: 92-99) güvence altına alınması ve gerekli denetim ve kontrollerin sağlanması olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır.

Gıda Kavramı

İnsanoğlunun en temel gereksinimlerinden, hak ve özgürlüklerinden birinin yeterli, kaliteli ve güvenli gıdaya erişim olduğu bilinmektedir. Gıdanın, insanın en temel fizyolojik ihtiyaçları arasında yer alan bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Beslenme ise toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarına bağlı olan; büyüme ve gelişmeyi sağlayan gerekli olan öğelerin alınması ve vücutta kullanılması olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda yeterli ve dengeli beslenmenin bireylerin yaşamlarını idame ettirmeleri için önemli olduğu ve beslenme hakkının, herkesin yeterli ve güvenli gıdaya ulaşabilmesini kapsadığı belirtilmektedir. Bu kavramın ilk kez, 1924 tarihli Çocuk Hakları bildirgesinde yer aldığı; 1959 tarihli bildirmede ise, “beslenmenin sağlıklı büyüme için geçerli olduğu, barınma, dinlenme ve oyun olanakları ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır (Güzeloğlu, 2009: 299-214; Bıyıklı, 2011: 233; Kesmen ve Karaman 2017: 305-314).

Ayrıca “foksiyonel gıda” kavramının mevcudiyeti ifade edilmektedir. Bu terimin ilk kez 1980’li yıllarda Japonya’da kullanıldığı ve dengeli beslenebilmek adına; zenginleştirilmiş gıda besinleri anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır (Fettahlıoğlu vd., 2009: 1077-1099).

Bilindiği üzere, hızla gelişen teknoloji ve ekonomi doğrultusunda bireylerin beslenme alışkanlıklarına kadar pek çok değişim meydana geldiği belirtilmektedir (Kadim, 2017: 29-38). Örneğin; hazır gıda tüketimi gıda üretimindeki ve teşhirindeki hijyen eksikliğinin ve benzeri uygulamaların gıda güvenilirliği tehlikesini ortaya çıkardığı ve gıda terörizmine öncülük ettiği anlaşılmaktadır.

Gıda Güvenliği, Gıda Etiği, Gıda Hileleri Ve Gıda Alerjileri

Gıdaların, toksik ajanların en kolay kullanılabilirdiği araçlar arasında yer aldığı ifade edilmektedir (Karatepe ve Ekerbiçer 2017: 164-167). Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)’nun tanımına göre; gıda güvenliği, “*Tüm insanların her zaman aktif ve sağlıklı yaşam tarzı için diyetsel ihtiyaçlarını ve gıda tercihlerini karşılayabilecek yeterli- güvenli besleyici besine fiziksel ve ekonomik olarak ulaşabilme*” olarak tanımlanmıştır.

Gıda Güvenliğinin, İngilizcede “food safety” olarak yer aldığı ifade edilmektedir. Gıda güvenliğinin ise; fiziksel, kimyasal ve biyolojik özellikleri itibariyle tüketime uygun ve besin değerini kaybetmemiş gıda maddesi olarak tanımlandığı ifade edilmektedir. Gıda güvenliğini sağlayabilmek için Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü’nün (FAO), dört ana şartı ileri sürdüğü belirtilmektedir

(Aydın, 2014: 87-106). Bu koşullar: **a**-Gıdaya erişimde eşitlik, **b**-Gıda maddelerine ulaşım, **c**-Sürdürülebilir ulaşımın sağlanması ve **d**- Gıda kalitesidir.

İnsanların sürdürülebilir, uygun fiyatla güvenilir, kaliteli sağlıklı beslenme alışkanlığını geliştirecek gıdaları satın alma ve tüketme hakkına sahip olmalarının güvence altına alınması; gıda güvencesi olarak ifade edilmektedir.

FAO'nun raporuna göre gıda güvencesinin, “*İnsanların aktif ve sağlıklı bir yaşam için onların beslenme gereksinimi ve tercihlerine uygun, yeterli, sağlıklı ve besleyici gıdaya her zaman fiziksel, sosyal ve ekonomik olarak ulaşması durumudur.*” şeklinde tanımlandığı belirtilmektedir.

Ayrıca güvenli gıdanın, “besin değerini kaybetmemiş, bozulmamış gıda maddesi” olarak tanımlandığı da ifade edilmektedir.” (Kırgız, 2014: 11-13).

Günümüzde gıda üretiminde; her türlü hile veya aldatmaya yönelik eylemlerin mevcut olduğu bilinmektedir. (Albayrak, 2018: www.günebakış.com.tr/sağlıklı-gıda-makale,8513.html). Hile, aldatma ya da desise kavramının, bir kimseyi aldatmak ve yanıltmak için yapılan düzen anlamına geldiği ifade edilmektedir. Gıda endüstrisindeki hileli üretimlerin, tüketicilerin güvenli gıdaya olan gereksinimlerini artırdığı söylenebilmektedir. Ayrıca kaliteli ve güvenilir ürünlerin üretiminin, tüketilmesinin, tüketici haklarının korunmasının ve denetimlerinin sürekliliğinin önem arz ettiği belirtilmektedir. Gıda hilelerine en çok et, süt, yumurta, peynir, meyve, sebze gibi ürünlerde rastlanıldığı ifade edilmektedir (Kadıoğlu, 2017: 184-192; Ayaz ve Aydın 2017: 136-150; Özdemir ve Dikmen 2018: 93-100).

Gıdalarda hile, aldatma ya da sahtekarlığın, tağşiş ve taklit suretiyle gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Tağşiş, bir ürünün içerisine başka bir şey karıştırılarak mevzuata aykırı olarak çıkarılmasını veya miktarının değiştirilmesini, veya içerisine başka bir maddenin karıştırılmasıyla o gıdanın bozulması olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır. (Çalıcıoğlu, 2016: 247-253). Gıdalarda yapılan tağşişlerin, tüketiciyi aldatmanın ve tüketicinin sağlığını bozmasının yanında haksız rekabet oluşturarak haksız kazanç elde edilmesine neden olan, hem sağlık hem de ticari ahlak açısından önlenmesi gereken bir hile durumu olduğu da izah edilmektedir. 5596 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanununun 3/63. maddesinde tağşiş; “*Ürünlere temel özelliğini veren ve öğelerin besin değerlerinin tamamen veya bir bölümünün mevzuata aykırı olarak çıkarılması* olarak belirtilmektedir. Yine aynı kanunun 3/ 64. Maddesine göre taklidin ise; “*Bu kanun kapsamındaki ürünlerin şekil, bileşim ve nitelikleri itibarıyla yapısın-*

da bulunmayan özelliklere sahip veya başka ürünün aynısıymış gibi üstlenmeyi” ifade ettiği anlaşılmaktadır (Özen, 2016: 331-341).

Gıda alerjileri ise; gıda veya gıda katkı maddelerinin oral yolla vücuda alınımından sonra immünolojik mekanizmalar tarafından tetiklenen, vücutta meydana gelen beklenmedik etkiler olarak ifade edilmektedir. Alerji teriminin ilk kez 1906 yılında Avusturyalı pediatrist “Clemens Von Pirquet” tarafından kullanıldığı ve aşırı duyarlıklı (hipersensitive) allerjen veya antijene karşı vücudun abartılı veya beklenmeyen immün yanıtı olarak tanımlandığı belirtilmektedir. Bunun yanı sıra gıda alerjisinin pek çok insanda mevcut olduğu belirtilmektedir. Yunan ve Roma literatürlerinde, gıdaların olumsuz reaksiyonları üzerine bilgiler mevcut olmasına rağmen; konu ile ilgili 19. yy başlarında çalışmaların yapıldığı değerlendirilmektedir. Alerjik reaksiyonların veya belirtilerinin dudaklar veya dil gibi gıdanın temas noktalarında görülebildiği ifade edilmektedir. Ayrıca sistematik olarak tüm vücutta da görülebildiği belirtilmektedir. Bu konuda, tüketicilerin devamlı surette bilinçlerinin arttığı söylenebilmektedir (Onurlubaş ve Gürler 2016: 132-141). Alerjiye neden olanlar arasında yerfıstığı, kabuklu yemiş, kabuklu deniz ürünleri, süt, yumurta, buğday, soya fasulyesi, balık gibi gıda ya da besin maddelerinin bulunduğu ve solunun sistemi kaynaklı bulguları arasında, hapşırma, göz yaşarması, kaşıntı, öksürük gibi belirtilerin yer aldığı anlaşılmaktadır. Bulantı, kusma, kramp şeklinde karın ağrısı ve ishal gibi belirtilerin ise gastrointestinal bulgular olduğu görülmektedir.

Son yıllarda gıda maddelerinde suni tatlandırıcıların, gıda renklendiricileri, lezzet arttırıcılar gibi katkı maddelerinin yer alması, tüketicilerin gıda güvenliği ile ilgili duyarlılıklarının hassasiyetine yol açabildiği izah edilmektedir. Ayrıca gıdalardaki mikrobiyolojik tehlikelerin varlığının söz konusu olduğu ve gıda kaynaklı birçok hastalıkların kaynağını oluşturduğu iddia edilmektedir. Söz konusu durumların gıda zehirlenmelerine yol açabildiği, en duyarlı hastaların ise bebekler, yaşlılar ve bağışıklık sistemi düşük olan kimselerin olduğu ifade edilmektedir (Kocatepe, 2012: 46-51; Ocak ve Önder 2014: 9-15; Hepdizici ve Yücel 2015: 23-33; Karakılıç vd., 2014: 73-82).

Gıda kaynaklı mikroorganizmaların bireylerin en önemli sağlık sorunları arasında yer aldığı belirtilmektedir. Söz konusu hususta literatürde “botulizm” denilen terimin yer aldığı belirtilmektedir. Botulizmin, bakterilen tarafından oluşturulan, insanlarda ve hayvanlarda seyreden bir çeşit hastalık durumu olduğu ifade edilmektedir. Gıda kaynaklı botulizmin ise toksin ihtiva eden gıda maddelerinin sindirim yoluyla vücuda alınması olarak tanımlandığı anlaşılmaktadır (Güran ve

Öksüztepe 2012: 191-195). Bu bağlamda söz konusu tüm hususların, gıda etiği problemini de beraberinde getirdiği aşıkardır. “Gıda Etiği”, gıda bilimi ve teknolojisi ve uygulamalarında doğru olarak kabul edilebilecek (Vural, 2015: 193-202) değerleri araştırabilen, sistemleştirebilen ve insanların hizmetine sunabilen” kavram olarak da açıklanabilmektedir.

Gıda güvenliği ve gıda kalitesi yönünden hızlı metotlara ihtiyaç duyulduğu aşıkardır. Moleküler metotlar ya da GDO’lu gıdaları incelemeye yarayan DNA incelemesi bu metotlardandır. Son yıllarda güvenli beslenme ve gıda güvenliğinde hastalık risklerini azaltan “nanoteknoloji” kavramının yeni atılım süreci olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca gıda güvenliğinden emin olmanın yöntemlerinden bir tanesinin de, her müşteri ya da tüketici için hizmet beklentisi olduğu belirtilmektedir (Özatay, 2012: 75-81; Barış, 2015: 1-151).

Gıda Hukukundaki Kaynaklar

Gıda güvenliği kontrolünün ilk olarak ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak bazı yapılan çalışmalar neticesinde örneğin; Taş devrinin sonunda insanların bu bağlamda kalite kontrolünü ölçtükleri görülmektedir.

- **Eski İmparatorluk ve Antik Çağlarda Gıda Hukuku**

Gıda hukukunda bilinen en eski kaynaklardan birinin, Babil Kralı Hammurabi Kanunları olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu kanunların, M.Ö 1760 yılı civarında Mezopotamya’da günlük yaşama geçirilmiş olan en eski kanunlardan birisi olarak kabul edilmekte olduğu anlaşılmaktadır. İlgili yasada, gıda maddelerine hile karıştırılması halinde uygulanacak cezaların yer aldığı belirtilmektedir. Gıda maddeleri ile ilgili belli ağırlık ve ölçü birimleri kurallara bağlandığı iddia edilmektedir. Ayrıca, bozulmuş gıdalara, hatalı tartı ve ölçülere, yanlış etiketlemeye ve aşırı fiyat uygulamalarına karşı yasak, yaptırım veya cezaların uygulandığı ifade edilmektedir (Mettke, 1943; Çeviren: Ortan, 1979: 249-270; Radbruch ve Aydın 2015: 147-150).

Gıda güvenliğinde muhafaza tekniklerinin ilk çağlardan günümüze kadar bilinmemekte olduğu ifade edilmektedir. Örneğin; etin uzun süre muhafaza edilebilmesi, sucuk, pastırma, kavurma yapılması fiillerinin ilk olarak hunlarda, dondurularak saklanması ise Kızılderililerde olduğu belirtilmektedir.

Sümer ekonomisinde de büyük işletmelerin söz konusu olduğun iddia edilmektedir. Bira üreticilerinin, mandıra işletenlerin ve fırıncıların öncelikle mağbetlerin gereksinmelerini karşılamak zorunda oldukları belirtilmektedir. Ayrıca, mağ-

betlerin gıda üretimini yapan işletmelerle yazılı bir şekilde hesaplaştıkları iddia edilmektedir. Yine hammaddenin miktar ve kalitesi üretim ortakları ve mamul maddeleri hakkında ilgili defterlerin tutulduğu ifade edilmektedir (Mettke, 1943; Çeviren: Orta, 1979: 249-270).

Gıda hukukunun, eski Mısır'da da mevcut olduğu ileri sürülmüştür. Krallığın idari organlarının, gıda maddeleri konusunda yazılı şekil ve stoklamaya ilişkin kurallar koydukları görülmesi ile yiyecek maddelerinin dağıtım ve teslimine ilişkin listelerde, onların kalitelerinin anlaşılır olduğu görülmektedir (Mettke, 1943; Çeviren: Orta, 1979: 249-270). Ayrıca şarapların depolanırken, yılının, adının, kalitesinin ve sorumlu ticari şahsın özellikle belirlendiği anlaşılmaktadır. Roma'da ise yiyecek gereksinimlerinin karşılanması katı kurallara bağlandığı ifade edilmektedir. Bu görevlerin yetkili memurlar tarafından üstlenildiği belirtilmektedir. Gıda dağıtımının önem kazanması ile yiyecek maddelerinin denetimi özel bir görev olarak "profectus annonae" adında yetkili görevlendirildiği iddia edilmektedir. Bu yetkilinin ise halkın sağlıklı gıda gereksiniminin sağlanması ve maddelerin ağırlıklarının ve ölçü birimlerinin sıkı bir şekilde denetlenmesini üstlendiği belirtilmektedir. Ayrıca, M.Ö 3.yy'dan başlayarak, tebaanın bir kısmına bedelsiz olarak ekmek, domuz eti ve yağ dağıtımlarının yapıldığı ifade edilmektedir.

• Orta Çağ ve 18. Yüzyıla Kadar Olan Dönem

Alman gıda hukukunun evveliyatının, eski tarihlere kadar uzandığı iddia edilmektedir. Bu konuda ilgili kentlerin işbirliğine giriştikleri ifade edilmektedir. Örneğin, 1343 yılında alınan kararla Köln ve Strassburg kentlerinin, halkın sağlığını tehdit eden şaraplara karşı birlikte ortak mutabakatı sağladıkları belirtilmektedir.

• 19. Yüzyılda Gıda Hukuku

Bu dönemde gıda endüstrisinin gelişmesinde, yeni üretim tekniklerinin kullanılabilmesi ve loncalarca kurulmuş olan sınırlamaların kaldırılmasının önemli olduğu vurgulanmıştır. Önceleri sadece el emeği ile gerçekleşen üretimin yerini, gıda maddelerinin teknik işlenmesi ve üretilmesine bıraktığı ifade edilmektedir. Buna bağlı olarak da önce buhar, daha sonra benzin ve elektrik motorları ile verimlilik gücünün arttığı anlaşılmaktadır. Gıda sektöründeki önemli gelişmeler şunlardır:

1. 1809 yılında Appert'in, gıda maddelerinin sterilize edilmesi yoluyla konserveciliği geliştirdiği,
2. 1775-1809 Fourcroy'un, bitkiler açısından mineral cevherinin önemini ortaya koyduğu,
3. 1869 yılında Mige Mouris'in margarin üretimini öğrettiği,
4. Berzelius'un bitkisel ve hayvansal metabolizmaların niteliksel analizlerini gerçekleştirdiği,
5. Chevreul'ün, 1823 yılındaki yapıtında, yağın niteliğini inceleyerek onun gliserin ve yağ asidinden oluşmuş bir bileşik olduğunu saptadığı anlaşılmaktadır (Mettke, 1943; Çeviren: Ortan, 1979: 249-270) .

Tüm bu gelişmelerin, gıda, tütün, kozmetik ve diğer ihtiyaç maddeleriyle ilgili olarak gıda hukukunun alt yapısını oluşturan düzenlemeler olduğu belirtilmektedir.

• Modern Gıda Yasaları

Gıda ve diğer ihtiyaç maddelerine ilişkin yasaların, tüketicilerin sağlığa zararlı hileli maddelerin korunmasını sağlamak amacı ile devlete daha geniş yetkiler verildiği ve devletin, tüketicilerin sağlığını korumak amaçlı önlem olarak reklam kurallarını düzenlediği anlaşılmaktadır. Gıda maddelerinde yapılacak hilelere karşı yasaklayıcı hükümlerin genel olarak özetlendiği ifade edilmektedir. “Bozuk ve hileli” kavramlarından vazgeçilip bunların yerine başka kavramların getirildiği, ayrıca; bozuk maddelerin ayrıma tabi tutularak bir kısmının ticari hayattan dahi men edildiği belirtilmektedir. Yine, devletin, gıda yasası özel olarak ilk kez gıdaya ilişkin hastalığa neden olucu yasaklar ile tütün reklamlarını yasaklaması ile bu dönemde devletin, idare organlarının özel kurallar koyma yetkisinden fazlasıyla yararlandığı izah edilmektedir (Mettke, 1943; Çeviren: Ortan, 1979: 249-270).

Özetle, gıda hukukunun bu dönemde, sadece gıda maddelerinin kontrolünü sağlayan bir işlevi yerine getirmekle kalmadığı aynı zamanda ekonomik karaktere bürünmüş olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bu durumun, bireylerin gıda tüketimlerine yön vermeyi de amaçladığı izah edilmektedir.

Türkiye'deki Gıda Mevzuatı

Gıda alanında resmi mercilerin, her türlü hukuki düzenlemesine mevzuat adı verildiği belirtilmektedir (Kaya, 2015: www.ggd.org.tr/makaleler.php). Gıda mev-

zuatının ise gıda ile ilgili anlaşma, kanun hükmünde kararname, yönetmelik, genelge ve kodeks düzenlemeleri içerdiği ifade edilmektedir.

1. Osmanlı Dönemi

Evvela, Fatih Sultan Mehmet'in, İstanbul içinde hayvan kesilmesini yasakladığı, bunun şehir surlarının dışında (mezbehaneler) kurulmasının önemli olduğu ve İstanbul'un et ihtiyacının buradaki hayvanlarla karşılandığı anlaşılmaktadır. Daha sonra, II.Beyazıd döneminde, dünyadaki ilk yazılı kalite belgesi olarak kabul edilen 1502 tarihli Kanunname-i İhtisab-ın, Bursa'da (Bursa Belediye Kanunu) uygulandığı belirtilmektedir. İlde tüketilecek, kullanılacak gıda veya tüketim maddelerinin özelliklerinin ayrıntılarıyla ortaya konulup, bu hususta belediye görevlilerinin yetkilendirildiği anlaşılmaktadır (Mettke, 1943; Çeviren: Ortan, 1979: 249-270). Ayrıca Takvim-i Vakayı gazetesinin 1839 yılı 179. nüshasında, o zamanlar şehrin değişik noktalarında, tavukçularla ilgili bir fermanların bulunduğu iddia edilmektedir. Ayrıca 1918 yılında Et Muayanesi Teftiş-i Luhum'un yayınlandığı belirtilmektedir.

2. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrası

- 3 Mayıs 1928'de 1234 Sayılı Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkında Kanunun çıkarıldığı,
- 1930 yılında 1593 sayılı Umumi Hıfısısıhha Yasası, gıdaya ilişkin birtakım denetim ve yasakları içerdiği,
- 1930 yılında çıkarılan 1580 sayılı Belediye Yasası Gıda güvenliğine ilişkin ilk yasanın olduğu, (Vural, 2015: 193-202).
- 1932 yılında ise Etlerin Teftiş Talimatnamesinin çıkarıldığı, (Gezgin, 2017: 46-54).
- 1942 yılında Gıda Nizamnamesinin düzenlendiği, (Gezgin, 2017: 46-54).
- 1952 yılında gıda maddeleri tüzüğünün çıkarıldığı, (Vural, 2015: 193-202).
- Cumhuriyet döneminde en temel ve yapısal değişiklikleri getiren 560 sayılı Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Değerlendirilmesine İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin, 1995 yılında yürürlüğe girdiği,
- Devamında, Avrupa Birliği uyum çerçevesi kapsamında 27.05.2004 tarihinde değiştirilerek kabulü hakkında kanunun kabul edildiği ve "güvenilir gıdanın temininin" bu kanunun amacı olduğu, sonrasında bir dizi yönetmelik ve tebliğin yayınlamaya devam ettiği ifade edilmektedir.

- 1994 yılında AB'ye uyum süreci çerçevesinde birtakım düzenlemeler yapıldığı,
- 8.06.1995 tarihli 4113 sayılı kanun çıkarıldığı,
- 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu mevcut olduğu,
- 28.06.1995 tarihinde “Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesi” ne yönelik Kanun hükmünde Kararname'nin yayımlandığı,
- 16.11.1997 tarihindeki 23172 sayılı “Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği”nin yayımlanarak, bu yönetmelikte, gıda katkı maddelerinin saflık kriterleri, gıdalarda aroma maddelerinin kullanımı, aroma verici maddelerinin etiketlenmesi, veteriner ilaçların (Türk Gıda Kodeksi, 2013: 49).
- Tolerans düzeyi, ambalajlama, etiketleme, işaretleme, taşıma, numune alma ve benzeri analiz metotları gibi hususların düzenlendiği,
- 27.05.2004 tarihinde yayınlanan 5179 sayılı kanun, daha önce hiç ele alınmamış “Gıda Bankası” kurulmasını öngördüğü, gıda bankası, gıda üretim tesislerinin üretip satamadığı ürünleri ve çeşitli sebeplerle ihracattan geri dönen gıdaları belirli bir merkezde toplayarak ücretsiz olarak dağıtmayı hedeflediği,
- 01.06.2004 tarihli 25509 no'lu Resmi Gazete'de, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu yürürlüğe girdiği,
- At Yarışları Hakkında Kanun, Çay Kanunu, Çeltik Kanunu, Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun, Devlet İhale Kanunu, Expo 2016 Antalya Kanunu, Fındık Üretimini Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun, Hayvanları Koruma Kanunu, Köy Kanunu, Köy İçme Suları Hakkında Kanun, T.C. Ziraat Bankası Aş ve Tarım ve Kredi Kooperatifleri Tarafından Üreticilere Kullanılan ve Zorunlu Hale Gelen Tarımsal Kredilerin Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun, Tarım Kanunu, Tarım Sigortaları Kanunu ve çok sayıda tebliğ, yönerge, talimat ve protokollerin mevcut olduğu anlaşılmaktadır.
- 08.06.2011 tarihinde 27958 nolu Resmi Gazete'de yayımlanan 639 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın yerine Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kurulduğu,
- 27.03.2018 tarih ve 30373 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan düzenleme ile Yayın Hizmeti Usul ve Esasları Hakkında yönetmelikte değişikliğe gidilmiştir. Söz konusu değişiklik ile “6112 sayılı Radyo ve TV'lerin Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanununun “Yayın Hizmetlerinde Ticari İletişim”

başlıklı 9. Maddesinin 7. Fıkrasında yer alan “*Genel beslenme diyetlerinde aşırı tüketimi tavsiye edilmeyen gıda ve maddeler içeren yiyecek ve içeceklerin ticari iletişimine çocuk programlarının içinde yer verilemez.*” hükmünün nasıl uygulanacağı belirlendiği, düzenleme ile öne çıkan hususların ise öncelikle listedeki gıda ve içecekler kırmızı-turuncu ve yeşil olmak üzere 3 kategoriye ayrıldığı anlaşılmaktadır. Kırmızı kategori, reklamına izin verilmeyecek, turuncu kategoride reklamına belirli kriterleri sağlaması halinde izin verilecek gıda ve içecekler olarak belirtilmektedir. Yine, çikolata, şeker, kek, bisküvi, meyve suyu, enerji içeceği, cips, çerez gibi birçok ürünün kırmızı kategoride yer aldığı, turuncu kategoride ise kuruyemiş, kraker, kahvaltılık gevrek, tam yağlı süt ürünleri, hamur ürünleri, yeşil kategoride ise taze meyve, sebze, et, balık, yumurta ve benzeri ürünlerin yer aldığı anlaşılmaktadır.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunun’da Kamu Sağlığına Karşı Suçlar (Gıda Suçları)

Gıdaların işlenmiş veya işlenmemiş olsun; türüne, koşullarına ya da ortam şartlarına göre belirli bir süreç içerisinde çeşitli faktörlerin etkisiyle kullanılmayacak hale gelmesine “gıda bozulması” adı verildiği ifade edilmektedir (Kalyoncu, 2008: 37-49).

- **Zehirli Madde Katma Suçu (MD. 185)**

5237 sayılı TCK’nın 185.maddesinde, “*İçilecek sulara veya yenilecek veya içilecek veya kullanılacak veya tüketilecek her çeşit besin veya şeylere zehir katarak veya başka suretlerle onları bozacak kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye düşüren kimseye 2 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası verilir.*” hükmü yer almaktadır.

- **Bozulmuş veya Değiştirilmiş Gıda veya İlaçların Değiştirilmesi Suçu (MD. 186)**

Çağımızda, en önemli sorunlardan birinin, sahte ilaç kullanımına bağlı olarak birçok ölüm ve hastalık vakasının saptanmasına yönelik bulgu, belirti ya da emarelerin olduğu belirtilmektedir. Bu durumun sadece bizim ülkemiz için değil; diğer ülkeler için de sorun teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti suçunun, kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her tür yenilecek veya içilecek

şeyleri veya ilaçları satma tedarik etme veya bulundurma suretiyle meydana geldiği belirtilmektedir (Doğan, 2016: <https://barandoğan.av.tr>). TCK'nın 186. Maddesindeki bu suçun tehlike suçu olduğu ifade edilmekle birlikte; suçun oluşması için herhangi bir zararın meydana gelmesinin şart olmadığı belirtilmektedir. Örneğin, herhangi bir kimsenin sağlığına zarar gelmese bile bozulmuş veya kullanma tarihi geçmiş meyve sularının market reyonunda teşhir edilmesi, satışa arz eden market yöneticilerinin cezalandırılmasına yol açtığı belirtilmektedir (Özen, 2008: 163-190; Özdemir ve Dikmen 2018: 93-100).

5237 sayılı TCK'nın 186.maddesinde (1).“*Kişilerin hayatını veya sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her türlü yenilecek veya içilecek şeyleri veya ilaçları satan, tedarik eden, bulunduran kimseye 1 yıldan 5 yıla kadar hapis 1500 güne kadar adli para cezası verilir (2.) Bu suçun resmi izne dayalı olarak yürütülen bir meslek veya sanatın icrası kapsamında işlenmesi halinde verilecek ceza 1/3 oranında arttırılır.*” hükmü yer almaktadır.

- **Kişilerin Hayatını ve Sağlığını Sokacak Biçimde İlaç Yapma ve Satma Suçu (Md. 187)**

5237 sayılı TCK'nın 187. maddesinde (1) “*Kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilaç üreten ve satan kimseye 1 yıldan 5 yıla kadar hapis ve adli para cezası verilir (2). Bu suçun tabip veya eczacı tarafından ya da resmi izne dayalı olarak yürütülen bir meslek veya sanatın icrası kapsamında işlenmesi halinde verilecek ceza 1/3 oranında arttırılır.*” hükmü yer almaktadır.

Türkiye'deki Gıda Standardizasyonu

Sağlıklı ve güvenli gıda üretimi için, rekabet ve rekabetin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla gıda yönetim sistemleri oluşturulduğu belirtilmektedir. TSE'nin, (Türk Standartları Enstitüsü) Başbakanlığa bağlı olarak çalıştığı ve 18.11.1960 tarih ve 160 sayılı kanunla kurulduğu ve İlgili bakanlığın, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı olduğu anlaşılmaktadır. Gıda güvenliği ile ilgili muteber veya meşru kuralların, gıda ve gıda katkı maddelerinde bulunan çeşitli maddelerin ölçülmesiyle birlikte; gıdanın mikrobiyolojik ve benzeri yapısını ölçmeye tarayan standartlar ile sınıflandırılarak kategorize edilebildiği ifade edilmektedir. Mikrobiyolojik aktiviteyi önlemenin, gıda maddelerinin muhafaza edilmesini sağlamakta en önemli etkenlerden biri olduğu ifade edilmektedir. Gıda sanayisinde kalite ve güvencenin sağlanabilmesi için mikrobiyolojik risklerin bu bağlamda önem arz ettiği belirtilmektedir (Torlak, 2011: 49-57; Şengül vd., 2009: 219-

222). TSE'ler tarafından oluşturulan TSE 13001 standardının HACCP standartları prensiplerine dayalı olduğu anlaşılmaktadır.

AB'de Gıda Mevzuatı ve Gıda Standardizasyonu

Avrupa Gıda Mevzuatının geliştirilmesinde önemli adım, Avrupa Birliği'nde Gıda Yasasının genel ilkelerini barındıran Yeşil Kitap'ın yayımlandığı ifade edilmektedir (Yalçın ve Esengün 2008: 37-49; Özbek ve Fidan 2010: 92-99). Söz konusu kitabın, 1997 yılında Avrupa'da yayımlandığı; (Çopuroğlu ve Kasımoğlu 2015: 23-28) Avrupa Birliği Gıda Mevzuatında, şeffaflık ve tutarlılık açısından kimi sorunlar olduğunu ortaya çıkarmış olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda tüketici sağlığının daha yüksek standartlarda korunması ve azalan tüketici güveninin tekrar kazanılabilmesi ihtiyacı hasıl olmuştur. Daha sonra, 12.01.2000 yılında Beyaz Kitap'ın yayımlanması ile Avrupa Birliği'nde bilimsel içerikli ve güncel bir mevzuatla desteklenen politikaların oluşturulmasına zemin hazırlandığı anlaşılmaktadır.

- 12.01.2000 tarihinde “Avrupa Gıda Otoritesi” nin kurulduğu,
- 28.01.2002 tarihinde “İnsan Sağlığı ve Tüketici Çıkarlarının Korunması” amacıyla 178/2002 E. sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü hazırlandığı,
- 2004 yılında Gıda Hijyeni Tüzükleri, Tarım İlaçları ve benzeri tüzükler; kahve, bebek maması, şarap, dondurulmuş ve benzeri ürünler hususunda ortak yönetmelikler çıkarıldığı,
- GENELEC adı altında “Elektronik Standardizasyon Komitesi kurulduğu,
- ETS adı altında “Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü” kurulduğu,
- CEN adı altında “Avrupa Standardizasyon Komitesi” kurulmuştur. (1973) Avrupa Konseyi CEN'e talimat verebildiği ifade edilmektedir.

Üreticiden tüketiciye kadar geçen süreçte ürünlerin üstün özelliklerin korunması olan kalite kontrolünün yerini önce toplam daha sonra HACCP, GAP, GMP, GHP gibi sistemler almıştır. Bunlar içerisinde en önemli yere sahip olan HACCP'nin yer aldığı belirtilmektedir.(Hazard Analysis Critical Control Point, Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları) Bu sistemde, gıdaların güvenilirliği her şeyin üstündedir. Bu sistemin temel prensipleri arasında gıda maddelerine ve bunların üretimine bağlı sağlık tehlikelerinin tanımlanması yer almaktadır. Bu sistemin ilk kez 1959'da ABD'de astronotların güvenli gıda ihtiyaçlarının teminine yönelik olarak ortaya atıldığı savunulmaktadır (Karagözlü, 2003: 189-193;

Demirbilek, 2015: 46-53). HACCP Sisteminin en önemli avantajları arasında; ürünlerde gıda güvenlik probleminin önlenmesi, kaynakların özenle donatılarak kullanılabilmesi, risk analizlerini azaltması, gıda işletmelerinin tümüne uygulanabilmesi, tüketicinin gıdaya olan güvenini arttırması, eğitilmiş, yetişmiş eleman sağlanması ve ticareti kolaylaştırarak sistematik, bilimsel ve optimik fayda ilişkisinin gözetilmesi yer almaktadır.

Türkiye ve AB Mevzuatlarının Karşılaştırılması

- AB’li tüketiciler için ürün çeşitliliği ve güven sunulabilen ortak onay ilkesinin, üye ülkelerin ve ortak kriterlerin sağlanmasına yönelik bilgilendirme ve tercihlerini bu yönde kullanmalarını sağladığı,
- AB Komisyonu’nun 15 üyede gıda ile ilgili kanunların uygulanıp uygulanmadığını denetlediği, Türkiye’de ise Sağlık Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlıkları arasında yetki karmaşasının yaşandığının görüldüğü,
- Avrupa’da bu konuda yetkili bilimsel komite sayısının fazla olduğu belirtildiği,
- AB’de gıda ile ilgili düzenlemeler, kanunlarla yürütülmekte iken; Türkiye’de daha çok kanun hükmünde kararname ve benzeri uygulamaların olduğunun anlaşıldığı (Halaç, 2002: 107-131).
- Gıda konusunda bilgi toplama ve bilimsel görüşlerinde Türkiye’deki üniversite işbirliğine gidilmemesi, laboratuvarların yetersiz kalması, teknik eleman yetersizliği gibi problemlerin olduğu belirtildiği,
- Mevzuatların Türkiye’de uygulanması zorluğu,
- Türkiye’de gıdaların genetiğinin değiştirilmesi, AB’de ise bunu önleyecek GMO etiketlerinin uygulanmasının söz konusu olduğu ifade edilmektedir.

Gıda Güvenliğinde Eğitim Sorunu

Gıda okuryazarlığının, gıdayı kullanma bilgi ve becerilerinin tümünü içeren bir terim olduğu ifade edilmektedir. Temelinde bu terimin, gıdanın doğasını ve sizin için ne kadar önemli olduğunu anlayabilme gıda hakkında bilgi edinebilme, işlemi analiz etme ve kullanabilme yeteneği olduğu belirtilmektedir. Sağlık bilgilerine erişilmesi, anlaşılması ve kullanılması ile ilgili olarak, bilgi olarak tanımlanan bu durumun literatürde, sağlık okuryazarlığı ve gıda okuryazarlığı olarak da tanımlandığı anlaşılmaktadır. Bilinçlendirme çabalarının arttırılabilmesi için bu yönde yapılacak eğitim, panel ve sempozyumların düzenlenmesinin kuşkusuz önem arz ettiği ifade edilmektedir. Zira; hızlı nüfus artışıyla birlikte sağlıklı bes-

lenme ve güvenilir gıda tüketimi kaygısının tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hissedildiği belirtilmekle birlikte; bilinçli tüketici ve sağlıklı beslenmenin, birbiriyle bağlantılı olduğu ifade edilmektedir (Balçık, 2008: 8-10; Erkmn, 2010: 220-235; Özen, 2016: 331-341; Karatepe, 2017: 164-167).

Gıda güvenliğinde önemli konulardan birinin de de gıdaların ve personelin hijyenine yönelik alt yapının oluşturulması ve kısa sürede alınması, depolanması, alınması ve üretilmesine yönelik eğitimler olduğu anlaşılmaktadır. Hijyen konusunda azami özen gösterilmesinin gıda kaynaklı birtakım virüslerin önlenmesinde etkili olacağı ifade edilmektedir (Gökçe ve Ergezer 2016: 225-229). Bu bağlamda; eğitim ve televizyon programlarının önemli olduğu belirtilmektedir. Eğitim veya sosyo kültürel düzeyleri yüksek olan bireylere yapılan anketlerde; grubun çoğunluğunun; örneğin, gıda katkı maddesinin ne olduğunu bilmediği ya da yeteri kadar bilgi sahibi olmadığı ifade edilmektedir. (Sarıkaya vd., 2018: 53-54; Cebioğlu ve Önal 2018: 21-35). Ancak, Türkiye’de özellikle 7-15 yaş grubundaki çocukların formal eğitim müfredatında gıda güvenliği ve eğitimi konusu işlenmemekte iken; ABD’nin bazı eyaletlerinde bu durumun zorunlu hale getirildiği belirtilmektedir.

SONUÇ

Teknoloji ve küreselleşmenin etkileriyle birlikte toplumların sosyal ve ekonomik yapılarından olan bireylerin beslenme alışkanlıklarına kadar pek çok değişimin meydana geldiği ifade edilmektedir (Aktaş ve Özdoğan 2016: 146-153; Barışık ve Tavman 2018: 33-41). Tüketicilerin gıda güvenliği bilincinin anketlerle zaman zaman sorgulandığı ve bu konuda gerekli araştırmaların yapıldığının tespit edildiği ifade edilmektedir. İlgili anketlerde alışkanlıkların, eğitim, gelir düzeyi ve yaş faktörlerinin etkili olduğunun saptandığı belirtilmektedir. Söz konusu bu faktörlerin ve birey tercihlerinin, gıda güvenliği problemini de beraberinde getirdiği görülmektedir.

Gıda güvenliğinin, fiziksel, kimyasal ve biyolojik özellikleri itibariyle tüketime uygun ve besin değerini kaybetmemiş gıda maddesi olarak tanımlandığı görülmektedir. Gıda güvenliği ve kontrolünün sağlanabilmesi için, üreticiden tüketiciye kadar geçen süreçte ürünlerin üstün özelliklerin korunması olan kalite kontrolünün yerini önce toplam daha sonra HACCP, GAP, GMP, GHP gibi sistemlerin yer aldığı belirtilmektedir.

Bunlar içerisinde en önemli yere sahip olan HACCP adı verilen sistemin teşkil ettiği anlaşılmaktadır. (Hazard Analysis Critical Control Point, Tehlike Analizi

ve Kritik Kontrol Noktaları) Bu sistemde, gıdaların güvenilirliğinin her şeyin üstünde olduğu ayrıca sistemin gıda maddelerindeki tehlikelerin tanımlanması, korunması, ölçülmesi ve değerlendirilmesi için kullanıldığı görülmektedir. Gıda sanayisinde kaliteli ve güvenilir ürünlerin üretilmesi, tüketici haklarının korunması ve haksız rekabetin önlenmesi ile, bu bağlamda gıdalarda bulunan bileşenlerin tayini için hassas ve güvenilir metotların kullanılmasının da önem arz ettiği düşünülmektedir. Dolayısıyla hukukun, gıdaya yönelik bu tür zararlı bozulmuş, manipüle edilmiş ya da gıda yüksek gelir ticareti elde etmeye yönelik eylemlerle mücadele etmek durumunda olduğu savunulmakla birlikte; devletin hukuk alanlarında yeni suç ve yaptırım normları ile önleyici kontrol mekanizmalarını oluşturmak zorunda olduğu ifade edilmektedir (İçel ve Ünver 2016: www.seçkin.com.tr/kitap/376974568). Zira, ilgili mevzuatların uygulanması nedenleri arasında gıdaların kanuni ve düzenleyici şartlara uygunluğunun yer aldığı belirtilmektedir (Akpınar, 2012:1-50; Başaran, 2016: 9-26). Ayrıca gıda endüstrisinde, AR-GE faaliyetlerinin son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Zira, uluslararası alanda rekabet edebilmenin, sektörde önde gelen firma olmanın, ürün ve hizmet geliştirmenin olumlu yönde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu durumun ülkemizde, AR-GE faaliyetleri sonucunda, daha fazla müşteriye sahip olmalarına neden olduğu ve neticesinde ciddi katkılarda bulunulduğu ifade edilmektedir (Bakkaloğlu ve Güneş 2018: 183-191).

Çağımızın en önemli hukuki sorunlarından birisinin gıda güvenliği olması ve bu bağlamda gıda mevzuatına duyulan ihtiyaç olduğu ifade edilmektedir. Bireyin yaşam hakkı, sağlık hakkı, çevre hakkı, kendini geliştirme hakkı ve insan onurunun anayasamızla güvence altına alındığı belirtilmektedir. Dolayısıyla gıda güvenliği açısından sahte üretilip satılan gıdaların ticaret hayatına sokulmasının sadece bireysel değil; toplumsal açılardan da telafisi güç ve imkansız zararlara yol açabildiği ifade edilmektedir. Gıda üretiminin bu alandaki kuralları (Mettke, 1943; Çeviren: Ortan, 1979: 249-270) ihlal etmeyecek ölçüdeki güvenliğe haiz olması gerektiği, kaliteli beslenmenin insanların biyolojik, fiziksel ve ruhsal gelişimini etkilediği ifade edilerek (Başaran, 2016: 9-26) bu bağlamda devletin kaliteli ve yeterli gıda ihtiyacının teminatı olması gerektiği değerlendirilmektedir. Ayrıca farkındalığımızı arttırabilmek adına; gıda maddelerinin ambalaj ve etiketi üzerinde içerdikleri gıda katkı maddeleri hususlarında tüketiciye yeterli bilgi verilecek düzeyde eğitimlerin, seminerlerin verilmesi gerektiği, bu hususlarda ebeveynlerin ilgili sağlık kuruluşlarınca bilinçlendirilmesinin önem arz ettiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Mettke, T. (1943). Gıda Hukuku Gelişimi. Çeviren: Orhan A.N. (1979). Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (1), 249-270.

Halaç, E. (2002). Gıda Kalitesi ve Gıda Mevzuatı İle İlgili Temel Kavramlar Işığında Türk ve AB Gıda Mevzuatının Karşılaştırılması. 2002. Akdeniz İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (4), 107-131.

Savcıgül, Ü. (2003). Foksiyonel Besinler. Süt Endüstrisinde Yeni Eğilimler Sempozyumu, 11-18.

Karagözlü, N. (2003). Yeni Süt Ürünleri Geliştirme Proseslerinde HACCP ve Diğer Kalite Güvence Sistemlerinin Birlikte Kullanılabilirliği. Süt Endüstrisinde Yeni Eğilimler Sempozyumu, P1, 189-193.

Doğan, İ.S.ve Küçüköner, E. (2003). Yeni Ürün Geliştirmede Gıda Bileşenlerinin ve Fonksiyonlarının Rolü. Süt Endüstrisinde Yeni Eğilimler Sempozyumu, P2, 195-199.

Topçu, Y. (2004). Gıdada Sanayi ve Üretim Politikalarının Toplam Kalite Yönetimiyle Entegre Edilebilirliğinin Değerlendirilmesi. Tarım ve Ekonomi Dergisi, 10 (1 ve 2), 27-41.

Özen, M. (2008). Kamu Sağlığına Karşı İşlenen Suçlar. İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, LXVI, (2), 163-190.

Yalçın, H. ve Esengün, K. (2008). Türkiye’de Gıda Mevzuatı ve Tokat İli Sanayi İşletmelerinin Yapısal Analizi. Ziraat Fakültesi Dergisi, 25 (2), 37-49.

Balçık, G. (2008). HACCP, Gıda Güvenliği ve Risk Yönetim Sistemi. Sumae Yunus Araştırma Bülteni, (3), 8-10.

Kalyoncu, Fatih. (2008). Gıda Sanayiinde Sıklıkla Kullanılan Antifungal Katkı Maddeleri. E- journal Of New World Sciences Academy, 3 (3), 466-473.

Güzeloğlu, T. (2009). Küresel Gıda Krizi. TBB, (80), 299-314.

Özdemir, Ö.Ö, Fettahloğlu S. Ve Topayan M. (2009). Fonksiyonel Gıda ürünlerine Yönelik Tüketici Tutumlarını Belirleme. 9 (4), 1079-1099.

Şengül, M. Başlar, M, Erkaya T. ve Erguay, M.F. (2009). Ultrasonik Homojenizasyon İşleminin Yoğurdun Su Tutma Kapasitesi Üzerine Etkisi. Gıda Teknolojisi Derneği Yayını, 34 (4), 219-222.

Erkmen, O. (2010). Gıda Kaynaklı Tehlikeler. Çocuk Sağlığı Hastalıkları Dergisi, (53), 220-235.

Özbek, Ş. ve Fidan, H. (2010). Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Gıda Standartları. Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 24 (1), 92-99.

Torlak, E. (2011). Gıda Mikrobiyolojisinde Enterobacteriaceae Üyeleri İçin Kromojenik ve Florojenik Besiyerleri. Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi, 68 (1), 49-57.

Kocatepe, D. (2012). Su Ürünleri Alerjisi. Mehmet akif Ersoy Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 3(2), 46-51.

Bıyıklı, A.E. (2011). Hastane Mutfaklarında Çalışan Aşçıların Gıda Güvenliği ve Bilgi Uygulamalarının Belirlenmesi. Selçuk.edu.tr

Akpınar, Ş. (2012). Gıda İşletmecisinin Sorumlulukları. Ordu.tarım.gov.tr, (17), 1-50

Özatay, Ş. (2012). Moleküler Metotların Gıda Kontrollerindeki Uygulama Alanları. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, 5 (1), 75-81.

Güran, H.Ş. ve Öksüztepe, G. (2012). Gıda Kaynaklı Botulizm ve Önemi. F.Ü Sağlık bilimleri Veterinerlik Dergisi, 26 (3), 191-195.

Türk Gıda Kodeksi, Takviye Edici Gıdalar Tebliği. 2013/49. www.resmigazete.com.tr (Erişim Tarihi: 7/12/2018).

Öz, V. Çakan, H. Karadayı, Ş. ve Karadayı, B. (2014). Acil Tedavi Birimlerinde Gıda Zehirlenmeleri. Marmara Medical Journal, 27(2), 89-95.

Brooks, N. ve Begiey, A. (2014). Adolescent Food Literacy Programmes a Rewiew of the Literature. Nutrition we Dietetics, 71 (3), 158-171.

Kırgız, A.C. (2014). Organize Gıda Sertifikasyonlarının ve Etiketlemelerinin Türkiye Gıda Sektörü İşletmelerinin İtibarı Üzerindeki Etkileri. Sosyal Bilimler Metinleri, (1), 1-13.

Aydın, K. (2014). Hak ve Hukuk Kavramı Üzerinde Bir Değerlendirme. Adam Akademi, 4 (2), 87-106.

Ocak, S. ve Önder, H. (2014). Süt Ürünlerinde Tüketici Tercihini Etkileyen Faktörler ve Gıda Güvenliği Bilinci. Dergipark Akademik, 55 (2), 9-15.

Vural, H. (2015). Tarım ve Gıda Güvenliğinde Etik İlkelerin Önemi. Journal of Agricultural Faculty of Uludağ University, Ziraat Fakültesi Dergisi, 29 (2), 193-202.

Karakılıç, M. Suna, S. Tamer, C.E ve Çapur, Ö.U. (2014). Gıda Alerjisi Reaksiyonları. Ziraat Fakültesi Dergisi, 28 (1), 73-82.

Çopuroğlu, G. ve Kasımoğlu A. (2015). Türk Gıda Mevzuatında Risk Analizi. Etlik Veteriner Mikrobiyoloji Dergisi, 26 (1), 23-28.

Barış, Z. (2015). Turizm İşletmelerinde Organik Gıda Kullanımı ve Algı Tutumlarının Araştırılması. Açık-erişim.ikc.edu.tr, 1-151.

Demirbilek, M.E. (2015). Tarımda ve Gıdada Nanoteknoloji. Gıda ve Yem Bilimi-Teknoloji Dergisi, (15), 46-53.

Sevim, B. (2015). Gastronomi ve Aşçılık Programlarında Gıda Güvenliği ve Donanım Alt yapısının Değerlendirilmesi. U.a Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 7(1), 59-67.

Radbruch, G. ve Aydın, M.B. (2015). Hukuk Kavramı. And HD, 1 (2), 147-150.

Hepdizici, D. ve Yücel U. (2015). Gıda Hukuku ve Güvenliği. (23)- 33. www.apelasyon.com, (Erişim Tarihi: 10/12/2018).

Kaya, M. (2015). Gıda Güvenliği ve Proses Hijyen Kriterleri. www.ggd.org.tr/makaleler.php. (Erişim Tarihi: 10/12/2018).

Turkish Food Saffety Association, www.ggd.org.tr/makaleler.php. (Erişim Tarihi: 10/12/2018).

Gökçe, R. ve Ergezer, H. (2016). Gıda Mevzuatımız Nereden Nereye?. www.academicfoodjournal.com/archive, No: (2), 225-229. (Erişim Tarihi: 10/12/2018)

Çalıcıoğlu, M. (2016). Gıda Kaynaklı Viral Hepatitler ve Gıda Güvenliği. F.Ü. Sağlık Bilimleri Veterinerlik Dergisi, 30(3), 247-253.

Özen, M. (2016). Gıdada Sahtekarlık, Cezai ve Hukuki Sorumluluk. Ankara Barosu Dergisi, 331-341.

Aktaş, N. ve Özdoğan, Y. (2016). Gıda ve Beslenme Okuryazarlığı. Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 20 (2), 146-153

Onurlubaş, E. ve Gürler, Z.A. (2016). Gıda Güvenliği Konusunda Tüketicilerin Blinç Düzeyini Etkileyen Faktörler. Gaziosmanpaşa Üniv. Ziraat Fakültesi Dergisi, 33 (1), 132-141.

İçel, K. ve Ünver, Y. (2016). Kitap, gıda suçları-seçkin yayıncılık www.seçkin.com.tr/kitap/376974568 . (Erişim Tarihi: 10/12/2018).

Başaran, B. (2016). ISO 22000 Gıda Güvenliği Yönetim Sistemi. Journal Of Food and Healt Scient, 2 (1), 9-26.

Kadıoğlu, B.U. (2017). Artan gıda Hipersensitivitesi Sıklığının Epidemolojik Olarak Değerlendirilmesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, (63), 184-192.

Gezgin, T. (2017). Türkiye’de Hayvansal Kökenli Gıdalar Mevzuatı. TEAD, 3 (2), 46-54.

Ayaz, N. ve Aydın, A. (2017). Turizm Gıda Güvenliği Sürecinde Hijyen Devri Üzerine Araştırma. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 1 (2), 136-150.

Kesmen, Z. Büyükkiraz, M.E. ve Karaman, N. (2017). Gıdalarda Hile Amacıyla Kullanılan Bazı Bitki Kaynaklı Bileşenlerin Gerçek Zamanlı PZR ile Tespiti. *The Journal of Food*, 42 (3), 305-314.

Kadim, F. (2017). Türk Basınında “Gıda Katkı Maddesi” Konusunun Çreçevenmesi ve İçerik Analizi. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 29-38.

Karatepe, T.U. ve Ekerbiçer, H.Ç. (2017). Gıda Katkı Maddeleri. *Sakarya Tıp Dergisi*, 7 (4), 164-167.

Barışık, D. ve Tavman, Ş. (2018). Glütensiz Ekmek Formülasyonlarında Nohut Unu Kullanımının Ekmeğin Kalitesi Üzerindeki Etkisi. *Akademik Gıda Dergisi*, 16 (1), 33-41.

Sarıkaya, Z.İ. Balçı, E. ve Ayar, A. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Gıda Okuryazarlığı ve Gıda Güvenliği Konusunda Bilgi, Tutum ve Davranışları. *Türk Hijyen ve Biyoloji Dergisi*, 75 (1), 53-64.

Özdemir, A. ve Dikmen, D. (2018). Gıda Savunmasında Yeni Yaklaşımlar: Risk Yönetim Metodolojileri. *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 75 (1), 93-100.

Doğan, B. (2016). Bozulmuş veya Değiştirilmiş Gıda ve İlaçların Ticareti Suçu. <https://barandogan.av.tr/blog>. (Erişim Tarihi: 10/12/2018)

Albayrak, H. (2018). Sağlıklı Gıda. www.günebakış.com.tr/, sağlıklı gıda-makale, 8513.html. (Erişim Tarihi: 10/12/2018).

Cebioğlu, İ.K. ve Önal A.E. (2018). Gıda Katkı Maddesi İçeren Bazı Besinlerin Tüketiminin Sağlığa Etkilerinin Araştırılması. 3(1), 21-35.

Bakkaloğlu, Z. ve Güneş, G. (2018). Türk Gıda Endüstrisinde Ar-ge Çalışmalarının Durumu ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler. *Akademik Gıda*, 16 (2), 183-191.

To cite this article: Aydemir, L. (2019). Kadın Tacizlerine Yönelik Bir Tutum Araştırması. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(1), 199-216

Submitted: May 19, 2018

Accepted: July 09, 2019

KADIN TACİZLERİNE YÖNELİK BİR TUTUM ARAŞTIRMASI

Leyla Aydemir¹

ÖZET

Her gün binlerce kadın hayatını şiddetin çeşitli türlerine maruz kalmaktadır. Türkiye'de kadına yönelik şiddet olayları özellikle son yıllarda önemli ölçüde artış göstermiş ve bunun sonucunda sosyal yaşamda önlem alınması gereken önemli bir sorun haline dönüşmüştür. Cinsel taciz, bu şiddet türlerinden bir tanesidir.

Bu alan araştırması, taciz algısını ve taciz nedeni olarak kadının tutum ve davranışlarına yönelik toplumsal algıyı konu edinmektedir. Çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden anket tarama tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu basit rastgele örnekleme yoluyla seçilmiş eşit sayıda kadın ve erkekten oluşan 200 kişi meydana getirmektedir.

Çalışmada katılımcıların taciz algısı ve kadının tacize uğrama nedenlerine ilişkin kadının kılık kıyafetine, konuşmasına, tavır ve davranışlarına yönelik bakış açıları cinsiyetler arası karşılaştırmalar yapılarak analiz edilmiştir.

Araştırma verileri SPSS 23 programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların tutum ve bakış açılarının sayısal değerlerini ortaya koymak üzere frekans ve yüzdelik değerleri barındıran tablolar oluşturulmuştur. İki değişken arasındaki ilişkinin incelendiği durumlarda çapraz tablolardan faydalanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına dayalı cinsiyete bağlı oranlar karşılaştırıldığında, kadını kılık kıyafet, konuşma tarzı, hal ve hareketleri ile tacize uğramasından sorumlu tutan ve istemediği takdirde tacize uğramayacağını düşünen erkeklerin oranı (%30) kadınların oranından yüksektir (%20). Erkek egemen toplumun kadın tacizi üzerine etkisini kabul eden kadınların oranı ise (%47) erkeklerin oranının (%26) yaklaşık iki katıdır.

Anahtar Kelimeler; Şiddet, Cinsel Taciz, Kadın, Ataerkil toplum, Toplumsal Cinsiyet.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, leylaaydemir@ktu.edu.tr

AN ATTITUDE RESEARCH ON WOMEN'S HARASSMENT

ABSTRACT

Every day thousands of women are exposed to various types of violence in their lives. Violence against women in Turkey in recent years has increased significantly, and this has become an important problem that needs to take measures in social life. Sexual harassment is one of these forms of violence.

This field research focuses on the perception of harassment and the social perception of women's attitudes and behaviors as a reason for harassment. In the study, survey scanning technique which is one of the quantitative research methods was used. The sample group of the study consists of 200 people consisting of equal number of men and women selected by simple random sampling.

In this study, the participants' perspectives on the costume, speech, attitude and behavior of the women regarding the perception of harassment and the reasons for harassment of women were analyzed by gender comparisons.

The research data were evaluated using SPSS 23 program. In order to reveal the numerical values of the attitudes and perspectives of the participants, tables containing frequency and percentage values were created. Cross-tables were used in cases where the relationship between two variables was examined. When the gender-based rates based on the results of the research are compared, the proportion of men who hold women responsible for harassment in disguise, speech style, attitude and movements and who do not want to be harassed if they do not want is higher (30%) than women (20%). The proportion of women (47%) who accept the impact of the male-dominated society on female abuse is about twice that of men (26%).

Keywords: Violence, Sexual Harassment, Women, Patriarchal society, Gender.

GİRİŞ

Şiddet kavramının sözlük anlamı, onun ne denli yaygın bir kullanım alanı olduğunu göstermektedir: “*Birey, grup veya toplumların fiziksel, cinsel, sözel, psikolojik, ekonomik, kültürel, maddi, dini, simgesel veya sembolik zarar görmesini, acı çekmesini veya korku yaşamasını veya bunu muhtemel kılan tehdit veya baskıya maruz kalmasını veya da özgürlüğünün engellenmesini içeren her türlü davranış*” (Aydemir ve Demircioğlu, 2017). Tanımdan da anlaşıldığı üzere, şiddet kavramı artık sadece dar anlamı olan fiziksel şiddet olarak ifade etmemekte; şiddetin cinsel, sosyal, psikolojik, ekonomik, sembolik yönlerini de kapsamaktadır.

Bu sebeple yapılan bilimsel çalışmalarda ele alınan şiddet konusu türlerine göre ayrıştırılmaktadır.

Bu araştırmanın temel konusunu oluşturan cinsel taciz, küçük düşürücü, saldırgan, sindirici ya da utandıracak türden beklenmeyen, hoş karşılanmayan ve davetsiz her türlü davranışı kapsamaktadır. Bu davranışlar; bakış, şaka, gülümseme, ıslık, dış görünüş hakkında imalı ve hoş olmayan söz, şaka, yorum, sarkıntılık, sırnaşma, davet etme, işyerinde pornografik resim kullanma, cinsel yaklaşım talebi vb. şeklinde görülebilir (Hattatoğlu, 1995).

Cinsel taciz, her kültür ve toplumda yaygın olarak görülen ve her an her yerde tanıdık ya da yabancı kişi tarafından maruz kalınabilecek bir şiddet türüdür (Özgür, 1993). Bu şiddet türünün görüldüğü ortam; bir sokak, işyeri, çarşı, pazar, otobüs kısacası her yer olabilir. Cinsel tacizin, işveren, çalışma arkadaşı, akraba, öğretmen, komşu gibi sıklıkla ya da mecburi olarak görüşülen kişilerce gerçekleşmesi buna maruz kalan kişinin mağduriyet durumunu daha hissedilir ve sonuçlarını daha ağır hale getirmektedir (Güven, 1997).

İstatistikler ülkemiz genelinde kadınların %38'inin yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel ya da cinsel şiddete maruz bırakıldıkları ortaya konmaktadır, fakat gerçek sayının bundan çok daha yüksek olduğu bilinmektedir (Kaptanoğlu, 2015).

1. Cinsel Tacizin Nedenlerine İlişkin

Taciz; bireysel, toplumsal, örgütsel çeşitli etmenlerin sonucu meydana gelebilmektedir. Bireysel nedenleri konu alan araştırmalar, taciz eden kişiyi psikolojik, fizyolojik, bireysel boyutlarıyla ele almaktadır. Taciz davranışı normal bir davranış olmadığı için, bu davranışın altında yatan psikolojik etmenler ya da davranış bozuklukları ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır (Gülcan, 2004). Toplumsal nedenleri inceleyen çalışmalar ise ağırlıklı olarak toplumda kadına yönelik algı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği (Başar ve Demirci, 2015; Balkır, 2015, Çelik, 2016), ataerkil toplum yapısı gibi toplumsal faktörlerden hareket ederler (Bebekoğlu ve Wasti, 2002; Körükçü, Kayır ve Kukulcu, 2012). Örgütsel etmenleri konu alan çalışmalar ise, çeşitli kurumlarda işlenen taciz olaylarının nedenlerini ve şartlarını ele almaktadırlar. Dolayısıyla bu çalışmalarda taciz davranışının oluşması ya da yayılmasına uygun ortam hazırlayan toplumsal etmenler öncelik kazanmaktadır (Berkem, 1993; Güngör, 1999; Gerni, 2001; Sarmaşık, 2009; Özçiçek, 2009).

İnsanlar biyolojik olarak kadın ve erkek olarak nitelendirilseler de cinsiyete dayalı rolleri ile içinde bulunduğu kültürün etkisi altında zamanla tanışırlar. Bunu en iyi

ifade eden kavram “toplumsal cinsiyet”tir. Toplumsal cinsiyet, içinde bulunulan zamana, topluma, toplumun sahip olduğu kültüre göre değişiklik gösterir ve zamanla değişebilir. Cinsiyet rolleri de bu değişime paralel olarak kuşaktan kuşağa öğrenme yoluyla aktarılmaktadır (Güzel, 2016). Böylece kendi kültürü içinde yetişen kadın ya da erkek içinde bulunduğu toplumun ondan beklentisini, cinsiyetler arası eşit/siz güç ilişkisini, istihdam/terfi düzeylerini, ev içi ya da dışındaki rol/iş paylaşımını ve daha birçok toplumsal olguyu öğrenmektedir.

Kadının biyolojik farklılıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliğine temel oluşturmaktadır. Bu farklılıkların önde geleni, kadının doğurganlığıdır. Kadının anneliği birçok toplumda, onu eve (özel alana) bağlarken, erkeği evin dışındaki alanlarda (kamusal alan) aktif kılar. Bu işbölümü, erkek egemen toplumun oluşması ve toplumsal cinsiyet toplumsallaşmasındaki farklılığın yaratılmasına zemin oluşturur. Sayısal bakımdan eşit olsalar dahi, iki cinsin toplumsal alanda temsil gücü farklılaşmaktadır. Kadın cinsiyeti, daha çok ev gibi özel alanda kalırken; erkek cinsiyeti, dışarıda her türlü kamusal alanda kendini ifade eder. Bu yüzden, kamusal alanda çalışma, üretim ve politika erkek; ev işleri, aile ile ilgili özel alanlar, yeniden üretim kadın işidir görüşü birçok toplum tarafından benimsenir (Kaypak, 2014).

Cinsiyetler arası ilişkileri belirleyen bu hiyerarşiye dayalı düşünce yapısı ile oluşmuş ataerkillik, erkeğin kadın üzerinde egemenlik kurmasına ve baskın olmasına neden olmaktadır. Artık bu baskın olma; koca kuralları, erkek patron kuralları, birçok sosyal kurumdaki yönetici kurumları ve ekonomik/politik kuralları da içermektedir (Arıkan, 1997). Ataerkil ideolojide kadının kaderi olarak kabul edilen evde kendi başına kalmak, aile ile toplumun el ele cinsel hiyerarşi yaratmasına neden olmaktadır. Toplumsal yapıdan gelen bir yaptırım, kadının ne yapacağını, nerde duracağı ve nasıl davranması gerektiğinin erkekler tarafından belirlenmesi ve sınırlandırılmasına neden olmaktadır. Tutum ve davranışlarda kadın ve erkeğin farklı özellikler sergilemesine neden olan toplumsallaşma sonucunda kavramlara yüklenen anlamlar da cinsiyetlere göre farklılık göstermektedir. Örneğin, kadın ve erkeğin yaptığı aynı tutum ya da davranış, toplumda farklı tepkilere neden olabilmektedir (Koğacıoğlu, 2007).

Bu durum toplumsal gelişme için büyük bir engel yaratır, çünkü bir toplumda refah ve barışın sağlanması, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi ve kadının toplumsal statüsünün artırılabilmesi için sosyal yaşamın her alanına kadınların erkekler ile eşit bir biçimde katılım sağlaması önemli ve gereklidir.

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Günümüz toplumlarında tacizin son zamanlar da giderek artması ve bunun normalleştirilerek kadının suçu olarak toplumda gerekçelendirilmesi bu araştırmanın yapılmasında önemli bir etken olmuştur.

Çalışma, kadının tacizinin nedenlerine yönelik toplumsal algıyı ve tacizin nedenlerine ilişkin kadının kılık kıyafetine, konuşmasına, tavır ve davranışlarına yönelik bakış açılarını cinsiyetler arası karşılaştırmalara dayalı olarak betimlemektedir. Dolayısıyla tacize ve kadının çeşitli davranış özelliklerine yönelik kadın ve erkek bakış açılarındaki farklılık ve benzerliklerin neler olduğu sorusuna cevap aranmaktadır.

Tacizin nedenlerine ilişkin bakış açılarının araştırılması, tacize yönelik önlemlerin alınmasında yol gösterici olması bakımından önemli görülmektedir.

Model ve Yöntemi

Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden anket tarama yöntemi, bu yöntemin ölçülebilir, karşılaştırılabilir ve ilişki kurulabilir bulgular sunması ve geniş kitlelere ulaşmasını mümkün kılması bakımından tercih edilmiştir (Kaptan, 1973). Çalışmada, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma anketi iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm; yaş, cinsiyet, medeni durum, statü, gelir düzeyi gibi deneklerin demografik niteliklerini ortaya koymak amacıyla hazırlanmış demografik nitelikli çoktan seçmeli yedi sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm; deneklerin cinsel taciz algılarına, kadının çeşitli davranış özelliklerine, cinsel tacizin nedenlerine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmış beşli likert ölçeğine uygun olarak hazırlanmış 22 ifadeden oluşmaktadır. Bir anket formunun cevaplanma süresi ortalama 15 dakikadır.

Veri Analizi

Araştırma verileri SPSS 23 programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların tutum ve bakış açılarının sayısal değerlerini ortaya koymak üzere frekans ve yüzdelik değerleri barındıran tablolar oluşturulmuştur. İki değişken arasındaki ilişkilerin ortaya konulmasında çapraz tablolardan faydalanılmıştır.

Likert ölçeğine göre düzenlenmiş ifadelerinin puanlandırılması şu şekilde yapılmıştır: 1= Hiç Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Kararsızım, 4= Katılıyorum, 5= Tamamen Katılıyorum. Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi sırasında 1

ve 2 değerleri kişinin ifadeye katılmama, 4 ve 5 ise katılma eğiliminde olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler üç başlık altında incelenmiştir:

- Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri: Bu bölümde, yaş, medeni durum, çalışma ve eğitim durumu, aylık ortalama geliri, yetiştiği çevre ve dünya görüşü gibi değişkenler ele alınmıştır.
- Tacize yönelik algı: Tacizin rahatsızlık verici, sosyal bir problem olup olmadığına, samimi söylemlerin taciz olarak kabul edilebilirliğine, tacizin bir kurgu olabilirliliğine ve ataerkil toplum yapısının taciz davranışına etkisine yönelik bakış açıları incelenmiştir.
- Kadına yönelik tacizlerinin değerlendirilmesinde kadının tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi: Kadının kılık kıyafetinin, konuşma tarzının, hal ve hareketlerinin tacize yönelik etkisi ve kadının tacize uğramasına engel olabilme yetisine yönelik bakış açıları değerlendirilmiştir.

Evren ve Örneklem Grubu

Araştırmanın örneklem grubunu Trabzon ili Ortahisar ilçesinde basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiş 20 yaş üzeri 200 kişi oluşturmaktadır. Bu yöntemin seçilmesinin nedeni evreni temsil etme gücünün yüksek olması ve her örnekleme biriminin eşit seçilme olasılığına sahip olmasıdır (Karasar, 2000). Araştırma katılımcıları 100 kadın ve 100 erkekten meydana gelmektedir.

BULGULAR

1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri araştırma verilerinin yorumlanmasında önem arz etmektedir. Bu sebeple katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim, çalışma durumu, yetişilen çevre ve aylık ortalama gelirlerine yönelik cevaplar bu bölümde tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo-1: Katılımcıların Yaş Gruplarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	Kadın	Erkek	Toplam	
			N	%
20-30	54	53	107	53
31-40	19	24	43	22
41-50	12	12	24	12

51 üstü	15	11	26	13
Toplam	100	100	200	100

Tablo-1 de görüldüğü üzere araştırma grubunun %53'ü 20-30 yaşları arasındadır. Geriye kalan %22 31-40, %12 41-50 yaşları arasında ve %13 ise 51 yaş ve üzerindedir. Cinsiyetlere göre yaş durumlarına bakıldığında, erkek ve kadın yaş oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Tablo-2: Katılımcıların Medeni Durumlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Medeni durumunuz	Kadın	Erkek	Toplam	
			N	%
Evli	45	43	88	44
Bekâr	47	52	99	49
Boşanmış	3	4	7	4
Dul	5	1	6	3
Toplam	100	100	200	100

Katılımcıların medeni durumlarına yönelik tabloya bakıldığında, yaklaşık yarısının (%49) bekâr olduğu görülmektedir. Geriye kalan %44'ü evli, %4'ü boşanmış ve %3'ü duldur. Bekâr olan katılımcıların büyük çoğunluğu 20-30 yaş grubu arasındaki gençlerden oluşmaktadır (%87,9).

%52'lik oranla büyük bir çoğunluğu üniversite mezunu olan örneklem grubunun geriye kalanı sırasıyla, lise (%22), ilkokul (%16) ve ortaokul mezunudur (%9). Okuryazar olmayan ise sadece 3 kişi bulunmaktadır. Örneklem grubunun ortalamaya yarısı bir işe sahipken (%52), diğer yarısı ya üniversite eğitimini devam ettirmekte ya da işsizdir. Katılımcıların eğitim durumu arttıkça, çalışan kişilerin oranlarının arttığı ve üniversite mezunu olan katılımcıların büyük çoğunluğunun 20-30 yaş aralığındaki gençlerden meydana geldiği görülmektedir (%78,8).

Tablo-3: Aylık Ortalama Gelir

Ortalama Aylık Gelir Aralığınız (TL)	Kadın	Erkek	Toplam	
			N	%
0-500	9	3	12	6
500-1000	1	6	7	3,5
1000-1500	13	9	22	11

1500-2000	27	24	51	25,5
2000 ve üzeri	50	58	108	54
Toplam	100	100	200	100

Denekler aylık ortalama gelirlerine göre gruplandırıldığında, geliri 2000 ve üzeri olan kişilerin araştırma grubunun büyük çoğunluğunu (%54) oluşturduğu görülmektedir. İkinci büyük çoğunluk 1500-2000 (%25) ve üçüncü büyük çoğunluk 1000-1500 arası gelir düzeyine sahip bireylerden oluşmaktadır (%11). Bu durum, araştırma grubunun büyük çoğunluğunun 20-30 yaş grubundaki gençlerden meydana geliyor olması göz önünde bulundurularak (%78,8) ve bu gençlerin hala öğrenci olmaları ya da yeni mezun olmaları sebebiyle ya çalışmamakta ya da henüz yeni mezun olmuş gençler olarak yüksek gelir sağlamayan işlerde çalışmakta oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Kadın ve erkeklerin kazançları karşılaştırıldığında, her iki grupta da aylık kazancı en yüksek olan (2000TL) kişilere ilişkin oranlarının en üst seviyede olduğu (kadınlarda: %50; erkeklerde: %58) görülmektedir.

Tablo-4: Katılımcıların Yetiştirilmiş Oldukları Yer

Yetiştirdiğiniz yer	Kadın	Erkek	Toplam	
			N	%
İl	48	56	104	52
İlçe	32	23	55	27,5
Kasaba	4	2	6	3
Köy	16	19	35	17,5
Toplam	100	100	200	100

Deneklerin yetiştirilmiş oldukları çevrenin, onların algı ve bakış açısına etkisi göz önünde bulundurularak, yetiştirilmiş oldukları yaşam alanının büyüklüğü/gelişmişliği öğrenilmek istenmiş ve katılımcıların büyük çoğunluğunun il merkezlerinde yetiştirilmiş oldukları görülmüştür (%52). Bu oranı sırasıyla ilçe (%27) ve köylerde (%17,5) yetişenler takip etmektedir. Yetiştirme döneminde kasabada yaşadığını ifade eden deneklerin oranı yalnızca %3'tür.

Tablo-5: Katılımcıların Yaş Aralıkları ve Yetiştirildikleri Çevre

	20-30	31-40	41-50	51 ve üstü	Toplam
İl	60	21	13	10	104
İlçe	33	15	4	3	55
Kasaba	3	-	1	2	6
Köy	11	7	6	11	35
Toplam	107	43	24	26	200

Katılımcıların yaş aralıkları yetişmiş oldukları çevrelere bakıldığında 20-30 yaş aralığındaki genç nüfusun büyük çoğunluğunun il ya da ilçelerde yetişmiş oldukları görülmektedir. İl ve ilçelerde yetişen kişilerin oranı artan yaş ile birlikte düşüş göstermektedir.

Tablo-6: Eğitim Durumu ve Yetişilen Çevre İlişkisine Yönelik Çapraz Tablo

Eğitim Durumunuz	İl	İlçe	Kasaba	Köy	Toplam	
					N	%
Okuryazar Değil	-	1	-	2	3	1,5
İlkokul	13	2	2	15	32	16
Ortaokul	4	4	1	5	14	7
Lise	24	16	-	4	44	22
Üniversite	60	32	3	9	104	52
Yüksek Lisans	2	0	-	-	2	1
Doktora	1	0	-	-	1	1
Toplam	104	55	6	35	200	100

Deneklerin yetişmiş oldukları çevre ve eğitim durumundaki ilişkiyi gösteren çapraz tabloya bakıldığında, hiç okula gitmemiş ya da eğitim durumu düşük olan kişilerin ağırlıklı olarak köy ve kasaba gibi küçük yerlerde, eğitim durumu yüksek olan kişilerin ise il ve ilçelerde yetişmiş oldukları görülmektedir.

Araştırmanın demografik verileri özetle, 20-30 arası genç katılımcıların (araştırma grubunun %53) büyük çoğunluğunun bekâr (%81,3), il (%56) ya da ilçelerde (%30,8) yetişmiş; üniversite mezunu ya da üzeri eğitilmiş (%77,6) çalışan kişiler (%43,9) olduğu görülmektedir. Bu oranlar artan yaş ile birlikte düşüş göstermektedir.

2. Tacize ilişkin Algı

Toplumda tacize yönelik çeşitli algılar söz konusudur. Bazıları rahatsızlık verici istenmeyen cinsel nitelikli bir ifadeyi taciz olarak görürken, bazıları için bu rahatsızlığın fiziksel temas şeklinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Tacize ilişkin katılımcıların algıları, araştırma verilerine dayalı olarak oluşturulan tablolar eşliğinde analiz edilmiştir.

2.1. Rahatsız Edici Bir Durum Olarak Taciz

Tablo-7: Rahatsız edici bir durum olarak cinsel taciz

Cinsel taciz oldukça rahatsız edici bir durumdur.					
	1 Kesinlikle katılmıyo- rum	2 Katılmıyo- rum	3 Kararsız- lık	4 Katılıyo- rum	5 Kesinlikle Katılıyo- rum
Kadın	1	1	-	18	80
Erkek	1	2	2	25	70
Toplam	2	3	2	43	150

Cinsel tacizin tanımından bahsedildiği üzere, tacizin en önemli özelliklerinden bir tanesi rahatsız edici bir durum olmasıdır. Bu çalışmada, katılımcıların tamamına yakını bu görüşe katılmaktadır (%96,5). Bu görüşe katılmayan 5 (2 kadın ve 3 erkek) ve kararsız olan 2 (erkek) katılımcı bulunmaktadır.

2.2. Sosyal Bir Problem Olarak Cinsel Taciz

Bir problem bir toplumda gerçekleşiyor ve toplumun diğer bireylerini etkiliyor (korku, kaygı, endişe, güvensizlik, huzursuzluk vb.) ise o problemin toplumsal bir problem olduğundan bahsedilebilir. Cinsel taciz, bir toplumda yalnızca olayın taraflarını değil, içinde bulunduğu toplumun bireylerini etkileyen bir suç davranışı olarak sosyal bir problemdir.

Tablo-8: Sosyal bir problem olarak cinsel taciz

Cinsel taciz sosyal bir problemdir.					
	1 Kesinlikle katılmıyo- rum	2 Katılmıyo- rum	3 Kararsı- zım	4 Katılıyo- rum	5 Kesinlikle Katılıyo- rum
Kadın	2	5	-	24	69
Erkek	2	2	2	23	71
Toplam	4	7	2	47	140

Bu çalışmada, katılımcıların büyük çoğunluğunun (%93,5) cinsel tacizi sosyal bir problem olarak kabul ettiği görülmektedir. Geriye kalan %5,5 (7 kadın, 4 erkek) bu görüşe katılmadığını, %1 (2 erkek katılımcı) ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu kişilerin cinsel taciz konusunu yalnızca olayın tarafları olan mağdur ve suçluyu ilgilendiren toplumdan bağımsız bir olay olarak gördükleri şeklinde yorumlanabilir.

2.3. Taciz Unsuru Olarak Samimimi Söylemler ve Cinsel İçerikli Sohbetler

Samimi sözler yakınlık kurma istemine dair mesajlar vermektedir. Bu mesajlar dostane olabildiği gibi cinsellik uyandırıcı da olabilir. Çok yakın samimi arkadaşların birbirine canım, tatlım vb. hitaplarda kullanması normal karşılanabilirken bir patronun çalışanına bu hitaplarda bulunması farklı yorum ve rahatsızlıklara yol açabilir. Bu durumun karşı tarafta rahatsızlık yaratması taciz kapsamında değerlendirilebilir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında, katılımcıların büyük çoğunluğu (%84) yakınlık göstergesi olan samimi söylemlerin taciz niteliği taşıyabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu görüşe katılmayan cinsiyetlerin oranlarına bakıldığında, kadın bu oranın %12 erkeklerde ise %14 olduğu görülmektedir.

Tablo-9: Samimi Hitaplara ve Cinsel İçerikli Sohbetlere Yönelik Taciz Algısı

Bir kadının rahatsız olduğu halde samimi hitaplarda bulunulması (canım, hayatım, tatlım vb.) cinsel taciz olarak kabul edilebilir.					
	1 Kesinlikle katılmıyo- rum	2 Katılmıyo- rum	3 Kararsı- zım	4 Katılıyo- rum	5 Kesinlikle Katılıyo- rum

Kadın	5	7	1	42	45
Erkek	6	8	5	45	36
Toplam	11	15	6	87	81
Bir kadının cinsel konularda istemediği cinsellik içerikli sohbetin içine çekilmesi cinsel taciz kapsamına girer.					
Kadın	1	15	5	35	44
Erkek	3	4	10	47	36
Toplam	4	19	15	82	80

Bir kişinin cinsel içerikli bir sohbe çekilmeye çalışılmasını (%81) ve samimi hitapları taciz olarak kabul edenlerin oranlarının (%84) birbirine yakın değerlere sahip oldukları görülmektedir.

Kadın ve erkeklerin oranları karşılaştırıldığında, samimi hitapları taciz olarak değerlendirmeyen kadınların oranlarının (%16) erkeklere (%7) kıyasla daha yüksek olması dikkat çekicidir. Cinsel içerikli bir sohbe çekilmeye karşı cinsiyetlerin değerleri karşılaştırıldığında, her iki cinsiyetin değerlerinin birbirine yakın ve yüksek olduğu görülmektedir.

Dikkat çekici olan bir diğer nokta, cinsel sohbe çekilmeye çalışılmasının taciz kapsamında algılanıp algılanmamasına ilişkin kararsız olan katılımcıların sayısının (n:15) samimi sözlemlerin taciz olarak sayılıp sayılmaması konusunda kararsız olan katılımcı sayısının (n:6) iki katından yüksek olmasıdır.

2.4. Cinsel Tacizde Ataerkil Toplum Yapısının Etkisine Yönelik Algı

Katılımcılara ataerkil toplum yapısının kadın tacizlerini artırıcı etkisi olup olmadığı sorulmuş, deneklerin %36,5'inin bu etkiyi kabul ettiği, %37,5'inin ise kabul etmediği görülmüştür. Katılımcıların ortalama dörtte biri (%26) bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir.

Tablo-11: Cinsel Tacizde Ataerkil Toplum Yapısının Etkisine Yönelik Bakış Açısı

Kadına yönelik cinsel tacizleri ataerkil (erkek egemen) toplum yapısının artırıcı etkisi vardır.					
	1 Kesinlikle katılmıyo- rum	2 Katılmıyo- rum	3 Kararsı- zım	4 Katılıyo- rum	5 Kesinlikle Katılıyo- rum
Kadın	8	25	20	28	19
Erkek	19	23	32	18	8
Toplam	27	48	52	46	27

Kadın ve erkeklerin oranları karşılaştırıldığında, erkek egemen toplumun kadın tacizini etkilediğine yönelik görüşü kabul eden kadınların oranının (%47) erkeklerden (%26) yaklaşık iki kat daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu konuda kararsız olan hem erkek hem kadın katılımcıların oranı düşük olmamakla birlikte, kararsız erkeklerin oranının kadınlardan %12 daha yüksek olduğu görülmektedir.

3. Mağdur Kadına Yönelik Bakış Açısı

Çalışmanın bu bölümünde, kadının tacize engel olabilme yetisine ve tacize uğramasında kadının kılık kıyafetine, konuşma tarzına, tutum, hal ve hareketlerine yönelik deneklerin bakış açısını yansıtan cevaplar değerlendirilmiştir.

3.1. Kadının Kılık Kıyafetinin Tacize Etkisi

Bir kadının kılık kıyafetinin tacize edilmesine etki edip etmeyeceğine yönelik soruya, kadınların %19'unun, erkeklerin ise yaklaşık kadınların iki katının (%36) giyim kuşamın etken olabileceği görüşüne sahip oldukları görülmüştür. Bu oranlar, taciz davranışını mağdur kadının davranışı ile gerekçelendiren azımsanmayacak oranlardır.

Tablo-12: Kadının Kılık Kıyafetinin Tacize Yönelik Etkisi

Kılık kıyafetine dikkat etmeyen (açık giyinen) kadınlar cinsel tacize davetiye çıkarır.					
	1	2 Katılmıyo- rum	3 Kararsı- zım	4 Katılıyo- rum	5

	Kesinlikle katılmıyorum				Kesinlikle Katılıyorum
Kadın	51	24	6	15	4
Erkek	27	23	14	20	16
Toplam	78	47	20	35	20

Kadının kılık kıyafetinin açıklık ve kapalılığının bir derecesi olmaması, içinde bulunduğu toplum ve şartlara değişebilme durumu uygun/kapalı kılık kıyafetin tanımını belirsiz ve bir o kadar değişken kılmaktadır. Dolayısıyla burada kadının belirsiz bir kurala uyması beklenmekte ve aksi takdirde bunun tacize neden oluşturacağı düşüncesi kabul edilmektedir.

3.2. Kadının Konuşma Tarzının, Hal ve Hareketlerinin Tacize Etkisi

Kadının konuşma, hal ve hareketlerinin tacize uğramasına neden olabileceğine yönelik katılımcıların cevaplarına bakıldığında, toplam katılımcıların büyük çoğunluğunun (%80,5) kadının bu davranışlarının tacize sebep oluşturmadığına yönelik bir görüşe sahip olduğu görülmektedir. Geriye kalan %5 bu konuda kararsız görüş bildirirken %14,5 kadının konuşma üslubunun, hal ve tavırlarının tacize uğramasına neden olabileceğini düşünmektedir.

Bu oran kadının hal ve hareketlerinin (n:29) kılık ve kıyafetine (n:55) kıyasla cinsel tacize yönelik etkisinin daha az kabul edildiği sonucunu ortaya çıkarıyor.

Tablo-13: Kadının Konuşma Tarzının, Hal ve Hareketlerinin Tacize Etkisi

Kadının konuşma tarzı ve hareketleri tacize uğramasına neden olabilir.					
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kadın	62	23	4	8	3
Erkek	35	41	6	11	7
Toplam	97	64	10	19	10

Verilen cevaplar cinsiyetlere göre karşılaştırıldığında, kadının konuşma tarzı ve davranışlarını taciz gerekçesi olarak gören (%18) ve konuya ilişkin kararsız görüş bildiren erkeklerin (n:6) oranının kadınların oranından (katılan kadın oranı: %11, kararsız: %4) yüksek olduğu görülmektedir. Tacizde, kadının hal ve hareketlerini

bir sebep olarak görmeyen kadın (n:85) ve erkek oranlarının (%76) birbirine yakın olması dikkat çekicidir.

3.3. Kadın İstemediği Sürece Taciz Edilmeyeceğine Yönelik Görüş

Kadınların, istemezse cinsel tacize uğramayacağı yönündeki görüşe deneklerin büyük çoğunluğu (%66,5) katılmadığını belirtmiştir. Cinsiyetlere dayalı bir karşılaştırma yapıldığında; bu görüşe sahip kadınların oranının (%74) erkeklerden (%59) yüksek olduğu görülür.

Yukarıdaki oranlar yüksek görünse de, kadınların %20'sinin ve erkeklerin %30'unun kadının tacize engel olabileceğini kabul etmesi azımsanamayacak niteliktedir. Bu kişilerin tacize uğramış bir kadına bakış açısında "istese tacize engel olabilirdi" mesajı saklıdır. Burada "kadının ne yaparak tacize engel olabilirdi?" sorusuna yönelik cevapların kadının gerek iş gerek ise özel ve sosyal hayatını sınırlayıcı nitelikte olacağı öngörülmektedir. Örneğin kadın kapalı giyinse idi, hal ve hareketlerine dikkat etse idi, geç saatte sokakta olmasa idi, bulunduğu ortama dikkat etse idi vb.

Tablo: İstemediği Sürece Kadının Taciz Edilmeyeceğine Yönelik Görüş

Eğer bir kadın gerçekten istemez ise, bir erkek ona karşı cinsel istismarda bulunamaz.					
	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Kadın	50	24	6	12	8
Erkek	26	33	11	17	13
Toplam	76	57	17	29	21

Tacizde kadını suçlu gören bu görüş, tacizi tacizcinin niyeti, psikolojik durumu ya da davranış bozukluklarından, içerisinde bulunduğu şartlardan bağımsız ve kadını ise sorumlu kişi olarak kabul etmektedir. Bu durum tacize uğrayan kadının hem uğradığı taciz karşısında hem de ona yüklenen bu suçlayıcı durum karşısında iki kez mağdur durumuna düşmekte olduğunu göstermektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre, araştırma katılımcılarının büyük çoğunluğunu tacizi kişiyi rahatsız eden bir durum (%96,5) ve sosyal bir problem (%93,5) olarak kabul

ettiği görülmektedir. Ataerkil toplum yapısının taciz davranışına etkisini kabul eden (%36,5) ve etmeyen (%37,5) kişilerin oranları birbirine oldukça yakındır (kararsız: %26). Diğer yandan çeşitli samimi bir söylemlerin (%84) ve cinsel sohbetlerin içine çekmeye yönelik davranışların (%81) taciz olarak kabul edilebileceğine ilişkin algıya katılımcıların büyük çoğunluğu sahip görülmektedir. Bu oranlar her ne kadar sevindirici görülse de, tacizi rahatsız bir durum olarak görmeyen (n:2), samimi söz/sözlemleri (n:12) ve cinsel sohbe çekilmeye çalışmayı (n:16) taciz kabul etmeyen ve tacizi sosyal bir problem olarak algılamayan (n:7) kadınların oranları oldukça düşündürücüdür.

Tacize uğrayan kadının bu mağduriyeti yaşamasında herhangi bir rolünün olup olmadığını anlamaya yönelik katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde, katılımcıların büyük çoğunluğunun kadının kılık kıyafetinin (%62,5) ve konuşma tarzı ya da hal ve hareketlerinin (%80,5) taciz edilmesinde neden olarak görmediği ve “kadın istemezse taciz edilmez” düşüncesine katılmadığı görülmektedir (%66,5). Her ne kadar bu sonuçlar olumlu olarak görülse de, madalyonun diğer yüzü pek iç açıcı görünmemektedir. Şöyle ki; kadının giyim kuşamının (kadınlarda n:19, erkeklerde n:36), konuşma tarzının ya da hal ve hareketlerinin (kadınlarda n:11, erkeklerde n:18) tacize neden olabileceğine ve kadının istemezse taciz edilmeyeceğine (kadınlarda n: 20, erkeklerde n:30) yönelik hem kadın hem de erkek katılımcıların değerleri azımsanamayacak niteliktedir. Bu durum, taciz edilen kadın mağdurun bu taciz de suçlu görüldüğü anlayışının varlığını ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan erkek ve kadın katılımcıların oranları karşılaştırıldığında, kadını gerek kılık kıyafet, gerek konuşma tarzı, hal ve hareketleri ile tacize uğramasında sorumlu gören ve istemediği takdirde tacize uğramayacağını düşünen erkeklerin oranlarının (%30) kadınlardan (%20) yüksek olması dikkat çekicidir. Taciz olayını ataerkil toplum yapısı ile açıklayan katılımcıların cinsiyetlere göre oranlarında bakıldığında ise bu durum tam tersidir: Ataerkil toplum yapısının kadının tacizine yönelik etkisini kabul eden kadınların oranının (%47) erkeklerden (%26) %20 daha yüksek olduğu görülmektedir.

ÖNERİLER

Cinsel taciz, genel anlamda, tüm dünyada hemen hemen herkesin çeşitli şekillerde maruz kalabileceği ya da tanıklık edebileceği önemli toplumsal bir sorundur. Cinsel taciz gibi cinsellikle ilgili konular, ülkemizde “konuşulması ayıp” kabul edilmekte ve bir “tabu” olmaya devam etmektedir. Bu yüzden eskiden beri var olan cinsel taciz davranışının açığa çıkarılması gerekirken ört pas edilmesi, cinsel taciz

davranışının daha da kökleşerek varlığını sürdürmesine sebep olmaktadır. Bu sebeple cinsel tacize maruz kaldığını hisseden kişi, bu durumda yalnız olmadığı ve yalnız bırakılmayacağını bilmeli, kanuni haklarının bilincinde olmalıdır. Olayı güvenilen biriyle paylaşmak, olayın doğru yorumlanması ve uygun adımların atılması açısından önemlidir. Sıkça başvurulan inkâr ya da ortamdan yalnız uzak kalmaya çalışma çözüm yolları, sorunun çözülmesine engel olmamakta, aynı sorunun aynı kişiyle ya daha rahatsız edici boyutlara taşınmasına ya da farklı mağdurlar ile taciz olayının devam etmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla mağdur kişilerin taciz davranışına, başvuracakları kurumlara ve sahip oldukları haklara yönelik bilgilendirilmeleri bu toplumsal sorunun ortaya konabilmesi ve önlemlerin spesifik hale getirilmesi için önemlidir.

KAYNAKÇA

ARIKAN, G. (1997). Ataerkillik Kavramıyla İlgili Sosyolojik Tartışmalar, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 14(1,2), 1-24.

AYDEMİR, L. ve DEMİRCİOĞLU, E. (2017). Trabzon İli Ortahisar İlçesi'nde Yerli Halkın Şiddet Algısı Ve Yaşanan Şiddet Gerçekliğine İlişkin Sosyolojik Bir Araştırma, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 11(22), 139-160.

BAŞAR, F ve DEMİRCİ, F. (2015). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet, *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 41-52.

BALKIR, Z.G. (2015). Cinsiyet Ayrımcılığı Temelinde İş Yerinde Cinsel Taciz, *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl 1, Sayı 1, 1-36.

BERKEM, G. (1993). İşyerinde Cinsel Taciz ve Ayrımcılık. *Psikiyatri, Psikoloji ve Psikofarmakoloji Dergisi*, 1(4), 356-360.

ÇELİK, G. (2016). Erkekler (de) ağlar!": Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Erkeklik İnşası ve Şiddet Döngüsü, *Fe Dergi*, 8, 1-12.

GERNİ, M. (2001) İşyerinde cinsel taciz: Erzurum ilinde bankacılık sektörü üzerine bir uygulama. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(3), 20-46

GÜLCAN, S. (2004). İşletmelerde Kadın Erkek Ayrımcılığı ve Cinsel Taciz. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 87-88.

GÜNGÖR, S. (1999) Sağlık sektöründe cinsel taciz mağdur araştırması, Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

GÜVEN, Z. (1997). İşyerinde Cinsel Taciz Tartışıldı, *Pazartesi Dergisi*, sayı 29, 5-6.

GÜZEL, A. (2016). Öğrencilerin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları ve İlişkili Faktörler, 5(4), 1-11.

HATTATOĞLU, D. (1995). İşyerinde cinsel taciz; Sendikal Rehber, DİSK Yayınları: 17

KAPTANOĞLU, İ.Y. (2015), Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Ankara.

KAYPAK, Ş. (2014). Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak, *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 344-357.

KÖRÜKÇÜ, Ö.; KAYIR, G. Ö. ve KUKULU, K. (2012). Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 4(3). 396-413.

KOĞACIOĞLU, D. (2009). *Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği.*” *Cogito Feminizm Özel Dosyası*, no. 58: 350-384.

ORAL, Z. (1987). *Kadın olmak*. İstanbul: Milliyet Yayınları.

ÖZÇİÇEK, S. (2009). İşletmelerde cinsel ve psikolojik taciz: bir alan çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

ÖZGÜR, G. (1993). Sözü Edilmeyen Bir Konu “Cinsel Taciz”, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Y.O. Dergisi*, 9(2), 81-85.

SARMAŞIK, Ş. (2009). İşyerinde cinsel taciz algılaması ve yönetim ilişkilerine etkisi hakkında bir araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Denizli.

UNAT, N. A., (1979). *Türk Toplumunda Kadın*. Ankara: Türk Siyasi Bilimler Derneği Yayınları.

İnternet Kaynakları

BEBEKOĞLU, G. ve WASTİ, S.A. (2002). Çalışan Kadınlara Yönelik Cinsiyet Temelli Düşmanca Davranışların Sebepleri ve Sonuçları Üzerine Bir Araştırma, Bu makale 10. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi’nde (23-25 Mayıs, 2002, Antalya) sunulan bir bildirinin geliştirilmiş şeklidir. Erişim tarihi 2005 <http://research.sabanciuniv.edu/11273/1/Bebekoglu%26Wasti%2CYAD%2C2002.pdf>

To cite this article: Râmbu, N. (2019). Nihilismus und Axioklasmus. Über einige Aspekte der Zerstörung der Werte. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(1), 217-224

Submitted: February 06, 2019

Accepted: May 22, 2019

NIHILISMUS UND AXIOKLASMUS. ÜBER EINIGE ASPEKTE DER ZERSTÖRUNG DER WERTE

Nicolae Râmbu¹

ABSTRACT

Dieser Vortrag trägt dazu bei, eine bisher fast ignorierte Motivation der Zerstörung der Werte hervorzuheben. Es geht um Axioklasmus. Darunter verstehe ich eine seltsame axiologische Krankheit, die vom Nihilismus unterschieden werden soll. Im Vergleich dazu stellt der Axioklasmus die schöpferische Zerstörung der Werte dar. Wie bekannt, wurde durch das Werk Schumpeters der Ausdruck „schöpferische Zerstörung“ geprägt. Danach wurde dieses Thema öfter behandelt, aber wenn ich mich nicht irre, geht es fast immer um die Zerstörung der Werte aus der Perspektive der Gesellschaft. Axioklasmus ist im Grunde genommen ein Phänomen der Persönlichkeit. Der Axioklast verkörpert den Menschen des Ressentiments. Er zerstört jede Hierarchie der Werte, in der er selbst nicht der höchste Wert sein kann. Auf diese Weise kann man vielleicht besser Nietzsches Kampf gegen das Christentum erklären. Er ist kein Nihilist, wie man behauptet, sondern Axioklast.

Keywords: Nihilismus, Axioklasmus, Zerstörung der Werte, Friedrich Nietzsche, Entwertung.

Das Thema meines Vortrags kann vielleicht das Publikum in Verlegenheit bringen. „Nihilismus“ wurde nicht nur ein philosophischer Begriff, sondern auch ein Wort, das öfter in der Alltagssprache verwendet wird. Im Vergleich zu *Nihilismus* ist *Axioklasmus* völlig unbekannt, weil es von mir geschaffen wurde, um einen bestimmten Aspekt der Zerstörung der Werte vorstellen zu können. Ein ähnliches Wort wäre *Ikono-klasmus*, d. h. die Zerstörung der Ikone in der Zeit des byzantinischen Bilderstreits.

---

¹ Professor Dr. Alexandru Ioan Cuza-Universität zu Jassy, Fakultät für Philosophie, Rumänien.

Wir befinden uns jetzt, meine Damen und Herren, in der Humboldt-Universität zu Berlin, wo ein Zitat von Karl Marx prangt: „Die Philosophen haben die Welt nur verschieden interpretiert, es kommt aber darauf an, sie zu verändern“. Das scheint mir nur teilweise richtig zu sein. Im Laufe der Geschichte Europas hat die Philosophie sehr viel dazu beigetragen, die Welt zu verändern. Beispielweise ist die große Französische Revolution 1789 ohne Philosophie fast undenkbar. In der Zwischenkriegszeit haben auch die Philosophen dazu beigetragen, die rechtsextremistischen politischen Bewegungen entstehen zu lassen und zu entwickeln. In Italien, in Deutschland, in Rumänien und überall in Europa hat Rechtsextremismus eine besondere philosophische Aura gehabt.

Mit oder ohne verschiedene philosophische Interpretationen war die Welt immer in Bewegung. Es kommt aber darauf an, zu wissen, ob eine radikale Veränderung der Welt ohne Gewalt und Zerstörung der Werte möglich ist.

Nihilismus und Axioklasmus stellen zwei verschiedene Arten von Zerstörung der Werte dar. Bis zu einem gewissen Punkt sind die beiden Zerstörungstypen identisch, deshalb können sie verwechselt werden. Aber der Nihilist und der Axioklast haben verschiedene Motivationen und Ziele. Der Erste zerstört die Werte durch Negation. Wenn der Nihilist „Dynamit“ für bestimmte Wertträger wird, erlebt er kein moralisches Dilemma oder Schuldgefühl, weil die Werte nicht mehr existieren. Der Nihilist hat keine Gewissensbisse für seine Zerstörungen, denn „Nichts ist wahr, alles ist erlaubt“ (Nietzsche, 2005, S. 798).

Im Vergleich dazu ist die Motivation des Axioklasts sein fester Glaube an die Werte. Er zerstört immer, um neue Werte schaffen zu können. Axioklasmus bedeutet im Grunde genommen nichts anderes als schöpferische Zerstörung in einem besonderen Sinn. In der Fachliteratur wird öfter behauptet, dass der Nihilist die alten Werte zerstört, um die neuen Werte schaffen zu können. In diesem Sinne ist in der Regel *Zarathustra* Nietzsches zitiert: „Wandel der Werthe, – das ist Wandel der Schaffenden. Immer vernichtet, wer ein Schöpfer sein muss.“ (Nietzsche, 2005, S. 633). Meiner Meinung nach ist schöpferischer Nihilist ein widersprüchlicher Begriff. In einem bestimmten Zusammenhang kann der Nihilist nur zum Schein Schöpfer sein. Beispielsweise bemerkt das Hermann Rauschnig in Bezug auf Adolf Hitler: „Es gehört zum Wesen des Nihilismus, unter der Maske des Schöpfertums zerstörend zu sein“ (Rauschnig, 1954, S. 93). Der Axioklast verkörpert der Mensch des Ressentiments im Sinne Max Schelers. (Zitat Scheler ...) Er attackiert immer nur das ganze Wertsystem, um seine Rangordnung zu verändern. Er selber betrachtet sich als „Dynamit“ für die

Zivilisation, der er Krieg auf Leben und Tod erklärt hat. Aus dieser Perspektive betrachtet, scheint Friedrich Nietzsche typisch Axioklast zu sein. Er behauptet: „Ich kenne mein Los. Es wird sich einmal an meinen Namen die Erinnerung an etwas Ungeheures anknüpfen – an eine Krisis, wie es keine auf Erden gab, an die tiefste Gewissens-Kollision, an eine Entscheidung, heraufbeschworen gegen alles, was bis dahin geglaubt, gefordert, geheiligt worden war. Ich bin kein Mensch, ich bin Dynamit“ (Nietzsche, 2005, S. 1231). Alle hervorragenden Axioklasten der Welt haben immer ihre Werke als „Dynamit“ betrachtet, um das Wertsystem eigener Zivilisation in die Luft zu sprengen. Im Dritten Reich behauptet ein deutscher Philosoph über sein Buch *Das Reich und die Krankheit der europäischen Kultur*: „Mein Buch wird ein Sprengkörper sein“ (Steding, 1942, S. 10).

Der Axioklast ist dazu geneigt, die Hierarchie der Werte seiner Zivilisation zu attackieren. In Bezug auf eine fremde Kultur hat er ein ganz normales Wertgefühl. Die Erklärung dafür besteht darin, dass der Axioklast unzufrieden mit seiner Position in der Hierarchie der Werte ist. In diesem Zusammenhang ist es egal, ob es um eine reale oder eingebildete Position geht. Er will unbedingt alle Werte umwerten, um diese zu reorganisieren, sodass er selber an der Spitze der Werthierarchie stehen kann. Es wurde schon erwähnt, dass Friedrich Nietzsche kein Nihilist ist, weil *Entwertung aller Werte*, wie er selber den Begriff des Nihilismus definiert hat, nichts anderes als *Entwertung aller christlichen Werte* bedeutet.

Friedrich Nietzsche hat gezeigt, wie man mit dem Hammer philosophiert. Dieses Phänomen wurde nicht nur von Dilettanten, sondern auch von der Mehrheit der Experten mit einer bestimmten Art von Gewalt assoziiert. Sowohl in seinem Buch *Götzen-Dämmerung*, dessen Untertitel *Wie man mit dem Hammer philosophiert* lautet als auch in der Mehrheit seiner Schriften ist die Zerstörung der alten Werttafeln der Hauptgegenstand seiner Philosophie. Es wurde Nietzsches Lust der Zerstörung bemerkt (Seubold, Günter & Baum, Patrick, 2001, S23), und weiter soll hervorgehoben werden, dass diese bleibt nur im Rahmen des kulturellen Schaffens. Fast alle Werke Nietzsches wurden von Anfang an als Sprengstoffe verfasst. Das ist aber ein Grenzfall des Axioklasmus, im Sinne, dass ihm niemand zum Opfer fällt. Der Axioklast wird in diesem Fall ein Provokateur im Bereich der Kultur und der Zivilisation. Der entgegengesetzte Fall besteht darin, dass der Axioklast tatsächlich die Wertträger leidenschaftlich zerstört. Die

Phänomene wie *Bücherverbrennung* oder *Entartete Kunst* stellen die Ergebnisse der axioklastischen Gewalt dar.

Die Nihilisten sind von Natur aus unfähig, eine bestimmte Revolution durchzuführen. Die Negation von Werten und die Zerstörung der Wertträger sind Endziele aller Nihilisten. Die Revolution wird von Axioklasten gemacht. 1938 hat Hermann Rauschning ein Buch mit dem Titel *Die Revolution des Nihilismus. Kulisse und Wirklichkeit im Dritten Reich* veröffentlicht, wo er die Situation Deutschlands unter Nazi-Herrschaft analysiert hat. Meiner Meinung nach hat sogar die sogenannte nationalsozialistische Revolution zu wenig mit dem Nihilismus zu tun. Hermann Rauschning behauptet: „Hitler ist der Vollender der Revolution des Nihilismus, der Letzte in der Reihe der Jünger Rousseaus. Er ist der direkte und letzte Erbe Rousseaus in der Anschauung, daß die Zivilisation der ‚Sündenfall‘ der Menschheit ist, und um Ziel, den Menschen von der Bürde einer auf falschen Werten und Wahrheiten begründeten Zivilisation zu befreien, ihn wieder zu einem sicher und gesund in seinen Trieben lebenden Naturwesen zu machen” (Rauschning, 1954, S. 174). Adolf Hitler war aber kein Nihilist, sondern Axioklast.

Friedrich Nietzsche hat mit dem Hammer philosophiert, wie er selber behauptet hat. Metaphorischerweise bezieht er sich auf ein medizinisches Instrument, etwas wie ein Reflexhammer. Durch das Beklopfen bestimmter Körperteile prüft der Arzt die Reaktionen des Patienten, um sie zu interpretieren. Wenn Nietzsche lehrt, wie man mit dem Hammer philosophiert, geht es auch um den Hammer eines Klaviers. Wie ein veritabler Arzt der Kultur hört Friedrich Nietzsche mit seinem „bösen Ohr“ den dumpfen Ton, den sein Hammer produziert, wenn er Begriffe, Ideale, Werte, Namen des großen Menschen anklopft. Die Werttafel der Menschheit klingt wie ein ungestimmtes Klavier. Das heißt: alle bisherigen Werte scheinen nur leere Worte zu sein. Über sein Buch *Götzen-Dämmerung* behauptet Friedrich Nietzsche: „Diese kleine Schrift ist eine *große Kriegserklärung*; und was das Aushorchen von Götzen anbetrifft, so sind es diesmal keine Zeitgötzen, sondern ewige Götzen, an die hier mit dem Hammer wie mit einer Stimmgabel gerührt wird, – es giebt überhaupt keine älteren, keine überzeugteren, keine aufgeblaseneren Götzen ... Auch keine hohleren ... Das hindert nicht, daß sie die geglaubtesten sind” (Nietzsche, 2005, S. 1055). Diese nihilistische Kritik stellt nur eine Seite Nietzsches Philosophie. Er macht aber einen Schritt weiter, und zwar zur Überwindung des Nihilismus. Das ist eigentlich die Bedeutung der

neuen Werttafel, die metaphorisch als Werttafel des Übermenschen genannt wurde.

Der Übermensch ist im Grunde genommen ein Axioklast. Das weiteste Kapitel des Buches *Also sprach Zarathustra* behandelt gerade das Thema zur Zerstörung der alten Werte, um die neue Werttafel Platz zu bekommen. „Hier sitze ich und warte, alte zerbrochene Tafeln um mich und auch neue halb beschriebene Tafeln ... Als ich zu den Menschen kam, da fand ich sie sitzen auf einem alten Dünkel: Alle dünkten sich lange schon zu wissen, was dem Menschen gut und böse sei ... Diese Schläferei störte ich auf, als ich lehrte: was gut und böse ist, das weiss noch Niemand: – es sei denn der Schaffende!

– Das aber ist Der, welcher des Menschen Ziel schafft und der Erde ihren Sinn giebt und ihre Zukunft: Dieser erst schafft es, dass Etwas gut und böse ist.

Und ich hiess sie ihre alten Lehr-Stühle umwerfen, und wo nur jener alte Dünkel gesessen hatte; ich hiess sie lachen über ihre grossen Tugend-Meister und Heiligen und Dichter und Welt-Erlöser“ (Nietzsche, 2005, S. 738-739).

Die von Zarathustra verkündete Zerstörung ist mit Begeisterung begleitet. Nietzsches Zarathustra zeigt sich von der Zerbrechung der Werte fasziniert zu sein. „Ich liebe Die, welche sich nicht bewahren wollen. Die Untergehenden liebe ich mit meiner ganzen Liebe: denn sie gehn hinüber“ (Nietzsche, 2005, S. 740). Dieser Drang zur Zerstörung erscheint fast obsessiv in *Also sprach Zarathustra* und nimmt die folgende Form an: „Oh meine Brüder, zerbrecht, zerbrecht mir die alten Tafeln!“ (Nietzsche, 2005, S. 743). Das drückt das Wesen des Axioklasmus aus. Der Axioklast beginnt seine Kreation mit einer apokalyptischen Vernichtung. „Wer ein Schöpfer sein muss ..., der muss ein Vernichter erst sein und Werthe zerbrechen. Also gehört das höchste Böse zur höchsten Güte: diese aber ist die schöpferische“ (Nietzsche, 2005, S. 677).

Wenden wir uns jetzt zum Nihilismus als eine bestimmte Art von *Zerstörung der Werte*. Außerhalb der Unterscheidung von Nihilismus und Axioklasmus kann mein Beitrag dazu so formuliert werden. Nihilismus ist eine Krankheit des menschlichen Geistes und in Bezug auf die Gesellschaft ist er eine Kulturkrankheit (Râmbu, 2007, S. 85-107). Es wurde viel über die pathologische Seite des Nihilismus und der Nihilisten geschrieben. Ich bin der Meinung, dass Nihilismus keine psychische, sondern eine geistige Krankheit ist. Konkreter gesagt ist Nihilismus eine Beschädigung der Fähigkeit des Menschen, sich auf die Werte richtig zu beziehen, die Werte normal zu erleben und zu interpretieren. Es fehlt ihm auch die Kapazität, die Werte der anderen zu respektieren. Um den

Nihilismus als Erkrankung des Geistes richtig verstehen zu können, soll klar und deutlich zwischen Seele und Geist unterschieden werden. Auf Deutsch ist das ganz einfach. So auch in den romanischen Sprachen und vielleicht in der Mehrheit der modernen europäischen Sprachen. Die Werte sind immer ein Produkt des Geistes. Psychisch betrachtet, kann ein Nihilist völlig gesund und ganz normal sein.

Weil Nihilismus eine Krankheit des menschlichen Geistes darstellt, kommt es darauf an, das zu überwinden. Jeder Versuch in dieser Richtung wäre der erste Schritt zum Axioklasmus. Die krankhafte Dimension des Nihilismus war ein Problem, das im Dritten Reich öfter behandelt wurde. Der Nationalsozialismus als Weltanschauung wurde ein Versuch, den Nihilismus zu überwinden. Es wurde damals behauptet, dass europäische Kultur krank ist und sie nur vom Dritten Reich gerettet werden kann. In einem Buch über den Nihilismus, das 1941 erschien, wird behauptet: „Gegenstand unserer Untersuchung ist der Nihilismus, ihr Ziel aber ist die Überwindung des Nihilismus! Wir wollen nicht für den Gegenstand unserer Arbeit werben, sondern vor ihm warnen. Um aber vor dem Nihilismus warnen zu dürfen, muß man ihn ernst genommen haben; um ihn überwinden zu können, muß man durch ihn hindurchgegangen sein“ (Goldschmidt, 1941, S. 7). Der Nihilismus soll überwunden werden, weil er eine große Gefahr darstellt. Aber was verstand man damals unter Nihilismus? „Darunter wird heute vieles verstanden; bald eine Haltung, bald eine Weltanschauung, bald eine Stimmung, bald eine Geistesströmung und bald nur ein Schlagwort, sodaß die Gefahr wächst, daß der klare Blick für das Wesen des Nihilismus, für seine tatsächliche Macht, für seine umfassende Bedeutung und für die Möglichkeit seiner wirklichen Überwindung verloren geht“ (Goldschmidt, 1941, S. 7).

Wenn über den Nihilismus gesprochen wird, soll die Bedeutung des Wortes präzisiert werden. Generell gesagt unterscheidet man im Dritten Reich drei Arten von Nihilismus und zwar: der unechte, der russische und der echte Nihilismus. „Der unechte Nihilismus taucht zum ersten Mal um die Wende des neunzehnten Jahrhunderts in Deutschland auf“ (Goldschmidt, 1941, S. 9). Bisherige Bedeutungen des Wortes bei Friedrich Heinrich Jacobi und Jan Paul, bei Josef von Görres und Karl Leberecht Immermann, bei Gottfried Keller und Karl Gutzkow waren immer polemisch. „Der unechte Nihilismus ... ist ein vom lateinischen nihil immer wieder neu abgeleitetes Schelwort, das nicht dazu dienen soll, einen bestimmten geistigen Tatbestand zu bezeichnen, sondern einen Gegner

anzuprangern, wobei es nicht darauf ankommt, was dieser Gegner meint, sondern nur darauf, daß er ein Gegner ist“ (Goldschmidt, 1941, S. 11).

Der russische Nihilismus ist bis heute eine besondere kulturelle, philosophische und politische Erscheinung geblieben. In Turgenjews Roman *Väter und Söhne* gibt es die folgende Bestimmung des Nihilisten: „Das Wort ... bedeutet einen Menschen, der nichts anerkennen will ... oder vielmehr, der nichts respektiert. Ein Nihilist ist ein Mensch, der sich vor keiner Autorität beugt, der ohne Prüfung kein Prinzip annimmt, und wenn es auch noch so sehr im Ansehen steht“ (Goldschmidt, 1941, S. 13).

Im Dritten Reich wurde unter Nihilismus insbesondere der sogenannte echte Nihilismus verstanden. Das wurde gemeint, wenn damals über die Überwindung des Nihilismus gesprochen wurde. „Also nicht dort liegt Nihilismus vor, wo die Rangordnung der Werte verschoben oder verkehrt ..., sondern allein dort, wo geglaubt wird, daß hinter allen Werten, jeden letzten diesseitigen oder jenseitigen Wertungsgrund miteingeschlossen, nichts stecke ... Der Nihilist sagt nicht Nein zu einem oder vielen Werten, das wäre Umwertung, sondern Nein zu allen Werten, sodaß der an den Bestand von Werten gebundene Mensch, da alle Werte nichtig sein sollen, nun ihre Nichtigkeit zum Wert machen muß“ (Goldschmidt, 1941, S. 46).

Wie jede andere Krankheit soll der Nihilismus vom Philosoph als Arzt der Kultur behandelt werden. Außerdem gibt es eine barbarische Behandlung des Nihilismus, wo der Zerstörungsdrang der Werte und der Wertträger eine zentrale Rolle spielt. In Bezug auf den Zerstörungswillen der Nihilisten bemerkt Hermann Rauschnig: „Eine sonderbare und erschreckende Erscheinung begleitet die Verbreitung des Nihilismus. Es ist die Lust, die den Menschen unter dem Einfluß des Nihilismus überkommt, zu erniedrigen, zu ‚enthüllen‘, herabzureißen, zu beschmutzen, zu zerstören. Wie nie zuvor lebt der Mensch von Empörungen, Haßgefühl, vom Bedürfnis zu vergelten“ (Goldschmidt, 1941, S. 85). Die gleiche leidenschaftliche Zerstörungskraft animiert die Seele des Axioklasten, aber sie ist gegen die Hierarchie von Werten gerichtet. Der Axioklast will um jeden Preis seine Minus-Position im Sinne Adlers in eine Plus- oder sogar Höchste-Position verwandeln.

Acknowledgements

This work was supported by a grant of the Romanian National Authority for Scientific Research and Innovation, CCCDI – UEFISCDI, project number 17/2016, Heritage Plus – HeAT, within PNCDI III.

REFERENCES

- Goldschmidt, Hermann (1941). *Der Nihilismus im Licht einer kritischen Philosophie*. Frankfurt am Main: Europäische Verlagsanstalt.
- Nietzsche, Friedrich (2005). *Also sprach Zarathustra*. Bindlach: Gondrom Verlag.
- Nietzsche, Friedrich (2005). *Ecce homo*. Bindlach: Gondrom Verlag.
- Nietzsche, Friedrich (2005). *Götzen-Dämmerung*. Bindlach: Gondrom Verlag.
- Rauschning, Hermann (1954). *Masken und Metamorphosen des Nihilismus. Der Nihilismus des XX. Jahrhunderts*. Frankfurt am Main & Wien: Humboldt-Verlag.
- Râmbu, Nicolae (2007). *Axiologische Unangemessenheiten. Beiträge zur Kulturphilosophie*. Berlin: Logos Verlag.
- Seubold, Günter & Baum, Patrick (2001). *Was mir Nietzsche bedeutet*, Bonn: DenkMal Verlag.
- Steding, Christoph (1942). *Das Reich und die Krankheit der europäischen Kultur*. Hamburg: Hanseatische Verlagsanstalt.